DE SACRA POESI
HEBRÆORUM
PRÆLECTIONES ACADEMICÆ

OXONII HABITÆ

A

ROBERTO LOWTH, A. M.

OLIM COLLEGII NOVI SOCIO, ET POETICÆ PUBLICO PRÆLECTORE;

DEMUM EPISCOPO LONDINENSI.

Subjicitur

METRICÆ HARIANÆ BREVIS CONFUTATIO,

ET

ORATIO CREWIANA:

NECNON

JOANNIS DAVIDIS MICHAELIS

NOTÆ ET EPIMETRA.

VOL. I.

OXONII,

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO.

MDCCCX.

HONORATISSIMO VIRO

HENRICO LEGGE,

REI NAVALIS BRITANNICÆ THESAURARIO,

REGIÆ MAJESTATI A SECRETIORIBUS CONSILIIS,

ROBERTUS LOWTH,

QUOD SE AB INEUNTE ÆTATE PERPETUA AMICITIA

COMPLEXUS FUERIT;

DOMI FORISQUE, IN OTIO, IN NEGOTIO,

IN OPTIMARUM LITERARUM STUDIIS,

COMITEM, PARTICIPEM, SOCIUM, ADHIBUERIT;

JUCUNDISSIMAQUE CONSUETUDINE,

SINGULARI CARITATE, MAXIMIS BENEFICIIS,

DEVINXERIT;

SUAS HASCE PRÆLECTIONES,

IN SUMMI AMORIS ANIMIQUE GRATISSIMI

TESTIMONIUM,

LUBENS, MERITO, DAT, DICAT, DEDICAT.

PRÆFATIO,

SECUNDÆ EDITIONI PRÆMISSA.

QUID huic Secundæ Editioni acceſſerit, paucis exponam.

Totum opus recenſui: nonnulla addidi, plura emendavi; in Notis potiſſimum. Caſtigationibus non omnino neceſſariis conſulto abſtinui. Si multa, quæ corrigi poterant, adhuc reſtare videbuntur, utpote minus certa et explorata; ſciat Lector, mihi ſatis eſſe in rebus obſcuris probabilia proponere; meque multo plura et voluiſſe et potuiſſe corrigere, ſi incerta pro æque incertis mutare eſſet correctio.

Verum aliunde non exigua huic Editioni ornamenta acceſſerunt. Primum, Variationes Codicum MSS. Veteris Teſtamenti Hebræi in aliquot loca, quæ citaveram, amiciſſime mecum communicavit Vir Doctiſſimus Benjaminus Kennicott, Criticæ Sacræ veræ et genuinæ Inſtaurator; qui feliciter progreditur in magno Opere ſuſcepto Codices MSS. Bibliorum Hebraicorum conferendi, quod in Sacrarum Literarum et univerſæ Eccleſiæ Chriſtianæ

insigne emolumentum redundaturum auguror. Ejus Notas uncinulis ad marginem appositis, et subjuncta litera K, distinxi. Numerantur autem MSS. secundum Catalogum alteri Viri Doctissimi Dissertationi, *De Statu præsenti Textus Hebræi*, subjectum [a].

Porro, aliquas observationes Viri Doctissimi THOMÆ HUNT, Linguarum Hebrææ et Arabicæ Professoris Celeberrimi, meo rogatu mecum benignissime communicatas, et ad verbum fere Latine redditas, ipsius permissu adjeci. Eas eodem modo uncinulis distinxi, litera H subjuncta.

Cum autem Editionem paraveram, jamque prelo commissurus eram, commodum ad me perlata est Editio Goettingensis, quam in publicum emiserat Vir Clarissimus JOHANNES DAVID MICHAELIS, PHILOSOPHIÆ PROFESS. ORD. et SOCIETATIS REGIÆ SCIENTIARUM GOETTINGENSIS COLLEGA, multum a se auctam et ornatam. Accesserunt enim Epimetra et Notæ Doctissimi Editoris, quibus defectus meos supplet, errores corrigit. Ea omnia cum Præfationibus integra, cumque uno atque altero ad Notas additamento ab Auctore ad me misso, (qui plura meditatus, ingruentibus in otio publico negotiis

[a] In hac Editione non citantur Codices MSS. per numeros, qui in Bibliis mox edendis necessario mutabuntur; sed datur Numerus Manuscriptorum in aliqua Lectionis diversitate consentientium. Adduntur etiam aliquæ Variæ Lectiones.

Academicis, non potuit perficere,) denuo edenda curavi; ne Lectores mei doctiſſimarum commentationum fructu careant: ſed ſeparatim, atque alio Volumine; ut, qui primam Editionem poſſident, æquis conditionibus ejuſdem emolumenti participes eſſe poſſint. In his ſi quæ ſunt, quæ mihi minus perſuaſit Vir Clariſſimus, ea malui hoc modo libero Lectorum noſtrorum judicio permittere, quam in diſceptationem et controverſiam, injucundam, et fortaſſe infructuoſam, vocare.

ORATIO INAUGURALIS;

SIVE

PRÆLECTIO PRIMA:

DE POETICÆ FINE ET UTILITATE.

OCCASIONEM hanc, ultro jam, quanquam paulo maturius, ſe præbentem, libenter tamen amplector, Academici, qua vobis teſtari poſſim me ad ſuſcipiendum hoc quicquid eſt, ſive impoſiti oneris, ſive muneris delati, ſi nihil aliud, ſtudium ſaltem, et induſtriam, et promptiſſimam voluntatem attuliſſe. Etenim deſiderari in me ingenii celeritatem et facultatem orationis facile patior; ægre ferrem vel minus diligens haberi in eo officio exercendo, quod auctoritate veſtra mihi demandatum eſſet, vel parum gratus in accipiendo beneficio, quod quantumcunque eſt, cum a Vobis in me confertur, eſt certe magnum. Nam hujuſmodi beneficia hoc modo recte æſtimari arbitror, ſi cum ipſius muneris, tum illorum qui id conferunt, tum etiam ejus in quem confertur, habeatur ratio. Cum igitur reputo eam mihi provinciam adminiſtrandam dari, quam Viri ingenio et doctrina ornatiſſimi antehac illuſtrârunt; cum Vos reſpicio,

quorum ex favore vel amplissimis dignitas accedit, cum denique meipsum cogito, qui publicam aliquam vestræ voluntatis significationem promereri possim unquam speraverim; profecto hoc quicquid est officii adeo mihi honorificum contigisse existimo, ut nulla me unquam observantiæ assiduitate aut laboris diligentia parem vobis relaturum gratiam putem. Hanc certe officii mei partem, utcunque exiliter, lubentissime tamen et nunc exequor, et in posterum exequi studebo: nihil enim animo vere grato potest esse jucundius, quam vel referre gratiam, vel etiam habere; nec tam oneri mihi erit, quam stimulo, beneficii memoria. Cætera autem sane me haud mediocriter solicitum et commotum habent, hæc vehementer perturbat cogitatio; id mihi munus suscipiendum esse, quod studio vestro et frequentia semper ornavistis; eam materiam tractandam, quam cum auribus vestris et hujusce Academiæ luce dignam judicavistis, tum pro sua dignitate ornatam audistis: quod si in posterum neglectui et solitudini relinquatur, vereor ut dissimulare possim, id meo, non ipsius disciplinæ aut institutionis, vitio obtigisse.

Verum enimvero, utcunque nostri conatus ceciderint, ecquid magis ipsarum literarum interfuit, vel hujus Academiæ institutis erat accommodatius, quam ut ea tandem Ars inter cæteras hic locum haberet, cujus opera et auxilio reliquæ omnes semper libentissime uterentur? qua ut nulla antiquior, ita nulla jucundior; cum homini quodammodo insita sit et ingenita, secumque afferat gratissimam naturæ ipsius commendationem: quæ apud rudes, doctos, remissos, graves, gratiam, amorem, admirationem, semper consecuta est. Quid porro vel homine ingenuo vel eruditi

dignius, quam ut in ea Arte, cujus recondita quædam est venustas, sentiat, quid rectum sit, quid secus, quid conveniat, quid deceat, et in quo positum sit id, quod pulchrum est et decorum; quæ denique a vulgari sensu sunt remotiora, ea ut perspiciat et intelligat? Neque vero existimandum est, eum qui in hac elegantiarum subtilitate explicanda judicium suum aliquando exercitatum habuit et excultum, non inde aliquid adjumenti aut acuminis ad severiores etiam literas illustrandas allaturum. Atque hoc quidem vel maxime in animo habuisse arbitror Virum ornatissimum, [a] cujus munificentiæ debetur, quod in cæterarum Scientiarum chorum hic loci jamdudum recepta sit Poetica. Hic enim cum ipse animum suum non modo utilissimarum rerum cognitione optimisque disciplinis instruxisset, sed et artibus elegantissimis omnique literarum humanitate ornavisset; atque in iis etiam Ædibus institutus esset, in quibus maxime semper viguerunt, et etiamnum vigent, gravissimarum rerum et sanctissimarum studia, omni politioris doctrinæ suavitate condita et commendata; vidit profecto et expertus est, quam vim haberet ad illam severiorem eruditionem vel adjuvandam vel illustrandam harum elegantiarum ratio; quam arcta inter Philosophiam et Poesin cognatio intercederet.

Admonet me igitur, Academici, cum ipsius auctoris consilium, qui hanc nobis disciplinæ rationem instituit, tum hujuscemodi orationis consuetudo, ut quæ de Poeticæ Fine et Utilitate verissime dici posse existimo, quanquam vobis notissima, paucis exponam.

[a] Instituta erat Lectio Poetica ab HENRICO BIRKHEAD, LL. D. Collegii OMNIUM ANIMARUM olim Socio.

Poeticæ itaque propositum aut duplex, aut ex duobus alterum, vulgo statuitur; nimirum aut Prodesse, aut Delectare, aut etiam Utrumque. Mallem equidem Utilitatem solummodo, quasi ultimum ejus finem, statuissent; Delectationem vero, quasi rationem et viam, per quam ad istum finem unice perveniret: ita ut judicaretur Prodesse Delectando. Hoc enim maxime videtur interesse inter Philosophum et Poetam, quod cum utriusque idem sit consilium, alia tamen alii id quod velit consequendi sit ratio. Uterque Docentis personam sustinet; quam quidem alter ita optime tueri censetur, si clare doceat, si subtiliter, si enucleate; alter, si jucunde, ornate, suaviter, eleganter. Ille ab Affectibus ad Rationem unice provocat; hic ita Rationem appellat, ut Affectus etiam in suas partes studeat pertrahere. Ille ad Virtutem et Veritatem proxima et compendiaria semita utitur; hic per itinerum flexiones quasdam et diverticula, sed amœniore via, eodem ducit. Illius denique est utramque ita exponere et nudare, ut necessario eas agnoscamus; hujus ita easdem ornare et vestire, ut amemus ultro et amplectamur.

Poeticam igitur eo præcipue utilem esse statuo, quod sit jucunda: et dabunt mihi veniam, ut spero, Philosophi, homini fortasse suis, ut fit, nimium tribuenti, si addidero, tanto nonnunquam utiliora esse Poetæ quam Philosophi scripta, quanto jucundiora. Nam, ut exemplis quibusdam in hac parte notissimis utar, quis est, qui existimet doctiores Romanos, cum disciplinæ Epicureæ impense dediti essent, non magis in deliciis, in manibus etiam, et in quotidiano usu, habuisse Lucretii luculentissimum poema, quam aut Catium, aut Amasanium, aut Epicuri demum ipsius

commentarios? Quis credat vel rudiores etiam homines aut doctiſſimi Varronis, aut (ut priſcum illum Catonem omittam) Columellæ, ſatis elegantis auctoris, ſcripta de Rebus Ruſticis pari diligentia et ſtudio evolviſſe, ac Virgilii pulcherrimum et abſolutiſſimum opus? præſertim qui graviſſimos ſcriptores auctoritatis pondere æquaret[b], cum incredibili carminis ſuavitate elegantiſſimis longe antecelleret. Contra vero ſi Manilius, quem ſcriptoribus qui ſub Auguſto floruerunt, et vere quidem, ſi ipſi credendum eſt, annumerant; ſi is pulcherrimum de Aſtrorum Scientia argumentum adeo exiliter et inornate verſibus tractet, ut Julius Firmicus, ſequioris ævi ſcriptor, rem eandem ſoluta oratione explicans haud multo minorem legentibus afferat delectationem; næ illum, etſi Philoſopho et Aſtronomo ſuas laudes concederem, Poetam tamen omnino eſſe negarem. Quid enim quæſo eſt Poeta expers ſuavitatis, expers gratiæ, omnibus illecebris, omni voluptatis inſtrumento deſtitutus? vel quis reliquus eſt utiliati vel documento locus, ex eo ſcriptore hauriendis, quem ne legere quidem quiſquam omnino

[b] Elevat Virgilii auctoritatem in Georgicis Seneca: "Virgilius noſter, qui non quid veriſſime, ſed quid decentiſſime diceretur, aſpexit; nec agricolas docere voluit, ſed legentes delectare." Epiſt. lxxxvi. Verum longe aliter de eo opere ſentire videtur Columella, harum rerum multo magis idoneus æſtimator; Georgica perpetuo citat, cum reprehenſione ne ſemel quidem, ſæpiſſime multa cum laude: "Hæc autem conſequemur, ſi veriſſimo Vati velut oraculo crediderimus, dicenti, *Ventos et varium.*—" Lib. i. 4. "Utamurque ſæpius auctoritate divini carminis.—" Lib. vii. 3. Qua autem in re ſola Virgilium reprehendit Seneca, de tempore ſationis Milii, in ea, qui videre velit, quam imperite Philoſophus Poetam calumnietur, adeat Columell. ii. 9. Plin. N. H. xviii. 7. Pallad. iii. 3.

ſuſtineat? Quod itaque ſtudeat Poeſis lætiori quadam amœnitate orationem ſuam perfundere,

> "Et quaſi Muſæo dulci contingere melle,"

hoc plane ejus eſt conſilium, hæc ratio, ut talibus condimentis doctrinæ ſuæ gratiam conciliet: quod etiam medicis uſu venit, qui medicamentis inſuavioribus lenimenta quædam excogitant,

> "Ut puerorum ætas improvida ludificetur
> "Labrorum tenus, interea perpotet amarum
> "Abſinthî laticem, deceptaque non capiatur;"

prout eleganter illuſtrat Lucretius non ſui magis ipſius, quam univerſæ Poeticæ inſtitutum.

Hoc autem ſi patet in iis ſcriptoribus, qui ſe Docere et Prodeſſe palam profitentur, ut qui delectent magis ii melius et efficacius præcipiant, idem multo etiam apparebit manifeſtius, in iis, qui diſſimulato monendi conſilio delectationis lenocinium unice oſtentant; qui cum de rebus agant graviſſimis, omnemque vitæ rationem, omnes virtutum atque officiorum locos tractent, depoſita tamen magiſterii ſeveritate, omnia ſimul elegantiarum ornamenta et jucunditatis illecebras adhibent; qui hominum actiones, mores, ſtudia, affectus, quaſi tabula depictos oculis ſubjiciunt; et imitatione et fabula, numerorum dulcedine et imaginum gratia et varietate, lectoris animum capiunt, et ad omnem honeſtatem vel inſcium vel etiam invitum deducunt? Quid enim aliud agit Poeſis Epica? Quid nobis uſu venit Homerum legentibus? Quis eſt tam iners, tam inhumanus, quem non incredibili voluptate perfundat, quem non moveat et percellat, ſuoque veluti afflatum inſtinctu ſecum ab-

ripiat divinum illud ingenium? Quis tam excors, qui non videat atque animadvertat, non percipiat etiam, atque in animo inscribi sibi et quasi inuri sentiat, vitæ morumque pulcherrima documenta? Possis a Philosophia frigida virtutis præcepta petere; possis in Historia exsanguia ac demortua quædam morum exempla inspicere: vivas hic Virtutis voces audimus, vivam effigiem cernimus. Præcepta non rationi solum commendat Poesis, sed infundit et admiscet affectibus: exempla non ostendit modo, sed mentibus imprimit; ceram suo calore emolliens simul, et fingenti facilem et sequacem reddens. Illud itaque verissimum ac justissimum sane præconium Poetæ tribuit Horatius;

"Qui quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
"Plenius ac melius Chrysippo et Crantore dicit."

Plenius, qui non partitionum ac definitionum formulas jejune explicet, sed morum atque affectuum humanorum imaginem, vitæque communis et civilis universam rationem, tot tamque variis in omni genere exemplis tam accurate perfecteque exprimat, ut, qui ex Philosophorum scholis ad illius acroamata se conferat, sentiat sese ex implicatissimis angustiis in amplissimi cujusdam et florentissimi campi spatia delatum: Melius, qui non monitis solum et præceptionibus et nudis sententiis doceat, sed suavitate carminis, pulchritudine imaginum, fabulæ artificio, veritate imitationis, lectoris animum alliciat, penetret, delectet, percellat, ad omnem virtutis habitum formet, atque ipsius honesti spiritu quodam imbuat.

Quod si ab Epopœia ad Tragœdiam transeamus,

cui primas tribuit Ariſtoteles[c] propter imitationem veram et præcipue efficacem, adhuc facilius obtinebimus, Poeſin Philoſophiæ utilitate antecedere, eo quod jucunditate præſtet. Quid enimvero aliud eſt Tragœdia quam Philoſophia in ſcenam producta, quæ ſua ſunt et propria retinens, nec de gravitate quicquam remittens, ſed alienis inſuper aucta atque ornata adjumentis? Quem enim Moralis diſciplinæ locum intactum aut inornatum reliquerunt Tragœdiæ Græcæ ſcriptores? Quod vitæ officium, quæ pars politici muneris, quæ ratio temperatioque perturbationum, quæ virtutum commendatio, quam non illi varie, copioſe, erudite tractaverunt? Quid Æſchylus, non Poeta modo, ſed et Pythagoreus? quid Sophocles, quid Euripides, uterque ſapientiæ laude clarus; hic quidem Anaxagoræ et Socratis auditor, et apud ſuos Philoſophi Scenici cognomento notus? Adeo in his viris acceſſio quædam Philoſophiæ erat Poetica facultas: neque ſane quiſquam adhuc Poeſin ad faſtigium ſuum ac culmen evexit, niſi qui prius in intima Philoſophia artis ſuæ fundamenta jecerit.

Quod ſi quis objiciat, nonnullos in hoc ipſo Poeſeos genere excelluiſſe, qui nunquam habiti ſunt Philoſophi, ac ne literis quidem præter cæteros imbuti; ſciat is, me rem ipſam quærere, non de vulgari opinione, aut de verbo laborare: qui autem tantum ingenio conſecutus eſt, ut naturas hominum, vimque omnem humanitatis, cauſaſque eas, quibus aut incitatur mentis impetus aut retunditur, penitus perſpectas habeat, ejuſque omnes motus oratione non modo explicet, ſed effingat planeque oculis ſubjiciat; ſed excitet, regat, commoveat, moderetur; eum, etſi diſciplinarum in-

ſtrumento minus adjutum, eximie tamen eſſe Philoſophum arbitrari. Quo in genere affectum Zelotypiæ, ejuſque cauſas, adjuncta, progreſſiones, effectus, in una Shakeſpeari noſtri fabula, copioſius, ſubtilius, accuratius etiam veriuſque pertractari exiſtimo, quam ab omnibus omnium Philoſophorum ſcholis in ſimili argumento eſt unquam diſputatum.

Quod ſi autem Tragœdia ſit ipſa φιλοσοφωτάτη, et ad omnem ſapientiæ vim ac gravitatem ſua quædam ornamenta adjiciat, et proprias venuſtates conciliet, carminis dulcedinem, fabulæ condimentum, imitationis evidentiam, actionis veritatem; utrum dicemus, Philoſophiam Poeſi utilitate victam concedere, an potius maximo ejus beneficio obſtrictam teneri, cujus opera et commendatione ad propoſitum utilitatis finem conſequendum ſummo cum fructu ſuo utatur?

Si vero tanta ſit Imitationis et Fabulæ vis, major videri poſſit ipſius Veritatis auctoritas; adeoque Hiſtoria demum potius quam Poeſi magiſtra ac duce utendum. Quod tamen multo aliter ſe habet: etenim nimium anguſtis finibus continetur Hiſtoria, nimium ſeveras habet operis ſui leges. Res geſtas tradit, eventorum veſtigiis inſiſtit; quod contigit, non quod contigiſſe potuit aut oportuit, narrandum; nec quo documenti opportunitas, vel probabilitatis ratio vocat, ſed quo facti neceſſitas cogit, eundum. Hiſtoria res et perſonas certas et conſtitutas tractat, infinitas et univerſales Poeſis: altera rerum cauſas incertis conjecturis conſectatur; altera evidenter certeque demonſtrat: altera fortuito elucentem Veritatis imaginem captat; altera ſimplicem ejus formam intuetur: illa præſcriptum iter certa via conficit; hæc liberis na-

turæ ſpatiis fruitur: illa demum argumento ſuo inſervit; hæc dominatur. Quocirca Ariſtoteles [d] Poeſin Hiſtoria et gravius quiddam et Philoſophiæ propius eſſe affirmat: nec aliter ſenſit Ariſtotele non minor Baconus noſter. Et res ipſa, et ſumma Viri auctoritas, poſtulat, ut ſententiam ejus ipſius verbis integram vobis exponam. " [e] Cum mundus ſenſibilis " (inquit ille) ſit anima rationali dignitate inferior, " videtur Poeſis hæc humanæ naturæ largiri, quæ " Hiſtoria denegat; atque animo umbris rerum ut" cunque ſatisfacere, cum ſolida haberi non poſſint. " Si quis enim rem acutius introſpiciat, firmum ex " Poeſi ſumitur argumentum, magnitudinem rerum " magis illuſtrem, ordinem magis perfectum, et varie" tatem magis pulchram, animæ humanæ complacere, " quam in natura ipſa poſt lapſum reperire ullo modo " poſſit. Quapropter cum res geſtæ et eventus, qui " veræ Hiſtoriæ ſubjiciuntur, non ſint ejus amplitudi" nis in qua anima humana ſibi ſatisfaciat, præſto eſt " Poeſis, quæ facta magis heroica confingat. Cum " Hiſtoria vera ſucceſſus rerum minime pro meritis " virtutum et ſcelerum narret, corrigit eam Poeſis, et " exitus et fortunas ſecundum merita et ex lege " Nemeſeos exhibet. Cum Hiſtoria vera obvia re" rum ſatietate et ſimilitudine animæ humanæ faſ" tidio ſit, reficit eam Poeſis, inexpectata et varia et " viciſſitudinum plena canens. Adeo ut Poeſis iſta " non ſolum ad delectationem, ſed etiam ad animi " magnitudinem et ad mores, conferat. Quare et " merito etiam divinitatis cujuſpiam particeps videri

[d] Καὶ ΦΙΛΟΣΟΦΩΤΕΡΟΝ καὶ σπȣδαιότερον ΠΟΙΗΣΙΣ ἱϛορίας ἐϛίν. Ariſt. Poet. cap. 9.

[e] De Augm. Scient. lib. ii. 13.

"possit, quia animum erigit et in sublime rapit; rerum "simulachra ad animi desideria accommodando, non "animum rebus (quod Ratio facit et Historia) sub-"mittendo."

Nec tamen ea spiritus elatio et quasi participatio divinitatis, neque ea profecto in moribus conformandis utilitas, ita est propria Epopœiæ, (de qua solummodo isthic agit Vir Magnus) ut cæteræ omnes Poeticæ species harum virtutum expertes esse censendæ sint: adsunt aliæ nonnullæ, quæ in hujus laudis societatem cupiunt venire. Instat imprimis Ode,

"Ingentes animos angusto in pectore versans;"

quæ etsi cætera inferior, vi tamen, impetu, ardore, gravitate etiam interdum et severitate, nulli profecto cedit. Alia quidem alii agendi est ratio; par fortasse effectus. Epopœia lentius, cautius, consideratius, ideoque forsan et certius, finem suum consequitur; sensim sese insinuat, penetrat, movet, delectat, nunc impetum faciens, nunc deinde recedens; et per jucundas rerum ambages lectorem circumducens, animo lenem quandam vim adhibet, et cum pondere suo, tum potissimum mora imprimitur: Ode contra ferit continuo et percellit, ipsamque affectuum arcem protinus expugnat. Altera flammæ similis, quæ vento adjuta undequaque paulatim serpit, et cuncta demum incendio corripit: altera instar fulminis, quod subito erumpit,

"magnamque cadens, magnamque revertens
"Dat stragem late, sparsosque recolligit ignes."

Quam autem vim habeat hoc genus Poeseos in vita civili tuenda, et in formandis moribus; præcipue

autem in generoſa illa animi ac ſenſuum elatione, qua maxime virtus continetur, excitanda atque alenda quantum valeat, intelligemus, ſi Græcorum monumenta revocemus in memoriam. Ut Pindari carmina ſpectemus, quæ etſi neutiquam in hoc genere prima, tamen neſcio quomodo prope ſola jam ſuperſunt: quem Græco homini ſæpe ea canenti, paſſim cantitata audienti, nam hujuſmodi omnia non ſolum doctis et delicatioribus jucunda erant, ſed uſu populi quotidiano trita et pervulgata; quem, inquam, ſenſum fuiſſe credamus? An cum Deos ſuos, cum Heroas, cum majores in Deorum numerum relatos, cum loca, regiones, urbes, et cujuſque populi primordia, tantis honoribus tantaque gloria celebrari toties ſentiret, non flagraſſe ejus pectus laudis ſtudio, virorum excellentium æmulatione, amore patriæ etiam immodico fortaſſe, ſed nec inhoneſto nec inutili; adeoque ut fit, utque fieri expedit, ea animi elatione dicam, an ſuperbia atque inſolentia inflatum fuiſſe, ut præ ſe ſuiſque barbaros omnes nihili putaret, ſummeque deſpiceret? Quid quod Ludis Sacris, quibus non minimum Græcorum virtus bellica ſuſtentabatur, [f] ex poetarum carminibus haud exigua acceſſit dignitas et pretium: neque ampliorem victoriæ mercedem certantibus oſtendebat Corona Olympica, quam Pindari aut Steſichori Encomium. Utinam profecto Steſichorum non invidiſſet nobis vetuſtas, cujus gravitatem et magnificentiam omnes prædicant; quem præ cæteris laudat Dionyſius[g], quod et argumenta ſumeret

[f] Conſule Viri Doctiſſimi Gilberti West Diſſertationem de Ludis Olympicis, ſect. xvi.

[g] Dion. Halicar. tom. ii. p. 123. edit. Hudſon.

grandia imprimis et ſplendida, et in iis tractandis mores et perſonarum dignitatem egregie ſervaret. Alcæo autem præcipue τὸ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἦθος idem tribuit[h]: at cui viro? quam ſtrenuo civi? quam animoſo reipublicæ et legum propugnatori? quam acri tyrannorum inſectatori et vindici? qui gladium ſuum pariter et lyram Patriæ et Libertati conſecraverat; cujus minaces Camœnæ per ora populi volitantes et præſenti et perpetuo erant, non modo ſuæ civitati, ſed et univerſæ Græciæ, contra malorum civium conatus præſidio. Equidem tam vehemens tamque animoſum Poeſeos genus, a tali ingenio tractatum, permultum habuiſſe momenti neceſſe eſt, in hominum mentibus cum ad omnem honeſtatem erigendis, tum a ſcelere abſterrendis; maxime vero in fovendo et ſuſtentando illo vigore animi, atque generoſa ἀξιώσει, quæ Libertatis et alumna eſt eadem et cuſtos. Num verendum erat ne quis tyrannidem Piſiſtratidarum Athenis inſtaurare auderet, ubi in omnibus conviviis, et æque ab infima plebe in compitis, quotidie cantitaretur Σκολιὸν illud Calliſtrati neſcio cujus, ſed ingenioſi certe poetæ, et valde boni civis[i]?

[h] Ibid.

[i] Athenæus, lib. xv. Σκολιὸν hoc nonnulli Alcæo tribuerunt: quod temporum ratio non fert. Floruit enim Alcæus annis circiter octoginta ante Hipparchi necem. Sed et Auctoris nomen ab interitu vindicavit Heſychius: Ἁρμοδίου μέλος· τὸ ἐπὶ Ἁρμοδίῳ ποιηθὲν σκολιὸν ὑπὸ Καλλιστράτου οὕτως ἔλεγον. Erat autem hoc Σκολιὸν Athenis ita celebre, ut in omnibus conviviis cantari ſolitum eſſet. Ariſtophanes, Ἀχαρν. 977.

Οὐδέποτ᾽ ἐγὼ πόλεμον οἴκαδ᾽ ὑποδέξομαι,
Οὐδὲ παρ᾽ ἐμοί ποτε τὸν Ἁρμόδιον ᾄσεται
Συγκατακλινεὶς, ὅτι παροίνιος ἀνὴρ ἔφυ.

Ἐν μύρτȣ κλαδὶ τὸ ξίφος φορήσω,
Ὥσπερ Ἁρμόδιος κ' Ἀριςογείτων,
Ὅτε τὸν τύραννον κτανέτην,
Ἰσονόμȣς τ' Ἀθήνας ἐποιησάτην.
Φίλταθ' Ἁρμόδι', ὔτι πȣ τέθνηκας,
Νήσοις δ' ἐν μακάρων σέ φασιν εἶναι,
Ἵνα περ ποδώκης Ἀχιλεὺς,
Τυδείδην τέ φασιν Διομήδεα.
Ἐν μύρτȣ κλαδὶ τὸ ξίφος φορήσω,
Ὥσπερ Ἁρμόδιος κ' Ἀριςογείτων,

" Nunquam apud me Harmodium canet :" hoc eſt, nunquam apud me conviva erit. Ubi Scholiaſtes : ἐν ταῖς τῶν πότων συνόδοις ᾖδόν τι μέλος Ἁρμοδίȣ καλέμενον· ȣ̃ ἡ ἀρχὴ, Φίλτατε Ἁρμόδιε, ὔτι πȣ τέθνηκας. Item ibid. 1092. inter cætera in apparatu cœnæ numerantur,

Ὀρχηςρίδες, τὰ φίλταθ' Ἁρμοδίȣ, καλαί·

Huc etiam alluſum Λυσις. 633.

Καὶ φορήσω τὸ ξίφος τὸ λοιπὸν ἐν μύρτȣ κλαδὶ,
Ἀγορεύσω τ' ἐν τοῖς ὅπλοις ἑξῆς Ἀριςογείτονι.

Liquet autem ex ipſo Σκολιῷ, conjuratos, cum Hipparchum adorirentur, pugiones ſuos abdidiſſe in illis myrti ramis, quos, opinor, ſolenne erat geſtari ab omnibus qui Sacrificio Panathenaico intereſſent : quod etiam diſerte teſtatur Ariſtophanis Scholiaſtes ad locum proxime citatum, ἦτοι γὰρ (Ἁρμόδιος καὶ Ἀριςογείτων) ἀπὸ τῶν μυρσίνων κλάδων τὰ ξίφη ἀνασπάσαντες τὸν τύραννον κατέβαλον. Hinc fortaſſe ductus eſt mos, ut qui in convivio Σκολιὸν aliquod cantaret, ſemper manu teneret myrti ramum, (vide Plutarch, 1. Symp. Quæſt. 1.) quod in hoc Σκολιῷ ex re initium habuiſſe videtur. Cæterum Σκολιὸν hoc celeberrimum in verſiculos ſuos diſtinxi; metroque conſului, legendo, Tetraſticho 2do, pro οὔπω, οὔτι που, cum Scholiaſte Ariſtophanis, (ſunt qui legunt οὔτι πω ;) pro Ἀχιλλεὺς, Ἀχιλεύς ; et omittendo otioſum epithetum τὸν ἐσθλὸν ante Διομήδεα. Porro autem ſuaſerunt rationes Grammaticæ legendum, Tetraſticho 4to, Ἀριςόγειτον pro Ἀριςογείτων ; et κτανέτον, ἐποιησάτον, pro κτανέτην, ἐποιησάτην.

"Οτ' Ἀθηναίης ἐν θυσίαις
"Ανδρα τύραννον Ἵππαρχον ἐκαινέτην.
Ἀεὶ σφῶν κλέος ἔσσεται κατ' αἶαν,
Φίλταθ' Ἁρμόδιε κ' Ἀριςόγειτον,
"Οτι τὸν τύραννον κτανέτον,
Ἰσονόμους τ' Ἀθήνας ἐποιησάτον.

Quod si post Idus illas Martias e Tyrannoctonis quispiam tale aliquod carmen plebi tradidisset, inque Suburram, et fori circulos, et in ora vulgi intulisset, actum profecto fuisset de partibus deque dominatione Cæsarum: plus mehercule valuisset unum Ἁρμοδίου μέλος, quam Ciceronis Philippicæ omnes.

Sunt et aliæ Poeseos species, quæ, quanquam nobiscum comiter plerumque et familiariter versantur, graviorem tamen personam nonnunquam induunt. Talis est Elegia; non hanc levem dico et amatoriam, sed antiquam illam, sapientem, sanctam, severam; ducem vitæ, magistram morum, civitatum administratricem, virtutis antistitem. Ne plures Auctores nominem, quorum nullæ jam supersunt reliquiæ de quibus judicare possimus, ecce vobis Solon, vir sanctissimus, legum lator sapientissimus, poeta optimus; qui, si quid in reipublicæ administratione ardui objiceretur, ad poeticam facultatem semper confugiebat[k]. Num vindicandæ sunt leges suæ, castiganda civium vel licentia vel segnities, concitandi eorum animi et ad libertatis desiderium erigendi? Continuo carmen aliquod populo impingitur, acre, severum, fervidum, et in illa gravitate censoria tamen elegans:

Ἐκ νεφέλης πέλεται χιόνος μένος ἠδὲ χαλάζης,

[k] Vide Plutarch. et Diog. Laert. in Solone.

Βροντὴ δ' ἐκ λαμπρῆς γίγνεται ἀϛεροπῆς·
Ἀνδρῶν δ' ἐκ μεγάλων πόλις ὄλλυται· εἰς δὲ μονάρχȣ
Δῆμος ἀϊδρείῃ δουλοσύνην ἔπεσε.

Notum eſt Athenienſes Salamina ex hoſtibus receptam Solonis carminibus unice debuiſſe, etiam invito atque ingratiis: cum multis cladibus acceptis in ſummam deſperationem incidiſſent, adeo ut capitale eſſet, ſi quis de bello inſtaurando deque vindicanda inſula ferret; tantam profecto vim habuit Carmen illud, Ἴομεν εἰς Σαλαμῖνα—quaſi a vaticinante ſub furoris ſpecie pronuntiatum, ut populus, veluti aliquo numinis afflatu inſtinctus, ad arma concurreret, bellum flagitaret, aciem poſceret, et impetu facto, cæſis hoſtibus, victoriam exoptatiſſimam reportaret.

Habemus etiam aliquas Tyrtæi illius reliquias, qui

" mares animos in martia bella
" Verſibus exacuit;"

omnes de bellica fortitudine, de amore patriæ, de immortali gloria virorum in acie ſtrenue occumbentium; quæ timidis etiam audaciam addere poſſent: quibus ipſis hortationibus Lacedæmonios, debilitatos jamdudum et fractos animo, ad certam ſpem victoriæ erexit. Nota rès eſt, multorumque auctorum teſtimonio celebrata: quod ni ita eſſet, nonnullis iſthæc omnia fabuloſa forſan haberi poſſent; mihi quidem videntur non magis hiſtoriæ fide, quam rei ipſius ratione comprobari. Nonne enim credibile eſt ſummo animi ardore, ſumma firmitate atque pertinacia virtutis, ab iis hominibus fuiſſe dimicatum, qui in acie ſtantes, gradientes, manum jam cum hoſte conſerentes, perpetuo canebant ad tibiam iſtiuſmodi carmina?

Θυμῷ γῆς πέρι τῆσδε μαχώμεθα, καὶ περὶ παίδων
Θνήσκωμεν, ψυχῶν μηκέτι φειδόμενοι,
Ὦ νέοι· ἀλλὰ μάχεσθε παρ' ἀλλήλοισι μένοντες,
Μηδὲ φυγῆς αἰσχρᾶς ἄρχετε, μηδὲ φόβου.
Ἀλλά τις εὖ διαβὰς μενέτω ποσὶν ἀμφοτέροισι
Στηριχθεὶς ἐπὶ γῆς, χεῖλος ὀδοῦσι δακών,
Δεξιτερῇ δ' ἐνὶ χειρὶ τινασσέτω ὄβριμον ἔγχος,
Κινείτω δὲ λόφον δεινὸν ὑπὲρ κεφαλῆς·
Καὶ πόδα πὰρ ποδὶ θεὶς, καὶ ἐπ' ἀσπίδος ἀσπίδ' ἐρείσας,
Ἐν δὲ λόφον τε λόφῳ, καὶ κυνέην κυνέῃ;
Καὶ στέρνον στέρνῳ πεπαλημένος ἀνδρὶ μαχέσθω,
Ἢ ξίφεος κώπην, ἢ δόρυ μακρὸν ἑλών.
Οὐδέποτε κλέος ἐσθλὸν ἀπόλλυται, οὐδ' ὄνομ' αὐτοῦ,
Ἀλλ', ὑπὸ γῆς περ ἐὼν, γίγνεται ἀθάνατος,
Ὅντιν' ἀριστεύοντα, μένοντά τε, μαρνάμενόν τε
Γῆς πέρι καὶ παίδων, θοῦρος Ἄρης ὀλέσῃ.

Leviores Poeticæ species ne omnino prætermittamus, iis profecto satis superque tribuisse multis videbimur, si illarum utilitatem in ipsa quam afferunt delectatione positam statuamus. Verum ne hanc quidem contemnendam fortasse judicabitis, Academici, si cogitetis hos lusus, hanc ipsam levitatem, præbere vobis ubi respiret animus operosa veritatis indagatione defessus; unde ingenia a vehementi contentione relaxentur, attrita reparentur, debilitata reficiantur, et vel ipsa studiorum vicissitudine et varietate recreentur. Qua quidem in re uti possitis gravissimorum virorum exemplo atque auctoritate; inter Græcos, Solonis, Platonis, Aristotelis; inter Romanos, Scipionis et Lælii, Julii et Augusti Cæsarum, M. Varronis, M. Bruti; qui maximis negotiis studiisque

feveriffimis hanc poeticæ facultatis fuavitatem et hilaritatem crebro ac libenter afperferunt. Equidem præclare nobis confuluiffe videtur natura, quæ cum nos ad veri cognitionem longe a nobis remotam, nec fine magnis laboribus affequendam, vehementer impelleret, hæc nobis invenit et paravit oblectamenta, ut haberet mens noftra, quo defatigata identidem confugeret; ubi conquiefceret, omnemque illum languorem et moleftiam deponeret.

Nec vero illud quoque in his ftudiis prætereundum eft, Academici, quod ut veftrorum laborum folatia quædam ibi repofita habetis, ita ex eifdem multa literarum ornamenta depromere poffitis. Primum equidem eft, res ipfas earumque rationes clare animo concipere et cogitatione complecti; tum huic proximum, animi fenfus non modo dilucide, fed et ornate, oratione explicare. In hoc enim omnes aliquantulum delicati fumus, ut nuda et jejuna etiam graviffimarum rerum expofitione parum fimus contenti: affumenda funt artis aliqua condimenta, quæ faftidium illud vincant; adhibendus flos quidam orationis, aliqua fententiarum lumina; etiam aurium voluptati modis quibufdam et numeris confulendum. Quibus omnibus quanquam Poetæ longe aliter ac cæteri fcriptores utuntur, nihilominus qui in eorum fcriptis et legendis et imitandis aliquid temporis et operæ collocaverit, id ei ufu venturum arbitror, ut fentiat, hac quafi palæftra excoli et formari fibi ingenium, vires animi et celeritatem augeri, orationem etiam fuam hac confuetudine atque commercio fimilem quendam habitum et colorem affumere. Cujufmodi quiddam iis accidere videmus, qui faltationi aliquando operam dederunt; nam etfi geftum et inceffum ad certos motus minime

componant, ſubeſt tamen aliquid ex hac exercitatione, unde eos non id agentes decor ille furtim proſequitur. Neque vero incredibile eſt, ad ſummam oratoriæ eloquentiæ laudem perficiendam nonnihil ex poetica facultate adjumenti attuliſſe tum C. Cæſarem, tum M. Tullium[1]; alterum Romanorum diſertiſſimum, alterum eloquentiſſimum; utrumque et legendis carminibus deditum, et in ſcribendis exercitatum. Hoc in Platonis ſcriptis ita apparet, ut non modo de re ipſa male ac perverſe judicaviſſe, ſed et hominis ingrati crimen in ſe admiſiſſe videatur, cum Poeſin ex commentitia ſua civitate ejecerit, cui ipſe ingenii ſui nitorem et cultum deberet, cujus ex fontibus dulcem illam orationis ubertatem et flumen eloquentiæ derivâſſet.

Sed ut ad majora illa redeamus; hoc certe præcipue inter cæteras diſciplinas eminet Poetica, quod excelſum quiddam ac pene divinum ſapiat; quod animum non modo defeſſum recreet, turbatum leniat, oppreſſum erigat; ſed ad pulchra, decora, ardua, evehat atque accendat; nec tantum optima vitæ præcepta ita tradat, ut reddat etiam jucundiſſima, ſed ipſum etiam Honeſtum menti quodammodo inſerat atque infundat. Præterea cum ea laudis ac gloriæ cupiditas animis noſtris innata ſit, quæ nos ad præclara et excelſa acerrime ſtimulet; id ſedulo agit Poeſis, ut hoc naturæ conſilium plene exequatur, ut hos virtutum igniculos foveat nutriatque. Cumque id imprimis ſui muneris eſſe ſemper duxit, ut res bene, præclare, fortiterque

[1] "Ne carmine quidem ludere contrarium fuerit:—ideoque "mihi videtur M. Tullius tantum intuliſſe eloquentiæ lumen, "quod in hos quoque ſtudiorum ſeceſſus excurrit." QUINCTIL. Lib. x. 5.

gestas celebraret; ut egregia maximorum virorum exempla posteris traderet, eorumque immortalem memoriam suis consecraret monumentis: hæ certe Poesi debentur gratiæ, quod non solum animum ad virtutem præceptis informet, exemplis dirigat, et vi quadam insita atque sua concitet atque incendat, verum etiam quod ipsi virtuti amplissimam et jucundissimam suorum laborum mercedem persolvat.

Verum de Poetica adhuc levius omnino et humilius, quam ejus dignitas postulat, existimabimus, nisi eo demum convertamus animos, unde ejus magnitudo maxime elucet; nisi eam in sacris versantem, et Religioni ministrantem contemplemur. Hoc primum ei negotium datum est; hoc ita feliciter exequitur, ut in cæteris rebus impositam quandam personam gerere videatur, hic solummodo suam; alibi enim ad artis subsidia semper confugere, hic propria vi niti, aut potius spiritu vere divino sustentari. Quid enim habet universa Poesis, quid concipere potest mens humana grandius, excelsius, ardentius; quid etiam venustius et elegantius, quam quæ in sacris Hebræorum Vatum scriptis occurrunt? qui magnitudinem rerum fere ineffabilem verborum pondere et carminis majestate exæquant; quorum cum nonnulli vel ipsis Græcorum poetarum fabulis sunt antiquiores, ita omnes tantum eos sublimitate exsuperant, quantum vetustate antiquissimi antecedunt. Quod si ipsius Poeseos ultima origo quæratur, ad Religionem omnino videtur referenda. Nam cum sit facultas a natura profecta, præceptis et legibus non nisi sero conformata, non ætatis alicujus aut gentis propria, sed universi humani generis; vehementioribus humanæ mentis Affectibus necessario tribuenda est:

quorum ea eſt natura, ut ſeſe efferant vocibus elatis, ardentibus, maximeque a vulgari ſermonis uſu abhorrentibus; nec minus æquabilem illum continuæ locutionis tenorem impetu ſuo dirumpunt et diſtinguunt intervallis; ſententias acres, incitatas, vibrantes, crebris veluti ictibus contorquent; et orationem pro motu et habitu animi varie intercidunt, et quodammodo modulantur. Hoc in Admiratione et Gaudio vel maxime locum habet; et quid erat quod hominis jam tum creati mentem, opinionum vanitate nondum depravatam, adeo vehementer potuit percellere, ac, quæ tum ei plane obverſata eſt, Dei Optimi Maximi bonitas, ſapientia, et magnitudo? quid veriſimilius, quam primum inconditi carminis conatum in Creatoris laudes ipſo exardeſcentis animi impetu erupiſſe? Id certe minime dubium eſt, eiſdem in ſacris enutritam fuiſſe Poeticam, in quibus nata videtur: obire templa, adeſſe altaribus, prima ei et propria quædam occupatio fuit: et cum religiones in variis gentibus atque ætatibus diverſiſſimæ obtinuerint, in hoc tamen omnes conſenſiſſe accepimus, ut hymnis et carminibus celebrarentur[m]. Hujuſce originis non obſcura indicia

[m] Antiquiſſimum ſecundum PLATONEM Muſicæ ſive Poeſeos genus erant εὐχαὶ πρὸς θεούς· ὄνομα δὲ ὕμνοι ἐπεκαλοῦντο. *De Leg.* Lib. iii. Rem ipſam eleganter illuſtrat SUETONIUS; in Nominis etymologia infelicior, ut accidit nonnunquam veteribus Grammaticis. "Cum "primum homines exuta feritate rationem vitæ habere cœpiſſent, "ſeque ac Deos ſuos noſſe, cultum modicum ac ſermonem neceſſarium commenti ſibi, utriuſque magnificentiam ad religionem "Deorum ſuorum excogitaverunt. Igitur ut templa illis domibus pulchriora, et ſimulachra corporibus ampliora faciebant: "ita eloquio etiam quaſi auguſtiore honorandos putaverunt, laudeſque eorum et verbis illuſtrioribus et jucundioribus numeris "extulerunt. Id genus, quia forma quædam efficeretur, quæ ποιότης

etiamnum præ ſe fert Poeſis, eo quod ſacram et cœleſtem materiam veluti parentem ſuam et educatricem ardentiſſimo affectu ſemper amplectatur; huc veluti ad germanam patriam amet recurrere, ibique et lubentiſſime verſetur, et maxime vigeat.

Verum iſthæc attigiſſe ſolummodo et quaſi prælibâſſe jam ſufficiat, plenius forſan aliquando diſcutienda. Quod autem ſit in poſterum inſtituti mei conſilium, quæ propoſitæ materiæ forma, veniam mihi ut ſpero facile concedetis, Academici, ſi nondum auſim in medium proferre. Eſſet ſane hominis et veſtrum de ſe judicium parum reverentis, et ſuo plurimum tribuentis, quæ apud animum ſuum paululum agitata haberet, nec ſatis ad liquidum cogitatione perducta, coram vobis protinus effutire. Ego vero ſic mecum ſtatuo, nihil huc ſubitum, nihil niſi mea qualicunque induſtria elaboratum afferri oportere; id mihi ſedulo enitendum, ut ingenium, eruditionem, copiam, cæteraque quæ mihi ſentio deeſſe omnia, ea quantum poſſim cura, diligentia, labore compenſem. Hæc ſi præſtem, altera illa ut mihi remittatis et condonetis, rogo, Academici; ut quem ſtudio veſtro et favore ornaviſtis, eundem porro humanitate et indulgentia proſequamini.

" dicitur, Poema vocitatum *eſt, ejuſque fictores* Poetæ." Ex opere deperdito *De Poetis* citatum ab ISIDORO, *Orig.* Lib. viii. cap. 7.

DE

SACRA POESI HEBRÆORUM.

PRÆLECTIO SECUNDA:

ARGUMENTI PROPOSITIO ET DISTRIBUTIO.

SOCRATES, ut apud Platonem [a] legimus, cum ſæpius per inſomnium eſſet admonitus, ut Muſicæ operam daret, officio quaſi divinitus ſibi delato ſatisfaciendum ratus, primo quidem carmen in Apollinis laudes compoſuit, ac poſtea aliquas ſumpſit fabellas Æſopi verſibus illuſtrandas: id, credo, ſecum reputans, primitias Poeticæ, quam ille præcipuam quandam Muſicæ partem [b] eſſe exiſtimabat, Diis immortalibus conſecrari debere; nec ſibi, homini in his ſtudiis minime exercitato, niſi ea ſe religione prius exſolviſſet, ad leviorem materiam ſuoque forſan ingenio accommodatiorem licere deſcendere. Sequar, Academici, graviſſimi Philoſophi auctoritatem; et cum hoc mihi ab Academia munus demandatum eſt, ut Poeticæ naturam et rationem vobis exponam, id ex ea potiſſimum parte ingrediar, unde ille ad ejuſdem Artis ſtudium et exercitationem accedendum ſibi pu-

[a] *In Phædone* ſub init.

[b] Τίς οὖν ἡ παιδεία;—ἔστι δέ που ἡ μὲν ἐπὶ σώματι, γυμναστική· ἡ δ' ἐπὶ ψυχῇ, μουσική. PLAT. *De Rep.* Lib. ii.

tavit. Statui enim in primis quædam de Sacra Poesi disserere, ea nimirum quæ a veteribus Hebræis exculta est, et in rebus vere divinis unice occupata; ut si materiæ arduæ ac difficili parum satisfecero, ad minora saltem quasi auspicato possim transire. Ego vero hoc negotium ea mente suscipio, ut non solum pro ratione officii diligenter, sed et pro mandantis amplitudine honorifice exequendum existimem; nec mihi videndum modo esse, quid hujusce instituti propositum et studiosæ juventutis utilitas, sed et quid hujus Academiæ dignitas requirat. Quandoquidem autem ipsa etiam Academia, cum hanc nobis disciplinam decreto suo confirmaret, Poeticæ studium eo præcipue nomine commendavit, "quod ad severioris "literaturæ, tam Sacræ quam Humanæ, incrementum "conducat[c];" nihil sane occurrebat, quod tractari posset, vel utilius, vel ad hujus institutionis consilium et Academiæ nostræ mentem etiam accommodatius, quam ea Poeticæ species, quæ cum Sacrarum literarum magnam partem conficit, tum cæteris omnibus et rerum dignitate et magnificentia spiritus longe antecellit.

Enimvero quid est cur Homeri, Pindari, Horatii scriptis celebrandis omnique laude cumulandis toties immoramur, Mosem interea, Davidem, Isaiam, silentio præterimus? An rem ipsam censebimus ab his scholis abhorrere? in quibus tamen hæ literæ semper primas obtinuerunt: an ab hoc florentissimorum juvenum cœtu alienam esse? quorum tamen plurimi his ipsis studiis operam suam et labores consecraverunt. An id tandem statuendum est, eorum quidem hominum scripta, qui tantum modo effecerunt, quantum ingenio

[c] STATUTUM DE LECTURA POETICA.

et facultate consequi potuerunt, ratione et via tractari oportere, et ad artis præscriptum et normam exigi: quæ vero altiorem habent originem, et Divini Spiritus afflatui vere tribuuntur, eorum vim quidem ac venustatem suo lumine quodammodo elucere; sed nec doctrinæ institutis constare, neque Artis finibus circumscribi posse? Verissimum quidem est, Poesin sacram, si ejus originem spectamus, humanam et artem et naturam longe superare: nihilo tamen minus, si ejus sublimitatem cæterasque virtutes recte æstimare velimus, hoc est, quantum in concitandis animi humani affectibus valeat, intelligere; ad utramque est recurrendum: videndum enim, quænam sint istæ mentis affectiones, et quibus potissimum modis excitandæ. Præterea cum, ut in cæteris disciplinis, ita in Poetica, Ars omnis sit cognitio quædam ex natura deprompta, rerum observatione percepta, usu confirmata; cum in iis homines docti deprehenderent, quid decorum esset, quid conveniens, et ad instituti operis finem consequendum recte comparatum; eaque sparsim notata, lateque diffusa, ratione quadam inter se constringerent, et ad certum ordinem certasque leges revocarent: patet Artem ex ingeniorum excellentium monumentis suam originem ducere, non excelluisse ingenia eo quod artis subsidiis essent instructa; recteque adhiberi ejus præcepta in illustrandis etiam illorum scriptis, qui ea vel nescirent, vel non attenderent. Cumque Poeseos Sacræ consilium sit, mentem humanam ad omnem veræ virtutis et pietatis habitum formare, et vehementiores animi affectus ita concitare, ut eos ad proprium finem usumque legitimum dirigere possit; si quis instrumenta illa, et quasi machinas, quibus institutum suum ab-

ſolvit, perſpexerit, is profecto haud exiguum ipſi Arti ſubſidium eſt collaturus. Quamvis igitur ad occultos hujuſce Nili cœleſtis fontes haud fas ſit penetrare, licebit tamen ſancti fluminis curſum et flexiones ſequi, aquarum auctus et receſſus notare, ac rivos etiam quoſdam tanquam in ſubjacentes campos deducere.

Primum certe in hac diſciplina locum merito ſibi vendicant Sacra Poemata, cum ex iis et ipſius Artis origo repetenda eſt, et ejuſdem dignitas veriſſime æſtimanda. Cæterarum artium initia, utcunque rudia et imperfecta, et circa res tenues et minutas occupata, juvat tamen plerumque eruere et contemplari: hic Poeſin in ipſius primordiis intueri licet, non tam humano ingenio excogitatam, quam e cœlo delapſam; non parvis incrementis paulatim creſcentem, ſed ab ipſo ortu plenam quandam habentem et decoris et roboris maturitatem; non nugis ancillantem et vanitati ſua præbentem lenocinia, ſed divinæ veritatis miniſtram, inter Deum atque homines quandam internuntiam. Hoc enim primum et præcipuum habet munus, ut et hominum vota actioneſque gratiarum Deo commendet, ejuſque laudes celebret; utque ex altera parte hominibus divinorum conſiliorum myſteria patefaciat, et prænuntiet futura: quod quidem officium Poeſis imprimis ſibi honorificum et illuſtre ducit contigiſſe. Illud enimvero haud perfunctorie attendi velim, quod ex univerſa ſacrorum voluminum ſerie conſtare arbitror; eventuum futurorum ſignificationes ſemper fere verſu et numeris enuntiari; et ejuſdem fuiſſe Spiritus rerum præſenſionem ſuo inflatu impertire, iiſque magnificos poeſeos ſenſus et carminis ornatum inducere; ut cum rebus ipſis longe humanos

conceptus ſuperantibus quædam etiam eloquii divinitas conſentiret. Quid autem eſt ex iis omnibus, quæ in honorem Poeticæ fautores ejus ſtudioſiſſimi vel ediderunt unquam, vel conceperunt, vel etiam finxerunt, quod non infra hanc laudem, infraque ejus merita reique veritatem conſiſtat? Quid ex omnibus, quæ in eandem acerrimi ejus obtrectatores unquam conjecerunt, opprobriis, quod non Hebrææ Poeſeos exemplo penitus refutetur atque obruatur? Deſinant itaque ex quorundam hominum vitio, qui rebus optimis peſſime abutuntur, honeſtiſſimæ facultati invidiam conflare: deſinant eam artem ut in ſe levem futilemque contemnere, ut profanam atque etiam impiam criminari, quam in ſanctiſſimos uſus Dei ipſius munere hominibus conceſſam fuiſſe videmus, Deique ipſius auctoritate atque exemplo auguſtiſſimis miniſteriis conſecratam.

Utrum Poeſin ſuam Græci ex naturæ primum fontibus ipſi hauſerint, an aliunde ex remotiore aliqua origine derivatam acceperint, nec magni momenti videtur, nec exitum habitura diſputatio: hoc certe conſtat, eam ſemper apud Græcos invaluiſſe de Poeticæ natura et origine opinionem, quæ, ſi ipſorum tantum Poeſin ſpectamus, eſſet vaniſſima; cum Hebræorum vero Poeſi re et veritate congrueret. Etenim Poeſin ſanctum et cœleſte quiddam exiſtimabant, neque artis aut facultatis eſſe humanæ, ſed divini omnino muneris: apud eos itaque ſancti habiti Vates et Deorum interpretes, ut quibus conſuetudo et commercium quoddam cum cœlo intercederet; cæremoniæ, et religiones, deorumque laudes carminibus celebratæ; et quod habet eorum Poeſis antiquiſſimum, oracula ſemper verſibus edita, quo et

augustiora et credibiliora populo viderentur; quippe qui existimabat, æque divini cujusdam instinctus esse, res et præsentire, et versibus protinus exprimere. Retinuisse itaque videntur consignatam quondam in animis hominum antiquæ et veteræ Poeticæ notionem aliquam et formam, posteaquam rem ipsam amisissent; cum vanissimis commentis sese invicem corrupissent Religio et Poesis.

Cum igitur unicas primævæ et germanæ Poeseos reliquias nobis Sacri Codices servârunt, ipsa vetustate venerandas, divinitate etiam adorandas, de iis mihi in primis quærendum existimavi; quantum nimirum patitur hujusce disciplinæ ratio: ut meminerim me, non Theologiæ studiosis divinæ veritatis oracula exponere, sed juventuti in politiori doctrina et literarum elegantiis exercitatæ commendare lectissima Poemata. Debuit fortasse me ab hoc incepto omnino dehortari rei ipsius difficultas: verum hanc, ut spero, apud vos, Academici, excusationem habebit meum audacius forsan consilium, ut me existimetis eam potissimum materiam tractandam suscepisse, quam maxime et per se egregiam et huic instituto accommodatam judicarem; atque id saltem vidisse, quid hoc loco dignum esset, si parum considerate expenderim, quid meæ vires possent sustinere.

Eam autem in hac disquisitione viam insistam, quam ultro videtur ostendere rei ipsius ratio. Tria enim sunt in omni poemate præcipue advertenda: primum quidem res ipsa, ejusque tractandæ ratio; quæ dispositio, quis ordo, quæ pro vario poematis genere totius forma: tum elocutio sive stylus; in quo continentur sensus elati atque ardentes, sententiarum lumina, figurarum atque imaginum pulchritudo

et varietas, verborum denique vis, pondus, elegantia: postremo carminis suavitas, numerique, non solum ad aurium delectationem compositi, sed ad res ipsas exprimendas, omnemque animi motum concitandum efficaces. Videndum itaque quid in harum partium singulis præstari possit, et quousque in Hebraica Poesi discutienda et tuto et cum fructu aliquo versari liceat.

Quod ad Versuum rationem attinet, ut de posteriore prius dicam; vereor ne is locus pene sit omittendus, cum pateat non modo ex irritis doctissimorum virorum conatibus, sed ex rei ipsius natura, omnem fere carminis Hebraici cognitionem intercidisse: nisi forte operæ pretium sit hac in parte certa, si quæ sunt, ab incertis conjecturis secernere, et hoc ipsum ostendere, quantillum id sit, quod sciamus. Et profecto, quanquam abjicienda quidem fuerit omnis de Metrorum ratione disquisitio, cum tamen aliqua appareant carminis vestigia, erunt fortasse nonnulla quæ de universa ejus natura breviter primo animadverti poterunt, et, prout occasio fert, particulatim etiam postea notari.

Verum satis uberem disquisitioni nostræ materiam præbebit ea pars quæ de Stylo Hebrææ Poeseos agit; qui cum præcipuas habet virtutes, quæ in Poetica sunt communes ac veluti publici juris, tum multas possidet tanquam proprias et suas.

In altera illa parte, quæ natura et dignitate prior ultimo restabit tractanda, diligenter ut in re perquam difficili erit versandum, et caute simul, ut semper, insistendum; ne, si in spatiis Poeticis nimis licenter vagamur, in Theologiæ sacraria imprudentes irruamus; quod ne unquam temere fiat, sedulo mihi ca-

vendum statui. Hujus vero loci erit, Poemata Hebræa in certas classes secundum varias eorum Species, quantum commode fieri poterit, distribuere; quid in singulis maxime advertendum sit videre; fortasse etiam cum Græcis ac Latinis comparare, si quæ ejusdem generis esse videantur.

PARS PRIMA,

מזמור

SIVE DE METRIS HEBRÆIS.

PRÆLECTIO TERTIA:

POESIN HEBRÆAM METRICAM ESSE.

INGREDIENTI mihi propositam de Sacra Hebræorum Poesi disputationem in ipso aditu occurrit difficilis ac perobscura quæstio de Natura Carminis Hebraici; quam sane libenter defugissem, si per instituti rationem licuisset. Sed cum omni Poesi hæc sit veluti propria quædam lex et necessaria conditio constituta, a qua si discedat, non solum præcipuam elegantiam desiderabit et suavitatem, sed ne nomen quidem suum obtinebit; nimirum ut sit numeris adstricta, atque aliquo constet metrorum genere: idcirco qui Poesin Hebraicam tractat, ei hujusce disquisitionis quædam imposita est necessitas, ut ostendat saltem isthæc Hebræorum scripta, siquidem Poemata sunt, esse Metrica; utque porro inquirat, numquid certi de hujusce carminis ratione definiri possit. Hunc itaque locum ita aggredior, non ut rem ipsam multum

illustraturum me sperem, sed ut quæram potius, quatenus omnino possit illustrari; atque id ipsum breviter cauteque, ut qui hujus argumenti, veluti freti cujusdam doctorum naufragiis infamis, extremam tantum oram ausim legere.

Ac primum quidem Hebræorum scripta quædam non modo spiritu poetico animata esse, sed numeris etiam et metro aliquo adstricta, quanquam in contrariam sententiam abierint eruditorum nonnulli, satis tamen clare opinor constabit, si ea vel paulo attentius advertimus. Nam ubique fere apparent eæ saltem reliquiæ et quasi vestigia carminis, quæ vix potuissent in ulla alia lingua superesse, cujus, ita ut nunc Hebrææ, sonus ac pronuntiatio propter varios casus, quos tanta fert vetustas, penitus obsolevisset.

Erat apud Hebræos Vates in usu carminis quoddam genus memoriæ præcipue juvandæ causa, ut videtur, inventum, quo res aut sententias, aliquantum dissipatas plerumque, nec satis ipsa naturæ et dispositionis necessitate inter se connexas, ita exprimerent, ut singuli vel versus vel strophæ literis primoribus Alphabeti ordinem repræsentarent. Cujus rei multa etiamnum inter sacra Poemata exempla extant [a]. Hic itaque prodeunt, ac veluti ultro sese nobis offerunt, versiculi certis quibusdam notis signati, suisque limitibus circumscripti; quod in membris tantum orationis omnino solutæ fieri unquam potuisse plane incredibile est: præsertim, si hos ipsos versus animadvertimus, interque se comparamus, æqualibus plerumque spatiorum intervallis decurrentes, atque ita veluti in qua-

[a] Ps. xxv. xxxiv. xxxvii. cxi. cxii. cxix. cxlv. PROV. xxxi. a Commate decimo ad finem. JEREMIÆ THRENI per totum, excepto ultimo Capite.

drum redactos, ut sæpe vocibus voces adnumeratæ, ac pene syllabis syllabæ pares respondeant. Quæ cum ita se habeant, quamvis aurium judicio in hac re vix uti licet, ipso tamen prope aspectu agnoscemus, omnia non modo numeris poeticis esse distincta, sed etiam accuratam aliquam in iis dimetiendis adhibitam fuisse diligentiam.

Habet etiam aliud Poesis Hebræa quod metricæ orationis omnino est proprium. Iis enim solummodo scriptoribus, qui certa quadam numerorum ac pedum moderatione sunt adstricti, ea licentia conceditur, ut vocibus utantur a communi loquendi usu ac lege discedentibus, et a linguæ analogia paulum detortis; utque eas nonnunquam vel detractis quibusdam syllabis diminuant, vel adjectis augeant. Quæ res eam vim habet, non tam ut in promptu sint quædam numerorum complementa, quam ut sonorum varietas satietati occurrat, utque universæ elocutioni proprius quidam color inducatur, et sua constet tanquam a plebe semota dignitas. Hujusmodi igitur artificio aliquo pro vario cujusque linguæ ingenio semper utitur Poesis. Cernitur autem id duobus potissimum: primo Glossarum, sive peregrini sermonis, usu; tum vocum receptarum Anomaliis quibusdam, sive formis insolentioribus [b]. Notum est quantum in hoc genere sibi permiserint Poetæ Græci; quorum lingua præ cæteris omnibus, propter Dialectorum, quæ in diversis Græciæ Rebuspublicis obtinuerunt, varietatem et copiam, hujusmodi licentiis erat maxime opportuna. Secundum illos nulli fortasse eas liberius admiserunt quam Hebræi; qui cum Glossis, tum vo-

[b] Vide ARISTOT. *Poet.* Cap. 22.

cum Anomaliis, maxime autem Particulis [c] quibusdam orationi metricæ propriis, et in fine vocum identidem

[c] Particulæ Poeticæ, quas fere Paragogicas vocant Grammatici:

ו Nominibus additum: Num. xxiv. 3. Ps. l. 10. lxxix. 2. civ. 11, 20. cxiv. 8. Isai. lvi. 9, bis. Zeph. ii. 14.

" בנו Num. xxiv. 3. uti et חיתו Ps. l. 10. &c. videtur esse " Pleonasmus Syriacus. Ita enim loquuntur Syri; ברה דדויד, " filius *ejus* Davidis: Mat. i. 1. פומה דמריא, Os *ejus* Domini: " Isai. i. 20. למעינו Ps. cxiv. 8. olim legebatur למעיני, ut patet " ex versione LXX. *λίμνας ὑδάτων*." H.

י additum Nominibus, Adverbiis, Præpositionibus, in Poeticis passim: item Participiis Benon. Sing. Masc. et Fœm. Gen. xlix. 11. Ps. ci. 5. Prov. xxviii. 16. Jer. xxii. 23. xlix. 16. li. 13. Ezech. xxvii. 3. hoc autem Masoretæ aliquoties perperam expunxerunt.

De י addito Verbis secundæ Pers. Fœm. Sing. Præt. mendum sit necne, nonnihil dubito: Masoretæ certe semper expungendum censuerunt. Vide Jer. xiii. 21. xxii. 23. xxxi. 21. et Ezech. xvi, ubi undecies reperitur. Non est verisimile in uno Capite eodem modo toties potuisse errari. " Sed in his undecim locis multi " MSS. confirmant Keri Masoreticum; nam י deest." K. Potest etiam esse Glossa Syriaca, quæ Lud. Cappelli sententia est; *Crit. Sacr.* Lib. iii. Cap. xiii. 8. Quanquam est locus ubi eadem forma effertur eadem Pers. Masculina: כי אמרתי " Quoniam " dixisti"—Ps. lxxxix. 3. ita sane acceperunt Veteres Interpretes omnes præter Paraphrastem Chaldæum; et recte quidem, si aut sententiæ, aut locorum parallelorum habenda est ratio. Verum hoc mendum potius esse existimo, quanquam Masoretæ non notarunt.

" Verba secundæ Pers. Fœm. Sing. Præt. י addito sequuntur for- " mam Syriacam et Arabicam." H.

מו pro ם, vel הם, in Poeticis passim; Ps. ii. 3, 4, 5, quinquies: nonnunquam singulariter pro ו. Vide Isai. xliv. 15. liii. 8. Job. xx. 23. xxii. 2. xxvii. 23. Ps. xi. 7. Et Paragogicum sæpe. כמו simplex videtur omnino Poeticum, (quod occurrit Nehem. ix. 11. sumptum est ex Cantico Mosis Exod. xv. 5.) cum Præfixis aut Suffixis non item.

" Is. liii. 8. למו Habent hic LXX. *ἤχθη εἰς θάνατον*: quod, ut " solet, sequitur Arabs. Legerunt למות." H.

additis, ſtylum diſtinxerunt, et Dialectum quandam Poeticam ſibi confecerunt.

Harum Particularum, quas Poeticas voco, occurrunt in ſcriptis Proſaicis exempla perpauca, in ſequentibus locis, ac neſcio an alias ulla: ו, GEN. i. 24: ſed pro חיתו ארץ Codex SAMARITANUS habet חית הארץ, uti exprimitur etiam in Hebræo in commate proxime ſequente. י, GEN. xxxi. 39, bis: ſed deeſt item in Codice Samaritano: quanquam hoc poteſt etiam eſſe Pronomen Affixum. Item RUTH. iii. 3, 4, ter; iv. 5. et 2 REG. iv. 23. "Sed in his "locis omnibus MSS. quamplurimi confirmant Keri Maſore- "ticum; nam י deeſt." K. מו denique EXOD. xxiii. 31. ſed pro גרשתמו LXX. VULG. legerunt גרשתים; et huic lectioni favet loci ſententia.

Huc forte referri poſſunt ה et ו Paragogica, et ש Relativum, quæ in Poeticis frequentius quam alibi occurrunt.

Hæc ſunt plerarumque ſi non omnium Anomaliarum exempla, quibus præcipue conſtat Dialectus Poetica. Quam libere autem iis utantur Sacri Vates, ut melius appareat, apponam earundem ſpecimen, quod ex uno loco collectum, nimirum ex Cantico Moſis EXOD. xv. exhibet ABARBANEL: "Vides," inquit, "in iſto Can- "tico menſuræ cauſa quandoque contrahi *voces*, quandoque extendi "et protrahi per additionem quarundam literarum, ad juſtam fa- "ciendam menſuram et modulationem; prout aliquando etiam "una et altera, hujus rei cauſa, deficit. Literæ quæ in præſenti "Cantico ſunt ſuperadditæ ſunt iſtæ: duo Vau et Jod in voce "יכסיומו, ſuffeciſſet enim יכסם: Jod item in נאדרי: Vau in יאכלמו: "Vau in תורישמו: Vau in כסמו: Vau in תבלעמו: Vau in "יאחזמו: Thau in אימתה:" (ſane mihi videtur hæc nominum forma eſſe omnino Poetica; multa ejus exempla profert GLASSIUS *Phil. Sacr.* pag. 269. ex libris autem Poeticis et Propheticis omnia:) "Vau in תביאמו: Vau in תטעמו. Deficientes ſunt "Jod in וזמרת יה: ſic in תמלאמו pro תמלא מהם: Vau in נהלת "pro נהלתו: ſic etiam deficit vox לבב in verſu נמוגו כל ישבי כנען. "Non enim exiſtimandum Principem Prophetarum erráſſe circa "accuratam literarum rationem, et ordinem ſcriptionis illarum: "verum Carminis ratio et melodiæ neceſſitas ſic poſtulârunt." ABARB. in *Mantiſſa Diſſertationum ad Libr.* COSRI A BUXTORFIO edit. Baſil. 1660. pag. 412. Quibus exemplis addere potuiſſet ex

Hoc igitur opinor ſatis tuto affirmare poſſumus, Poeſin Hebræam Metricam eſſe. Ipſorum porro

eodem Cantico, מו Paragogicum in כמו bis, נ Epentheticum in ארממנהו, Paragogicum in ירגזון.

De Gloſſis autem, ſive de vocibus peregrinis, quæ in Hebræorum Poeſi occurrunt, in hac linguæ Hebrææ vetuſtate atque anguſtiis, vicinarumque Dialectorum, quæ una vigebant, pene ruina, haud licet nimis fidenter pronuntiare: cum fieri poſſit, ut quæ pro Chaldaicis, puta, vulgo habentur, fuerint fortaſſe utrique linguæ communes; contra, ex iis quæ rarius uſurpantur, quarumque origo ignoratur, aliquæ a vicinis Dialectis fuerint mutuatæ. Cum vero ſint voces nonnullæ, quæ ſæpius occurrunt in eorum monumentis Poeticis, nec alibi, niſi apud Chaldæos; de his probabiliter judicare poſſumus, eas vel a vicinis Dialectis adſcitas fuiſſe in Hebræam, vel ſaltem, poſtquam in vulgari ſermone penitus obſoleviſſent, in uſum revocatas: cujuſmodi ſunt, quæ ſequuntur. בר filius, קשט veritas, קטל occidit, שגא crevit, שבח laudavit, זקף erexit, עוק (quod Hebraice effertur צוק) arctavit: &c. Ecce autem Moſes ipſe in exordio ſupremæ Benedictionis, DEUT. xxxiii. nonne Chaldaiſmum ſæpius admiſit?

ואתה מרבבת קדש
מימינו אש דת למו
אף חבב עמים

quid אתה? quod iterum etiam occurrit v. 21. quid חבב? et forma et notione Chaldaicum: quid דת? vocabulum in vulgarem Hebræorum ſermonem vix receptum niſi poſt captivitatem Babylonicam; præſertim cum ſermo Hebræus abundaret ſynonymis quibus Dei legem exprimere potuiſſet. (Sed hæc ultima vox hoc in loco merito fortaſſe mendi ſuſpecta eſt: vid. KENNICOTT. *Diſſert.* I. *De Textu Heb.* p. 427. et HOUBIGANT. in loc.) Porro forma Chaldaica eleganter utitur ISAIAS, de Babylone loquens, in voce מדהבה, quod Hebraice eſſet מוהבה, Cap. xiv. 4. nec minus appoſite in eodem argumento Pſaltes adhibet vocem תוללינו Ps. cxxxvii. 3. quod eſt Chaldaicum pro שוללינו, ut accepit ipſe Paraphraſtes Chaldæus, qui reddit per vocem ſynonymam בוזנא, uti alias plerumque reddit vocem שלל; (vide modo EZECH. xxvi. 12. xxix. 19. xxxviii. 12, 13.) nec ſani quidquam huc afferunt cæteri In-

verſuum proprietatem unam aut alteram liceat adnotare, quas uti quivis deprehendat in iis carminibus, quorum verſiculi per literas initiales certo definiuntur, ita ad reliqua inde transferri conjectura ſaltem poſſunt. Primum quidem, verſus eo inter ſe diſſimiles eſſe, quod alii aliis multo ſunt productiores; breviſſimos ſex aut ſeptem fere ſyllabis conſtare; longiſſimos ad bis totidem circiter excurrere; ita tamen ut unum atque idem poema verſiculis plurimum non valde inter ſe imparibus continuetur; ibi denique fere incidere verſiculorum clauſulas, ubi diſtinguuntur ſententiarum membra.

Quod autem ad veros horum verſuum numeros, ad rhythmum et modulationem attinet, id omne et penitus ignotum eſſe, et nulla unquam arte aut induſtria humana inveſtigari poſſe, ex ipſa rei natura ſatis apparet. Manifeſtum eſt antiquam et veram Hebraica pronuntiandi rationem omnino eſſe ignotam. Quæ enim de hac re præcepta excogitaverunt recentiores Judæi, multis poſt ſeculis quam majorum ſuorum lingua in deſuetudinem abiiſſet, eis auctoritatem ac fidem jamdudum derogaverunt eruditi: quod

terpretes. In Anomaliis item quibuſdam Grammaticis Gloſſarum exempla quædam certo deprehenduntur: qualia ſunt ſequentia, Syriaca vel Chaldaica: כי pro ך, Ps. cxvi. ter; ciii. quinquies occurrens; item Jer. xi. 15. והי pro י, Ps. cxvi. 12. ין Terminatio Plur. Nom. Maſc. pro ים, Job. iv. 2. xxiv. 22. xxxi. 10. et alibi ſæpe; item Prov. xxxi. 3. Thren. iv. 3. Ezech. xxvi. 18. Mic. iii. 12.

"ארזה, Samar. habet אחו, in forma Arabica. חבב, מרהבה, "ſunt, ut Chaldaica, ita etiam Arabica. תוללינו, verum hujus "vocis etymon conſervâſſe videtur verbum Arabicum תלל, *vinxit*, "*manuduxit*; unde LXX. ἀπαγαγόντες ἡμᾶς; et Chaldæus בזונא, "*captivos abduxerunt.*" H.

si revera ex horum hominum decretis conformanda sit pronuntiatio, fatendum jam erit, non modo, id quod experti sentimus, Hebræorum carmina nihil reliqui habere, sed nihil etiam unquam habuisse, harmoniæ ac poeticæ suavitatis. Sed nec iis tum integrum erat obsoletæ linguæ sonos jamdiu elapsos revocare, et veras pronuntiandi leges instaurare; nec cuiquam jam mortalium fas est sperare, se vel minimum in re tam tenui, et ab nostris sensibus omnino remota, tamque funditus deperdita, conjectura consecuturum. Equidem linguarum omnium hac in parte subtilissima quædam est ratio: postquam obsoleverunt, literis quidem consignatæ vocem aliquam retinent, sed, ut ore alieno prolatam, absonam eam omnino ac barbaram: abest illa vitalis gratia, defloruit nativa suavitas, evanuit primævæ venustatis color. Græca proculdubio et Latina multum jam pristinæ ac patriæ dulcedinis amiserunt, et, prout nunc efferuntur, sonum edunt, apud diversos populos diversum, sed ubique barbarum, quemque olim Atticæ et Romanæ aures nullo modo ferre potuissent. Sed in his manet utcunque rhythmus, sui utrisque numeri, sui pedes constant: Hebræi vero sermonis longe deterior est conditio, qui suis vocalibus destitutus per annos supra bis mille mutus omnino et, ut ita dicam, elinguis jacuit. Itaque ne numerus quidem syllabarum, quibus singulæ ejus voces constant, plerumque certo definiri potest; ac multo minus earum Tempora, sive, ut vocant, Quantitas, unquam investigari. Cum vero in omni lingua metrorum ratio omnis ab his duobus necessario pendet, Syllabarum dico et Numero et Quantitate, quorum in Hebræa cognitionem intercidisse, nec revocari posse, ipsa rei natura clare indicat;

profecto qui Metricam Hebræam verám illam et genuinam instaurare conatur, is ædificium extruit, cui fundamentum in quo nitatur plane deest. Illorum quidem nonnullis, qui in hoc negotio studium suum atque operam posuerunt, ea forsan laus debetur; ut judicentur, Poesin Hebræam, dure antea et barbare sonantem, aliquanto jam molliorem et humaniorem effecisse, et aliquos saltem numeros ei utendos dedisse, cum veros ac suos, quos ei restituerent, invenire non possent. Ut majus aliquod iis tribuamus, nec rei ratio patitur, nec argumenta, quibus conjecturas suas munire aggressi sunt, evincunt[d]. Id potius suadere videntur eorum omnes conatus, ut desinamus tandem quærere, quod viri ingenio et doctrina instructissimi frustra quæsiverunt; ut quod videmus periisse, perditum ducamus.

Verum quanquam de versuum singulorum numeris nihil certo definiri possit, est tamen aliud pluribus simul sumptis animadvertendum, quod ad carminis artificium pertinet. Habet Hebræorum Poesis, quod supra attigi, peculiarem quandam sibique accommodatam sententiarum conformationem; cujus ea ratio est, ut plena comprehensio in suas partes fere æqualiter distribuatur, utque integra ejus membra integros versus conficiant. Itaque ut poemata in periodos plerumque æquales quasi sua sponte se dispertiunt, ita periodi ipsæ per se dividuntur in suos versiculos; multo frequentius quidem binos, sed sæpe etiam plures. Hoc in iis maxime locis cernitur, qui apud Hebræos vates ubique fere occurrunt, ubi rem unam multis modis versant, et in eadem sententia commo-

[d] Vide METRICÆ HARIANÆ BREVEM CONFUTATIONEM.

rantur; ubi idem ſæpius diverſis verbis exprimunt, aut diverſa eadem verborum forma includunt; cum paria paribus referuntur, adverſis opponuntur contraria: quæ cum efficiant plerumque, ut apte et numeroſe cadat etiam ſoluta oratio, vix dubitari poteſt, quin eadem præcipuam quandam hiſce numeris venuſtatem et gratiam conciliaverint. In hoc igitur, quod in horum poematum longe maxima parte obtinet, ſi non legem aliquam, at certe generalem quandam indolem et charactera Hebræorum poeſeos deprendimus: adeoque apud eos ipſum Carminis vocabulum מזמור [c] eam vim habet, ut deſignet orationem, peculiari quodam modo in breves, crebras, certiſque intervallis demenſas ſententias interciſam.

Græcæ pariter ac Latinæ poeſeos hac in parte contraria eſt ratio; illic diligenter vitatur, quod hic ſtudioſe quæritur: utrumque ex linguarum natura atque ingenio. Nam Græca lingua omnium maxime,

[c] זמר, "incidit, ſecuit, putavit, amputavit;" ſuperflua nimirum et luxuriantia ex arboribus: hinc זמירה, "palmes, ſurculus;" מזמרה, "falx vinitoris." Item, "cecinit, modulatus eſt:" et notat modulationes artificioſas certis numeris et cæſuris inciſas. שיר ſignificat "voce cantare;" נגן "inſtrumenta pulſare:" זמר "pſal- "lere vel voce vel inſtrumento:" ſic שיר מזמור בנגינות, (vid. Ps. lxvii. 1.) opinor denotare "Cantionem, Metricam, chordis "ſociandam:" ita ut מזמור metrum, vel numeros, ſive quem Græci ῥυθμὸν vocant, ſignificet. Poteſt etiam ad priorem radicis notionem propius referri, ut denotet Carmen in breves ſententias conciſum, et ab omni verborum luxurie reſectum, quæ Hebræorum præcipue carminum eſt ratio. Proſa oratio eſt שלוחה, ſoluta et libera, ſine lege temere diffuſa; quaſi Arbor ſylveſtris in ramos et frondes undequaque luxurians: Metrica oratio eſt זמירה, præciſa undique et amputata, ſententiis, veluti palmitibus, in certum ordinem et formam diſtributis; quaſi Vitis, quam vinitor luxuriantem falce compeſcit, fingitque putando.

et proxime illam Latina, multiplex eſt, numeroſa, volubilis, magnam habens pedum et metrorum varietatem; quorum tam certæ ſunt impreſſiones, tamque notabiles ictus, ut ſi vel verſus particulam aliquam mancam et imperfectam recites, vel plures ſimul verſiculos uno ſpiritu devolvas, numeri nihilominus clare percipiantur: adeoque in his univerſi carminis varietati ſine metrorum ſingulorum injuria ac diſpendio, pene ut libet, licebit conſulere. In Hebræa vero lingua contraria eſſe his omnia videntur: nam univerſa ejus conformatio omnium maxime eſt ſimplex; primæ vocum formæ uniuſmodi ſunt et inter ſe fere ſimiles; earumque nec multæ nec admodum diverſæ flexiones: ex quibus ſatis intelligitur, ejus etiam numeros nec varios nec multiformes fuiſſe; ſed potius ſimplices, temperatos, graves, non tam ad mobilitatem, quam ad dignitatem et pondus compoſitos: ut forſan neceſſe habuerint verſiculorum ſpatia ſententiarum reſpirationibus diſtinguere, ne implicata et permixta inter ſe carmina penitus obruerentur.

Duo hic occurrunt adnotanda, quæ ex jam dictis quaſi conſectaria quædam enaſcuntur. Primo quidem, Poema ex Hebræa in aliam linguam converſum, et oratione ſoluta ad verbum expreſſum, cum ſententiarum formæ eædem permaneant, multum adhuc, etiam quod ad numeros attinet, priſtinæ dignitatis retinebit, et adumbratam quandam carminis imaginem. Hoc itaque in vernacula ſacrorum poematum interpretatione cernitur, ubi plerumque

"Invenias etiam disjecti membra poetæ:"

quod in Græcis aut Latinis eodem modo converſis longe aliter eveniret[f]. Alterum eſt, quod poema

[f] "Neque tamen" (i. e. quanquam Carmina Sacra non habent

Hebræum Græcis aut Latinis verſibus redditum, ſententiarum formis ad peregrini ſermonis indolem jam accommodatis, id eſt, confuſis, perditiſque, nativi ornatus et propriæ venuſtatis non exiguam faciet jacturam. Nam in exprimendis alia lingua egregiorum poetarum operibus, multum in eo poſitum eſt, ut non tantum iidem ſint intimi ſenſus, par in ſenſibus explicandis vis et venuſtas, ſed ut quantum fieri poteſt externa etiam oris lineamenta effingantur, ut ſuus cuique color atque habitus, ſuus etiam motus et inceſſus tribuatur. Qui itaque ſacros Vates Græco vel Latino carmine exprimere, adeoque eorum veluti perſonam ſuſtinere conati ſunt, fieri non potuit quin toto genere et forma, ſi non inferiores, multum certe ab iis diſſimiles eſſent: an ex altera parte ad eorum vim, majeſtatem, ſpiritum propius acceſſerint, non eſt hujus loci quærere.

modos certarum ſyllabarum et pedum, quæ eſt hujus Magiſtri ſententia,) "diſſitemur illa habere proculdubio menſuras alias quæ "dependent a rebus ipſis.—Nunquid vides, ſi quædam illorum "transferas in aliam linguam, quod retineant menſuram ſuam, ſi "non totam, ſaltem aliqua ex parte? quod non poſſumus facere "in illis carminibus quorum menſuratio conſtat certo ſyllabarum "numero et quantitate." R. AZARIAS, in *Mantiſſ. Diſſert. ad Libr.* COSRI, pag. 420.

PARS SECUNDA,

משל

SIVE DE STYLO PARABOLICO.

PRÆLECTIO QUARTA:

STYLI PARABOLICI ORIGO, USUS, CHARACTERES;

AC DE SENTENTIOSO GENERE.

SEQUITUR, ut de ſtylo Poeſeos Hebrææ dicendum ſit: quo intelligi velim non nudam ſolum Vatum Sacrorum dictionem, ſed ſenſus etiam, et rationem cogitandi; unde tanquam ex fonte neceſſario derivetur, ſuumque quendam ſaporem ducat oratio. Illud quidem in promptu eſt notare, eam eſſe cum omnis Poeſeos, tum imprimis Hebrææ indolem, ut a vulgari ſermonis uſu maxime abhorreat, utque verborum non ſolum delectu, ſed et conſtructione, proprium quoddam et exquiſitius dicendi genus affectet. Id ex eo ſatis intelligitur quod uſu venit literas Hebræas diſcenti; ut qui in Hiſtoricis jam probe fuerit verſatus, idem tamen in Poeticis ſeſe plane hoſpitem ſentiat. Verum locutiones Vatibus proprias, audaciſſimas Ellipſes, præcipites temporum, generum, perſonarum immutationes, atque ejuſmodi cætera, niſi aliter aliquando occaſio ſuadeat, Grammaticis relin-

quam tractanda; seu potius, quandoquidem illi, quantum video, nullum inter dictionem Poeticam et merum sermonem discrimen agnoscunt, usu ac diligenti lectione observanda. Nec minus esset proclive per omnes illas Troporum et Figurarum formulas decurrere, quas dicendi magistri ambitiose, ne dicam inutiliter, congesserunt: quis enim est, qui non videt horum omnium exempla, non modo Sacram Poesin, sed omnem fere cujuscunque sit generis orationem abunde præbere? Iis itaque utemur parcius, quantum necesse erit, non quantum licebit. Quærimus enim, non quæ sit in universum Styli Poetici ratio, sed quænam Poeseos Hebrææ in hac parte peculiares notæ et characteres. Videamus itaque annon ipsæ Hebræorum literæ ejusmodi speciem aliquam ac formam nobis ostendant, in quam rem de qua agitur universam includere, adeoque uno sub conspectu ponere possimus; quaque etiam in suas partes distributa, disquisitioni nostræ certum quoddam ac definitum curriculum designetur.

Carmen Hebræis vocatur מזמור, hoc est, ut prius observatum, oratio brevis, concisa[g], certis membrorum intervallis et cæsuris demensa: ea Versus et Numerorum propria est appellatio. Idem ratione Dictionis et Sensuum משל[h] dicitur, quod ipsum esse arbitror Styli Poetici vocabulum. Parabolam vocant plerique interpretes; verbo aliqua ex parte non incommodo, sed quod totum Hebrææ vocis ambitum

g "Huic notioni consona est significatio verbi Arabici זמר, *collectus, adstrictus,* ideoque *parvus effectus est, et breviori spatio se continuit:* item *cecinit, cantavit,* &c." H.

h NUM. xxi. 27. xxiii. et xxiv. sæpius. MIC. ii. 4. ISAI. xiv. 4. Ps. xlix. 5. lxxviii. 2. JOB. xxvii. 1. xxix. 1.

משל, "assimulavit, comparavit, parabolice loquutus est; pro-

minime complectitur; cujus si vim atque usum investigemus, ea inveniemus Tria potissimum significari: Sententiosum, Figuratum, et Sublime dicendi genus. Ad has itaque tanquam partes suo generi subjectas ordine referenda erunt quæcunque de Hebræorum Stylo Parabolico sive Poetico occurrent animadvertenda: cujus distributionis ratio melius forsan intelligetur, si prius de hujusce Styli origine usuque primævo breviter quæsiverimus.

" verbia, sententias graves, et acutas, orationem comparationibus " et figuris ornatam, edidit:" item, " dominatus est, eminuit, an" tecelluit, habuit auctoritatem;" delegatam fortasse et vicariam primo et restrictiore sensu, unde demum laxius de quovis dominio usurpatum: Abrahami certe servus senior, quem familiæ suæ præfecerat, dicitur המשל בכל אשר לו GEN. xxiv. 2. Erat nimirum Procurator Domini vices gerens, ipsumque auctoritate delegata repræsentans; unde elucet inter duas hujus Radicis notiones aliqua cognatio, in eo posita, quod tam imago Parabolica, quam Procurator deputatus, alterius cujusdam vice fungatur. משל itaque est oratio elata et gravis, magna vi et auctoritate pollens, comparationibus, imaginibus, figuris, multum ornata; qualis est Psalmorum, Prophetarum, et Jobi stylus: est dictio, quæ sub una imagine atque exemplo alia quam plurima includit, et ad cætera omnia ejusdem generis facile transferri potest; quæ Proverbiorum plerumque est ratio: est denique quævis Sententia sive Axioma scite graviterque dictum, paucis concinnatum, et ad γνώμων formam compositum; uti ex I SAM. xxiv. 14. et multis exemplis Parabolarum Salomonis constat.

" Arabice מתל, (nam ש et ת sunt literæ commutabiles) *effigiavit, expressit similitudine, imitatus est, æquiparavit, parabolam seu paræmiam instituit, exemplum statuit,* &c." H.

Cum משל sæpe conjungitur חידה, denotatque " Dictum ali" quod scitum, acutum, obscurum;" quale ut vel edatur vel intelligatur, multo ingenii acumine opus est. Est a חור, " pro" blema, ænigma, vel scitum aliquod dictum, proponere;" quod " convenit cum חדר, acuere, acutum esse."

" חור Arabice significat, *inflexus fuit*; *et* חיר, *deflexit a via:* " unde SCHULTENSIUS (*Comment. in* JOB. xvi. 20.) deducit He" braicam vocem חידה: quasi *oratio flexa, paræmia.*" H.

Dictionis Poeticæ primus ac præcipuus fons eſt vehemens mentis affectus. Quid enim eſt aliud ille Poetarum proprius furor, quem Græci divino afflatui tribuentes ἐνθουσιασμὸν vocant, quam oratio ex ipſo naturæ habitu deprompta, animique motu aliquo vehementer concitati veram atque expreſſam imaginem exhibens? cum mentis quaſi ultimos receſſus ac penetralia aperiunt, intimoſque oſtendunt ſenſus turbide confluentes, nec ſuo ordine diſpoſitos, nec ſuis inter ſe vinculis connexos? hinc ſubitæ exclamationes, interrogationes crebræ, rerum etiam inanimarum compellationes; cum qui valde ipſi commoventur, iis univerſa rerum natura eodem affici motu debere videatur. Omnes autem animi motus non modo ſuum orationis genus, ſed et ſuum quendam habent a natura ſonum vocis et geſtum corporis: atque ex his affectibus quidam nudo ſermone parum contenti cantum ei et ſaltationem adhibent; quibus forſan, ſiquidem iis cum Poetica arcta erat antiquitus neceſſitudo, verba debemus certis intervallis accuratius demenſa, numerorum tandem et pedum juſtam moderationem; ut cum vocis corporiſque motu ac rhythmo orationis modulatio conſentiret.

Poeticam, hoc modo, ut videtur, rudi quodam initio ab natura fuſam, mature excepit ars, atque ad delectationem et utilitatem tranſtulit. Nam quemadmodum ex Affectibus mentis ſuam originem duxerat, numeroſque etiam ſibi adſciverat, ita ad omnem animi motum concitandum, ſeque ei penitus infigendum egregie erat comparata; cum rerum omnium imagines in animo eminenter expreſſas ſignaret et effingeret, ſenſus percelleret, delectaret aures, efficeretque, ut mens attente ſingula perciperet, nec percepta facile elabi pateretur. Si quod igitur erat, quod

expediret vulgo cognoſci percipique, memoriæ hominum mandari, atque omnium ſermone paſſim celebrari; id viri ob hanc ipſam rem primum habiti dictique Sapientes[i] jucundiore ſtylo ornatum dabant, variis ſplendidiſque orationis coloribus illuminabant, ſententiis brevibus, argutis, numeroſis, concludebant. Hæ itaque erant Poeticæ partes, grandia, pulchra, honeſta ſignare et depingere; præcepta ad religionem et virtutem ſpectantia commendare; res præclare graviterque dictas geſtaſque, Dei opera, benefacta, laudes, memoriam præteritorum, futurorum prædictiones, poſteris tradere. In quibus omnibus ſingularem habuit a principio utilitatem, cum priuſquam ulla vocum ſigna eſſent inventa, aut ſaltem vulgo recepta,

[i] A SIRACHIDE Viris illuſtribus et Sapientibus ſuperiorum ætatum adnumerantur Vates ſive Poetæ:

Σοφοὶ λόγοι ἐν παιδείᾳ αὐτῶν,
[Σοφοὶ ἐν λόγοις παιδείᾳ αὐτῶν, *Cod. Alexand.*]
Ἐκζητοῦντες μέλη μουσικῶν,
Διηγούμενοι ἔπη ἐν γραφῇ. ECCLUS. xliv. 4.

Vide etiam annon quatuor illi, quorum Sapientia tantopere celebratur, 1 REG. iv. 31. בני מחול dicti, ſint filii *chori*, i. e. Muſici ſive Poetæ: erant enim (non filii *Maholis*, ut Interpretes reddunt, nomen appellativum pro proprio ſumentes, ſed) filii Zerachi, ut liquet ex 1 PARALIP. ii. 6. "Unde primus eorum *Ethan* appellatur etiam האזרחי, 1 REG. iv. 31. ubi TARGUM expreſſe habet בר זרח, *filio Zerach.*" H. Apud Græcos etiam Poetæ Sapientes et Sophiſtæ antiquitus appellabantur: ANACREON;

Ῥοδόχειρος δὲ κ' Ἀφροδίτα
Παρὰ τῶν Σοφῶν καλεῖται.

hoc eſt, παρὰ τῶν ποιητῶν. Item PINDARUS;

——μελέταν δὲ Σοφισταῖς
Διὸς ἕκατι πρόσβαλλον σεβιζόμενοι. *Iſth.* v. 36.

ad quem locum Scholiaſtes: σοφιστὰς μὲν καὶ σοφοὺς ἔλεγον τοὺς ποιητάς. "Poetæ et priores multo fuerunt [Philoſophis,] et ante natum Philoſophiæ nomen pro Sapientibus habebantur," inquit LACTANTIUS, Lib. v. 5.

videtur percrebuisse, et idem prope ministerium rudi Scientiæ diu præstitisse quod literæ postea explebant: siquidem præconis cujusdam publici munus in se suscepit, cujus voce clarissima quædam rerum monumenta per diversas ætates gentesque tuto transmitterentur.

Hanc fuisse apud exteras nationes Poeticæ originem, hunc usum, auctorum testimonio abunde liquet. Constat Græcos per multas ætates nulla alia habuisse literarum monumenta præterquam Poetica: primus enim, qui operæ pretium esse duxit prosam orationem in vulgus edere, Pherecydes erat insula Syro oriundus, Cyri regis ætate, aliquot post Homerum et Hesiodum sæculis: aliquanto serius Historiam condere instituit Cadmus Milesius [k]. Ipsæ Leges metricæ erant, et ad modos quosdam musicos compositæ: tales erant Charondæ leges, quæ Athenis inter pocula canebantur [l]: tales, quas pueris ingenuis cum concentu quodam et melodia perdiscendas tradebant Cretenses [m]; ut ex musica voluptatem caperent, easque memoriæ facilius mandarent. Hinc fiebat, ut appellarentur Νόμοι carmina quædam, seu cantionis quoddam genus in conviviis usitatum: quod notat Aristoteles [n], aitque, eun-

[k] STRABO. *Geogr.* Lib. i. PLIN. *Hist. Nat.* Lib. vii. 56. et v. 29. Hanc rem, quam perperam intellexerunt docti quidam Viri, bene expressit Isidorus: "Sciendum," inquit, "tam apud Græcos, "quam Latinos, longe antiquiorem *curam* carminum fuisse, "quam prosæ. Omnia enim prius versibus condebantur: prosæ "autem *studium* sero viguit. Primus apud Græcos Pherecydes Sy-"rius soluta oratione scripsit; apud Romanos autem Appius Cæ-"cus adversus Pyrrhum solutam orationem primus exercuit." ISIDOR. HISPAL. *Orig.* Lib. i. 27.

[l] Ἥδοντο δὲ Ἀθήνησι καὶ οἱ Χαρώνδου νόμοι παρ' οἶνον, ὡς Ἕρμιππος φησίν. ATHENÆUS Lib. xiv. 3. Vid. BENTLEII *Dissert. in Phalarim*, pag. 373.

[m] ÆLIAN. *Var. Hist.* Lib. ii. 39.

[n] Διὰ τί νόμοι καλοῦνται οὓς ᾄδουσιν; ἢ ὅτι πρὶν ἐπίστασθαι γράμματα

dem leges ſuas canendi morem apud Agathyrſos ſua etiam ætate adhuc viguiſſe. Etiam Turdetani, Hiſpaniæ populus, leges metrice conditas habebant, ſi Straboni [o] credendum. Germanos autem nullum aliud habuiſſe memoriæ et annalium genus, præterquam carmina quibus majores ſuos et heroas celebrabant, teſtatur Tacitus [p]. Eodem modo, eaſdemque ob cauſas, Perſæ, Arabes, et plerique Orientis populi antiqui, hiſtorica, politica, morum et religionis principia, verſibus includebant; ita ut eorum Poeſis eſſet theſaurus quidam, ubi recondi, et unde depromi poſſet omnis rerum humanarum divinarumque ſcientia [q]. Nimirum id unum præceptionis genus populorum rudium et indoctorum, quibus aut nulla omnino aut

ᾖδον τὺς νόμους, ὅπως μὴ ἐπιλάθωνται; ὥσπερ ἐν Ἀγαθύρσοις ἔτι εἰώθασι. *Probl.* Sect. 19. Quæſt. 28.

[o] *Geogr.* Lib. iii.

[p] *De Mor. Germ.* Cap. 2.—His de primævo Poeticæ uſu teſtimoniis adjungam inſignem Plutarchi locum, qui pleraque quæ huc pertinent ſummatim complectitur: Ἀμοιβῇ γὰρ ἔοικε νομίσματος ἡ τῦ λόγου χρεία, καὶ δόκιμον μὲν αὐτοῦ τὸ σύνηθές ἐςι καὶ γνώριμον, ἄλλην ἐν ἄλλοις χρόνοις ἰσχὺν λαμβάνοντος. Ἦν ὖν ὅτε λόγου νομίσμασιν ἐχρῶντο μέτροις καὶ μέλεσι καὶ ᾠδαῖς, πᾶσαν μὲν ἱςορίαν καὶ φιλοσοφίαν, πᾶν δὲ πάθος, ὡς ἁπλῶς εἰπεῖν, καὶ πρᾶγμα, σεμνοτέρας φωνῆς δεόμενον, εἰς ποιητικὴν καὶ μουσικὴν ἄγοντες· ἃ γὰρ μόνον νῦν ὀλίγοι μόλις ἐπαΐουσι, τότε δὲ πάντες ἠκροῶντο, καὶ ἔχαιρον ᾀδομένοις, ἀρόται τε, ὀρνιθολόγοι τε, κατὰ Πίνδαρον. Ἀλλὰ ὑπὸ τῆς πρὸς ποιητικὴν ἐπιτηδειότητος, οἱ πλεῖςοι διὰ λύρας καὶ ᾠδῆς ἐνυθέτυν, ἐπαῤῥησιάζοντο, παρεκελεύοντο, μύθοις καὶ παροιμίαις ἐπέραινον· ἔτι δὲ ὕμνυς, θεῶν εὐχὰς, παιᾶνας ἐν μέτροις ἐποιοῦντο καὶ μέλεσιν, οἱ μὲν δι' εὐφυΐαν, οἱ δὲ διὰ συνήθειαν. Οὐκοῦν ὐδὲ μαντικὴν κόσμου καὶ χάριτος ἐφθόνει ὁ θεὸς, οὐδὲ ἀπήλαυνεν ἐνθένδε τιμωμένην μοῦσαν τοῦ τρίποδος, ἀλλὰ ἐπήγετο, μᾶλλον ἐγείρων, τὰς ποιητικὰς ἀσπαζόμενος φύσεις, αὐτός τε φαντασίας ἐνεδίδου, καὶ συνεξώρμα τὸ σοβαρὸν καὶ λόγιον, ὡς ἁρμόττον καὶ θαυμαζόμενον. PLUTARCH. *Comment. Cur nunc Pythia non reddat oracula carmine.* ſub fin.

[q] Vide CHARDINI *Itin.* 4to. Tom. ii. Cap. 14. POCOCKII *Specimen Hiſt. Arab.* p. 158.

minime pervagata erat literarum cognitio, utilitati accommodatum erat, quod aures animosque capturum, et memoriæ firmiter inhæsurum esset; quod non tradendum esset manibus, sed mentibus insundendum.

Eodem modo apud Hebræos etiam se rem habuisse, usumque Poeticæ cum valde antiquum, tum mature fuisse communem et pervagatum, ut ex rei natura verisimile est, ita clare etiam apparet ex reliquiis et vestigiis quibusdam dictionis poeticæ, quæ in scriptis Mosaicis extant. Primum quod ibi occurrit hujus rei exemplum remotissimæ atque intimæ est vetustatis, Lamechi ad Uxores effatum; eo quidem valde obscurum, quod, qua occasione esset editum, obscure exprimatur: cætera autem, aptam verborum constructionem, concinnam totius periodi in tria disticha distributionem, sententias in singulis distichis binas parallelas, alteramque alteri quasi recinentes; isthæc, inquam, si spectetis, agnoscetis, credo, primævi carminis haud dubium specimen[r]:

[r] GEN. iv. 23, 24. Commatis 23 partem posteriorem hoc modo interpretatur Cl. HOUBIGANTIUS:

"Ego virum vulneratus occidi;
"Juvenem, plaga affectus:"

docte, et omnino, ut opinor, recte. Sed hæc ipsa interpretatio videri possit aliqua egere cum explicatione, tum etiam confirmatione; quas, cum Ille dare supersedit, hic apponam. Est Lamechi effatum apologia pro homicidio perpetrato sui defendendi causa contra hominem hostiliter ipsum invadentem, et vim, plagas, vulnera, inferentem: et opponitur hujusmodi homicidium, sub moderamine inculpatæ tutelæ commissum, voluntario et inexcusabili Caini parricidio. Porro istius phraseos, quæ sola hic omnem obscuritatem induxit, לחברתי, פצעי, "propter vulnus mihi inflictum, propter plagas mihi impositas," hæc est ratio: "Affixa in Nominibus (inquit KIMCHIUS in ISAI. xxi. 2.) sumuntur tum Active, tum Passive;" sic חמסי, "violentia, vel injuria,

עדה וצלה שמען קולי
נשי למך האזנה אמרתי׃
כי איש הרגתי לפצעי
וילד לחברתי׃
כי שבעתים יקם קין
ולמך שבעים ושבעה׃

" Hadah et Sillah, audite vocem meam;
" Uxores Lamechi, attendite sermoni meo:
" Quandoquidem virum occidi propter vulnus
" mihi inflictum;
" Hominem juvenem, propter plagas mihi im-
" positas;
" Si septuplo vindicabitur Cainus,
" Certe Lamechus septuagies septies."

Alterum est, idque haud dubium, nolo enim conjecturis indulgere, Noachi Chamum execrantis, fratribusque ejus, Shemo præcipue, prospera et magna præsagientis, cœlesti spiritu instinctæ preces: tribus item versiculorum paribus expressæ, unoque insuper versiculo cum indignatione repetito desinentes[s]:

ארור כנען
עבד עבדים יהיה לאחיו׃
ברוך יהוה אלהי שם

" mea," est injuria mihi facta; Gen. xvi. 13. Jer. li. 35. חמס בני יהודה, " violentia filiorum Judæ;" Joel iv. 19. חמס ארץ, " violentia terræ;" eam significat, quam ipsi perpessi sunt: " Servus meus multos justificabit בדעתו, cognitione sua," id est, qua ipsum cognoscent; Isai. liii. 11. רעיך, " cogitationes tuæ," sunt cogitationes de te. Ps. cxxxix. 17. Præpositio ל sæpe significat *propter*: " Naves, quæ Ophiram peterent לזהב, propter aurum:" 1 Reg. xxii. 48. לאביו ולאמו ולאחיו ולאחתו לא יטמא, " propter " patrem, aut propter matrem, aut propter fratrem, aut propter " sororem suam, non se polluet." Num. vi. 7. Plura dabit *Noldius* ad ל N°. 28.

[s] Gen. ix. 25—27.

ויהי כנען עבד למו׃
יפת אלהים ליפת
וישכן באהלי שם
ויהי כנען עבד למו׃

"Maledictus Canaan!
"Servus servorum erit fratribus suis.
"Benedictus Jehova Deus Shemi!
"Et sit Canaan servus illis.
"Dilatet Deus Japhetum,
"Et habitet in tentoriis Shemi;
"Et sit Canaan servus illis."

Atque ejusdem omnino sunt generis Isaaci et Jacobi Patriarcharum posteris suis divinitus editæ Benedictiones[t]. Quæ cum tanti essent momenti, ut in iis positæ fuerint, non modo Israeliticæ gentis, sed et humani etiam generis fortunæ; credibile prorsus est, isthæc omnia et prius apud Hebræos fuisse pervulgata, eademque scriptorem divinum summa fide et religione, quemadmodum a majoribus accepisset, literis mandavisse, nec sacratissimis oraculis peregrinum quemvis ornatum, aut fucatos ullos Poeticæ colores, voluisse inducere.

Quod constabit etiam certius, si alia quædam carmina generis paulum diversi adverterimus, quæ adhibet idem Historicus tanquam vulgo nota passimque celebrata, quibusque veluti testimoniis utitur ad faciendum rebus ab se narratis fidem. Primum enim Israelitarum in Amoræos incursum narrans, quo certius hujusce populi fines notaret, et victorias de Moabitis haud ita pridem reportatas exponeret, duas citat Poematum quorundam particulas; alteram[u] ex

[t] GEN. xxvii. 27—29. 39, 40. [u] NUM xxi. 14, 15.

Libro Bellorum Jehovæ, alteram [x] ex dictis τῶν מושלים, "eorum qui Parabolis utuntur," hoc est, ut ex re ipsa apparet, ex Amoræorum Carmine quodam ἐπινικίῳ, desumptam. Quibus si addamus, quæ proxime sequuntur, Balaami Aramæi Vaticinationes, Stylo item Parabolico enuntiatas; hoc est, si compositionem spectemus lectissimam, sententias numerosas et parallelas, dictionis sensuumque sublimitatem, carmine longe elegantissimo editas: ex his omnibus colligere licebit, genus hoc Poeticæ, cui prorsus concinit quicquid jam restat Hebraici carminis, nec Mosem habuisse auctorem primum, nec proprium fuisse Hebrææ gentis; sed eam tanquam primitias quasdam humani ingenii, ab ipsis mundi primordiis ad se delatam, Hebræos accepisse, et cum cæteris Orientis populis communi studio coluisse, custodem memoriæ, magistram vitæ, testem anteactorum, futurorum prænuntiam [y].

De Poeticæ itaque hac in parte utilitate eadem per omnes Hebrææ nationis ætates invaluit opinio. Ea

[x] Ibid. 27—30. Confer JER. xlviii. 45, 46. Οἱ Αἰνιγματισταὶ, LXX. Intt. "Ænigmatistæ autem qui sunt (inquit AUGUSTINUS) ideo non apparet, quia non sunt in consuetudine literaturæ nostræ (sc. Latinæ;) nec in ipsis divinis scripturis (nimirum apud LXX. Intt.) fere alio loco reperitur hoc nomen: "sed quia videntur quasi Canticum dicere, quo cecinerunt bellum "inter Amorræos et Moabitas gestum, in quo Seor Rex Amorræorum Moabitas superavit, non incredibiliter putantur isti "Ænigmatistæ sic tunc appellati, quos Poetas nos appellamus; eo "quod Poetarum sit consuetudo atque licentia miscere carminibus "suis ænigmata fabularum, quibus aliquid significare intelligantur: non enim aliter essent ænigmata, nisi illic esset Tropica "locutio, qua discussa perveniretur ad intellectum qui in ænigmate "latitârat." *Quæst.* xlv. *in* NUM.

[y] Carminum exemplis ex libris Mosis supra citatis adde sequentia: GEN. xxi. 6, 7. xxiv. 60. xxv. 23. xxviii. 16, 17. Vide etiam annon sit ex eodem genere Responsum Dei, NUM. xii. 6—8.

maxima ſemper ſcientiæ atque eruditionis laus habebatur, verſari in dictis prudentium, veterum Parabolas atque Ænigmata callere[z]. Quorum nominum utrovis æque notare videntur duo Carminum genera; quæ quanquam ex aliqua parte multum inter ſe diſtarent, aliqua tamen haberent communia. Alterum voco Didacticum, verſibus eleganter et acute concinnatis præcepta includens, et comparationibus ſive apertis ſive occultis ſæpe illuſtratum; quales erant Sapientium γνῶμαι atque Adagia: alterum erat vere Poeticum, omnibus grandioris ſtyli coloribus ornatum, elatione ſenſuum magnificum, incitatiſſimis affectuum motibus animatum, figuris et imaginibus varium; qualia ſunt cætera fere Vatum monumenta. Erat utrumque breve plerumque et ſubobſcurum; utrumque ſemper numeroſis conſtabat ſententiis: quam præcipue ob cauſam videntur dictionem Poeticam, et Proverbialem, ſive Didacticam, uno atque eodem nomine deſignâſſe: atque his duobus generibus omnis rerum humanarum et divinarum cognitio contineri exiſtimabatur.

Sententioſum itaque dicendi genus primum ſtatuo Hebræorum ſtyli Poetici Charactera, ut qui omnium maxime eſt inſignis, et latiſſime patet. Nam etſi ſpeciem tantum illam Didacticam quaſi jure naturæ poſſediſſe videatur, in reliquas tamen immigravit, et univerſam Hebræorum Poeſim occupavit. Plurima quidem ſunt in ſacris Carminibus et egregie Figurata, et ſupra modum Sublimia; at ſententioſe concluſa ſunt plane omnia. Sunt etiam nonnulla, neque ea ſane inelegantia Poemata, quæ nihil fere aliud habent poeticum præter numeros, atque eam, ex qua ipſa numerorum ſuavitas magna ex parte con-

[z] Vide PROV. i. 6. SAPIENT. viii. 8. ECCLUS. i. 25. vi. 35. xviii. 29. xxxix. 1, 2, 3.

ſtat, ſententiarum concinnitatem. Hoc in Pſalmis fere omnibus Didacticis cernitur: hoc in aliis nonnullis, in quibus Hiſtorica plane eſt res, ordo, dictio, conceptus; conformatio ſententiarum Poetica. Ea profecto eſt numerorum cum ſententiarum conformatione conjunctio et neceſſitas, ut ubicunque harum, quod nonnunquam fit, paulo obſcurior et minus ordinata ſit diſtributio, ibi etiam de verſiculorum diviſione, quæ una pars ex univerſa Metricæ Hebrææ ratione haud prorſus obſolevit, vix ullus relinquatur conjecturæ locus. Ideoque neceſſe habui, cum de Carminis artificio diſſererem, pleraque etiam, quæ ad hunc locum pertinerent, prius annotare.

Hujus autem rei (ut breviſſime jam expediam quod ex omni prope ſacrorum Poematum pagina haud obſcure elucet) iſthæc fere eſt ratio. Pleraque Hebræi Vates breviter primo ac ſimpliciter enuntiant, nullis adjunctis illuſtrata, nullis, quibus rariſſime omnino utuntur, exornata Epithetis: accerſunt poſtea ac ſubjiciunt ornamenta; idem iterant, variant, augent; unaque addita, vel pluribus etiam ſententiis, paribus pariterque conſtructis, rem vel eandem, vel ſimilem, vel contrariam, eadem forma includunt. His ſaltem tribus omnium frequentiſſime utuntur ornandi formulis; unius rei multiplicatione, plurium congerie, oppoſitione diverſarum: ſententias binas fere ordinatim diſponunt, aptas et æqualibus decurrentes intervallis, et quaſi e regione inter ſe contrapoſitas, in quibus res plerumque rebus, verbis verba, invicem reſpondent; plane, ut de operibus Dei prædicat SIRACHIDES [a], δύο δύο, ἓν κατεναντι τȣ̃ ἑνός. Hæ figuræ ipſæ variantur pluribus modis; admiratione, comparatione, inficiatione, cæteriſque hujuſmodi; ſed

[a] ECCLUS. xxxiii. 15.

præcipue interrogatione, unde ſæpe ſingularis orationi vis et elatio accedit.

Sua cujuſque linguæ eſt indoles et ingenium, ex quo pendet univerſa carminis ratio, et magna ex parte etiam ſtyli poetici color. In Hebræa crebra, ſeu potius perpetua, ſententiarum lumina, clauſulæque debitis intervallis accuratè cadentes, ad verſus diſtinguendos neceſſariæ videntur: ut quod in alia quavis lingua modum forſan omnino excederet, hic ſine diſpendio carminis non poſſit deeſſe. Hoc igitur primum et præcipuum habet in Poeſi Hebræa Sententioſum dicendi genus, ut orationem ſolutam et diffluentem coerceat, numeriſque diſtinguat; quod eſt ejus rei conſequens: "Formæ enim quædam ſunt "orationis, (uti notavit [b] Cicero) in quibus ea con-"cinnitas ineſt, ut ſequatur numerus neceſſario. Nam "cum aut par pari refertur, aut contrarium contrario "opponitur, aut quæ ſimiliter cadunt verba verbis "comparantur; quicquid ita concluditur, plerumque "fit ut numeroſe cadat." Habet vero et in cæteris magnam vim, et multas in ſe continet eaſque inſignes virtutes. Nam ut ſæpe ex hoc fonte eximiam elegantiam, dulcedinem, et nitorem ducunt ſacra poemata, ita in multis eidem ſuam debent ſublimitatem et pondus: crebræ ſibique inſtantes ſententiæ vel maxime conciſam, ſuavem, et incitatam faciunt orationem; nervis eam quibuſdam intendit ipſa brevitas, contractamque in arctiſſimum ſpatium acrius contorquet.

Horum omnium, quæ dixi, abunde ſuppetent exempla ex iis ipſis quæ alias ob cauſas poſthac adducentur; et erit fortaſſe cum fuſiorem ordinatioremque de hac ipſa re diſquiſitionem inſtituti noſtri ratio poſtulabit [c].

[b] *Orator.*

[c] Vide infra PRÆL. XIX.

PRÆLECTIO QUINTA:

DE GENERE FIGURATO;

EJUSQUE PARTITIO.

PRÆLECTIONE proxima ſententiam meam propoſui, Academici, Stylum Poeticum eo apud Hebræos vocabulo appellari, cujus notio, quam ex vi ſua atque uſu non unam nec plane ſimplicem haberet, in tres partes commode ſatis diſtribui poſſe videbatur; ita ut in ea contineri cenſeretur Sententioſum, Figuratum, et Sublime dicendi genus. Ac de Sententioſo quidem genere, quænam eſſet ejus origo, quæ ratio, quis in Hebræa Poeſi effectus, breviter tum, quæ occurrebant, adnotabam. De Genere Figurato jam dicturus, video mihi pene infinitam rerum materiam ſubjici, et immenſum quendam campum patere; in quo ne latius evagetur, aut etiam incerte fluctuet, diſquiſitio noſtra, itineris hujuſce aditus exituſque, locorum ordo, viarum flexiones et compendia, diligenter mihi in anteceſſum ſunt inquirenda. Atque ut melius etiam intelligantur quæ in hac parte dicenda erunt, ab uſu communi paulum fortaſſe abhorrentia, non incommodum erit prius conſilii mei rationes, quibus principiis, quo ordine et modo, quem in finem, Figuras Poeſeos Hebrææ tractaturus ſum,

quantum poſſum plane et aperte, eoque paulo fuſius, exponere.

Vox משל ſignificatione uſitatiſſima notat ſimilitudinem; et eatenus dictionem Figuratam proprie denotat, quatenus ratio et natura Figurarum ponitur in Vocum, vel Idearum potius ſive Imaginum, inter ſe ſimilium mutatione: quæ in nonnullis Figuris, quales etiam a Rhetoribus conſtituuntur, locum habet. Hanc itaque notionem dictionis Figuratæ, ex ipſorum Hebræorum literis ac ſenſu depromptam, in explicanda eorum Poeſi unice ſequendam duxi: atque eo quidem libentius, quod diſputationem hanc eo modo arctioribus terminis poſſim definire. Miſſis itaque Græcorum Rhetorum formulis, quas conſtituerunt prope innumerabiles, ut quibus nomina fingere ſemper erat promptiſſimum; ac neglectis etiam primariis eorum partitionibus, quibus Tropos a Figuris ſecernunt, Figuras deinde alias λέξεως, alias διανοίας ſtatuunt; (in quo quidem poſſem me tueri exemplo C. Artorii Proculi, qui cum aliis nonnullis auctoribus Tropo Figuræ nomen impoſuit, uti nos docet Quinctilianus[a]; aut ipſius Quinctiliani auctoritate ſaltem excuſare, qui utrumque et eundem uſum et multa habere inter ſe communia agnoſcit:) his autem, utcunque ſuo in loco nec veritate nec uſu carent, miſſis, cum mihi ſit propoſitum non Græcorum ſed Hebræorum ſenſa explicare; per Dictionem Figuratam eam intelligo, qua una pluresve Voces vel Imagines in aliarum locum transferuntur, aut etiam aliis illuſtrandis inſerviunt, ex aliqua quam cum iis habent Similitudine. Ea ſimilitudo ſi innuitur tantum, idque una atque

[a] Vide QUINCTIL. Lib. ix. 1.

altera modo voce, fit Metaphora; si oratione continuata, dicitur Allegoria: si aperte exprimitur, collatis inter se utrisque Imaginibus, fit Comparatio: fundatur etiam in ejusmodi Similitudine Prosopopœia, cum vel rebus fictis aut sensu carentibus datur actus et Persona, (quæ species quædam est audacioris Metaphoræ;) vel cum veræ Personæ probabilis Oratio tribuitur.

De his itaque Figuris, eo quo dixi ordine, differam: non quasi aut hoc sit unicum Figurarum genus, quod ab Hebræis Vatibus usurpatur; aut hæ solæ sint ejus generis Figuræ: sed primum quod hæ maxime cadunt sub notionem Parabolicæ Dictionis; tum quod harum usus in Sacra Poesi sit et frequentissimus et longe pulcherrimus, ita ut nusquam fere alias vis earum ac virtus æque appareat. Nec vero satis erit eas ita illustrare, ut singularum exempla quædam solummodo expromantur; quasi res quæreremus ignotas aut reconditas, ac non in promptu positas passimque occurrentes: ulterius, si fieri potest, progrediendum; quærendus præcipue si qui sit earum usus Hebræis proprius; perscrutandæ peculiares atque interiores elegantiæ: ad quas, ni fallor, facilior plerumque aditus concedetur, si eam viam constanter persequamur, quam rei ipsius ratio hac in parte palam ostendit atque aperit.

Etenim Dictionis Figuratæ, in eum quem modo exposui sensum acceptæ, id consilium est, ea vis, ut Imaginibus aliunde translatis res vel evidentius ac clarius, vel grandius etiam atque elatius exprimantur: cum igitur, quod illustrandæ, vel augendæ, alterius rei gratia assumitur, id ipsum oporteat esse quam maxime notum et manifestum, vel etiam insigne et

magnificum ... potiſſimum rerum in hunc finem neceſſe eſt adducantur Imagines, quæ et ipſi Scriptori, et iis pariter quos in ſcribendo quaſi alloquitur, in oculis atque animo plurimum verſantur, aut maximi ſemper viſæ ſunt ponderis ac dignitatis. Quod ſi aliæ Scriptori, aliæ Lectori res in communi vita plurimum occurrant, adeoque aliæ animo obverſentur Imagines; fieri non poteſt, quin multa, quæ alter clare atque eleganter illuſtravit, feliciter etiam ac magnifice amplificavit, alteri nihilominus obſcura fortaſſe vel humilia, vel dure inſolenterque dicta videantur. Atque hoc eo magis par eſt accidere, quo longius alter ab altero disjuncti ſunt atque diſcrepant, tempore, loco, moribus, rebus ſacris ac profanis, vitæ denique publicæ ac privatæ inſtitutis et conſuetudine. Igitur in omni genere ſcriptorum id aliqua ex parte legentibus uſu veniet; in Poeticis maxime, in quibus omnia diſtinguuntur et illuminantur ſumma Imaginum copia et varietate; ac in Poetarum ſcriptis tum præcipue, ſi peregrini ſunt, ſi veteres; ex peregrinis autem maxime Orientalium, ut qui a nobis ingenio et moribus longiſſime diſtant; atque ex Orientalibus maxime Hebræorum, ut quos habemus multo omnium, qui extant, vetuſtiſſimos. Horum itaque Poemata legentibus ex omnibus, quas dixi, cauſis incommoda ac difficultates obveniunt; officit eorum claritati cum multis modis ipſa antiquitas, tum uſus vivendi, loquendi, ſentiendi, ab noſtra conſuetudine omnino abhorrens; ita ut maximum periculum ſit, ne veluti iniquo in loco poſiti omnia perperam ſpectemus, ne noſtro ut ſit modulo aliena metientes male æſtimemus.

Ab hoc errore ſemper cavendum, et incommoda

iſta, quantum licet, diligentia compenſanda ſunt: nec modo perdiſcendus eorum ſermo, mores, ritus, diſciplinæ; ſed intimi etiam ſenſus perveſtigandi, cogitationum modi nexuſque eruendi; eorum oculis, ut ita dicam, cernenda ſunt omnia, eorum opinionibus æſtimanda: id denique enitendum, ut Hebræa, quantum fieri poteſt, tanquam Hebræi legamus. Idem propemodum hic nobis faciendum eſt, quod Aſtronomi ſolent in ea ſuæ diſciplinæ parte, quam vocant Comparativam: qui ut clariorem in animo forment imaginem et totius mundi et ſingularum ejus partium, fingunt ſeſe Univerſum obire et perluſtrare, de alio Planeta in alium migrare, et uniuſcujuſque pauliſper incolas fieri; atque ita clare contemplantur et accurate æſtimant, quid quiſque ſibi habet proprium cum ex loco, celeritate, et ſatellitio ſuo, tum ex conſpectu cæterorum; quale, et quam diverſum, cuique Mundi ſpectaculum pro diverſo cujuſque ſitu exhibetur. Similiter is quoque, qui Poematum Hebræorum proprias et interiores elegantias percipere velit, ita ſe comparet oportet, ut ſeſe putet eodem in loco poſitum, quo ii quorum cauſa ea ſcripta ſunt, aut qui ipſi ſcripſerunt; ut cogitet, non quas rerum Imagines ſuo protinus animo jam offerrent certæ quædam voces, ſed quænam Hebræo, iis temporibus, in ea regione conſtituto, eaſdem dicenti aut audienti obverſari debuiſſent. Quoad id poterit conſequi, eatenus vim earum ac venuſtatem intelliget: id quidem in multis perquam difficile erit, in nonnullis nullo modo fieri poterit; in omnibus tamen unice erit ſpectandum, ac præcipue in iis locis qui maxime Figuris exornantur.

Etenim in Metaphora, (ut de ea dicam, quæ ad

cæteras fere, quas dixi, Figuras referri etiam possunt, cum omnes communem habeant naturam,) duo præcipue spectanda sunt, ex quibus pendet ejus vis omnis atque elegantia: primum quidem ea Similitudo, propter quam Imagines invicem commutantur, quæque unicum Parabolicæ dictionis fundamentum est; quæ fortasse satis apparebit ex vulgari et crassa rerum ipsarum cognitione: deinde Imaginis in alterius locum translatæ vel venustas vel dignitas; cujus rei subtilior quædam est ratio: nascitur enim sæpe opinio decoris et dignitatis, non tam ex ipsis rebus quibus inesse existimantur, quam ex animo æstimantis, aut ex tenui aliqua et recondita cognatione qua res alias attingunt. Itaque nonnunquam fit, ut externæ rerum species et crassa quædam lineamenta satis etiamnum appareant; cum tamen pristinus nitor et flos ille elegantiæ vetustate penitus evanuit.

Non igitur inutile fortasse erit, ita de Metaphoris Sacræ Poeseos disserere, ut simul latiorem ineamus disquisitionem de Imaginibus Poeticis, quatenus Metaphorarum copiam præbent; in eum finem, ut hujus Figuræ usum apud Hebræos Vates non modo in se elegantissimum plerumque esse videamus, sed sæpissime etiam peculiarem habere elegantiam, modo cogitemus, quid habuerit momenti apud Hebræorum animos, quem cum eorum rebus, sensibus, opinionibus, nexum et necessitudinem: ut quæ in se pulchra sunt, eo modo spectata multo videantur pulchriora; utque quæ videri solent dura, deformia, humilia, eorum contra gratia, honestas, sublimitas appareat.

Omnis natura, immensa hæc rerum universitas, humanæ mentis contemplationi offertur atque objicitur; suppeditatque infinitam notionum varietatem,

confusam quandam materiem atque sylvam, unde Imagines, veluti quædam Poetica supellex, colliguntur, et delectu habito, prout usus fert, expromuntur. Animus hominis est illud Platonis[b] Speculum, quod cum pro libitu undequaque circumfert, protinus solem alium efficit, alias stellas, terram, plantas, animalia, atque etiam seipsum. In hac sui ipsius umbra atque imagine, quam converso in se animi sui speculo homo intuetur, aliorum etiam hominum animos quodammodo inspicit: nam ex eo quod ipse in se sentit, quodque intus percipit, de aliis facit conjecturam; atque alienos mores, affectus, conceptus, ex suis deprehendit et exscribit. Ex hac autem Imaginum copia, quam mens humana ex universa undique natura, atque ex se ipsa suisque motibus atque operationibus, colligit, subtiliores, et, ut par est, minus claræ et eminentes sunt hæ, quæ ratione atque argumentatione conquiruntur; evidentiores plerumque et magis expressæ illæ alteræ, quæ sensuum impulsu perpetuò ingeruntur; ex his autem maxime omnium certæ et illustres, quas oculorum sensu acerrimo percipimus. Hinc est, quod omnis Poesis plurimum versatur in iis Imaginibus transferendis, quæ per sensus, maximeque per visum, animo imprimuntur; ut obscura manifestioribus, subtilia crassioribus notis designet; quantoque est ipsa sincerior atque simplicior, tanto libentius eas consectatur, quæ sunt ex eo genere maxime claræ, maxime pervulgatæ, atque omnibus expositæ: quarum tanta est copia, ut cum plurimum ad evidentiam, tum non minus ad varietatem et ornatum conferant.

b Vide *De Rep.* Lib. x. sub init.

Equidem infinitæ plane ſunt numero rerum externarum Imagines, quibus, quaſi luminibus, ornatur et diſtinguitur dictio Poetica: ut autem in immenſa materia aliquem ſequamur ordinem, neque vagemur incerte, conſtituere poſſumus Quatuor earum veluti fontes, ad quos ſatis commode omnes referri poſſunt. Itaque deſumuntur Imagines Poeticæ, Primo, ex Rebus Naturalibus; Secundo, ex Moribus, Artificiis, rebuſque in Communi Vita occurrentibus; Tertio, ex Rebus Sacris; Poſtremo, ex Rebus Geſtis, quæ in Hiſtoria Sacra maxime ſunt inſignes. Ex horum locorum ſingulis paucula delibanda ſunt, et exemplis illuſtranda; quæ etſi de Metaphoris potiſſimum ſumentur, intelligantur tamen ad reliquas Figuras prius memoratas aliqua ex parte pertinere: de quibus poſtea relinquetur dicendi locus, in quo non ſolum ſpectandæ erunt Imagines ipſæ, ſed eas etiam ſubſtituendi et adornandi rationes formæque diverſæ.

PRÆLECTIO SEXTA:

DE IMAGINIBUS POETICIS;

EX REBUS NATURALIBUS.

"ELOCUTIONIS Poeticæ, ut optime ſtatuit Ariſ-"toteles[a], in eo poſita eſt Virtus, ut ſit perſpicua, nec "tamen humilis. Dictionem maxime perſpicuam "faciunt uſitata ac propria, ſed et humilem: grandem "quidem reddunt peregrina et arceſſita, ſed ſæpe "etiam obſcuram." Ex iis quæ vocat peregrina, præcipua vis eſt Metaphoræ; ſed "ut modicus et op-"portunus ejus uſus illuſtrat orationem, ita frequens "obſcurat, continuus etiam in ænigma exit[b]." Si ad hæc ſummi Philoſophi et Critici præcepta revocanda ſint et exigenda Hebræorum Poemata, id certe facile concedetur, tranſlationum ſplendore et copia abunde eos orationis ſublimitati conſuluiſſe; an in earum uſu tenuerint modum, dubitari magis poterit. Nam, in carminibus ſaltem, quæ grandius quiddam ſpirant et ad majeſtatis ſpeciem compoſita ſunt, ubique dominatur perpetua fere ac ſibi inſtans Metaphora, ſæpe audacter illata, ſæpe etiam cum periculo irruens; et

[a] *Poet.* cap. 22.

[b] Ibid. et QUINCTIL. VIII. 6.

quæ licentius occupavit, iis immoderate nonnunquam et insolenter utitur. Amant hoc Orientales; et multa quæ nostræ aures, nimium forsan in his rebus religiosæ, ferre non possunt, eorum audaciæ concedenda sunt. Verum si Sacra Poemata hac in parte intueamur, simulque cogitemus, fieri non potuisse, quin iis magna obscuritas ex eo induceretur, quod nonnunquam res ipsæ, unde translatæ sunt Imagines, oblivione jam sint obrutæ; cujus rei, ut alias, ita præcipue in Cantico Salomonis multa videntur esse exempla; erit, credo, quod miremur, in tanta vetustate, tantaque translationum copia et libertate, tam puram plerumque et integram etiamnum elucere orationis et sensuum perspicuitatem. Hujus rei ut causæ appareant, et Styli etiam Parabolici indoles magis innotescat, aliqua adnotabimus de usu Metaphorarum apud Hebræos Vates, quæ eos attentius paulo legentibus obvia, ut opinor, erunt, et de universo saltem genere pro veris et satis exploratis haberi possunt.

Ac primum quidem Hebræi Vates in dictione Figurata utuntur plerumque Imaginibus de medio sumptis, deque rebus maxime notis, communibus, et pervulgatis; qua ex re vel maxime pendet styli perspicuitas. Nam ea plerumque de causa translationibus utimur, ut res tacita quadam comparatione illustrentur; quod si pro notis parum nota adsciscimus, si occultis aperta demonstramus, obscurior certe non clarior fiet oratio. Hoc itaque ne fiat, cavendum est, non modo ne nimis dure, ne nimis frequenter et confuse utamur Metaphoris, sed etiam ne obscura, ne parum obvia longiusque petita arcessamus. Ex his omnibus causis, nec minimum ex ultima, oritur inter

Latinos Perſii obſcuritas. Niſi inſignis eſſet in hac parte Sacrorum Vatum accuratio, vix ſane quidquam in eorum carminibus jam intelligeremus.

Deinde vero Hebræi non modo notiſſimas adſciſcunt Imagines, ſed et in earundem uſu et accommodatione ad res alias certam fere rationem et viam ſervant, et receptam quandam conſuetudinis normam ſequuntur. Equidem Stylus Parabolicus pro novo quodam et peculiari ſermonis genere haberi poteſt, in quo per comparationes vel occultas vel apertas, ex iis rebus ſumptas quæ in ſenſum cadunt, rerum moralium, civilium, divinarumque notiones ſignantur et exprimuntur. Ut in ſermone communi et proprio certæ voces certas res notant, ita fere in Parabolico certæ Imagines Naturales certas aliquas notiones magis abſtruſas et reconditas illuſtrant. Quod quidem non omnino abſolute intelligendum eſt, ſed eouſque, ut vere dici poſſit, Vates Hebræos in eadem materia exornanda iiſdem Imaginibus multo ſaltem conſtantius uti, quam cæteri poetæ ſolent: cujus item rei magna vis eſt in conſervando ſtyli nitore et perſpicuitate.

Poſtremo, iis potiſſimum Imaginibus Hebræi audacius et licentius utuntur, in quibus id facilius admitti poſſit, eo quod et res ipſæ unde ſumuntur maxime ſunt obviæ et familiares, et figurata earum poteſtas uſu conſtanti rata et definita. Hoc ut orationem apertam et dilucidam præſtat in iis etiam locis, ubi maximum eſt obſcuritatis periculum; ita Sacris Vatibus facilem plerumque et paratam defenſionem præbebit, ſiquando ut duri, nimii, tumidique reprehendantur.

Ut quæ nude hactenus notavi exemplis illuſtrentur

et confirmentur, perpendamus Metaphoras aliquas ex rebus primum Naturalibus desumptas, maximeque usitatas; ita ut quæ in una atque altera animadversa fuerint, in permultas possint transferri.

Imago Lucis et Tenebrarum ad exprimendas res Prosperas et Adversas translata communi omnium linguarum usu frequentatur, quemadmodum omnium hominum communis est rerum ipsarum sensus et perceptio. Verum his Metaphoris Hebræi frequentius quam cæteri omnes et constantius utuntur; usque adeo quidem, ut raro se iis abstineant, ubicunque loci argumentum postulat aut etiam patitur. Haberi itaque possunt in eo locutionum genere, quarum in Stylo Parabolico maxime nota et rata est significatio; cum Imagines exhibeant notissimas et maxime familiares, fiatque translatio ex agnita et concessa rerum inter se similitudine, quæ et natura percipitur, et sermonis usu constanti comprobatur. In imaginibus tam notis tamque frequentatis apud Hebræos facile conceditur audaciæ venia. Iisdem utuntur Latini, sed rarius, ideoque et cautius:

[c] "Lucem redde tuæ, Dux bone, patriæ:
"Instar veris enim vultus ubi tuus
"Affulsit populo, gratior it dies,
"Et Soles melius nitent."

Vix quidquam habent elegantius, aut in simili materia etiam liberius, severiores Musæ Latinæ. Hebræi vero, ut in argumento longe sublimiore et in Imagine notissima, efferunt se atque exultant licentius, et audaciæ poeticæ frænos omnes laxant. Exhibent

[c] HOR. *Carm.* IV. 5.

nimirum, non veris, non auroræ, non caliginosæ noctis imaginem, sed solem et sydera quasi nova Creatione aucto in immensum splendore exsurgentia, aut in antiquum Chaos et primævas tenebras iterum demersa. Promittitne Vates renovatum populo suo Dei favorem, et omnimodæ felicitatis instaurationem? quam magnificis id coloribus depingit, quos nulla interpretatio exprimere, sed nec ulla omnino obscurare potest [d]!

והיה אור הלבנה כאור החמה
ואור החמה יהיה שבעתים׃

" Erit Lux Lunæ instar Solis meridiani;
" Erunt Solares radii septemplices."

Sed nec hoc satis [e]:

לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם
ולנגה הירח לא יאיר לך
והיה לך יהוה לאור עולם
ואלהיך לתפארתך׃
לא יבוא עוד שמשך
וירחך לא יאסף
כי יהוה יהיה לך לאור עולם
ושלמו ימי אבלך׃

" Non diurna Solis luce uteris amplius;
" Neque ad illustrandam noctem Luna tibi illu-
" cebit:
" Sed erit tibi Jehova æterna Lux;
" Et gloria tibi erit Deus tuus.
" Non occidet amplius Sol tuus,

[d] Is. xxx. 26. [e] Is. lx. 19, 20.

"Nec Luna tua ſeſe retrahet;
"Nam Jehova erit tibi æterna Lux,
"Et dies mœroris tui deſinent."

Quod idem alio in loco mirifice variavit[f]:

וחפרה הלבנה ובושה החמה
כי מלך יהוה צבאות
בהר ציון ובירושלם
ונגד זקניו כבוד׃

"Et pudebit Lunam, et erubeſcet Sol meridia-
"nus;
"Cum regnat Jehova Exercituum,
"In monte Zione et in Hieroſolymis,
"Et coram ſenioribus ſuis glorioſe."

Contra, ſuperbo Ægypti Regi cladem minatus[g];

וכסיתי בכבותך שמים
והקדרתי את ככביהם
שמש בענן אכסנו
וירח לא יאיר אורו׃
כל מאורי אור בשמים אקדירם עליך
ונתתי חשך על ארצך נאם אדני יהוה׃

"Cum extinguam te, obtegam cœlos,
"Et ſtellas eorum atrabo;
"Solem nube involvam,
"Nec ſplendorem ſuum emittet Luna:
"Omnia cœli lumina ſupra te obſcurabo,
"Terramque tuam tenebris operiam; edicit Do-
"minus Jehova."

[f] Is. xxiv. 23. [g] Ezech. xxxii. 7, 8.

Periculosa sunt hæc et παρατετολμημένα; sed notæ sunt Imagines, frequens earum usus, certa significatio; ideoque perspicua, clara, vereque magnifica.

Porro, aliæ sunt Imagines ex rebus Naturalibus desumptæ, quæ etsi Hebræis cum cæteris hominibus aliqua ex parte sint communes, illis tamen, ex situ puta regionis aut natura soli, multo magis sunt notæ et familiares. Nulla in Sacris carminibus frequentior occurrit Metaphora, quam ea, qua graves subitoque ingruentes Calamitates sub imagine exundantium Aquarum exprimuntur. Hanc maxime familiarem habuisse videntur Hebræi, utpote ex proprio suæ regionis habitu et natura depromptam. Obversabatur iis ante oculos Jordanes [h] ripas suas quotannis inundans, cum Libani montiumque vicinorum nives ineunte æstate liquefactæ effusis subito torrentibus aquas fluminis augerent. Erat præterea tota Palæstinæ regio [i], non multis quidem perennibus fluviis irrigua, sed ut maxima ex parte montuosa, ita torrentibus crebris per angustas valles post statas pluviarum tempestates præcipitantibus obnoxia: ex qua re Moses [k] ipse terram hanc Israelitis jam eam invasuris commendabat, ut qui nihil hujusmodi in Ægypto prius, aut nuper in Arabicis Desertis experti essent. Hæc itaque Imago, omnibus quidem poetis nota et usurpata, Hebræis vero præcipue familiaris et quasi domestica censeri debet; adeoque eam et crebrius et liberius adducunt. Ipsam profecto naturæ faciem, qualis tum ei præsens obversabatur, expressisse videtur Vates, et

[h] Vide Josh. iii. 15. 1 Paralip. xii. 15. Ecclus. xxiv. 26.

[i] Vide Sandys. *Itin.* Lib. iii. sub initio.

[k] Deut. viii. 7. xi. 10, 11.

in ſe ſuaſque fortunas tranſtuliſſe, cum ex terra Jordanica, montibuſque ad ortum fluminis ſitis, ardentiſſimos doloris ſui æſtus eo verborum impetu et audacia effundit[l]:

תהום אל תהום קורא לקול צנוריך
כל משבריך וגליך עלי עברו׃

"Abyſſus abyſſum inclamat, circumſonantibus
"tuis Cataractis;
"Fluctus tui omnes undæque me obruerunt."

Subit hoc in loco animadvertere, Metaphoram hanc, cæteris quidem Scriptoribus ſacris ubicunque occaſio ferat adeo frequentatam, Auctorem tamen Jobi per totum poema, in quo eam ſæpiſſime locum habituram quivis ex argumento facile conjiceret, ſemel tantum atque iterum[m], nec niſi leviter, attigiſſe. Alia nimirum naturæ facies nobiliſſimi hujus poematis Auctori, quicunque is fuerit, obverſabatur, ſi, ut multis eruditis placuit, in aliqua Arabiæ parte ſcriptum eſſet: quæ ſententia ut veriſimilior videatur, facit etiam inſignis ea Comparatio[n], qua Jobus Amicos ſuos cum perfido Torrente confert, quæ ex ſiticuloſis Arabiæ locis manifeſto petita eſt, pluribuſque imaginibus ejus regionis propriis exornata.

Aliæ denique ſunt Imagines Poeticæ, ex rebus item Naturalibus deſumptæ, Hebræorum omnino propriæ. Inter montes Palæſtinæ, maxime notabiles, adeoque ſacris carminibus celebratiſſimi, ſunt duo, Libanus et Carmelus. Alter tum ſua altitudine, tum

[l] Ps. xlii. 8.
[m] Vide Job. xxii. 11. xxvii. 20.
[n] Job. vi. 15—20.

Cedrorum in summis ejus verticibus consurgentium proceritate, magnitudine, et copia, insignis; veram et eminentem quandam præ se ferens roboris et majestatis effigiem: alter opimus et ferax, vitibus, oleis, et arboribus omnis generis frugiferis consitus, et cum soli ubertate tum cultura florentissimus; eximiamque exhibens fertilitatis speciem et exquisitioris cujusdam pulchritudinis et gratiæ. Horum quod sit in forma et aspectu inter se discrimen accurate definit Salomo, cum dignitatem virilem Libano[o], Carmelo muliebrem venustatem comparat. Ex utroque exsurgit diversa quædam at generalis Imago; quam varie usurpant Hebræi Vates, id per Metaphoram exprimentes, in quo cautiores aperta comparatione uterentur. Libanus itaque audaci translatione ponitur pro universo populi Hebræi aut Ecclesiæ[p] statu; pro [q] Hierosolymis; pro Templo[r] Hierosolymitano; pro Rege etiam Assyrio[s] ejusque Exercitu; pro eo denique quod in re aliqua eximie est [t] superbum, augustum, et sublime: atque eodem modo quodcunque in se habet egregiam fertilitatem, opulentiam, aut decorem, illud Carmelus[u] dicitur. Similiter per Robustos Basanis, Arietes, Juvencas, Tauros[x]; per Feram Arundineti[y], sive Leonem Jordanis; adumbrantur

[o] CANT. v. 15. vii. 5.
[p] IS. xxxiii. 9. xxxv. 2.
[q] IS. xxxvii. 24. JER. xxii. 6, 23.
[r] ZECH. xi. 1.
[s] IS. x. 34.
[t] IS. ii. 13. Vide EZECH. xxxi. per totum.
[u] Vide supra citata, et IS. x. 18. MIC. vii. 14. JER. iv. 26.
[x] PS. xxii. 13. EZECH. xxxix. 18. AMOS. iv. 1.
[y] PS. lxviii. 31. חית קנה Fera Arundinis, est Periphrasis Leonis; eaque minime obscura, si ejus rationem attendimus. Leones

gentium Tyranni insolentes, crudeles, efferi. In his cæterisque ejusmodi Imaginibus quanquam id audent

in Arundinetis maxime lustra habere solent. "Inter Arundineta "Mesopotamiæ fluminum et frutecta Leones vagantur innumeri." AMMIAN. MARCELL. Lib. xviii. cap. 7. Id adeo familiare erat Arabibus, ut peculiare habeant vocabulum pro Leonis lustro cum in Arundineto cubat. BOCHART: *Hieroz.* par. i. lib. 3. cap. 2. Erat autem Jordanes præcipue infestus Leonibus, qui in densis riparum Arundinibus latitabant. Ἐν ταῖς τοῦ Ἰορδάνου ἑλικοειδέσι καὶ ἀγκυλοστρόφοις ῥοαῖς, ὡς τὸ εἰκὸς, τῆς ἐχόμενα τοῦ ποταμοῦ γῆς μέρη τινα περιγράφονται, ἐν οἷς μέγα τι καλάμων χρῆμα ἐκφύεσθαι πέφυκεν· ἐν τούτοις λεόντων φῦλα εἰώθασι κατοικεῖν. JOHAN. PHOCAS. *Descript. Loc. Sanct.* cap. 23. Vide etiam MAUNDRELL. *Itin.* HIERONYMUS itidem ad hæc verba Zechariæ xi. 3. *Vox rugitus Leonum, quoniam vastata est superbia Jordanis:* "Jordani," inquit, "fluvio, qui maxi"mus in Judæa est, juxta quem morantur Leones, fremitum "junxit Leonum, propter ardorem sitis, et ob deserti viciniam, et "latitudinem vastæ solitudinis, et Arundineta et Carecta." Hinc apud Jeremiam iv. 7. Leo dicitur exire מסבכו "ex lustro suo "perplexo," et xlix. 19. "ascendere inundante Jordane." Itaque hoc in loco (Ps. lxviii. 31.) Fera Arundinis, cœtus Robustorum, et Juvenci, sunt Leones, Tauri, Pecudesque lascivientes, sive Tyranni feroces insolentesque: de quibus, continuata translatione, addit Psaltes מתרפס ברצי כסף, hoc est, pro se quisque de industria (ea est vis numeri singularis Distributivi et formæ *Hithpael*) *conculcantes* et turbantes *rivos argenteos*, sive forsan *desiderabiles*; perdentes nimirum et vastantes vicinorum Judæorum bona. Hæc ipsa Imago apud Ezechielem usurpatur cap. xxxii. 2. iterumque cap. xxxiv. 18, 19. in quibus locis ter ponitur in eo sensu verbum רפש: vide etiam DAN. vii. 19. verum an רוץ de motu fluminis dicatur, ut apud Latinos *currere*, (VIRG. *Georg.* i. 132) ita ut רץ rivum significet, non æque constat.

"Vox hæc (רצי) videtur habere notionem aquæ in lingua Ara"bica. Est enim verbum רוץ, *potum præbuit abunde*; *stagnantem* "*vel infusam aquam habuit* piscina aut vallis: et nomen רוצה, "*quantitas aquæ operiens fundum lacus vel cisternæ.*" H.

Aliam hujus loci explicationem benigne mecum communicavit Vir in primis Doctus, quæ eruditi Lectoris assensum forsan obtinebit.

Vates Sacri, quod Latinis Græcisque minime conceditur, nemo tamen unquam aut elegantiam aut perspicuitatem desiderabit; præsertim qui meminerit, eas Hebræis notissimas, ac, ut ita dicam, populares, et veluti indigenas, fuisse.

Totum Comma hoc modo interpretatur Vir Doctus: "Disperde feram arundinis; cœtum eorum, qui sunt fortes in vitulis gentium; qui se excitant cum fragmentis argenti: disperge populos qui bella volunt." Fera Arundinis est Hippopotamus in Arundinetis Nili degens: hoc loco Ægypti populum apte adumbrat; quod etiam ad totius Commatis explicationem aditum aperit. Etenim per totum de Ægyptiis sermo est: notantur a cultu Vitulorum, Apis et Isidis in forma bovina; et a solenni coram iis saltatione cum sistrorum strepitu. Chaldæus: "congregationem fortium, qui confidunt in vitulis idolis gentium." "Fortes in vitulis," eadem est phrasis ac ἐνδυναμοῦσθαι ἐν Κυρίῳ; EPH. vi. 10: quæ est locutio Hebraica. Mos saltandi in cultu Idolorum Ægyptiorum confirmatur ex EXOD. xxxii. 6, et 19: isque cum Sistrorum pulsatione, HEROD. Lib. ii. Vox רפש penitus diversa est a רפס, quæ alias quam in hoc loco semel tantum legitur: PROV. vi. 3. ubi VULG. reddit, *Festina:* melius, *Te excita:* cum sit in *Hithpael*. Apud Chaldæos significat *calcare*; apud Syros *saltare*; apud Arabas *calcitrare*: unde hoc in loco recte, "ad saltandum se excitant." "Cum fragmentis argenti;" ita ad verbum redditur ברצי כסף: notantur Sistri frustula, vel laminæ metalli mobiles, quæ agitatæ tinnitum strepitumque reddunt. Erat etiam Sistri usus in bello, ad signum pugnæ edendum: "Regina in mediis patrio vocat agmina Sistro." VIRG. Unde tubæ Romanæ in pugna Actiaca opponit etiam PROPERTIUS (Lib. iii. ix. 43.) Sistrum Ægyptiacum. Hunc potius usum si respici credamus, facilior videbitur sequentium nexus: "disperge populos qui Bella volunt." Non modo luculentam habemus Ægyptiorum descriptionem, verum etiam hic notari Ægyptios confirmant sequentia: "venient principes ex Ægypto, &c;" quasi hujusce gentis Subjugatio, in priori Commate votis petita, in sequenti perduceretur ad effectum.

Id denique hoc in loco generatim adnotandum est: Poesin omnem, ac præcipue Hebraicam, ornamenta sua longe plurima ex rerum Naturalium Imaginibus depromere: has ut quisque in animo suo format atque exprimit ex eo quod cuique in sensus incurrit, fieri non potest, quin pro locorum diversitate aliæ sint aliis magis familiares, aliæ etiam propriæ; et quæ maxime videntur communes, tenuem sæpe aliquam et latentiorem habeant cum proxima sua origine et natali solo necessitudinem: imprimis itaque tenendus est, quantum fieri potest, rerum in quibus versatur auctor situs habitusque, percipienda regionis Historia Naturalis, et Poematis cujusque veluti scena ob oculos ponenda. Huc nisi perpetuo animos attendamus, vix tuto licebit de sensuum decore et venustate judicare: fugient nos interdum vel apertissima, reconditæ certe et interiores elegantiæ plurimæ latebunt.

PRÆLECTIO SEPTIMA:

DE IMAGINIBUS EX COMMUNI VITA.

QUAS tres causas proxime exposui, quibus apud Hebræos Vates in figurata dictione conservaretur cum summa sublimitate conjuncta perspicuitas; (primo quod uterentur plerumque Imaginibus de medio sumptis, deque rebus maxime notis et pervulgatis; tum quod in earundem accommodatione certam fere rationem et viam, seu analogiam quandam, servarent; quod denique iis potissimum licentius uterentur, quæ maxime essent familiares et notissimæ significationis:) earum veritatem ulterius confirmatum iri arbitror, si eas etiam Metaphoras paulum advertamus, quæ ex Artificiis, Moribus, Vitaque Communi desumuntur; quem alterum statueram veluti fontem unde poeticæ Imagines derivari solent. Ac sufficient hac in parte quædam de universo genere breviter notata, et exemplum unum atque alterum ex innumeris decerptum.

Tota Communis Vitæ ratio apud vetustiores Hebræos admodum simplex constansque fuit: non erat ea studiorum, conditionum, artium, quæstuumque diversitas, quæ apud alios populos postmodum obtinuit, qui sese quasi haud paulo humaniores jactaverunt; ac merito quidem, si pro humanitate habendus est luxus, levitas, et superbia. Una omnibus libertas,

una generis nobilitas ab antiquissima stirpe deducta: nulli inanes tituli, aut falsa gloriæ insignia; vix ulli honorum et dignitatis gradus, nisi ut cuique ex virtute, prudentia, provecta ætate, aut bene gesta republica accessere. Legibus et sacris ab cæteris hominibus divisi, nec admodum mercaturæ dediti, satis habuerunt eas artes colere, quæ ad vitæ usum simplicem et incultum, seu incorruptum potius, necessariæ essent. Itaque præcipua erat omnibus occupatio in colendis terris et curando pecore; agricolarum et pastorum ferme natio erant. Prædia in familias principio sortiti, quæ [a] pretio addicere, ita ut omnino alienarentur, fas non erat, posteris suis possidenda suoque labore colenda tradebant; quos ex suo quisque agro fructus percipiebat, eæ cujusque erant divitiæ. Nemo vel amplissimus indecorum aut se indignum putabat etiam infimis rustici operis negotiis vacare. Igitur in Sacra Historia [b] sæpe legimus, Duces, Reges, Prophetas, ad sancta et augusta munera obeunda ab aratro et stabulis accessisse.

Itaque non mirum est si Hebræi scriptores multi sint in deducendis Metaphoris ex his potissimum artibus, in quibus fere nutriti et educati sunt; si quæ animis oculisque eorum maxime obversarentur, ea derivarent in Poesin: præsertim quæ suppeditarent tam variam lautamque rerum supellectilem, unde depromi posset quicquid in imaginibus non modo ve-

[a] LEV. xxv. 13—16, et 23, 24. Confer 1 REG. xxi. 3.

[b] Vide JUD. iii. 31. vi. 11. 1 SAM. ix. 3. xi. 5. 2 SAM. vii. 8. PS. lxxviii. 71, 72. 1 REG. xix. 19, 20. AMOS. i. 1. vii. 14, 15.

nuſtum eſt atque elegans, ſed grande etiam et magnificum. Quod ſi cui male delicato ſordere nonnunquam videantur hujuſmodi rerum ſpecies, quaſi ſcilicet oleant plebeculam et ſtercus; id ſuæ tribuat inſcitiæ, qui ex ſui ſenſus modulo antiqua æſtimet; non Sacris Vatibus vitio vertat, qui hiſce imaginibus non modo ſuam præſtant dignitatem, ſed perſæpe etiam ipſa tranſlationis vi atque audacia incredibilem inducunt elegantiam et ornatum.

Longum eſſet ſingulatim percenſere, quibus illi verborum luminibus, ex re una levi humilique, ut quibuſdam videri poſſit, ex Area nimirum et Tritura petitis, rebus tamen maximis ſplendorem, graviſſimis pondus addiderunt: cum "Jehova ira incenſus impios proterit, conculcat, profligat [c]: cum populos "Iſraeli veluti dentato tribulo ſubjicit frangendos, "aut æratis ejus ungulis comminuendos [d]; hoſteſque "ſuos, palea montana leviores, difflat ſpiritu, et in"dignationis turbine diſpergit [e]."

הנה שמתיך למורג
חרוץ חדש בעל פיפיות׃
תדוש הרים ותדק
וגבעות כמץ תשים׃
תזרם ורוח תשאם
וסערה תפיץ אתם׃

"Ecce feci Te Traham;
"Tribulum novum, inſtructum dentibus:
"Triturabis montes atque comminues,
"Et colles tanquam in glumam rediges:

[c] HAB. iii. 12. JOEL. iii. 14. JER. li. 33. Is. xxi. 10.
[d] MIC. iv. 13.
[e] Ps. lxxxiii. 14, 16. Is. xvii. 13.

"Ventilabis eos, ventusque auferet,
"Et turbo eos dissipabit[f]."

Quibus in locis notandum est primum, hujus metaphoræ rationem et legem a variis sacrorum poematum Auctoribus constanter et religiose servari; unde ei audacius quidem, sed intra suos limites, exultanti sua constat et verecundia et perspicuitas: siquidem unice eam usurpant ad amplificandam improborum hostiumque stragem et dispersionem. Ad hoc, promptam facilemque huic audaciæ defensionem præbebit vel ipsa vis Imaginis ad rem exprimendam accommodatissima, si receptum apud Hebræos triturandi modum cogitemus. Id fiebat in loco sublimi, ventis obnoxio; inacto spicis vel jumentorum grege, vel tribulo gravibus tabulis constructo, et lapidibus vel ferro subtus asperato, vel plostello rotis sive axibus ferreis et dentatis, quod Varro[g] Pœnicum vocat, utpote a Pœnis Italiæ illatam de Phœnicia Palæstinæ proxima; unde etiam, præterquam quod per omnia conveniunt descriptiones, constat Hebræorum ac Romanorum in hac re usum similem et plane eundem fuisse; nec tamen hi quidquam unquam, quod sciam, ad Poeseos suæ ornatum inde mutuantur. Non autem prætermittendum est, Imaginem hanc fuisse Hebræis, supra quam a nobis facile concipi potest, obviam et familiarem; cujus rei satis indicio est Araunæ Jebusæi Area[h], sub dio, ut cæteræ omnes, in ipsis Hierosolymis, et in editissima urbis parte sita, eo ipso in loco in quo postea Templum a Salomone conditum est.

Homero cui vehementer placuit omnis agrestis

f ISAI. xli. 15, 16.

g *De Re Rust.* i. 52.

h 2 PARALIP. iii. 1.

vitæ imago, adeo decora ſignificanſque viſa eſt hæc ipſa de qua agimus, ut ſemel iterumque ex Area petierit Comparationem; (nam Tranſlationis periculum vel ipſe hic reformidavit;) unam quidem atque alteram[i] ad illuſtrandam rem leviculam, contra quam ſolent Hebræi; tertiam autem vere magnificam, qua Achillem ſuum exornat: hanc, ſiquidem accedat ad effigiem aliquam Hebrææ ſublimitatis, libet recitare[k]:

Ὡς δ᾽ ὅτε τὶς ζεύξῃ βόας ἄρσενας εὐρυμετώπȣς,
Τριβέμεναι κρῖ λευκὸν ἐϋτροχάλῳ ἐν ἀλωῇ,
Ῥίμφα τὲ λέπτ᾽ ἐγένοντο βοῶν ὑπὸ πόσσ᾽ ἐριμύκων·
Ὣς ὑπ᾽ Ἀχιλλῆος μεγαθύμȣ μώνυχες ἵπποι
Στεῖβον ὁμȣ̃ νέκυάς τε καὶ ἀσπίδας.—

Quæ Comparatio, inter pulcherrimas et grandiſſimas merito quidem numeranda, multum tamen abeſt ab Hebræorum ſublimitate atque audacia. Hebræus contuliſſet potius ipſum Heroa cum Tribulo, non Equos ejus cum Bobus ploſtello junctis; quod eſt paulo nimis appoſitum, et plus æquo congruens[l]. Verum illam licentiam Græcorum poeſi non dederat conſuetudo; non occupaverat hunc locum ea Imago, ſicuti apud Hebræos, neque ejus quaſi dominium uſucapione acquiſiverat.

Religio eſt hoc in loco ſilentio tranſire egregiam et ſupra modum magnificam Ultionis Divinæ imaginem ductam a Torculari, ſæpiuſque a ſacris Vatibus uſurpatam; ſed quam nulla alia poeſis auſa eſt vel atti-

[i] Vide *Iliad.* v. 499. et xiii. 588.
[k] *Iliad.* xx. 495.
[l] Hoc mox fuſius exponetur PRÆL. XII.

giſſe. Quibus autem Latini ſermonis coloribus ea exprimere poſſumus, quæ niſi ſuis digne exhiberi omnino nequeunt? quibus lineamentis vel tenuem umbram ejus deſcriptionis effingere, qua Iſaias depinxit Meſſiam Vindicem[m]?—

—Ille Patris vires indutus et iram,
Dira rubens graditur, per ſtragem et fracta potentum
Agmina, prona ſolo; proſtratiſque hoſtibus ultor
Inſultat; ceu labra novo ſpumantia muſto
Exercens, ſalit attritas calcator in uvas,
Congeſtamque ſtruem ſubigit: cæde atra recenti
Crura madent, rorantque inſperſæ ſanguine veſtes.

Porro, innumera plane ſunt quæ in hanc rem adduci poſſunt ex Moribus Vitæque conſuetudine tranſlata. De his etiam id generatim adnotandum eſt, receptam apud Hebræos vivendi rationem, ſimplicem conſtantem, gravem, naturæque convenientem, efficere, ut Vates Sacri multo minus habeant vel obſcuri, vel humilis ac demiſſi, in hujus generis metaphoris, quam quiſquam ſperare potuerit, qui reputat, vel quanto a nobis rerum et temporum intervallo diſjuncti ſunt, quantumque in tranſlationibus audent; vel quantum in rebus communibus et vulgaribus transferendis verſantur. Eam profecto Sacrorum Vatum præ cæteris omnibus veram eſſe laudem exiſtimo, metaphoris audacibus cum ſumma perſpicuitate uti, et vulgaribus cum ſumma dignitate et ſplendore. Non verebor vobis in hoc genere proponere exem-

[m] Vide ISAI. lxiii. 1—3.

plum, quo nihil concipi poteſt ſummiſſius et contemptius, nihil planius et inornatius exprimi; quod tamen ipſa Imaginis congruentia atque accommodationis proprietate eam vim habet, ut non dubitem eminentem ſublimitatis notam ei apponere. Minatur Deus Hieroſolymæ ultimum excidium[n]:

ומחיתי את ירושלם
כאשר ימחה הצלחת
מחה והפך על פניה:

"Et detergam Hieroſolymam,
"Ut deterſerit quiſpiam pateram;
"Detergit eam, et pronam in faciem vertit."

Verum multa hujuſmodi neceſſe eſt humilia et obſcura nobis falſo videri, qui vita moribuſque tam diverſis utimur: ſed in his nec temere reprehendendum, nec cito deſperandum; verſandus potius in omnem partem animus, ſi forte erui poſſit ſenſuum atque imaginum nexus, a rebus abſtruſis noſtramque aciem facile fugientibus tenui perſæpe filo pendens: mos nonnunquam obſoletus opportune notatus, ſuoque loco admotus, multis ſimul aliis ſuam lucem et dignitatem reſtituet. An hoc præcipue præſtet quod jam proferam exemplum, non auſim quidem dicere; oſtendet forſan Hebræorum in formandis Imaginibus Poeticis uſum, et in explicandis accurationem et conſtantiam.

Poetis fere omnibus id ſæpenumero uſu venit, ut vel occaſione inducti, vel neceſſitate prope coacti, in eum locum incidant, in quo multo cum ornatu et

[n] 2 Reg. xxi. 13. Vatis alicujus reſponſum ab Hiſtorico traditum.

amplificatione, utpote in re gravi magnaque, describendi sunt Inferi, sive Vita Functorum Status; hoc est, id clare explicandum, quod quale sit, nemini mortalium concessum est omnino mente percipere, aut conjectura consequi. Itaque Græci, prompto fertilique ingenio, et ad fabulas adornandas nati, pulchram nacti occasionem, Inferos plane poeticos ac suos commenti sunt; eo quidem monstrorum apparatu instructos, ut nemo vel e populo tam excors esset, cui non risum moverent tot deliramenta. [n] Quid vero Vates Hebræi? quibus non eadem fingendi licentia, et, quanquam persuasissimum erat animos non interire et corpora etiam in vitam esse reditura, eadem tamen de præsenti mortuorum statu et conditione ignoratio? Nimirum idem hoc in loco fecisse videntur, quod in cæteris omnibus: nam quæ palam et in aperto essent vulgoque constarent de mortuis, hoc est, de mortuorum cadaveribus, ex iis Generalem quandam Imaginem confecerunt, quam in describendo vita functorum statu unice et constanter usurpant; quamque, si modo fas sit, appellare possumus Hebræorum Infernum Poeticum. שאול ipsi vocant; Græci, ᾅδην; Latini Infernum, sive etiam Sepulchrum; neque sane aliunde sumpta est Hebræis tota hæc Imago, quam de more rituque Sepulturæ apud ipsos recepto; qui ejusmodi erat, ut materiem præberet ornatui poetico satis accommodatam. Hebræorum enim Sepulchra, saltem honestiora, quæque familiis principibus patria erant ac gentilitia, Speluncæ [o] erant amplæ, sub ter-

[n] Vide Ciceron. *Quæst. Tusculan.* i. 5, 6.

[o] Vide Gen. xxiii. 2 Reg. xiii. 21. Isai. xxii. 16. 2 Paralip. xvi. 14. Josh. x. 27. Thren. iii. 53. Johan. xi. 38. et Evangelistas de Christi Sepulchro.

ram, ex nativa rupe, arte manuque excavatæ; laqueare teſtudinato; quædam tam ſpatioſæ, ut columnis ſuffulcirentur: ad latera circumquaque excidebantur cellæ recipiendis Sarcophagis; ii Sculptili opere apte ornati erant, ſingulique ſingulis cellis condebantur: nullam omnino lucem admittebat Specus, quippe anguſto aditu, quique advoluto ſaxo obſtruebatur. Multa hujuſmodi Conditoria etiamnum in Judæa viſuntur; duo[p] præ cæteris magnifica, quæ Regum

[p] Horum Sepulchrorum deſcriptionem exhibent, SERLIO *Architettura* Lib. iii. VILLALPANDUS *Apparat. Urbis* iii. 16. MAUNDRELL. *Itin.* p. 76.

Joſephus ſæpius mentionem facit Sepulchri Davidis. Sepulchrum ipſum vocat τάφον vel μνῆμα; cameras, in quarum plures ſæpe diſtribuebatur, οἴκες τὲς ἐν τῷ μνήματι; cellas, θήκας. *Antiq.* vii. 15. xvi. 7. *Bell.* i. 2. Memorantur a Strabone Lib. xvii. Regum Ægyptiorum conditoria, θῆκαι ἐν σπηλαίοις λατομηταὶ περὶ τετλαράκοντα. De quorum reliquiis vide POCOCKII *Deſcriptionem Orientis*, Lib. ii. Cap. 3. Viſuntur adhuc Neapoli Cryptæ Sepulchrales, quas *Catacumbas* vocant, opus quo nihil extat uſquam in eo genere grandius aut admirabilius. Mihi quidem videtur eſſe monumentum ultimæ antiquitatis, quod, alios in uſus primo deſtinatum, ævo demum Chriſtiano condendis cadaveribus inſerviit. Eſt enim ejuſdem plane generis cum cæteris operibus ſubterraneis ejus regionis, quorum quidem multa crebris terræ motibus deleta ſunt, multa tamen plane ſtupenda hodie ſuperſunt; Cumis, Miſeni, Baiis, ad Averni Lacum, et in Monte Pauſilypi. Non dubito quin hæc omnia haud paulo præceſſerint Homeri tempora, qui in his regionibus locat Cimmerios illos in tenebris habitantes, Odyſſ. xi. ſub initio; uti et Ephorus, apud Strabonem Lib. v. eoſque ait, ἐν καταγείοις οἰκίαις οἰκεῖν, ἃς καλῦσιν Ἀργίλλας, καὶ διά τινων ὀρυγμάτων παρ᾽ ἀλλήλυς φοιτᾷν: quæ non eſſe ex omni parte fabuloſa hæc ipſa monumenta ſubterranea jam palam teſtantur. *Argillæ* autem vocabantur hæ Speluncæ ex natura ſoli in quo hujuſmodi cavernæ frequentius, opinor, fodiebantur. Ἄργιλλος, ἡ σμηκτὴ γῆ, ἢ λευκόγειος. HESYCH. unde collis in hac

habentur Sepulchra, alterum in ipſis Hieroſolymis, cellas habens viginti quatuor; alterum bis totidem continens, in urbis pomœrio.

Quod ſi eos locos omnes excutimus quibus Sacri Vates Inferos ornatu poetico deſcribunt, liquido niſi valde fallor apparebit, eos mentem in hujuſmodi Sepulchrorum imagine per omnia intentam et defixam habuiſſe. Quæ in ſenſus incurrebant, et oculis obverſabantur, eorum omnium effigiem exprimebant oratione; nullam ibi Animorum Immortalium deſcriptionem, aut explicate admodum factam mentionem reperiemus; non eo quod permanere poſt mortem animos non crederent, quod doctis [q] quibuſdam placuit; ſed quod nec ullam haberent ſatis claram eorum notionem et intelligentiam, unde ubi et quales

regione Leucogæus dictus, inter Puteolos et Neapolim; PLIN. N. H. xviii. 11. quanquam hæ omnes, quas dixi, Speluncæ ex ſolida ſunt tophi rupe, unde temporum injuriæ reſiſtere potuerunt. Hinc Argiletum, vici nomen Romæ, ex hujuſmodi Argillis quibuſdam ſumptum, quale erat haud ita longe ab eo vico Caci Specus; quanquam aliter Virgilius; ſed vide VARRONEM *De Ling. Lat. Lib.* iv. Cæterum ex his Speluncis Cimmeriis Campaniæ Homerum primo, deinde Virgilium, Inferorum ſuorum Imaginem duxiſſe manifeſtum eſt: et Virgilio, cum Caci Speluncam ab Hercule effractam deſcriberet, protinus obverſabatur Inferni patefacti Imago:

> " At ſpecus, et Caci detecta apparuit ingens
> " Regia, et umbroſæ penitus patuere cavernæ:
> " Non ſecus, ac ſi qua penitus vi terra dehiſcens
> " Infernas reſeret ſedes, et regna recludat
> " Pallida, Dîs inviſa, ſuperque immane barathrum
> " Cernatur, trepidentque immiſſo lumine Manes."
>
> ÆN. viii. 241.

[q] Vide CLERICI *Comment. in Hagiographa:* conſule Indicem in voce *Immortalitas.*

eſſent explicarent, neque eam adepti eſſent ſermonis et argumentationis ſubtilitatem, ut de rebus abſtruſis et a ſenſu omnino remotis probabiliter dicere, et eruditam diſputationem ſuæ ignorantiæ prætendere poſſent. Qualis itaque ab animis a corpore ſejunctis vita viveretur, quis eorum locus, forma, conditio, Hebræi juxta cum cæteris mortalibus in ſumma ignoratione verſabantur. Neque eos hac in parte vel minimum ſacri Codices adjuvere; haud quia hanc iis cognitionem invideret Divina Revelatio, ſed quia humanæ mentis conditio eam omnino non recipiat: quæ cum res a corpore et materia remotas contemplatur, propriarum notionum inopia cogitur ad improprias confugere, et corporeis incorporea quadantenus adumbrare. Cum itaque viderent corpora vita functa in terram cadere, eoque modo quo dictum eſt ſepulchro condi, percrebuit apud Hebræos, ut apud cæteros etiam, opinio quædam popularis, agi ſub terra vitam mortuorum deinceps conſequentem: quam ut adſciſcerent Vates Sacri etiam neceſſe erat, ſi modo de hac re omnino loqui et intelligi vellent.

Atque hinc plane eſt quod mortui toties dicuntur "deſcendere[r] in Foveam, in Inferiora terræ, ad Portas et Penetralia lethi; ad Saxa, ad Latera, ad Repagula Cavernæ: hauſit eos[s] avidis Faucibus Se-

[r] שחת, item בור, ſive באר, JOB. xxxiii. 18. PS. xxviii. 1. et paſſim. ארץ תחתית, vel ארץ תחתיות, EZEK. xxxi. 14. xxxii. 18. et PS. paſſim. שערי שאול, ISAI. xxxviii. 10. שערי מות, JOB. xxxviii. 17. PS. ix. 14. חדרי מות, PROV. vii. 27. אבני בור, ISAI. xiv. 19. ירכתי בור, ISAI. xiv. 15. EZEK. xxxii. 23. בדי שאול, JOB. xvii. 16.

[s] פי שאול, PS. cxli. 7. פי באר, PS. lxix. 16. et vide ISAI. v. 14.

"pulchrum, atque Os iis occludit; decumbunt[t] in "Barathro, in loca vaſta, in voraginem, tenebraſque "profundiſſimas demerſi; in terram caliginis, et um- "bram mortis, immanem, tetram, carentem ordine; "et ubi pro luce veluti diradiatur Caligo."

Germanam hanc Inferorum Imaginem retinuerunt inter tot ſua commenta Poetæ exteri: appoſite admodum et præclare vetus Poeta Tragicus[u] altam Acheruntis viam ait eſſe

"Per ſpeluncas ſaxis ſtructas aſperis, pendentibus,
"Maximis, ubi rigida conſtat craſſa caligo infe-
"rûm."

Quam grandis autem et magnifica ab Hebræis Vatibus ex hoc rerum apparatu ornatur Scena, in quam Heroes et Tyranni defuncti prodeunt! Ponite vobis ob oculos Cavernam Sepulchralem, ingentem, vaſtam, caliginoſam: ibi decumbunt[x] in ſuo quiſque pulvinari[y] Gentium Reges, armis juxta poſitis, ſubjecto cujuſque vertici gladio[z], circumjacentibuſque ſuorum ſarcophagis[a]. Ecce vero inducitur Rex Babylonius!

[t] מצולה, Ps. lxix. 16. lxxxviii. 7. חרבות, Job. iii. 14. Ezek. xxvi. 20.

ארץ עפתה כמו אפל
צלמות ולא סדרים
ותפע כמו אפל:
Job. x. 22.

[u] Apud Ciceronem, *Tuſc. Quæſt.* i.

[x] Isai. xiv. 9, 18. Ezek. xxxii. 19, 21, &c.

[y] משכב Isai. lvii. 2. Ezek. xxxii. 25. Ita appellatur ἡ θήκη, Cella quæ ſarcophagum recipit.

[z] Ezek. xxxii. 27. vide 1 Maccab. xiii. 29.

[a] Ezek. xxxii. 22, 23, 24.

ſoliis omnes protinus deſurgunt, obviam procedunt, et venientem excipiunt: "Tene ergo ad Nos de-"ductum conſpicimus? Te noſtri ſimilem? Te ſuc-"ciſum et caſſum viribus, O Gentium Debella-"tor?"—Sed manum abſtineo: iſthæc enim, non dico mei, ſed ne humani quidem ingenii eſſe arbitror pro dignitate exponere. Libentius meliuſque ipſi videbitis, Academici, in Iſraelitarum Carmine Triumphali [b], quod Babylonii Regis funeri præcinuit, omnium qui unquam fuerunt poetarum elegantia et ſublimitate longe princeps, Iſaias. Eandem etiam Scenam cum eodem adjunctorum apparatu egregie inſtruxit Ezekiel [c], in ultimo Vaticinio de Occaſu Pharaonis; inſigni illius δεινώσεως exemplo, quæ hujus Vatis propria merito habetur.

[b] Isai. xiv. 4—27.

[c] Ezek. xxxii. 18—32.

PRÆLECTIO OCTAVA:

DE IMAGINIBUS EX REBUS SACRIS.

DE Imaginibus Poeticis, quæ Hebræis Vatibus maxime frequentantur, eo præcipue consilio, Academici, instituta nobis est disputatio, ut facilius ab isto errore cavere possimus, qui eorum scripta tanto rerum temporumque intervallo legentibus solet illudere; cum quæ apud Hebræos vel maxime clara vereque magnifica erant, ea jam nobis vel obscura vel etiam sordida nonnunquam videantur. Quod si in Rerum Naturalium et Communis Vitæ Imaginibus, (de quibus proxime disserui,) ea adhibenda erat cautio, in eis profecto quæ a Rebus Sacris desumuntur multo etiam magis erit necessaria: nam quæ ab universæ Naturæ specie, vel Communis Vitæ consuetudine, Hebræi depromserunt, eorum etsi multa essent ipsis propria, pleraque tamen sibi juxta cum cæteris hominibus familiaria habuerunt; quæ vero ex patriis Religionibus ac Cæremoniis transtulerunt, ea plane sua erant, quorum nec usus, neque etiam cognitio, multum cum reliquis mortalibus communicaretur. Quam ob caussam cum hic locus, quem jam tractamus, multa et magna præ cæteris hujusmodi incommoda et offensiones habere videatur, erit ut opinor operæ pretium eum diligentur excutere; ut Poesi Hebrææ sua jam

aliquantum in ea parte conſtet majeſtas, qua olim vel maxime videtur eminuiſſe.

Latiſſime patebat Hebræorum Religio; ea continebatur non tantum Dei cultus, ſed reipublicæ etiam adminiſtratio, ſanctiones legum, judiciorum conſuetudines, ac omnis fere vitæ civilis et quotidianæ ratio. Vix quidquam apud eos profanum, et ab Sacris omnino remotum: quæ cæteris hominibus minimo in honore et æſtimatione feruntur, apud eos divinis legibus erant ſancita, arctiſſimamque habebant cum rebus graviſſimis et ſacratiſſimis cæremoniis neceſſitudinem. Hæc ſunt in cauſa, primum quod in Poeſi Hebræa plurimæ occurrunt a Rebus Sacris traductæ Metaphoræ; deinde quod in earum multis diligenti opus erit obſervatione, ne is ipſe, quem cum Sacris habent, nexus et conjunctio penitus lateat. Id ſi fiat, ſi quæ divina ſunt pro communibus habeamus, ſi ſancta et auguſta in vulgaribus ſordidiſque numeremus; incredibile eſt, quantum de verborum pondere deque ſenſuum vi et majeſtate detrahetur. Etenim nihil in rerum natura æque comparatum eſt ad ſublimitatem, ac conceptus ex Adyto deprompti; ita animum humanum ſubita percellit admiratio, cum ei obverſatur auguſta Religionis ſpecies; ita nos in his rebus

——" quædam divina Voluptas
" Percipit, atque Horror."

Accedit itaque, Hebrææ Poeſeos majeſtatem ex eo etiam plurimum jam imminui, non modo quod ſæpe nos fugiat Imaginum cum Sacris connexio, ſed quod cum ea vel maxime apparet, apud nos tamen vix ullam partem obtineat ejus vis atque impetus, quo Hebræo-

rum animos penitus invasit perculitque. Universa rituum Hebraicorum comprehensio grandis quædam est et multiplex Allegoria, cujus ad meditationem et observantiam omnis diligentia, omnis animorum attentio iis, quibus ea Sacra colebantur, dies noctesque erat dirigenda. In eo itaque opere et studio boni omnes et cordati mentem habebant defixam; hoc erat eorum negotium, hoc otium; in his omnes eorum spes opesque erant sitæ; in his omnes curæ cogitationesque evigilabant, summaque cum sanctitate et reverentia versabantur. Magna præterea his rebus accessit dignitas ex ipso sacrorum splendore et magnificentia; cujus incredibilis vis erat apud eorum animos, quorum oculis perpetuo obversarentur: in his inerat tanta majestatis species, præsertim post extructum Salomonis Templum, quantam, etsi omnem eorum rationem in ipsorum monumentis accuratissime descriptam habemus, minime tamen possumus cogitando consequi. Quæ itaque in hac parte Hebræi Vates apud suos præcipue vim habere summeque pollere experti sunt, ea sæpe apud nos jacent sordentque; cum quæ illi maximi faciebant, quibusque unice studebant, ex eis nos multa vel parum æstimamus vel minus intelligimus.

Horum quæ dixi exempla quædam subnectam, vel locos potius quosdam, unde bona exemplorum copia peti possit.

Plurimum occupantur Hebræorum Leges in rebus mundis immundisque discriminandis; in rebus turpibus, pollutis, nefastis amovendis expiandisque; quibus cæremoniis, quasi involucris et velis quibusdam, sensus gravissimos sanctissimosque obtendi, eo ipso satis liqueret, si non aliunde esset aperte et explicate

traditum. In his locum habent morbi quidam, atque infirmitates corporis, habitusque etiam in se quidem plane ἀδιαφόροι: hæc occurrenti fortasse levia videntur, exploranti magna apparent. Quapropter minime est mirandum Vates Sacros hasce Imagines in exponendis rebus gravissimis adhibere; cum vel[a] mentis humanæ depravatæ penitus et contaminatæ labem denudant, vel[b] corruptos suorum mores exprobrant, vel[c] Virginis Sionis filiæ spoliatæ ac nudatæ miseram, abjectam, et contemptissimam sortem lamentantur; quæ si in se spectantur, plane deformes atque odiosæ habendæ sunt; si ad veram originem et ad sua Sacra referuntur, nec pondere carebunt, neque etiam dignitate. Ex hoc videntur esse genere, vel hujus saltem generis analogiam servare, ea quæ Vates Regius, qui in divinis carminibus Personam sua ipsius longe augustiorem plerumque sustinet, miseriarum affectuumque ardentissimorum plenissima effundit; cum[d] omnibus se plagis pestibusque profligatum et confectum queritur, gravissimoque peccatorum onere penitus depressum, cui humana natura omnino sit impar ferendo. Quibus in locis, quæsiverunt nonnulli, Hebrææ Poeseos genium vix satis attente perpendentes, quonam Morbi genere Vates tum laboraret; haud minus absurde, ut mihi quidem videtur, ac si quæstionem intulissent de ejus Fluminis situ et nomine, in quo idem esset submersus, cum magnis aquarum fluctibus se obrutum diceret.

Porro ut multa sunt in hoc genere, in quibus Vates

[a] Is. lxiv. 6.
[b] Is. i. 5, 6, 16. EZECH. xxxvi. 17.
[c] THREN. i. 8, 9, 17. et ii. 2.
[d] Vid. Ps. xxxviii.

Sacri ſimili defenſione egere videntur, ita ſunt fortaſſe plura, quæ etſi in ſe ſatis pulchra ſunt et elegantia, multo tamen elatiora apparebunt, ſi ex iis ſacris unde duxerunt originem illuſtrentur, et tanquam tabulæ bene pictæ in bono lumine collocentur. Quam in rem exempla abunde depromi poſſunt ex uno loco, ex pretioſa nimirum et magnifica Veſtium Sacerdotalium ſupellectile. Hebræorum Sacerdotum, ac præſertim Pontificis Maximi, ſolennibus veſtimentis induti, is erat ornatus, ea magnificentia, ita ad decorem et gloriam, [e] ut Moſes loquitur, compoſita ſpecies, ut apud eos, quorum in animis cum tanto ſplendore conjuncta erat Sanctitatis opinio, nihil omnino auguſtius cogitati potuerit. Hac itaque Imagine utuntur Hebræi in ſignanda notione eximii decoris, aut perfecta ſupremæ majeſtatis forma exprimenda. Hanc ipſam egregie imprimis exhibuit, et clariſſime illuminavit, elegantiſſimus Iſaias [f]: Eccleſiæ inſtauratæ exultationem et gloriam ſuo more, hoc eſt, magnificentiſſime, deſcribens, inducit eam Salutis Veſtibus ornatam, et Juſtitiæ indutam Chlamyde; cum Sponſo deinde ad nuptias ornato confert, cui comparationi incredibilem majeſtatem intulit una voce יכהן, metaphora ex Sacerdotis inſignibus aperte petita, quam lingua Latina nullo modo exprimi aut adumbrari poſſe arbitror. Enimvero nihil aliud ſanctius et auguſtius cogitatione adſequi potuerunt Vates Sacri, quo immenſam Dei ipſius majeſtatem, quantum humano conceptui fas erat, digne exprimerent; inducunt itaque Jehovam " indutum gloria, [g] magnifi-

[e] EXOD. xxviii. 2. Vid. ECCLUS. l. 5—13.

[f] ISAI. lxi. 10.

[g] Ps. xciii. 1.

"centia veſtitum, accinctum [h] robore;" vocibus utentes in Sacerdotum ornatu et miniſterio ſolennibus.

Atque hæc quidem ſatis forſan in aperto et propatulo eſſe videantur: ſunt autem in hoc genere, ni fallor, multa quorum magis recondita eſt elegantia. In Hymno perfectiſſimo, quo cum Numinis ubique præſentis Immenſitas, tum divini Opificis in humano corpore fabricando admirabilis ſolertia celebratur, utitur Vates inſigni Metaphora ducta ex ſubtiliſſimo Operis Phrygionici artificio:

אשר עשיתי בסתר
רקמתי בתחתיות ארץ:

"Cum formatus eſſem in occulto,
"Acupictus eſſem in penetralibus terræ [i]."

Hanc qui animadvertit, (vix autem is omnino videbit, qui tantum conſulit Verſiones,) ſimulque cogitat mirificam humani corporis compoſitionem; venarum, arteriarum, fibrarum, membranarum variam implicationem, totiuſque fabricæ "non enarrabile Tex-"tum;" is aptiſſimæ quidem tranſlationis pulchritudinem et venuſtatem continuo intelliget: ejuſdem vero vim omnem et dignitatem parum aſſequetur, niſi id quoque attendat, acupingendi artificium apud Hebræos dicatum Sanctuario, uſumque hujus Operis præcipuum ex legis divinæ præſcripto adhibitum fuiſſe [k] in quadam Veſtis Sacerdotalis parte, et in portarum Tabernaculi aulæis; ita ut exiſtimetur Vates divini Artificis ſolertiam cum eo præcipue humanæ artis ſpecimine contuliſſe, cujus eſſet ſumma ex Re-

[h] Ps. lxv. 7. [i] Ps. cxxxix. 15.

[k] EXOD. xxviii. 39. xxvi. 36. xxvii. 16. Confer. EZECH. xvi. 10, 13, 18.

ligione dignitas, tamque exquiſita operis elegantia, [k] ut illud ſacræ etiam Literæ divino inſtinctui tribuere videantur.

Unum præterea locum indicabo, qui multa, ni fallor, hujus rei inſignia in ſe exempla continet. Notiſſimum eſt Carmen, omniumque admiratione celebratum, quo Dei in univerſo hoc mundo adornando conſilium et ſapientia laudatur; Pſalmorum numeratur Centeſimus quartus: magnificum eſt in primis exordium, quo depingitur Dei majeſtas, quatenus eam ex rerum naturæ admirabili conſtitutione inveſtigare animoque complecti poſſumus. Quo in loco cum Imaginibus tranſlatis uti plerumque neceſſe eſſet, eas potiſſimum adhibuit Vates, quæ Hebræis auguſtiſſimæ tantoque argumento digniſſimæ haberi poſſent: nam omnes, ut mihi quidem videtur, ex Tabernaculo ſunt deſumptæ. Locus ipſe ad verbum exprimendus eſt, breviterque explicandus.

Dei magnitudinem primo vocibus propriis exponit; deinde tranſlatis utitur:

הוד והדר לבשת׃

"Majeſtatem et gloriam induiſti:"

לבשת, vox in Sacerdotum amictu ſolennis.

עטה אור כשלמה

"Operiens ſe lumine tanquam veſtimento:"

Deſignatur ſub eadem notione manifeſtum divinæ præſentiæ Symbolum, Lux in Adyto conſpicua; [l] et ab hoc exemplo ſingulari ad ineffabilem Dei gloriam

[k] Vid. Exod. xxxv. 30—35.

[l] Vid. Exod. xl. 34—38. Lev. xvi. 2. Num. ix. 15, 16. 1 Reg. viii. 10, 11. 2 Paralip. vii. 1, 2. Ad eandem alluſum Isai. iv. 5. lx. 2, 19. Zech. ii. 5. Apoc. xxi. 23.

generatim et univerſe exprimendam Imago educitur.

נוטה שמים כיריעה׃

"Extendens cœlos tanquam Cortinam:"

יריעה, ipſum vocabulum quo Tabernaculi Aulæa illa, quibus ſuperne et circumquaque integebatur, ſemper appellantur. Huc alluſum eſſe viderunt Septuaginta Interpretes, cum reddiderint ὡσεὶ δέῤῥιν[m]: unde Vulgatus, "ſicut pellem;" et alius ex veteribus, δέρμα.

המקרה במים עליותיו

"Contignans in aquis ſua cœnacula:"

Exprimit Vates mirabilem aeris naturam, ex variis fluxiſque elementis in unam continuam ſtabilemque ſeriem apte et ordinate conſtructam, per metaphoram petitam ex ſingulari Tabernaculi compage; quod ex pluribus partibus diverſis, et ubi opus erat facile ſeparandis, conſtans, perpetua omnium inter ſe junctura et contignatione continebatur. Pergit Vates:

השם עבים רכובו
המהלך על כנפי רוח׃

"Faciens nubes currum ſuum;
"Incedens ſuper alas venti:"

Expreſſerat prius Imaginem Divinæ Majeſtatis, qualis in Adyto reſidebat, per involucrum quoddam ſplendidiſſimæ Lucis conſpicienda: eandem nunc deſignat ex eo quod exhibebat ſui ſpectaculo, quum una cum Arca ſe moveret, nubi circumfuſæ inſidens, et ſuperne per aerem vecta. Illa Divinæ præſentiæ Sedes etiam

[m] Confer EXOD. xxvi. 7. &c. apud LXX.

ab Hiſtoricis Sacris quaſi proprio nomine המרכבה, [n] hoc eſt, Currus vocatur.

עשה מלאכיו רוחות
משרתיו אש להט:

"Faciens, ut venti ſint Angeli ſui,
"Ut ignis ardens ſit ſibi Miniſtrorum loco:"

Deſcribuntur elementa in exequendis Dei mandatis prompta et expedita, quaſi Angeli, aut Miniſtri Tabernaculo deſervientes: משרתיו, vox in Sacro Miniſterio uſitatiſſima.

יסד ארץ על מכוניה

"Fundavit terram ſuper baſes ſuas:"

Hoc quoque ex eodem aperte petitum. Addit Vates,

בל תמוט עולם ועד:

"Ne dilabatur in ævum et ſeculum:"

hoc eſt, "per tempus occulto Dei conſilio conſtitutum." Ut erat eadem in hac parte utriuſque conditio, ita viciſſim Sanctuarii ſtabilitas iiſdem pene verbis cum Terræ firmitate alibi [o] comparatur.

Subtilius hæc forſan minutiuſque expoſui, Academici, quam aut hujus loci conſuetudo, aut mei conſilii ratio fert: verum ita faciendum erat, ut quod vellem ſatis intelligeretur; utque appareret, vix ac ne vix quidem fieri poſſe, ut ulla interpretatio germanos Sacrorum Vatum ſenſus plane repræſentet, tenuemque eam, quæ plerumque obtinet, Imaginum cum He-

[n] 1 PARALIP. xxviii. 18. Vide etiam Ecclus. xlix. 8.
[o] Ps. lxxviii. 69.

bræorum rebus connexionem ullo modo exprimat. Pendet hoc ex ipsis vocabulis, et persæpe ex consuetudine quadam ac veluti familiaritate, quam certæ voces cum certis rebus contraxerunt; quamque semper tegit, frequenter discindit Interpretatio. Hoc itaque non est ab ullius vel accuratissimæ Versionis fide postulandum; multo minus de Poesi Sacrorum Carminum Interprete, seu potius Imitatrice, sperandum, quanquam in ea multi non sine laude versati sunt. Ipsi sunt Fontes adeundi, qui proprium etiam ac suum quendam saporem habent, cum nullis inde deductis rivulis communicandum.

PRÆLECTIO NONA:

DE IMAGINIBUS EX HISTORIA SACRA.

CUM quatuor propoſita eſſent Imaginum genera quæ in Poeſin Hebræam per Metaphoram inducerentur, poſtremum jam reſtat tractandum, earum, quæ ex Rebus Geſtis in Sacra Hiſtoria inſignioribus petuntur. Cujus generis ut aliquantum a ſuperioribus diſſimilis eſt ratio, ita de eo paulum diverſa diſquiſitionis via utendum. Nam quæ de illis hactenus diſputata ſunt, eo fere ſpectarunt, ut rerum, conſuetudinum, opinionum, ſenſuumque Hebraicorum ratione habita, ad intimas earum elegantias faciliorem nobis aditum parare poſſemus; perpenſiſque adjunctorum omnium momentis, vim cujuſque et pondus rectius æſtimare; quas eis nebulas offudit vetuſtas, quantum licet, diſpellere; ſuamque obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, horridis nitorem, humilibus dignitatem afferere. In his vero, de quibus nunc agimus, nihil fere occurret, quod aliquam habeat obſcuritatem aut offenſionem; nihil quod admodum ſolicita explicatione, aut omnino ulla defenſione egere videatur; perſpicua, clara, atque ſublimia imprimis omnia apparebunt: ſuo hæc lumine etiamnum illuſtrat Sacra Hiſtoria, neque multo minus clare jam nobis, quam ipſis olim Hebræis, conſpicienda exhibet. Hoc qui-

dem intereſt, quod Hebræis gentiles fere atque domeſticæ erant harum rerum Imagines, adeoque in permovendis atque delectandis eorum animis vim ſuam eamque longe maximam obtinuerunt; ac permultum ſæpe in eo erat momenti, quod locus ipſe, quod eadem veluti Scena, quod certa quædam veſtigia, atque expreſſa tot miraculorum ſigna, iis ante oculos obverſabantur: contra vero eadem apud nos, quantumvis celebrata, ſummoque in honore habita, ipſa tamen locorum temporumque longinquitate multum jam refrixerunt.

Harum autem tranſlationum ratio vel maxime digna eſt obſervatione, atque eſt quidem hujuſmodi. In deſcribendis ornandiſque factis geſtiſque illuſtribus, rebuſque mirabiliter eventuris, ſolent Hebræi Vates uti Imaginibus rerum prius geſtarum, quæ in ſuæ gentis Hiſtoria præcipuum aliquem locum habent; atque ita coloribus plane alienis, ſed aliquantum ſimilibus, præteritis futura, antiquis nova, notiſſimis minus nota, depingere atque illuminare. Quod cum ſibi proprium habeant Sacra Poemata, neque quantum video cum ulla alia Poeſi commune, uberiore paulo exemplorum copia partem hanc illuſtrandam duxi: igitur communes quidam Sacræ Hiſtoriæ loci, præcipui ſaltem ſi non omnes, ſuo ordine recenſendi ſunt, unde hujuſmodi Imagines depromuntur; ſimulque earum Figurata Poteſtas notanda, eaque accommodationis ratio et conſtantia, quæ et in cæteris ſæpe jam obſervata eſt, et in his clare elucebit.

Primum eſt in hoc genere Chaos et Creatio, unde ipſa exordium ducit Sacra Hiſtoria. Ex his deſumptæ Imagines conſtanter transferuntur ad inſignes Rerumpublicarum in utramque partem mutationes,

ad everſionem vel inſtaurationem regnorum atque nationum. Poeſi Propheticæ hoc maxime familiare eſt, ac tum præcipue cum audaciſſime inſurgit. Si regno Judæo inferendum a Chaldæis excidium præcinit, vel etiam hoſtibus Iſraelis internecionem minatur, iiſdem plane coloribus omnia depingit, ac ſi natura rerum univerſa in priſtinum Chaos eſſet dilapſura. Ita Jeremias in Viſione illa ſublimi, et ſane pluſquam Poetica, in qua ei ante oculos obverſabatur Judææ impendens deſolatio[a]:

ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו
ואל השמים ואין אורם:
ראיתי ההרים והנה רעשים
וכל הגבעות התקלקלו:
ראיתי והנה אין האדם
וכל עוף השמים נדדו:
ראיתי והנה הכרמל המדבר
וכל עריו נתצו
מפני יהוה מפני חרון אפו:

"Aſpexi terram, ecce autem vacua eſt et inanis;
"Et ad cœlos, nec lucent amplius!
"Aſpexi montes, ecce autem intremiſcunt,
"Omneſque colles inter ſe raptim concutiuntur!
"Aſpexi, et ecce nullus eſt homo,
"Volucreſque cœli omnes evanuerunt!
"Aſpexi, et ecce Carmelum deſertum,
"Et omnes ejus urbes dirutas!
"A vultu Jehovæ, ab æſtu iræ ejus flagrantis."

Et in ſimili argumento mirifice Iſaias[b]:

[a] Jer. iv. 23—26.

[b] Isai. xxxiv. 11.

ונטה עליה קו תהו ואבני בהו׃

"Et extendet ſuper eam lineam Vaſtitatis et per-
"pendiculum vacui."

Uterque non modo in animo habuit Chaos Moſaicum, ſed ipſa etiam divini Hiſtorici verba expreſſit. Eadem hæc multis aliis inſuper adjunctis Prophetæ augent cumulantque[c]:

שמש וירח קדרו
וכוכבים אספו נגהם׃
ויהוה מציון ישאג
ומירושלם יתן קולו
ורעשו שמים וארץ׃

"Nigreſcent Sol et Luna;
"Retrahentque ſplendorem ſuum Stellæ:
"Et ex Sione rugiet Jehova,
"Et ex Hieroſolymis edet vocem;
"Et commovebuntur cœli et tellus."

ונמקו כל צבא השמים[d]
ונגלו כספר השמים
וכל צבאם יבול
כנבל עלה מגפן
וכנבלת מתאנה׃

"Et contabeſcet omnis cœlorum exercitus;
"Cœli etiam ipſi inſtar ſchedulæ convolventur:
"Et omnis eorum exercitus decidet,
"Sicut caſſa de vite folia,
"Utque marcida ex arbore ſua ficus."

[c] JOEL. iii. 15, 16.

[d] ISAI. xxxiv. 4.

Contra autem cum prædicitur rerum Iſraeliticarum inſtauratio[e]:

ואנכי יהוה אלהיך
רגע הים ויהמו גליו
יהוה צבאות שמו:
ואשים דברי בפיך
ובצל ידי כסיתיך:
לנטע שמים וליסד ארץ
ולאמר לציון עמי אתה:

" At Ego Jehova ſum Deus tuus,
" Qui ſubito tranquillat mare, cum fremunt fluctus
" ejus;
" Nomen illi Jehova Exercituum:
" Indidi verba mea ori tuo,
" Et ſub umbra manus meæ te protexi:
" Ut plantem cœlos, ut fundem terram,
" Utque dicam Sioni, Meus Tu es populus."

כי נחם יהוה ציון[f]

[e] ISAI. li. 15, 16. רגע, *ſubito tranquillans:* vulgo redditur, *findens, dividens, diſrumpens*; cum in hoc loco, tum in parallelis, JER. xxxi. 35. JOB. xxvi. 12. Sed hanc vocem nihil ejuſmodi unquam ſignificare arbitror. Notat *momentaneum* quiddam; et ceſſationem etiam motus, ſive quietem *ſubitam*; ut cum volucris ſuper arbore *ſidit.* Vide ISAI. xxxiv. 14. Et recte LXX. loco JOBI citato reddiderunt, κατέπαυσε. Conſule CONCORDANTIAS.

"De hoc ſenſu vocis רגע ſi quæ ſupereſſet dubitatio, confirmari "poſſet ex uſu linguæ Arabicæ; in qua idem verbum ſignificat, "*aliquid in ſtatum priorem vel meliorem reducere.* Unde deducuntur "voces ſequentes: רגע *ſtagnum,* quaſi *fluxus aquæ repulſus*; רגיע "*conſiſtens et reſtagnans aquæ fluxus*; רגעאן *aquæ reſtagnantes, inhi-* "*bitæ, repulſæ.*" H.

De phraſi *plantare cœlos* conſule VITRING. in lo

[f] ISAI. li. 3.

נחם כל חרבתיה׃
וישם מדברה כעדן
וערבתה כגן יהוה׃
ששון ושמחה ימצא בה
תודה וקול זמרה׃

" Nam ſolatur Jehova Sionem,
" Solatur omnes ejus vaſtitates:
" Et reddet deſerta ejus Edeni ſimilia,
" Et ſolitudinem ejus ut Paradiſum Jehovæ:
" Reperietur in ea lætitia et gaudium;
" Gratiarum actio, et cantionum ſonitus."

Priori ex duobus hiſce modo memoratis vicina ac finitima eſt Imago Diluvii; atque in iiſdem rebus exprimendis fere locum habet. Itaque ut ſæpe deſcribitur Terræ Sanctæ vaſtatio, quaſi inſtauraretur priſtinum Chaos, ita nonnunquam idem eventus exponitur petitis ex univerſali illo Diluvio Metaphoris[g]:

הנה יהוה בוקק הארץ ובולקה
ועוה פניה והפיץ ישביה׃
כי ארבות ממרום נפתחו
וירעשו מוסדי ארץ׃
רעה התרעעה הארץ

[g] ISAI. xxiv. 1, 18, 19, 20. "בולקה, ἐρημώσει αὐτὴν, LXX. " et in eundem ſenſum Commentatores Judæi: inter quos R. D. " KIMCHI, ad Arabicam linguam confugiens, ait vocem בלוקה " in ea lingua ſignificare, מקום שאין בו צמח, *locum in quo ne germen quidem reperitur.*" H.

" Vox מלונה proprie ſignificat *hoſpitium de nocte in noctem alio tranſlatum*; adeoque apte exprimit ſtatum telluris vacillantem atque inſtabilem. LXX. ὀπωροφυλάκιον· TARG. et SYR. ערזלא, *lectulus unius noctis; cubile vagum.* vid. BUXTORF. *Lex. Chald.* col. " 1670. Atque eodem etiam modo KIMCHI vocem explicat." H.

פור התפוררה ארץ
מוט התמוטטה ארץ :
נוע תנוע ארץ כשכור
והתנודדה כמלונה :

"Ecce Jehova evacuat terram, eamque vaſtat;
"Et invertit faciem ejus, et diſpergit incolas.—
"Nam aperiuntur ex alto Cataractæ,
"Et fundamenta terræ concutiuntur.
"Confringendo confringit ſe tellus;
"Diſrumpendo diſrumpit ſe tellus:
"Commovendo penitus commovetur tellus:
"Nutando nutat tellus, ſicut ebrius;
"Et e loco ſuo vacillat, ut tugurium unius noctis."

Grandia ſunt hæc, et quibus mens humana vix concipere poteſt majora: nihil tamen eſt in hoc genere ſublimius, quam quod ex Sodomorum excidio, qui locus eſt proximus, deſumitur, et ad exprimendas pœnas impiis divinitus irrogatas transfertur[h].

[h] Ps. xi. 6. פחים, *prunas ardentes*, ἀνθράκας, uti reddit Vet. Interp. apud Chrysost. in loc. Intelligi videntur Globi ignis, vel quas Bolidas vocat Plinius H. N. ii. 26. vel ſimpliciter Fulmina: confer Ps. xviii. 13, 14. Josephus, de excidio Sodomorum, ὁ Θεὸς ἐνσκήπτει βέλος εἰς τὴν πόλιν. *Antiq.* i. 11. Philo de eodem: κέραυνοι ῥύεντες ἐξ οὐρανοῦ. *De Vit. Moſ.* i. 12. Hoc certe multo melius congruit cum ſequentibus quam *laquei*: et conſtat Analogia. Radix enim פוח, quanquam interdum ſignificat *illaqueare*, ſæpius tamen notat *ſufflare, exſufflare*, ignem nimirum. Ezek. xxi. 31. באש עברתי אפיח עליך "In igne iracundiæ meæ ſuper te inſufflabo." De Ammonitis loquitur quaſi in fornacem iræ Divinæ injectis: confer Cap. xxii. 21. ubi eædem ipſæ occurrunt voces, niſi quod uſurpatur verbum cognatum et in hoc ſenſu ſynonymum נפח; unde מפח, *follis fabrilis*: Jer. vi. 29. In eodem ſenſu occurrit Verbum פוח; Prov. xxix. 8. אנשי לצון יפיחו קריה,

ימטר על רשעים פחים
אש וגפרית ורוח זלעפות מנת כוסם׃

"Depluet ſuper impios prunas ardentes;
"Ignem et ſulphur, et ventum urentem: hoc iis
"poculum exhauriendum eſt."

כי יום נקם ליהוה[i]
שנת שלומים לריב ציון׃
ונהפכו נחליה לזפת
ועפרה לגפרית
והיתה ארצה לזפת בערה׃
לילה ויומם לא תכבה׃
לעולם יעלה עשנה׃
מדור לדור תחרב
לנצח נצחים אין עבר בה׃

"Nam agitur dies ultionis Jehovæ;
"Annus pœnarum ſumendarum Sionis Vindici:
"Et vertentur torrentes ejus in picem,
"Et pulvis ejus in ſulphur;

"Deriſores *inflammabunt* urbem:" ita LXX. Symmachus, Syrus; et recte, ut liquet ex membro Antitheto: וחכמים ישיבו אף, "Sed ſapientes avertent iram." Ex hac notione radicis פיח recte deducitur פח, *Pruna exſufflata:* et פיח (Exod. ix. 8.) *Favilla*, quæ flatu in ignem excitari poſſit.

"Verus haud dubie vocis פחים hoc in loco ſenſus, *prunæ ar-* "*dentes*; qui, ſi opus eſſet, confirmari poſſet ex uſu verbi Arabici "פוח, *bullivit olla:* unde פוחח, *vehementia caloris, æſtus.* Nec ta- "men negandum, quin interdum Fulmina Orientales appellarent "*laqueos*, aut *catenas*. Vox Arabica סלסלת (plur. סלאסל) ſecun- "dum Golium non modo *catenam* ſignificat, ſed et *tractum fulmi-* "*nis per nubes diffuſum*; ita dictum, arbitror, a continuis coruſcatio- "nibus, quæ quibuſdam quaſi vinculis necti inter ſe et contineri "videntur." H.

[i] Isai. xxxiv. 8, 9, 10.

"Et terra ejus in ardentem picem redigetur:
"Noctes diesque inextincta ardebit;
"Fumus ejus in æternum ascendet:
"In perpetuas ætates jacebit deserta;
"Per infinita sæcula nemo eam peragrabit."

Exitus Israelitarum ex Ægypto, ut multis magnificisque descriptionibus præbet materiam, ita in plures eventus, quorum haud dissimilis est ratio, per translationem solet accommodari. Num promittit Deus populo suo auxilium, libertatem, salutem, gratiam? ultro sese offert Vatis animo ἔξοδος, divisum mare, submersi hostes, deserta tuto peragrata, fontesque ex rupibus erumpentes[k].

כה אמר יהוה
הנותן בים דרך
ובמים עזים נתיבה:
המוציא רכב וסוס חיל ועזוז
יחדו ישכבו בל יקומו
דעכו כפשתה כבו:
אל תזכרו ראשנות
וקדמניות אל תתבננו:
הנני עשה חדשה
עתה תצמח הלוא תדעוה:
אף אשים במדבר דרך
בישימון נהרות:

"Ita edicit Jehova;
"Qui præbet per æquor viam,
"Et per aquas validas semitam:
"Qui educit currum et equum, exercitum et robur;

[k] Isai. xliii. 16—19. Vide etiam xlviii. 21.

"Simul jacebunt, nunquam consurgent,
"Oppressi sunt, ut stupa extincti:
"Ne recolite priora,
"Et antiqua ne considerate:
"Ecce ego novum quiddam sum facturus;
"Jamjam orietur; nonne illud cognoscetis?
"Præstabo etiam in solitudine viam;
"In deserto flumina."

Ecce vobis alterum ejusdem Poetæ Divini Vaticinium, de liberatione a captivitate item Babylonica sensu primo, etsi non præcipuo, accipiendum; cujus in exordio eadem illa apertius inducuntur, sed insigni Prosopopœia, quaque nihil potest esse sublimius[1]:

עורי עורי לבשי עז זרוע יהוה
עורי כימי קדם דרות עולמים:
הלוא את היא המחצבת רהב מחללת תנין
הלוא את היא המחרבת ים מי תהום רבה
השמה מעמקי ים דרך לעבר גאולים:

"Expergiscere, expergiscere, indue robur, O la-
"certe Jehovæ!
"Expergiscere, ut priscis diebus, ætatibus anti-
"quis!
"Annon Tu Ille es, qui excidisti Superbum, vul-
"nerâsti Crocodilum?
"Annon Tu Ille es, qui exsiccâsti pelagus, aquas
"abyssi magnæ?
"Qui maris profunda reddidisti pervia, ut redempti
"transirent?"

Ejusdem est cum superioribus generis, is quem ex

[1] ISAI. li. 9, 10.

his locis communibus poſtremum afferam, Dei in Montem Sinam Deſcenſus. Ubi deſcribitur Adventus Dei ad exercendum judicium, ad liberandos pios, ad excidendos hoſtes, vel Potentia Divina quocunque modo ſeſe exhibens; ex auguſto illo horribilique Sinæ apparatu [m]Scena inſtruitur. His nihil frequentius, nihil grandius; unum modo alterumque exemplum vobis proponam[n]:

כי הנה יהוה יצא ממקמו
וירד ודרך על במותי ארץ:
ונמסו ההרים תחתיו
והעמקים יתבקעו:
כדונג מפני אש
כמים מגרים במורד:

" Ecce autem Jehova e loco ſuo prodit;
" Et deſcendit, et ſuper terræ faſtigia graditur.
" Et ſubter illum liqueſcunt montes,
" Et valles ſe diſcindunt:
" Inſtar ceræ ante ignem,
" Inſtar aquarum per declive præcipitantium."

ותגעש ותרעש הארץ[o]
ומוסדי הרים ירגזו
ויתגעשו כי חרה לו:
עלה עשן באפו
ואש מפיו תאכל
גחלים בערו ממנו:
ויט שמים וירד
וערפל תחת רגליו:

[m] Vide EXOD. xix. 16, 18. DEUT. iv. 11, 12.
[n] MICAH. i. 3, 4.
[o] Ps. xviii. 8—15.

וירכב על כרוב ויעף
וידא על כנפי רוח׃
ישת חשך סתרו
סביבותיו סכתו
חשכת מים עבי שחקים׃
מנגה נגדו עביו עברו[p]
ברד וגחלי אש׃
וירעם בשמים יהוה
ועליון יתן קולו
ברד וגחלי אש׃
וישלח חציו ויפיצם
וברקים רב ויהמם׃

" Tum concutitur et intremiſcit tellus;
" Et fundamenta montium commoventur,
" Vehementer conquaſſantur; nam ira illius ex-
" æſtuat.
" Aſcendit fumus in ejus nares;
" It e faucibus ejus ignis edax;
" Exeunt ab eo ardentes prunæ.
" Inclinat cœlos, et deſcendit;
" Sub pedibus ejus caligo denſa:
" Et inequitat Cherubo, et volat;
" Et fertur ſuper alis venti.
" Facit tenebras penetrale ſuum,
" Tabernaculum ſibi circum undique;
" Tenebras aquarum, denſa nubium.
" A fulgore præſentiæ ejus nubes diffugiunt;
" Emicat grando prunæque candentes.
" Tum intonat e cœlo Jehova,

[p] Verſiculi 13, et 14, corrigendi videntur e loco parallelo 2 SAM. xxii. 13, 14. Vide KENNICOTT. Diſſert. I. De Textu Hebræo, p 464. " Verba ברד וגחלי אש, quæ nunc in commate " 14 repetuntur, deſunt in quatuor MSS." K.

"Et Altiſſimus edit vocem ſuam,
"Cum grandine pruniſque candentibus:
"Et telis ſuis hoſtes diſſipat,
"Et crebris fulguribus conturbatos agit."

Hæc quanquam et ſoluta oratione et totidem fere verbis expreſſa reddidi, ſatis tamen vel inde apparere opinor Imaginum ipſarum vim, magnitudinem, et ſublimitatem: quæ in his etiam, in quibus ad aliena accommodantur, grandius quiddam habent, quam cum proprie ſuoque in loco, quantumvis magnifice, deſcribuntur: nam ad ipſam Idearum magnificentiam accedit etiam in diverſis rebus alicujus inter ſe ſimilitudinis contemplatio, quæ delectationem parit, et habet admirationem.

Obſervandum autem eſt, cum ex his Imaginibus quædam eam inter ſe habeant ſimilitudinem, ut ad rem unam eandemque apte accommodari poſſint; ſæpe fieri, ut earum plures ad augendam eventus alicujus magnitudinem in unum conferantur, interque ſe miſceantur. Cujus rei exemplum eſt in Ode illa Davidis εὐχαριστικῇ ob devictos hoſtes, proxime citata[q]. Nam cum deſcriberetur Dei Vindicis Ira et Majeſtas ſub Imaginibus ex Monte Sina petitis, uti audiſtis modo; jam in proxime ſequentibus Imago ſumitur a Diviſione Maris Rubri et fluvii Jordanis[r]:

ויראו אפיקי מים
ויגלו מוסדות תבל
מגערתך יהוה
מנשמת רוח אפך:

[q] Vide etiam ISAI. xxxiv. per totum; et quæ de eo loco infra dicentur, PRÆL. XX.

[r] Ps. xviii. 16.

"Tum apparebant alvei aquarum;
"Retegebantur orbis fundamenta:
"Ab increpatione tua, O Jehova;
"Ab halitu ſpiritus iræ tuæ."

Liquet vero ad Poeſim Propheticam præcipue comparatum eſſe hoc tranſlationis genus, cum ex jam allatis exemplis, tum ex perſpecta rei ipſius ratione. Etenim Vaticinia ſemper comitatur aliqua obſcuritas; non quidem ea quæ dictionem conturbatam reddat, et ſtylo caliginem offundat; ſed quæ in eo maxime poſita eſt, quod conſulto premitur aliqua futuri pars, et tantum oſtenditur modo, quantum recludi fas eſt. Igitur utcunque clare nonnunquam ipſe Eventus ſignatur, modus tamen atque adjuncta quibuſdam involucris fere integuntur: cui rei egregie inſerviunt Communes hujuſmodi Imagines; quibus acerrime in animo imprimi et ſignari poſſunt ea quæ amplificari oportet, univerſæ nimirum rei vis, ſplendor, magnitudo, atrocitas; ſimulque celari ea quæ celanda ſunt, ordo, modus, circumſtantiæ, ſingulæ denique ac minutiores eventus partes. Nec minus inde apparet, hoc genus Poeſi Profanæ haud facile competere; cujus nimirum nec Hiſtoria neque etiam Fabulæ ullam ſatis dignam hujuſmodi Imaginum copiam præbent, neque tractationem et uſum materiæ ratio multum poſtulat.

Eſt quidem iſthæc tranſlationis ſpecies Propheticæ rationi adeo, uti dixi, accommodata, ut Poeſim exteram, cum hac in parte verſaretur, non omnino fugerit. Nam in edendis Vaticiniis Virgilium

ſemel iterumque in hunc morem incidiſſe comperimus[s]:

"Non Simois tibi, nec Xanthus, nec Dorica caſtra
"Defuerint: alius Latio jam partus Achilles,
"Natus et ipſe Dea.
"Alter erit tum Tiphys, et altera quæ vehat Argo
"Delectos Heroas: erunt etiam altera bella,
"Atque iterum ad Trojam magnus mittetur A-
"chilles:"

niſi hunc locum ex Anni Magni completione, et doctrina ἀποκαταστάσεως, proprie[t] interpretemur. Hoc tamen intereſt, quod apud Vates exteros exemplum aliquando aliquod inveniamus, quod ad hoc genus referri poſſit, tranſlationis a re aliqua aut perſona ad aliam aliquam rem aut perſonam ſingularem factæ: non ut exinde generalis quædam et communis Imago conficiatur, quæ ad cætera omnia ejuſdem generis, ſive etiam ad notionem univerſalem et infinitam deſignandam, quaſi lege quadam conſtanter et perpetuo traduci ſoleat.

Hæc autem omnia habui pro Metaphoris, cum ad Allegoriam verius pleraque referri poſſent: verum nihil intereſt ad id quod volui explicandum. Multa certe eorum quæ hic protuli ad ſublimiorem eam Sacræ Allegoriæ ſpeciem pertinent, quæ in vera etiam minimeque adumbrata materia longe ultra proximam primoque occurrentem ſententiam proſpicit, et vulgaris argumenti veluti cortice inte-

[s] VIRG. *Æn.* vi. 88. *Eclog.* iv. 34.
[t] Vide ORIGEN. *contra Celſum,* lib. iv. p. 208. Edit. Spencer.

riorem et diviniorem ſenſum includit. Verum de ea mox erit dicendum; nam Sacræ Poeſeos Allegoriam tractaturus, neceſſe habeo eam partem quantumvis difficilem et obſcuram attingere, in qua maxime poſita eſt multorum ex Carminibus Sacris ſublimitas.

PRÆLECTIO DECIMA:

DE ALLEGORIA.

ALTERA pars τοῦ משל, ſive Dictionis Figuratæ, eſt Allegoria, aliud verbis, aliud ſenſu oſtendens: cujus in Sacra Poeſi notare poſſumus Tres Formas. Prima eſt ea, quæ a Rhetoribus vulgo tractatur, Continuatio Metaphoræ. "Cum fluxerunt, inquit Cicero[a], plu-"res continuæ tranſlationes, alia plane fit oratio. "Itaque genus hoc Græci appellant ἀλληγορίαν; no-"mine recte, genere melius ille, (Ariſtotelem dicit) "qui iſta omnia Tranſlationes vocat." Vix igitur operæ pretium duco huic Allegoriæ ſpeciei multum immorari, cum neque ſuperius a ſimplici Metaphora omnino ſejunxerim; quæ enim protuli Metaphorarum exempla pleraque fortaſſe ex hoc ſunt genere: una utriuſque eſt ratio, neque ſane facile eſſet ſuis utramque limitibus circumſcribere, et ubi hæc deſinit, illa incipit, definire.

Non autem alienum erit ab hoc loco paucis notare peculiarem uſum cognatarum Figurarum Metaphoræ, Allegoriæ, et Comparationis, in quo ſibi indulgent Vates Hebræi, ac præcipue in Poeſi Prophetica. Cum enim, quamcunque materiem adornandam ſuſcipiunt, eam ſumma imaginum copia et varietate il-

[a] *Orator.*

luſtrent, tum porro ipſas imagines non una ratione formaque inter ſe temperant et conciliant. Simplici Tranſlatione raro contenti, ſæpe in Allegoriam excurrunt, ſæpe apertam Comparationem immiſcent: Similitudinem nonnunquam ſubſequitur Allegoria, nonnunquam prævenit: huc accedit crebra Imaginum, nec minus temporum et perſonarum, mutatio; perque omnia in verbis ſenſibuſque ſua quædam vis atque audacia, nullis mancipata legibus, liberumque Hebrææ Poeſeos genium unice ſpirans.

גור אריה יהודה[b]

" Juda eſt Catulus Leonis:"

Metaphora hæc protinus in Allegoriam educitur, cum perſonæ mutatione:

מטרף בני עלית:

" Ex præda, mi Fili, aſcendiſti;"

(in montana nimirum luſtra:) in proximis perſona iterum mutatur, gradatim augetur Imago, et Comparationi repetitæ immiſcetur Tranſlatio:

כרע רבץ כאריה
וכלביא מי יקימנו:

" Incurvat ſe, recumbit, ut Leo;
" Et ut Leæna; quis eum excitabit?"

Similis ferme eſt ratio inſignis Vaticinii, quo Evangelii recens editi copioſiſſima veluti fœtura luculenter prædicitur; ubi aliquam ſane obſcuritatem fecit Me-

[b] GEN. xlix. 9.

taphora Comparationi admiſta, et vocis repetendæ Ellipſis[c]:

מרחם משחר לך טל ילדתך׃

"Præ utero Auroræ tibi ros prolis tuæ:"

hoc eſt, "Præ rore, qui ex utero Auroræ prodit, ros "tibi erit prolis tuæ; copioſior nimirum et numero-"ſior[d]." Quo in loco quæ interpretationum portenta peperit Hebræi Idiomatis ignoratio!

[c] Ps. cx. 3.

[d] Hunc eſſe iſtius loci ſenſum nonnulli ex recentioribus Interpretibus tandem viderunt; nemo autem, quod ſciam, rationem Conſtructionis plane explicatam hactenus dedit. Conabor itaque efficere, ne de loci graviſſimi, atque, ut mihi videtur, clariſſimi certiſſima interpretatione poſthac dubitetur. Præcipua difficultas verſatur in voce מרחם, ex ambiguitate Particulæ מ et Ellipſi vocis טל: quam penitus exemptum iri exiſtimo, ſi expenſa fuerint quæ ſequuntur exempla, quorum plane eadem eſt forma et ratio. Ps. iv. 8.

נתתה שמחה בלבי
מעת דגנם ותירושם רבו׃

"Excitaſti gaudium in corde meo,
"Præ tempore quo frumentum et muſtum eorum aucta ſunt:"

hoc eſt, "Præ gaudio ejus temporis." ISAI. x. 10.

ופסיליהם מירושלם ומשמרון׃

"Quamvis ſimulachra eorum præ Hieroſolymis et Samaria:"

hoc eſt, "Præſtent ſimulachris Hieroſolymorum et Samariæ." JOB. xxxv. 2. צדקי מאל, "Juſtitia mea præ Deo:" id eſt, "Juſ-"titia mea major eſt quam juſtitia Dei:" (Confer xxxii. 2. et xl. 8.) Similiter מרחם "præ utero," idem eſt ac מטל רחם "præ "rore uteri." Nec deſunt apud Græcos ejuſmodi Ellipſeos exempla: Μηδ' Ὀλυμπίας ἀγῶνα φέρτερον αὐδάσομεν· "Neque *quam quod* "*eſt* Olympiæ certamen Præſtantius dicemus:" μηδὲ τοῦ Ὀλυμπιακοῦ ἀγῶνος ἕτερον βελτίονα. PINDAR. Ὀλυμπ. A. v. 11. et *Schol.* Edit. Oxon.

Verum eſt quidem hujuſce Allegoriæ forma quædam magis perfecta et legitima, quam idcirco prætermittere non licet; cum Metaphora continuatur longius, cum univerſum argumentum totumque orationis ambitum occupat. Eximium in hoc genere exemplum præbet notiſſima illa Salomonis Allegoria [e], qua Senectutis effigiem mirifice adumbravit. Exprimuntur ingraveſcentis ætatis incommoda, animi debilitatio, ſenſuum torpor, corporis imbecillitas, imaginibus variis a natura et vita communi petitis, docte ſane et eleganter, ſed valde obſcure: hoc enim ænigmate, pro more Sapientium Orientalium, lectorum ſuorum acumen explorare voluit Salomo. Itaque plurimum exercuit doctorum ingenia; quorum multi varie quidem, ſed erudite et acute, locum explicaverunt.

Eſt autem apud Iſaiam, cum Imaginibus vix minus elegans, tum forma etiam et tractandi ratione, ut

Ὡς ἡ Λακαίνα τῶν Φρυγῶν μείων πόλις;
" Num quod urbs Lacæna Phrygum *urbe* ſit minor?"
EURIPID. *Androm.* v. 193.

Roris autem Imago ſignificat fœcunditatem, multitudinem, copiam fœcundantem; (confer 2 SAM. xvii. 11, 12. MICH. v. 7.) " numeroſa tibi naſcetur ſoboles, et numeroſam tibi ſobolem porro " propagabit." ילדותך, " Juventus tua:" id eſt, juvenes tui; Abſtractum pro Concreto; ut שיבה canities, pro homine cano, LEV. xix. 32. שבי captivitas, pro captivo, ISAI. xlix. 24. Atque ita accepit Chaldæus Interpres, יתבון, לרוחצן תולדתך, " Sedebunt " confidenter proſapiæ tuæ."

[e] ECCLES. xii. 2—6. De hoc loco conſule præ cæteris omnibus eruditum Commentarium Doctiſſimi Medici JOHANNIS SMITH, ſuperiore ſæculo editum. Vide etiam quæ de eodem ingenioſe nuper tentavit Vir Clariſſimus RICARDUS MEAD, Medicorum hujus ſæculi Princeps, in opere cui Titulus *Medica Sacra.*

ſimplicior et conſtantior, ita juſtior et abſolutior Allegoria: [f]eam idcirco vobis integram exhibebo. Divinorum judiciorum conſilia et modos edocet Propheta: Deum in caſtigandis improbis diverſimode, ſed ſumma cum ſapientia, agere; "judicium, uti "prius dixerat, [g]exigere ad amuſſim, et juſtitiam ad "perpendiculum;" temporum, hominum, rerum diſcrimina, omnia ſeveritatis et lenitatis momenta, exquiſitiſſime expendere. Hæc involvit Allegoria continua, exemplo ducto ab Agricultura et Tritura; cujus Imaginis ad hoc argumentum illuſtrandum, veluti conſecratæ uſum et rationem ante explicavi, ut iſthæc jam ulterius exponere nihil neceſſe ſit.

האזינו ושמעו קולי
הקשיבו ושמעו אמרתי׃
הכל היום יחרש החרש לזרע
יפתח וישדד אדמתו׃
הלא אם שוה פניה
והפיץ קצח וכמן יזרק
ושם חטה שורה
ושערה נסמן וכסמת גבלתו
ויסרו למשפט אלהיו יורנו׃
כי לא בחרוץ יודש קצח
ואופן עגלה על כמן יוסב
כי במטה יחבט קצח
וכמן בשבט לחם יודק [h]׃

[f] ISAI. xxviii. 23—29.

[g] Ibid. 17.

[h] לחם יודק] Hæc cum præcedentibus conjunxi, ſublata diſtinctione Maſoretica; in quo ſequor LXX. (quanquam illi quidem a ſenſu longe abierunt,) et SYMMACHUM: ſuſpicor etiam ו excidiſſe ante לחם; quod SYMMACHUS per particulam δὲ, VULGATUS per *autem*, expreſſit. Rationes meas ſatis explicabit Verſio. לחם

כי לא לנצח אדש ידושנו
והמם גלגל עגלתו
ופרשיו לא ידקנו:
גם זאת מעם יהוה צבאות יצאה
הפלא עצה הגדיל תושיה:

"Aures advertite, atque audite vocem meam;
"Attendite et auscultate sermoni meo:
"Num omni tempore arat arator ad serendum:
"Proscindit et offringit terram suam?
"Nonne cum complanavit ejus superficiem,
"Tum spargit nigellam, aut disjicit cuminum,
"Et mandat far certa mensura,
"Et hordeo signatum est et zeæ spatium suum?

autem pro Frumento sumi videtur Ps. civ. 14. et ECCLES. xi. 1. שלח לחמך על פני המים, "Mitte panem tuum," i. e. fac sementem Tritici tui, "super facies aquarum:" hoc est, fac sementem, ubi nulla spes messis: benefac etiam iis, in quos collatum beneficium periturum putes. Largæ et gratuitæ liberalitatis præceptum: et promissio præcepto addita; "nam post multos dies id "invenies:" tandem aliquando, si non in hoc, in altero certe sæculo mercedem feres. Hanc hujus loci explicationem mihi commendavit Vir Doctissimus GEORGIUS JUBB, S. T. P. idem qui supra pag. 75. laudatus; quam eleganter illustrat ex Theognide et Phocylide, apud quos indignis et ingratis benefacere, idem est ac pontum serere:

Δειλὸς δ' εὖ ἔρδοντι ματαιοτάτη χάρις ἐστίν,
Ἶσον καὶ σπείρειν πόντον ἁλὸς πολιῆς·
Οὔτε γὰρ ἂν πόντον σπείρων βαθὺ λήϊον ἀμῷς,
Οὔτε κακοὺς εὖ δρῶν εὖ πάλιν ἀντιλάβοις.

THEOG. Γνωμ. v. 105.

Μὴ κακὸν εὖ ἔρξῃς· σπείρειν ἴσον ἔστ' ἐνὶ πόντῳ.

PHOCYL. v. 142.

Hi quidem invertunt præceptum Salomonis; nec injuria:
"Ista homines dicas; hoc posuisse Deum."

"Nam perfecte eum instituit, Deus ejus ipsum
"erudit.
"Neque vero tribulo trituratur nigella,
"Nec rota plostelli super cuminum circumagitur;
"Sed virga excutitur nigella,
"Et cuminum baculo; far autem tritura exteritur.
"Nec tamen hoc perpetuo perget triturare;
"Aut agitabit rota plostelli sui;
"Neque ungulis suis in pulverem comminuet.
"Etiam hoc a Jehova Exercituum provenit:
"Mirabilem se præstat consilio, magnificum ef-
"fectu."

Alterum genus est Allegoriæ, quod Parabolam proprie et restrictiore sensu appellare possumus: Similitudinem nimirum, qua continetur narratio rei fictæ, cujus ad aliquam veritatem accommodatio vel apponitur, vel saltem innuitur. Hoc genus αἴνες vel ἀπολόγες vocabant Græci; Latini Fabulas: in quo genere plurimum celebrantur Phrygii illius sapientis scripta, sive quæ in illius imitationem alii literis mandaverunt. Neque hunc docendi morem usurpare dedignatus est Salvator noster; dubium, sapientia et gravitate, an suavitate, elegantia, et ἐναργείᾳ majore. Cujus cum in hoc genere sermones nuncupantur Parabolæ, ex latiore significatione in hunc sensum plerumque reductum est vocabulum. Hanc in Poesi præcipue Prophetica multum frequentant Vates Sacri, ac præ cæteris omnibus Ezekiel. Quo de genere ut certius tutiusque judicare possimus, exponendæ sunt Parabolæ Poeticæ primariæ aliquæ proprietates; sic enim facilius de singulis statuemus, si prius viderimus quæ esse debeant omnibus communia.

Ea erit Parabolæ prima commendatio, si fiat ex Imagine nota aptaque, cujusque aperta atque usu definita est significatio: hoc enim prope necessario consequetur Perspicuitas, virtus in omni Allegoria præcipua. Quod si ad hanc normam Sacrorum Vatum Parabolas exigimus, vix quidquam advertemus, quod in hac parte requiri possit. Ejusmodi enim Imaginibus plerumque utuntur, quarum in sua Poesi per Metaphoram ac Comparationem frequens est usus et similis accommodatio. Quid potest esse in hoc genere accuratius quam Vinea[i] mendax, quam Vitis[k] inutilis ignique tradita, per quam plus semel adumbratur ingratus Dei Populus? Quid [l] Leænæ Catuli in foveam incidentes, quibus quam apposite designantur captivi Judææ Principes? Quid [m] Cedrus illa Libani pulchra, procera, florentissima, nubibus inferens cacumen, sed excisa tandem et derelicta; Regis Assyrii gloriam et occasum quasi tabula depictum exhibens? Unum præterea adjiciam imaginis exemplum, (vix autem ulla est quæ non merito hic adduci posset) ejus nimirum, qua Dei in populum suum amor, atque hujus contra in Deum pietas, petitis ex

[i] ISAI. v. 1—7.

[k] EZEK. xv. et xix. 10—14.

[l] EZEK. xix. 1—9.

[m] EZEK. xxxi. In vulgatam hujus loci explicationem me recipio, Meibomianam deserens; quam ab eruditis sentio improbari: et habet sane aliquas difficultates, quas penitus tollere non est in promptu. Nec tamen facile possum concoquere Assyrium illum, qui, nescio quomodo, valde certe incommode, ut mihi quidem videtur, huc se ingessit. Cæterum commate 10mo. pro גבהת legendum videtur גבה, cum SYR. et VULG.. quam lectionem adscivit Cl. HOUBIGANTIUS. Nota etiam, LXX. recte reddidisse בין עבתים, per εἰς μέσον τῶν νεφελῶν.

ſancto Conjugii fœdere coloribus exprimitur. Quam Imaginem binis Parabolis multa cum libertate proſecutus eſt [n] Ezekiel, neque fere quiſquam eſt ex Vatibus Sacris, qui non eandem ſæpius attigerit: adeo ut nullius ſit notior vel uſu magis recepta ſignificatio, neque cuiquam mirum videri debeat Salomonem in elegantiſſimo ſuo Cantico Argumentum longe ſanctiſſimum iis potiſſimum lineamentis deſignâſſe, atque iiſdem coloribus pinxiſſe.

Nec vero ſatis eſt notam aptamque eſſe Imaginem; elegans etiam, et in ſe venuſta ſit, oportet; cum ſit Parabolæ Poeticæ finis, non modo rem aliquam propoſitam efficacius explicare, ſed et ornatiorem interdum et ſplendidiorem efficere. Quæ a rebus Naturalibus ducuntur Imagines cæteris omnibus in hoc genere præſtant; ſuam enim venuſtatem habebit omnis fere accurate expreſſa Naturæ effigies. In his itaque ut maxime verſantur Sacrorum Vatum Parabolæ, ita eas plerumque commendat materiæ elegantia. Si quæ ſunt diverſi generis, quæque minus forſan honeſtæ et decoræ haberi poterint, videndum, annon ejuſmodi ſint, quarum jam apud nos periit ea dignitas et gratia, qua apud ſuos minime caruiſſe cenſendæ ſunt. Igitur ſi cui minus placebit apud Ezekielem Aheni [o] ferventis ſuamque in ſe ſpumam verſantis ſpecies, meminerit Vatem Sacerdotem hoc ex ſuis ſacris duxiſſe, minime veritum, ne id deforme aut humile unquam haberi poſſet, quod cum ſacroſancto Templi miniſterio eſſet conjunctum.

Pertinet etiam vel plurimum ad elegantiam Parabolæ non modo ut apta et venuſta ſit ipſa quæ adhi-

[n] EZEK. xvi. et xxiii. [o] Cap. xxiv. 3, &c.

betur Imago, ſed ut omnes ejus partes quoque et adjuncta perſpicua ſint et propoſito conducant. Minime quidem eſt neceſſarium, ut in omni Parabola per omnia accurate conſtet ſimilitudinis ratio; hoc interdum concinnitatis cujuſdam nimis minutæ potius eſſet: verum cum pleniorem expoſitionem rei propoſitæ natura patitur vel etiam poſtulat, cumque per omnia adjuncta recte procedit, ultro occurrens, non ex abdito eruta, ſimilitudo; quin exinde præcipua oriatur venuſtas, dubitari non poteſt. Cujus generis perfecta exempla non deſiderabit, qui Parabolas ſupra laudatas attente perpenderit: quo etiam nomine imprimis laudanda eſt notiſſima Nathanis [p] Parabola, proſaice quidem ſcripta; uti et illa [q] Jothami omnium antiquiſſima, ad formam poeticam propius accedens.

His denique ſubjicienda eſt quaſi lex quædam Parabolæ; nimirum, ut per omnia ſibi conſtet, neque arceſſitis propria admiſta habeat. In quo multum differt a prima Allegoriæ ſpecie; quæ a ſimplici Metaphora paulatim progrediens non ſemper continuo excludit proprium. Propoſito in utroque genere exemplo, et res ipſa, et hujuſce diſcriminis ratio, clarius apparebit.

Populum Iſraeliticum ſub imagine Vitis deſcribens, quiſquis is fuerit, Pſaltes, [r] Metaphoram prolixe continuavit, et per plura adjuncta feliciſſime deduxit. Inter plurimas autem elegantias quibus abundat hæc Allegoria, non minimam habet gratiam ea verecundia, qua cum in ingreſſu tum in exitu utitur; a propriis in tranſlata paulatim illapſa, nec minus leniter

[p] 2 SAM. xii. 1—4. [q] JUD. ix. 7—15.
[r] Ps. lxxx. 9—18.

ex tranflatis in propria per gradus quofdam fe recipiens.

גפן ממצרים תסיע
תגרש גוים ותטעה:
פנית לפניה

" Ex Ægypto eduxifti Vitem;
" Ejecifti Gentes eamque plantâfti:
" Ante faciem ejus præparâfti locum"—

Tum quæ fequuntur minus caute arceffita: quibus quum indulfit paulum, quam eleganter recedit!

אלהים צבאות שוב נא
הבט משמים וראה
ופקד גפן זאת:
וכנה אשר נטעה ימינך
ועל בן[s] אמצתה לך:
שרפה באש כסוחה
מגערת פניך יאבדו:
תהי ידך על איש ימינך
על בן אדם אמצת לך:

" Revertere, O Deus Exercituum;
" De cœlo defpice et intuere,
" Et Vitis hujus curam fufcipe:
" Et germinis quod tua plantavit dextera,
" Et fobolis quam tibi confirmâfti.
" Igni comburitur penitufque fucciditur;
" Per vultus tui increpationem pereunt.
" Sit manus tua fuper virum dexteræ tuæ,

[s] " Animadverteram omnes antiquos Interpretes, Chaldæo excepto, legiffe videri hoc in loco בן אדם, filium *hominis*, ut in " v. 18. Et teftatur Cl. KENNICOTT. fe in uno MS. hanc lectionem repperiffe." H.

"Super ſobolem illam hominis quam tibi con-
"firmâſti."

Videtis, Academici, quantum in hac prima Allegoriæ ſpecie immiſcere liceat tranſlatis propria, quantumque id quod licet deceat; cum hoc modo facilior gratiorque fit ab alteris ad altera deflexio, ſimulque oblique, nec nimis aperta explicatione, lux jucundius infertur. Verum aliter ſe res habet cum eadem Imago alterius generis Allegoriæ, ſive Parabolæ, formam induit; qualem eam exornavit Iſaias[t]. Nullus hic propriis vel etiam ambiguis locus; omnes verborum colores arceſſiti, omnia pigmenta ex eadem ληκύθῳ petita. Itaque quæ prior Ille proprie expreſſit, ("ejectionem dico gentium, præparationem loci, tum "exitium ab increpatione Dei,") ea apud hunc per tranſlationem ſolummodo efferuntur: "Vineam ſuam "Deus collectis lapidibus expurgat; fallenti autem "fidem ei ſepem diruit, vaſtamque eam reddit, edi"citque nubibus ne in eam dimittant imbres." Quod illic ſuam habuit gratiam, hic abſurdum plane eſſet et incongruum. Enimvero alius Continuatæ Metaphoræ, alius Parabolæ plerumque eſt finis: illius eſt, rem aliquam magnificentius exornare, clarius illuminare, et eminentius exprimere, ut vel primum oculorum obtutum feriat et percellat; hujus autem, veritatem ab aſpectu paulum retrahere, idque quod in ea perſæpe eſt nimis ſeverum velare, ut clam ſe inſinuet, et vim ſuam quaſi furtim obtineat. Quanquam eſt quidem genus Parabolæ, cui unice propoſita eſt rei ſubjectæ exornatio; qualis eſt inſignis illa priuſque laudata apud Ezekielem[u] Cedrus Libani;

[t] Cap. v. 1—7. [u] Cap. xxxi.

qua nulla eſt, ſi ipſam Imaginem ſpectemus, aptior aut venuſtior; ſi lineamenta et colores, nulla elegantior, nulla ornatior; in quam tamen Vates propria[x] quædam admiſit mediis tranſlatis permiſta; an quod hujuſce Parabolæ ratio ita ferat, an ex ipſius fervido ingenio, ſtyli accuratioris leges minus interdum attendente, vix auſim ſtatuere.

[x] Vid. v. 11, 14, 15, 16, 17.

PRÆLECTIO UNDECIMA:

DE ALLEGORIA MYSTICA.

TERTIUM eſt genus Allegoriæ, quod item in Poeſi Prophetica multum obtinet, cum iiſdem verbis duplex ſententia ſubjicitur; ſive cum una eademque oratio, diſpari ſenſu accepta, plures ſimul eventus, disjunctos tempore, natura diſſimiles, deſignat. Senſum Literalem et Myſticum vocant. Locus in Theologia graviſſimus, cum Sacra Poetica arcte conjunctus, et eatenus nobis, ſed breviter, exponendus.

In Hebræorum Sacris Res, Loca, Tempora, Officia, cæteraque hujuſmodi, duplicem quaſi Perſonam ſuſtinent, unam Propriam, alteram Allegoricam; adeoque in eorum ſcriptis ita tractari poſſunt, ut vel hujus, vel illius ſolummodo, vel etiam ut ſimul utriuſque ratio habeatur. Exempli gratia; de Davide, de Salomone, de Hieroſolymis, ita poteſt inſtitui ſermo, ut ſimpliciter intelligantur vel Urbs ipſa ejuſque Reges, vel ea quæ in Sacra Judaicæ Religionis Allegoria per Urbem Regeſque illos ſignificantur; vel etiam ut utramque partem ſimul reſpiciat et complectatur Scriptoris animus, ita ut quæ alteram exprimunt ſenſu aperto, proprio, hiſtorico accepta, al-

teram ſenſu recondito, interiore ac prophetico adumbrent.

Ex his Judaicæ Religionis Elementis hujuſce generis Allegoriæ, quam Myſticam libet appellare, origo unice petenda videtur; ex his ejuſdem explicatio quærenda. Quænam autem ſit ejus ratio, quæ præcipuæ proprietates, ita fortaſſe commodius explicabitur, ſi oſtendero, quas habeat a proxime tractatis duabus Allegoriæ formis diſſimilitudines.

Primum hoc intereſt, quod in illis prioribus Allegoriæ formis liberum eſt quovis uti genere Imaginum: nihil eſt in univerſa rerum natura, nihil quod animus vel ſenſu percipit, vel cogitatione cominiſcitur, quin per Continuatam Metaphoram, aut etiam Parabolam, ad res alias illuſtrandas aliquo modo accommodari poſſit. Contra vero Tertium hoc Genus in Hebræorum ſolummodo Sacris aptam et convenientem ſibi materiem invenit; neque locum habet, niſi in iis, quæ cum Judaicis Religionibus arcte conjuncta ſunt, quæque iiſdem ſunt contraria atque ex adverſo oppoſita. Nimirum, Iſraeli, Sioni, Hieroſolymis, in ſenſu Allegorico pariter ac Proprio opponitur Aſſyrius, Babylon, Ægyptus, Idumæa: et ſimiliter in cæteris ejuſdem generis. Ita illa communem habent cum cæteris Figuris naturam, et in Poetica ſunt publici juris; hoc Fundamentum habet in ipſa Judaicæ Religionis natura poſitum, adeoque in nullam omnino præterquam Sacram Hebræorum Poeſin competit. Huc etiam accedit, quod hanc Allegoriæ rationem quaſi ſibi propriam vendicat Spiritus ille vere Divinus, qui Poeſi Interprete uti non dedignatur; utpote enuntiandis rerum futurarum ſignificationibus,

et ſacratiſſimis Myſteriis adumbrandis, præcipue accommodatam. Ita ut, ſiquidem poſſet aliquo modo in argumento vulgari ac profano adhiberi, a proprio tamen fine detorta, ac veluti a ſua natura divulſa, vim ſuam atque elegantiam plane deſideraret.

Eſt etiam illud diſcrimen vel præcipuum, quod in illis alteris Allegoriæ formis Imago Proxima nullam habet per ſe veritatem; ea ſolum in Imagine Remotiore ineſt, quæ eo veluti integumento, tenui quidem et pellucente, obtenditur: in hoc autem genere de quo nunc agimus, utrique æque competit veritas, utraque ſuum eventum ſortitur; quæ Proxima offertur Imago eſt quidem Remotioris alicujus, non fucata adumbratio, ſed ſolida et expreſſa quædam effigies; et quanquam alienam Perſonam ſuſtinet, non tamen deponit ſuam. Nimirum in Metaphora et Parabola Leo, Aquila, Cedrus, in ſe ſolum ſpectata, vita omni et ſpiritu plane carent; ſed quæ in Davide, aut Salomone, aut Hieroſolymis, per ſublimiorem Allegoriam eduntur, ea ſive proprie ſumas, ſive ex Analogia Sacrorum Hebræorum myſtice interpreteris, utrique parti et ſeorſum et pariter ſua conſtabit veritas.

Tantum a ſuperioribus hoc genus Allegoriæ differt Materia, ſive ratione Imaginum quas inducit: habet etiam in Tractatione, ac modo inducendi, aliquam differentiam. Expoſui ſupra, quæ Continuatæ Metaphoræ concederetur licentia, cum tranſlatis propria, hoc eſt, Imaginem Remotiorem cum Proxima, admiſcendi, cujus tamen uſu penitus interdictum eſſet Parabolæ. Verum Allegoriæ Myſticæ leges ullas hac in parte conſtituere et perquam difficile eſſet, et fortaſſe etiam temerarium. Etenim plane diverſe, atque alias alio modo, ſua impertit conſilia Cæleſtis

ille Spiritus, Vatum animos, prout ipſi lubet, inſtinctu ſuo movens incitanſque; nunc clariora rerum futurarum indicia liberius ac prolixius aperit, nunc obſcuras quaſdam ſignificationes identidem, ac parce aliquando, injicit. Itaque magna eſt varietas in uſu ac tractatione Allegoriæ Myſticæ; in modis quibus diſponuntur Imagines inter ſe mutuo congruentes, quibuſque earum altera alteri ſubſternitur. Interdum ſic apparet atque eminet Imago Proxima, tantumque in vocibus et dictione dominatur, ut ægre patiatur interlucere Remotiorem: contra interdum, idque multo frequentius, tam perſpicue tantoque verborum ſplendore effulget Remotior, ut Proximam ſuo lumine pene obruat et extinguat. Alias perpetua et æquabili quadam luce, et ſatis aperte, intento quidem oculo, ſeſe conſpiciendam exhibet Imago Præcipua; alias nec opinantem præſtringit, et ſubitis atque improviſis quibuſdam coruſcationibus, quaſi e nubibus fulgur, erumpit. Is certe modus ex omnibus quotquot ſunt maximam habet elegantiam et pulchritudinem, quam nos in præſenti diſputatione potiſſimum quærimus, cum per totum poema geminæ Imagines, pariter conſpicuæ, ac quaſi parallelæ, conſociantur, ſibi invicem aperte reſpondentes, ſeſeque mutuo illuſtrantes. Cujus Virtutis, cum ſit in ſe magna, et hujus etiam generis propria, non verebor, quanquam in materia ſubobſcura, unum atque alterum exemplum, quod nullam poteſt habere dubitationem, vobis commendare; quodque ſimul univerſam Allegoriæ Myſticæ naturam jam traditam, adhuc clarius, niſi fallor, explicabit.

Pſalmi Secundi Argumentum eſt, David fruſtra adverſantibus inimicis Dei decreto in Regno confir-

matus. Duplex eſt Perſona Davidis, Propria et Allegorica. Si Carmen hoc perlegentes primo in Propria Davidis Perſona oculos defigimus, ſententia apparet ſatis et per ſe perſpicua, et Sacræ Hiſtoriæ luce abunde illuſtrata: per totum quidem verbis ardentior, figuris elatior, et ſemel atque iterum ita exaggerata eſt dictio, ac ſi conſulto nos moneret majus quiddam ac ſublimius intus incluſum latere, atque ultro etiam in Argumenti penetralia aditum aperiret. Quod ſi ea ſecuti indicia ad interiorem jam partem animum intendimus, et ad Perſonam Davidis Allegoricam eadem accommodamus, major rerum ordo protinus exſurgit, nec modo ſublimior et auguſtior, ſed clarior etiam emergit ſenſus. Si quæ prius audaciora videbantur, ſi quæ paullo elatiora, quam Proximæ Materiæ conditio ferret; ea jam apparent imprimis apta, expreſſa, dilucida, et ad Potioris Argumenti dignitatem præclare comparata. Poſtquam hoc modo duas haſce Argumenti partes ſeorſum et ſingulas attente perpendimus, eaſdem intueamur tandem conjunctas. Hoc in ſitu jam elucebit elegantiſſimi Carminis venuſtas omnis et ſublimitas: licebit perſpicere duarum Imaginum et magnam inter ſe diſtantiam, et perpetuam tamen conſpirationem et conſenſum, et, quaſi inter cognatas, oris ac lineamentorum omnium miram ſimilitudinem; utriuſque analogiam accurate ſervari; utrique ſuam veritatem competere, ita ut quæ ex altera expreſſa eſt, ipſa tamen archetypa videri poſſit; dictioni novam lucem pariter inferri, ac ſenſibus elationem et pondus accedere, dum ab humilioribus ad ſublimiora, ab humanis ad divina facili gradatione aſcendunt, donec præcipua argumenti pars et in clariſſimo lu-

mine collocetur, et ſummum altitudinis gradum obtineat.

Quæ de hoc Pſalmo hactenus obſervata ſunt, transferri poſſunt omnia in Pſalmum etiam Septuageſimum Secundum, qui in ſimili Argumento eodem modo verſatur. Inſcribi poteſt, Inauguratio Salomonis. Eadem plane eſt Allegoriæ ratio; Stylus aliquantum diſpar pro ratione materiæ, cum in illo Victoriæ ſplendor illuſtretur, in hoc Pacis et Felicitatis placida exprimatur effigies: hic itaque lenior ac temperatior paulo adhibetur elocutio, ſententiis ornatior, crebrior imaginibus, non quidem illis audacibus Perſonarum fictionibus frequentata, ſed lætis potius ac jucundis coloribus, et ex rerum Naturalium amœnitate petitis, depicta. Quo exemplo intelligi poteſt, Styli Parabolici naturam, eo quod hujuſmodi Imaginum magnam varietatem amet, hujuſce Allegoriæ tractationi egregie eſſe accommodatam: ut enim hæ Imagines ad rerum divinarum ſeu ſpiritualium pariter atque humanarum notiones ſignandas, ſervata in utriſque certa quadam analogia, adhiberi ſolent, ita facile præbent locum iſti ambiguitati, quæ in hoc genere aliquatenus eſt neceſſaria; ut quaſi verſicolor et ſimul tranſlucida fiat oratio, in utramque partem anceps, in neutra obſcura; utramque Allegoriæ ſententiam ſuo complexu comprehendens, et diſtincte clareque ad alterutram referenda.

Verum de hoc genere non eſt fas ſperare, quin in nonnullis magna ſubſit obſcuritas, quæ non ſolum ipſam rei naturam conſequitur, ſed et ſuam etiam habet utilitatem. Etenim Allegoria Myſtica, eo ipſo quod ſit aliquantum obſcura, ita congruit

cum Prophetica ratione, ut propriam et quasi legitimam formam præbere videatur, qua rerum futurarum prædictiones commodissime enuntiari possint. Nimirum eventus sic describit plane ut convenit Vaticinationibus, recondite, involute, ac latenter; universam eorum naturam, et generales habitus, et extrema solummodo lineamenta adumbrans; ad singulas partes, et minuta rerum adjuncta, parce ac raro descendens. Quod si nonnunquam circumstantiam aliquam notabilem signate exprimat[a], id videtur facere duas ob causas; primo, ut, quod ejus rei fere consequens est, subitam atque insignem quandam caliginem Proximæ Imagini inducendo, excitet Lectorem, et ad Remotiorem Sensum investigandum remittat: deinde, ut appareant atque extent expressæ atque eminentes quædam notæ, quæ post eventum de fide oraculi omnem dubitationem tollant, ejusque veritatem ac divinitatem clare asserant, planeque confirment.

Equidem in Vaticiniis contra fit ac in cæteris omnibus Sacræ Poeseos partibus; illa tum sunt maxime obscura, cum primum sunt edita; quæque aliis tenebras inducit, illis infert lucem, vetustas. Adeoque ista obscuritas, quæ in hoc genere ab initio insederat, aliqua ex parte jam tollitur: multa sunt, quæ explicavit ipse rei eventus, certissimus oraculorum interpres; multa, quibus Divinus ille Spiritus ea quæ primum induxerat involucra dignatus est detrahere; plerisque aliquam lucem intulit ejusdem sacratissimis Institutionibus clarius illustrata Religionum Judaicarum ratio. Ita fit, ut, quæ pars Sacræ Poeseos et

[a] Vide Ps. xxii. 17, 18, 19. et lxix. 22.

ſingularem quandam naturam et maximam in ſe difficultatem habet, ad eam tamen cognoſcendam et perſpiciendam meliore jam conditione accedamus, iis ſubſidiis et adminiculis inſtructi, quibus plane caruerunt veteres Hebræi, quæque ne ipſis quidem Vatibus Dei internuntiis conceſſa ſunt.

PRÆLECTIO DUODECIMA:

DE COMPARATIONE.

DE Comparatione, quam ex præcipuis Poeſeos Hebrææ Figuris Tertiam poſui, eo diſſeram conſilio, ut et univerſa ejus natura, et propria apud Hebræos vis et ratio, aliquatenus illuſtretur.

Tres potiſſimum ob cauſas utimur Comparationibus: etenim aut illuſtrandis, aut amplificandis rebus inſerviunt, aut ad varietatem et delectationem referuntur.

Primum ſane repertæ ſunt Comparationes ad inferendam rebus lucem, earumque imagines clarius et eminentius exprimendas: quod ita fiet maxime, ſi res, quæ ſimilitudinis gratia aliunde aſſumitur, ſit nota, perſpicua, familiaris, cumque ea re cui componitur accurate congruat. Quo in genere minime eſt neceſſe, ut ſit excelſa, grandis, venuſta, ſplendida: ſatis eam commendabit ipſa proprietas, et ſimilitudinis ſpecies aperta, et in oculos incurrens, et ad rem clare explicandam nata. Itaque licuit Homero Achivorum Exercitus multitudinem, ardorem, aviditatemque pugnandi, Comparatione [a] ducta a Muſcis circum mulctra volitantibus depingere; Virgilio [b] Tyriorum in urbe condenda varie occupatorum dili-

[a] Il. ii. 469. [b] Æn. i. 432.

gentiam cum Apum laboribus conferre, ſine ulla Epicæ dignitatis imminutione.

Cum multa ſunt, quæ in hanc rem adduci poſſunt ex Sacris Vatibus, unum tamen atque alterum tantum exemplum proferam, quibus nihil vel ſenſu, vel verbis, demiſſius et vulgarius, nihil tamen ad rem exprimendam fortius et ſignificantius, concipi poteſt. Aſſyriæ Regem inducit Iſaias de victoriis ſuis inſolenter gloriantem[c]:

ותמצא כקן ידי לחיל העמים
וכאסף ביצים עזבות
כל הארץ אני אספתי
ולא היה נדד כנף
ופצה פה ומצפצף׃

" Nacta eſt manus hæc tanquam nidum pulorum copias:
" Et ut colliguntur ova derelicta,
" Ita omnes ego terras collegi;
" Neque erat qui alam motitaret,
" Aut qui aperto ore pipiret."

Et in argumento ſimili Nahumus[d]:

כל מבצריך תאנים עם בכורים
אם ינועו ונפלו על פי אוכל׃

" Omnes munitiones tuæ erunt ut ficus præmaturis fructibus;
" Si concutientur, cadent illico in os devorantis."

Eſt et illud Iſaiæ de medio ſumptum, conceptu obvium, uſu pervulgatum; ſed cum imaginis ipſius

c Is. x. 14. d NAHUM. iii. 12.

gratia, tum elegantia ſchematis, porro etiam vi teneнerrimi affectus, ita pulchrum et eximium, ut nihil poſſit ſupra [e]:

ותאמר ציון עזבני יהוה
ואדני שכחני:
התשכח אשה עולה
מרחם בן בטנה
גם אלה תשכחנה
ואנכי לא אשכחך:

"Atqui Sion dicit: Jehova me dereliquit,
"Et Dominus meus oblitus eſt mei.
"Num obliviſcetur mulier ſui infantis;
"Ita ut non miſereatur filii uteri ſui?
"Etiam illæ equidem obliviſci poterint;
"Ego vero tui non obliviſcar."

Alterius generis Comparatio, cujus finis præcipuus eſt materiæ ſubjectæ amplificatio, contrariam plane rationem habet; etenim poſtulat imprimis ejus natura, ut Imago, quæ rei alicujus augendæ et tollendæ cauſa inducitur, ſit excelſa, grandis, venuſta, ſplendida, eamque ob cauſam non nimium trita et vulgaris; neque vero neceſſe eſt ut per omnia accurate conſtet ſimilitudinis ratio. Ita Virgilius mirifice extulit Apum ſuarum labores ducta Comparatione a Cyclopum officina fulmina fabricantium; Æneæ ſui decorem, majeſtatem, et robur egregie expreſſit, nunc eum [f] Apollini in Cynthi jugis choros inſtauranti conferens, nunc [g] Atho, Eryci, Appennino, montibus

[e] Is. xlix. 14, 15.
[f] Æn. iv. 143.
[g] Æn. xii. 701. Hæc autem vide accurate et ſcienter expli-

exæquans. Ita Homerus [h], in quo eum secutus est [i] Virgilius, Heroas duos in bellum irruentes Marti filioque ejus Terrori, e Thracia ad Ephyros Phlegyasque accedentibus, comparat. Quod si quisquam queratur, priora illa dignitate carere, posteriora hæc obscuritatem potius quam lucem rebus inferre, cum res in se satis notæ cum minus notis, vel cum valde etiam discrepantibus, comparentur; reputet is modo secum, poetas in diversis hisce Comparationibus plane diversa habuisse consilia; illic evidentiæ studuisse, ut rem ipsam mens clare conciperet, totamque sub uno aspectu complecteretur; hic granditati, ut intelligeret ejus magnitudinem vix concipi posse: ac fatebitur protinus, utrique Comparationis generi suo in loco suam non deesse vel proprietatem vel elegantiam.

Nihil habent Hebræi quod respondet fictis istiusmodi fabulis, in quas perpetuo se recipiunt poetæ Græci et Latini, ubi amplificatione opus est; nec immerito, cum uberem aptamque huic rei materiem præberent, ita vetustate aut religione consecratæ, ut dignitate non carerent, usu ac consuetudine adeo pervulgatæ, ut omnium cognitioni facile paterent. Itaque Vates Sacri hoc in genere utuntur Imaginibus a natura plurimum ductis; ac tam eleganter quidem tantaque cum audacia, ut exterorum commenta minime desideremus. Ad exprimendam rerum prosperarum ac status florentissimi imaginem, a palma [k]

cata a Viro Doctissimo JOSEPHO SPENCE in Opere erudito juxta atque eleganti cui Titulus *Polymetis*, pag. 87. et 248.

[h] IL. xiii. 298.

[i] ÆN. xii. 331.

[k] Ps. xcii. 13. NUM. xxiv. 6. HOSEA. xiv. 6, 7, 8. AMOS. ii. 9.

aut cedro Comparatio petitur; ſi majeſtatis aut decoris forma exornanda eſt, [l] Libanus ipſe aut Carmelus ante oculos proponitur. Nonnunquam a ſuis Sacris depromunt Imaginem, ſancta et auguſta quadam venuſtate ſpectabilem. Utroque modo Pſaltes [m] egregie extulit jucunditatem felicitatemque fraternæ concordiæ; quem locum eleganter expreſſit Buchananus:

"Ut aura ſuavis Balſami, quum funditur
"Aronis in ſacrum caput,
"Et imbre læto proluens barbam et ſinus
"Limbum pererrat aureum:
"Ut Ros, tenella gemmulis argenteis
"Pingens Sionis gramina;
"Aut verna dulci inebrians uligine
"Hermonis intonſi juga."

Audiamus autem Iſaiam, quem ut in rebus explicandis proprietate, ita in augendis ſublimitate, nemo ſuperaverit [n]:

הוי המון עמים רבים
כהמות ימים יהמיון
ושאון לאמים
כשאון מים כבירים ישאון׃
לאמים כשאון מים רבים ישאון
וגער בו ונס ממרחק

[l] Vid. ſupra Prælect. VI.

[m] Ps. cxxxiii. 2, 3.

[n] Isai. xvii. 12, 13. "Hæ quinque voces, לאמים כשאון "מים רבים ישאון, deſunt in ſeptem MSS. cum hac tamen "diverſitate; quod in eorum duobus, v. 12. pro כבירים legitur "רבי. Ita etiam Verſio Syriaca, cum his poſterioribus con"cordans. Ad ſenſum non ſunt neceſſariæ hæ quinque voces, et "ſcribentis ſolummodo incuria e proximis repeti videntur." K.

וְרֻדַּף כְּמֹץ הָרִים לִפְנֵי רוּחַ
וּכְגַלְגַּל לִפְנֵי סוּפָה׃

"O tumultum populorum multorum!
"Inſtar tumultus marium tumultuantur:
"O fremitum nationum!
"Inſtar fremitus aquarum immanium confremunt.
"Populi inſtar fremitus aquarum multarum con-
"fremunt:
"Sed Illo increpante procul fugient:
"Et agentur, ut gluma montium vento correpta,
"Utque ſtipula rotata turbine.

Mediam quandam inter duo hæc priora naturam habet tertium Comparationis genus, cui ſolummodo propoſitum eſt, novas variaſque imagines præcipuæ materiæ admiſcendo, faſtidio occurrere ac quærere delectationem. Nam neque ad humiliora illa multum deſcendit, neque horum altitudinem unice ſectatur; ſed amœna potius amat, florida, elegantia, et in omni naturæ varietate et copia verſatur. In materia tam late diffuſa infinitum plane eſſet omnia congerere, quæ particulatim animadverti poſſent; unum tantum in genere adnotabo, quod etſi in prioribus duabus aliquando locum habere poſſit, intelligendum tamen eſt ad ultimam hanc Comparationis ſpeciem explicandam præcipue pertinere.

Duæ ſunt operationes plane inter ſe contrariæ, quibus multum occupatur mens humana; nimirum in rerum imaginibus tum conjungendis inter ſe, tum diſtinguendis. Nam in contemplandis innumeris illis rerum formis, quæ ei obverſantur, illud primum occurrit, alias eſſe quæ inter ſe multum congruunt, alias quam plurimas quæ plane diſcrepant. Quæ in

universa sua natura sunt similes inter se, eas ita contemplatur, ut quærat, num in aliqua parte sint diversæ, qua eas quasi nota quadam secernat et internoscat; contra quæ sunt in summa diversæ, de iis quærit, an in adjunctis aliquid habeant commune, quo veluti vinculo connectantur: illud, ut melius caveat ab errore; hoc, ut, cum magnam habeat in se repositam rerum copiam, facilius ea depromere possit, quæ opus sunt, cum ad usum tum ad delectationem: quorum alterum est judicii, alterum ingenii [o]. Porro ut in eo spectatur judicii subtilitas, si in rebus quoad summam valde similibus particularis aliqua discrepantia clare demonstretur; ita ea est ingenii et acuminis laus, si, quæ in universo genere multum differunt, eorum tamen in adjunctis notabilis aliqua expromatur similitudo [p]. Igitur in his Comparationibus quæ ad ornatum et delectationem referuntur, id vere statui posse videtur, eas suum finem tum maxime adsequi, cum Imago inducitur non modo elegans et jucunda, sed ejusmodi etiam, quæ a re cui componitur toto quidem genere sit plane diversa et dissimilis, in uno autem vel pluribus adjunctis cum eadem apte conveniat.

Quid velim melius fortasse intelligetur exemplo proposito. Est apud Virgilium Comparatio [q] Aheni

[o] Vid. Hobbes, *De Humana Natura*, Cap. x. §. 4. et Locke, *De Intell. Humano*, Lib. ii. §. 2.

[p] Τοῖς δ' ὀνόμασιν [ἀστεῖον γίγνεται] ἐὰν ἔχῃ μεταφοράν· καὶ ταύτην μήτ' ἀλλοτρίαν· χαλεπὸν γὰρ συνιδεῖν· μήδ' ἐπιπόλαιον· οὐδὲν γὰρ ποιεῖ πάσχειν. Arist. *Rhet.* iii. 10. Δεῖ δὲ μεταφέρειν, καθάπερ εἴρηται πρότερον, ἀπὸ οἰκείων καὶ μὴ φανερῶν· οἷον καὶ ἐν φιλοσοφίᾳ, τὸ ὅμοιον καὶ ἐν πολὺ διέχουσι θεωρεῖν, εὐστόχου. Ibid. c. 11.

[q] Æn. vii. 462. Il. xxi. 362.

ebullientis ex Homero desumpta: ponamus sane in utroque poeta æque elegantes esse versus ipsos et rei descriptionem; Comparationum vero, ut dispar est ratio, ita minime par est pulchritudo et gratia. Confert Homerus aquas Xanthi amnis, Vulcano ignem suum immittente, in ipso alveo penitus effervescentes; Virgilius Turni animum, injecta ei Alectus furiali tæda, vehementi affectu concitatum; cum aquis igne supposito in aheno ebullientibus. Alter componit inter se res naturæ plane similis, seu potius ejusdem, in adjunctis tantum diversas; alter contra res genere quidem valde diversas, in adjunctis autem apte congruentes: adeoque Latini poetæ Comparatio nova est, varia, jucunda, admirabilis; contra Græci, quanquam forsan in ejus loci argumento clarius explicando vim suam habeat, omni certe varietatis gratia et ornatus splendore penitus caret.

Idem illud quod jam dixi in causa est, cur ex omnibus omnium poetarum Comparationibus nihil fortasse reperiri possit æque ingeniosum, aut pulchrum, atque in suo genere absolutum, ac ejusdem Virgilii Comparatio quæ sequitur [r]:

"Quæ Laomedontius heros
"Cuncta videns, magno curarum fluctuat æstu;
"Atque animum nunc huc celerem, nunc dividit
"illuc,
"In partesque rapit varias, perque omnia versat:
"Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen aënis
"Sole repercussum, aut radiantis imagine Lunæ,
"Omnia pervolitat late loca, jamque sub auras
"Erigitur, summique ferit laquearia tecti."

[r] Æn. viii. 18.

Hanc sumpsit ex Apollonio Rhodio [s]:

Πύκνα δὲ οἱ κραδίη στηθέων ἔντοσθεν ἔθυεν.
Ἠελίου ὥς τίς τε δόμοις ἐνιπάλλεται αἴγλη
Ὕδατος ἐξανίουσα, τὸ δὴ νέον ἠὲ λέβητι
Ἠέ που ἐν γαυλῷ κέχυται· ἡ δ᾽ ἔνθα καὶ ἔνθα
Ὠκείῃ στροφάλιγγι τινάσσεται ἀΐσσουσα.
Ὣς δὲ καὶ ἐν στήθεσσι κέαρ ἐλελίζετο κούρης.

Est quidem illud νέον ad rem exprimendam prope necessarium, vel valde certe opportunum: hoc uno excepto, cætera omnia Virgilius, ut solet, multo reddidit meliora multoque elegantiora; quod autem maximum est, qua in parte ipsa similitudinis ratio, et Comparationis veluti cardo vertitur, in ea auctorem suum longe superavit.

Hanc igitur quod attinet Comparationis speciem, cujus finis est ornatus et varietas, quæque in Poesi potissimum dominatur, in eo sita est virtus ejus præcipua, ut inferatur Imago toto genere diversa, in adjunctis apte conveniens. Eidem adjacent duo imprimis vitia, in quæ nonnunquam incurritur: unum, cum res comparantur inter se nimium dissimiles, idque maxime in adjunctis; alterum, nec levius fortasse, nec minus frequens, etsi non tam sæpe notatum, cum nimis arcta cognatione et similitudine in generali rerum inter se collatarum natura peccatur. Illic absurda est et portentosa; hic jacet frigetque Comparatio.

Posset hic locus multis e Sacra Poesi exemplis illustrari: unum alterumque proferam ex Isaia; primum ex Historica narratione conjurationis Syrorum

[s] *Argon.* iii. 754.

et Iſraelitarum in regnum Judæ[t]: "Eo (inquit) "nuntio audito, commovebatur cor regis et cor po"puli, ut commoventur ſylvæ arbores vento incre"ſcente." Alterum præbebit exemplum Comparatio poetica, eaque plenior fuſiorque quam Hebræorum conſuetudo plerumque fert; quæque valde accuratam etiam ἀνταπόδοσιν habet. Confertur Divina Gratia ejuſque effectus cum imbribus fœcundantibus terram, cujus Imaginis in ea ſignificatione conſtans eſt uſus[u]:

כי כאשר ירד הגשם
והשלג מן השמים
ושמה לא ישוב
כי אם הרוה את הארץ
והולידה והצמיחה
ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:
כן יהיה דברי אשר יצא מפי
לא ישוב אלי ריקם
כי אם עשה את אשר חפצתי
והצליח אשר שלחתיו:

"Nam ſicut deſcendit pluvia,
"Et nix de cœlo;
"Atque illuc non revertitur,
"Donec irrigaverit tellurem,
"Eamque fœcundaverit, et fecerit germinare;
"Ut det ſemen ſeranti et panem comedenti:
"Tale erit Verbum quod ex ore meo prodit;
"Non ad me revertetur irritum,
"Quin effecerit quodcunque volui,
"Et feliciter tranſegerit quod ei mandavi."

[t] ISAI. vii. 2.

[u] ISAI. lv. 10, 11.

Plura atque etiam venuſtiora qui volet, petat ex Cantico Salomonis, in quo multa ſunt in hoc genere valde [x] elegantia: non tamen eſt diſſimulandum alia ibidem nec pauciora eſſe, quæ [y] ob vitium diſſimilitudinis modo memoratum in graves reprehenſiones inciderunt. Videndum autem, ne id noſtro vitio fiat, non Vatis; cum res ipſæ, unde petuntur Comparationes, ſint vetuſtate jam admodum obſcuræ, vel etiam penitus ignotæ: nec temere vituperanda ſunt, quæ parum intelligimus.

Verum tria hæc Comparationum genera, quæ perſpicuitatis tantum cauſa ſecundum præcipuos earum fines diſtribuere libuit, non ſunt ita inter ſe diverſa, quin ſimul ſtare poſſint, varieque inter ſe miſceri. Atque id fortaſſe ex omnibus abſolutiſſimum eſt Comparationis genus, in quo trium permiſta eſt virtus; quod cum rem explicat ſimul et auget, tum ipſius Imaginis diverſitate, adjunctorum vero ſimilitudine et varietate, diſtinguit orationem; habetque evidentiam et elationem quadam ſuavitate et jucunditate conditam. Cujus exemplum vix alibi perfectius inveniri poteſt, quam in eo Jobi [z] loco, ubi is amicos malæ fidei inſimulans, quod ea miſericordiæ et caritatis ſolatia ſibi in adverſis petenti denegarent, quæ in rebus ejus ſecundis minimeque indigenti adeo prolixe venditaverant, confert eos cum Torrentibus, qui hibernis imbribus aucti ac tumentes magnam et perpetuam aquarum copiam paulisper oſtentant; ſed primo æſtivi ſolis ardore icti ſubito exareſcunt, et

[x] Vide Cant. iv. 1—5. quæ poſthac exponentur Præl. xxxi.

[y] Vide Cant. vii. 2, 4.

[z] Job. vi. 15—20.

viatores per Arabiæ deserta errantes sitique confectos perfide destituunt.

Hactenus de Comparationibus in genere, deque earum fine et materia: restat ut modus et forma singularis, qua eas Hebræi plerumque adornant, paucis indicetur.

Vates Hebræi multo omnium frequentissime Comparationibus utuntur; sed copiam earum brevitate compensant. In uno aliquo adjuncto plerumque vertitur Similitudo; id simpliciter explicant, cætera quæ sunt a proposito aliena rarius inferentes. Itaque prope singularis est exempli hæc quæ sequitur Comparatio, cui præter necessaria accedit adjunctorum auctarium quoddam ac veluti παρέργον [a]:

יהיו כחציר גגות
שקדמת שלף יבש:
שלא מלא כפו קוצר
וחצנו מעמר:
ולא אמרו העברים
ברכת יהוה אליכם
ברכנו אתכם בשם יהוה:

"Erunt sicut herba tectorum,
"Quæ priusquam effloresçat exaruit:
"Qua non implet manum suam messor,
"Neque sinum suum, qui manipulos colligit:
"Nec dicunt transeuntes,
"Benedictio [b] Jehovæ vobis adsit;
"Benedicimus vobis in nomine Jehovæ."

Longe, inquam, diversus est plerumque in hac re

[a] Ps. cxxix. 6—8. vide etiam Ps. cxxxiii. 3.

[b] Formula solennis in hoc negotio usitata. vid. RUTH. ii. 4.

Hebræorum usus: nonnunquam una voce, sæpissime una brevi sententia sive enuntiatione, integra absolvitur Comparatio. Hoc oritur ex natura Styli sententiosi, qui in Poesi Hebræa perpetuo dominatur: ejus, ut supra exposui, ea ratio est, ut orationem solutam et profluentem coerceat et constringat, crebramque pressam et acutam reddat. Quibus itaque in locis cæteri poetæ sunt fere copiosi, fusi, uberes; in iis Hebræi sunt potius breves, densi, incitati; non æquabili tractu ducentes orationem, sed veluti geminatis ictibus contorquentes. Adeoque Comparationes etiam peculiari quodam modo plerumque adornant; etenim non tam solent singulas seorsum per plura adjuncta plene varieque deducere, quam plures parallelas aut cognatas, unamquamque breviter simpliciterque enuntiantes, simul congerere. Confert Moses vim cælestem divini Carminis, quod Dei jussu pronuntiat, cum pluviis herbas irrigantibus. Quæ poeta aliquis e Græcis aut Latinis in unam Comparationem, paulo fortasse latius diffusam et aliqua varietate distinctam, conclusisset, ille concidit distribuitque in duo Comparationum paria [c].

יערף כמטר לקחי
תזל כטל אמרתי:
כשעירם עלי דשא
וכרביבים עלי עשב:

"Destillabit, ut pluvia, doctrina mea;
"Fluet, ut ros, mea oratio:
"Ut imbres tenuissimi in herbas;
"Ut densæ guttulæ in gramina."

[c] DEUT. xxxii. 2.

Eadem forma utitur Pſaltes in ſequentibus [d]:

אלהי שיתמו כגלגל
כקש לפני רוח:
כאש תבער יער
וכלהבה תלהט הרים:
כן תרדפם בסערך
ובסופתך תבהלם:

" Fac, Deus mi, ut ſint inſtar glumæ rotatæ,
" Inſtar ſtipulæ correptæ vento :
" Ut ſaltum comburit ignis,
" Ut montes incendit flamma ;
" Sic Tu illos tua tempeſtate perſequere,
" Tuoque turbine conſternatos age."

Multo quidem uſitatiſſima eſt apud Hebræos hæc Comparationis forma, non tamen ſola: eſt enim ubi Comparationem latius explicant; ac tum ſententiarum diſtributioni æque conſulunt, non ipſam Imaginem, ſed adjuncta geminantes, et ſingula binis ſententiis parallelis exponentes: quod fecit Moſes in Comparatione ſuperiorem illam proxime ſequente, qua Dei ſolicitam de populo ſuo curam, et paterni

[d] Ps. lxxxiii. 14—16. Inter hæc duo Comparationum paria ea intercedit cognatio connexioque, ut elliceretur una ſimplexque Comparatio, niſi ſententioſa Verſuum diſtributio rem alio ordine formaque diſpoſuiſſet. In editis locis extruebantur areæ, ut tritico excuſſo jactatoque ventus glumam paleamque auferret: has ita ablatas igne comburebant. Vide Isai. v. 24. Matth. iii. 12. et Hammond. in loc. יער autem pro quovis loco edito et inculto ſumitur, ut liquet ex Mic. iii. 12. "Iſthæc hujus vocis "ſignificatio confirmatur ex Arabico וער, *Clivoſus ac difficilis* "*ſuperatu fuit mons.*" H.

amoris affectum, cum Aquilæ φιλοςοργίᾳ pulcherrime confert [e]:

כנשר יעיר קנו
על גוזליו ירחף:
יפרש כנפיו יקחהו
ישאהו על אברתו:

"Ut Aquila excitat identidem nidum suum;
"Super pullos suos sese motitat:
"Expandit pennas, assumit eos;
"Gestat eos super alam suam."

Et hac quoque in parte elegantissime Jobus in Comparatione Torrentis supra laudata, quam idcirco integram corollarii loco adjiciam [f]:

אחי בגדו כמו נחל
כאפיק נחלים יעברו:
הקדרים מני קרח
עלימו יתעלם שלג:
בעת יזרבו נצמתו
בחמו נדעכו ממקומם:
ילפתו ארחות דרכם
יעלו בתהו ויאבדו:
הביטו ארחות תמא
הליכות שבא קוו למו:
בשו כי בטח
באו עדיה ויחפרו:

[e] DEUT. xxxii. 11.

[f] JOB. vi. 15—20. "Commate 17mo, verbum יזרבו est ἅπαξ "λεγόμενον. In linguis Arabica et Chaldaica propria vis verbi זרב "est *fluere, diffluere, effluere*: ita sensus erit, *Quo tempore fluunt*, "vel *diffluunt*, (glacie nimirum resoluta) pereunt." H.
Commate 20mo, legendum videtur בטחו, cum SYR. et CHALD.

" Fratres mei perfide egerunt ſicut torrens,
" Ut decurſus torrentium illico tranſierunt:
" Qui turbidi ruunt a glacie;
" In quos reſoluta abſconditur nix:
" Quo tempore æſtu afficiuntur, pereunt;
" Cum caleſcit, exſcinduntur e loco ſuo:
" Declinant catervæ de via ſua;
" Aſcendunt in deſerta et intereunt:
" Reſpectant eos catervæ Themææ;
" Turmæ Sabææ ſpem in eos intendunt:
" Pudet illas fiduciæ ſuæ;
" Perveniunt illuc, et erubeſcunt."

PRÆLECTIO DECIMA TERTIA:

DE PROSOPOPŒIA.

EX iis Dictionis Figuratæ partibus, quas, ut ad notionem τȣ̃ משל maxime accommodatas, tractandas proposui, ultima jam restat Prosopopœia. Ejus figuræ duo sunt genera: unum, cum rebus vel fictis, vel ratione ac sensu carentibus, actio ac Persona datur; alterum, cum veræ personæ probabilis Oratio tribuitur. Prius illud plane est species quædam metaphoræ, eaque omnium longe audacissima, ac periculo quidem proxima. Opportune itaque illata recteque usurpata vim habet multo maximam; nusquam autem majorem, quam plerumque apud Hebræos Vates, quibus tamen nulli eam frequentius aut liberius usurpant.

Ac primum quidem, ut de Personis fictis agamus, hoc habent cum cæteris scriptoribus commune, ut Notionem generalem et abstractam sæpe Persona induant, atque agentem et loquentem etiam veluti in scenam producant: qua in re ut cultissimos elegantia et decore facile exæquant, ita gravissimos sublimitate longe antecedunt. Quid aptius atque venustius, quid grandius etiam et excelsius fingi potest, quam ea Sapientiæ Persona, quæ a Salomone toties inducitur? non modo humanæ vitæ dux, artium indagatrix, honorum, divitiarum, veræque felicitatis largitrix, sed

æterna, immortalis, Creatoris Omnipotentis alumna, et divinorum consiliorum particeps [a].

בהכינו שמים שם אני
בחקו חוג על פני תהום:
באמצו שחקים ממעל
בעזוז עינות תהום:
בשומו לים חקו
ומים לא יעברו פיו
בחוקו מוסדי ארץ:
ואהיה אצלו אמון
ואהיה שעשעים יום יום
משחקת לפניו בכל עת:
משחקת בתבל ארצו
ושעשעי את בני אדם:

"Cum Jehova cœlos ornaret, Ego adsui;
"Cum super faciem abyssi circulum describeret:
"Cum superne firmaret æthera;
"Cum stabiliret abyssi fontes:
"Cum mari decretum suum ederet,
"Ne aquæ transirent præscriptum limitem;
"Cum designaret telluris fundamenta:
"Tum aderam Illi alumna,
"Et eram quotidianæ deliciæ;
"Coram Illo ludebam jugiter:
"Ludebam in orbe terrarum ejus,
"Et deliciæ meæ cum filiis hominum."

Quid illa apud Psaltem divinorum Attributorum Prosopopœia? justa quidem, elegans, splendida, si ex proprio tantum atque apertiore Psalmi argumento interpretemur, de restitutione populi Judæi a captivitate

[a] PROV. viii. 27—31.

Babylonica: quod ſi ad diviniorem illum ſenſum referamus, qui ſub ea imagine non obſcure adumbratur, ſupra modum grandis atque excelſa, pleniſſima myſterii et ſublimitatis[b]:

חסד ואמת נפגשו
צדק ושלום נשקו׃

"Miſericordia et Veritas ſibi invicem occurrunt;
"Juſtitia et Pax ſe mutuo oſculantur."

Multæ ſunt præterea hujuſmodi Imagines præclare formatæ, ipſaque fictionis audacia magnam vim habentes. Talis eſt apud Habaccucum[c] Peſtis Jehovam Vindicem præcedens: apud Jobum[d] Mors et Perditio de Sapientia affirmantes, Illam ad aures ſuas tantum fando perveniſſe: apud Iſaiam denique, ne plura proferam, illa horrenda[e] Orci effigies, ingluviem ſuam dilatantis, atque os avidum in immenſum diducentis.

Eſt etiam in hoc genere alia quædam claſſis Perſonarum, in ſe quidem elegantiſſima, quam item nobis commendat, et quodammodo familiarem reddit, notiſſimum linguæ Hebrææ idioma, cui videtur debere originem; quo rei locive ſubjectum, adjunctum, accidens, effectus, et ſi quid ſimile eſt, ejuſdem Filius appellatur. Hinc apud Vates Hebræos Gentes, Regiones, Populi, muliebri habitu induti toties in ſcenam prodeunt. [f] "Deſcendit, ſedetque in pulvere, "mollis illa et delicata Virgo, illa gentium Domina, "Filia Babylonis."

[b] Ps. lxxxv. 11.
[c] Hab. iii. 5.
[d] Job. xxviii. 22.
[e] Isai. v. 14.
[f] Isai. xlvii. 1, &c.

[g] "Luget, ſedetque ſola humi, Virgo Sionis Filia:
"Flet nocte ſemper inquies, ſemper genis madentibus;
"Manuſque tendit ſupplices, nec invenit ſolatia."

Niſi illuc reſpiciamus, duriora videri poſſint "Filii "[h] Arcus, Filii [i] Pharetræ," pro ſagittis; et inſignis illa apud Jobum Perſona, acerbiſſimum lethi genus exhibens, [k] "Mortis Primogenitus."

Nec minus èleganter rebus Inanimis, quam abſtractis notionibus, Perſonam tribuit dictio Parabolica. Vates Sacri, juſta indignatione contra ingratum Dei populum commoti, [l] "Cœlos ac Terram obteſtantur, totique rerum Naturæ ſilentium "indicunt: [m] apud Montes cauſam orant, et audiunt Colles eorum vocem." Omnia apud illos vita, ſpiritu, affectibus animantur:

[n] ישמחו השמים ותגל הארץ
ויאמרו בגוים יהוה מלך:
ירעם הים ומלואו
תבל וישבי בה:
נהרות ימחאו כף
יחד הרים ירננו:
לפני יהוה כי בא
כי בא לשפט הארץ:

[g] THREN. i. 1, &c.
[h] JOB. xli. 19.
[i] THREN. iii. 13.
[k] JOB. xviii. 13.
[l] DEUT. xxxii. 1. ISAI. i. 2.
[m] MIC. vi. 1.
[n] 1 PARAL. xvi. 31. Ps. xcviii. 7, 8. xcvi. 13.

"Lætentur Cœli, et exultet Terra,
"Et edicant per gentes, Jehova regnat.
"Fremitum edat Mare, et quod eo continetur
"Orbis, et ejus incolæ:
"Palmas suas complodant Fluvii,
"Certatim Montes in cantum prorumpant:
"Coram Jehova, nam advenit,
"Nam advenit judicatum terram."

[o] ראוך מים אלהים
ראוך מים יחילו :
נתן תהום קולו
רום ידיהו נשא :

"Viderunt Te Aquæ, O Deus;
"Viderunt Te Aquæ, dolore correptæ sunt:
"Vocem suam edidit Abyssus;
"Manus suas sublime extulit."

Et mirifice Jobus [p]:

התשלח ברקים וילכו
ויאמרו לך הננו :

"Num ire jubebis Fulgura, et ibunt;
"Et dicent tibi, En præsto sumus?"

Quod etiam audent feliciter, quanquam periculosius, in iis quoque quæ in ordine et œconomia rerum Naturalium, quibus vitam et sensum quendam facilius concedimus, locum non habent. In quo admirabilis est ex multis ille Jeremiæ Dialogismus [q]:

[o] Ps. lxxvii. 17. Habac. iii. 10.
[p] Cap. xxxviii. 35.
[q] Jer. xlvii. 6, 7.

הוי חרב ליהוה עד אנה לא תשקטי
האספי אל תערך הרגעי ודמי׃
איך תשקטי ויהוה צוה לה
אל אשקלון ואל חוף הים שם יעדה׃

"Eheu! O Enſis Jehovæ, quouſque non quieſces?
"Recipe te in vaginam, ſubſiſte, et ſile.
"Quomodo quieſceret, cum Jehova ei mandata
"dederit?
"Ad Aſcalonem et ad oram maritimam, illuc ei
"condixit."

Alterum eſt genus Proſopopœiæ, cum veræ perſonæ probabilis Oratio tribuitur. Ut prius illud novitate, varietate, audacia, ad gratiam et admirationem comparatum eſt; ita hoc ipſa veritatis ſpecie ſummam habet evidentiam, auctoritatem, et pondus.

Plane infinitus eſſem, ſi omnia vellem percenſere, quæ hic occurrunt in ſacris carminibus notanda: crebros, elegantes, faciles, acres, improviſos, præcipites in perſonam tranſitus; perſonarum vim, gravitatem, atrocitatem; in primis Dei ipſius orationes diviniſſimas, tantaque majeſtate digniſſimas; ſermones idoneos et perſonæ congruentes; fictionis credibilitatem, imitationis evidentiam, ac rei ipſius claram repræſentationem. Itaque unum in hoc genere ultimo ſufficiat exemplum, quo nullum uſquam inveniri poteſt perfectius; Matris Siſeræ ἀποκαραδοκία ex nobiliſſimo Deboræ Cantico [r].

Primo maternæ ſolicitudinis, animique inter ſpem metumque dubii, clariſſimam imaginem et geſtus ejus et verba exprimunt:

[r] JUD. v. 28—30.

בעד החלון נשקפה ותיבב
אם סיסרא בעד האשנב
מדוע בשש רכבו לבוא
מדוע אחרו פעמי מרכבותיו:

"Per feneſtram proſpexit, et clamavit;
"Mater Siſeræ, per cancellos:
"Cur cunctatur currus ejus venire?
"Cur morantur quadrigarum ejus inceſſus?"

Protinus moræ impatiens comitum ſuarum ſolatia prævenit, animo jam elatior, et in muliebrem levitatem et jactantiam cito effuſa;

"quidlibet impotens
"Sperare, fortunaque dulci
"Ebria:"

חכמות שרותיה תענינה
אף היא תשיב אמריה לה:
הלא ימצאו יחלקו שלל

"Sapientes primariæ ejus fœminæ certatim ei re-
"ſpondent;
"Imo ipſa ſibi ſuos ſermones illico reddit:
"Annon jam aſſequentur, divident prædam?"—

Videamus autem quam conſoni ſunt perſonæ loquentis ſinguli conceptus, ſingulæ voces. Non ſtragem hoſtium recenſet, non numerum captorum, non virtutem et facta victoris; ſed, ut quæ

"Fœmineo prædæ et ſpoliorum arderet amore,"

ea potius omnia, quæ levem vaniſſimæ mulierculæ animum capere poſſent, ancillas, aurum, veſtem: nec recenſet modo, ſed omnia iterat, accumulat, auget;

ſpolia ipſa manibus ſuis jam videtur verſare, ita ſingulis eorum partibus contemplandis hæret et immoratur.

הלא ימצאו יחלקו שלל
רחם רחמתים לראש גבר:
שלל צבעים לסיסרא
שלל צבעים רקמה
צבע רקמתים *לצוארי שלל:

"Annon jam aſſequentur, divident prædam?
"Ancillam, imo duas unicuique ancillas?
"Prædam verſicolorem Siſeræ?
"Prædam verſicolorem, acupictam;
"Coloratam, utrinque acupictam, collo exuvium?"

Accedit, ad cumulandum hujuſce loci pulchritudinem, in ſententiarum poetica conformatione miræ concinnitas; in dictione magna vis, nitor, accuratio; in ipſa repetitionum redundantia ſumma brevitas: poſtremo ſpei muliebris graviſſima fruſtratio, per ſubitam atque inſperatam illam Apoſtrophen,

כן יאבדו כל אויביך יהוה

"Sic pereant omnes inimici tui, O Jehova!"

tacite inſinuata, eo ipſo ſilentio plenius fortiuſque exprimitur, quam ullis verborum coloribus depingi potuit.

* לצוארי שלל, "Spolium ornandis cervicibus;" eſt forma Conſtructa pro Abſoluta. Vide Mic. vi. 16. Thren. iii. 14, et 66. quæ eodem modo expedienda ſunt. Qui plura velit, adeat Buxtorf. *Theſ. Gram.* ii. 4. qui tamen ibidem hanc phraſin aliter accepit. LXX. legerunt לצואריו; Syrus שולל; quorum utrumvis ferri poteſt.

Verum qui hujuſce Figuræ univerſam vim et virtutem, ac præcipuum in Oda Hebræa ſplendorem intelligere velit, adeat is ſcriptorem longe diviniſſimum Iſaiam. Ibi inveniet in breve Carmen concluſa omnia Perſonarum exempla, omnes ſublimitatis fontes derivatos. Locum ipſum præcipuaſque ejus virtutes non pigebit brevi enarratione indicare [t].

Vates, poſtquam Judæis liberationem a dura illa ſervitute Babylonica, et reditum in patriam, prædixit; protinus ipſos inducit canentes Carmen quoddam Triumphale in occaſum Regis Babylonii, refertum ſplendidiſſimis imaginibus, et perpetuis Proſopopœiis, iiſque pulcherrimis, continuatum. Carmini exordium facit ſubita Judæorum exclamatio, gaudium ipſorum et admirationem ob inſperatas rerum vices et interitum Tyranni exprimens. Ipſa Tellus cum incolis ſuis triumphat; Abietes et Cedri Libani, quibus Imaginibus ſtylus Parabolicus ſæpe adumbrat Reges et Principes gentium, exultant gaudio, et fractam immaniſſimi hoſtis potentiam convitiis inſectantur:

נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה:
גם ברושים שמחו לך ארזי לבנון
מאז שכבת לא יעלה הכרת עלינו:

"Quieſcit, tranquilla eſt tota tellus; erumpunt in
"cantum:
"Etiam Abietes lætantur propter te, Cedri Li-
"bani;
"Ex quo jacuiſti, non aſcendit in nos vaſtator."

Sequitur Orci, ſive infernæ regionis, audaciſſima Proſopopœia: excitat ille incolas ſuos, Principum Manes

[t] Isai. xiv. 4—27.

et defunctorum Regum Umbras: protinus omnes de soliis surgunt, et Regi Babylonio venienti obviam procedunt; insultant ei et illudunt, et ex ejus calamitate suæ sorti quærunt solatia:

גם אתה חלית כמונו אלינו נמשלת:
הורד שאול גאונך המית נבליך
תחתיך יצע רמה ומכסיך תולעה:

"Tune etiam debilitatus es, ut nos? nostri similis
"factus es?
"Demissa est ad Orcum superbia tua, strepitus
"citharарum tuarum?
"Subter te sternitur vermis, et tegumentum tuum
"lumbricus?"

Iterum Judæis sermo tribuitur: exclamatione ad morem funebrium Lamentorum conformata, quam fere rationem universa hujus carminis constructio sequitur, insignem ejus occasum pulcherrime exaggerant:

איך נפלת משמים הילל בן שחר
נגדעת לארץ חולש על גוים:

"Quomodo decidisti de cœlo, O Lucifer, fili Au-
"roræ!
"Deturbatus es in terram, qui subegisti gentes!"

Ipsum deinde fingunt loquentem, et insana potentiæ suæ jactatione supra modum gloriantem; unde mirifice amplificatur ruinæ ejus atrocitas. Nec hoc satis; nova protinus efficitur Persona: inducuntur, qui ejectum Regis Babylonii cadaver inveniunt; attentius eum propiusque contemplantur, ac vix demum agnoscunt:

הזה האיש מרגיז הארץ מרעיש ממלכות
שם תבל כמדבר ועריו הרס׃

"Hiccine vir ille, qui tremefecit terram, commovit
"regna?
"Qui orbem redegit in solitudinem, urbesque ejus
"diruit?"

Exprobrant ei communem sepulturæ usum ob sævitiam et crudelitatem merito denegatum; et nomen ejus, stirpem, et posteros execrantur. Scenam claudit Dei ipsius gravissima Oratio, Regi Babylonio, posterisque ejus, urbique ipsi, perpetuam excisionem interminantis, et consiliorum suorum immutabilitatem solennis jurisjurandi sacramento confirmantis.

Quæ Imagines, quam variæ, quam densæ, quam sublimes, quanta vi, quibus verbis, figuris, sententiis, elatæ, in unum locum coacervantur! Judæos, Cedros Libani, defunctorum Regum Umbras, Regem Babylonium, eosque qui in cadaver ejus incidunt, ipsum postremo Jehovam, loquentes audimus, et partes suas pene quasi in Dramate agentes intuemur. Continuatur Actio quædam perpetua, seu potius diversarum actionum varia ac multiplex series contexitur: virtus in Oda sublimiori vel præcipua, quæque, uno ex omnibus vetustatis monumentis pulcherrimo ac plane singulari exemplo, in hoc Isaiæ poemate perfecte exhibetur. Crebræ sunt Personæ, nec tamen confusæ; audaces, nec tamen duræ: viget per totum spiritus liber, excelsus, vereque divinus; neque deest quidquam ad summam hujusce Odæ sublimitatem absoluta pulchritudine cumulandam: cui, ut plane dicam quod sentio, nihil habet Græca aut Romana poesis simile aut secundum.

PRÆLECTIO DECIMA QUARTA:

DE SUBLIMI GENERE;

AC DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

CUM in Figurato dicendi genere quæ maxime obſervatu digna, et ad notandum peculiarem uſum et propriam Hebrææ Poeſeos indolem præcipue idonea videbantur, ſuperioribus Prælectionibus ſatis fuſe mihi videor expoſuiſſe; cæteris, quæ in poetica vel in oratione ſoluta fere communia ſunt, omiſſis, tranſeo ad Sublimitatem Sacrorum Vatum, multis quidem exemplis, prout res tulit, jam antea illuſtratam, ſuo nunc loco diſtinctius tractandam: hunc enim ſtatui Tertium Hebræorum Styli Poetici Charactera. Is continetur in altera illa notione τῆ משל, qua Poteſtatem denotat ac Principatum; quaque nonnunquam, cum de ſtylo agitur, id præcipue videtur ſignificare, quod eminet atque excellit, quod pollet ac dominatur in oratione. Ea ſane vis huic voci ſubjicitur iis in locis, ubi dicitur aliquis שאת משלו, "extollere Parabolam ſuam," hoc eſt, Sententiam grandem et elatam edere. Exemplo ſit nobis is ipſe locus, ubi primum occurrit iſthæc loquendi formula.

Hoc itaque modo Balaamus Parabolam ſuam effert [a]:

מן ארם ינחני בלק
מלך מואב מהררי קדם:
לכה ארה לי יעקב
ולכה זעמה ישראל:
מה אקב לא קבה אל
ומה אזעם לא זעם יהוה:
כי מראש צרים אראנו
ומגבעות אשורנו:
הן עם לבדד ישכן
ובגוים לא יתחשב:
מי מנה עפר יעקב
ומספר את רבע ישראל:
תמות נפשי מות ישרים
ותהי אחריתי כמהו:

"Ex Aramæa me arceſſivit Balacus;
"Rex Moabitarum, ex montibus Orientis:
"Veni, execrare mihi Jacobum;
"Et veni, deteſtare Iſraelem.
"Quomodo maledicam, cui non maledixit Deus?
"Aut quomodo deteſtabor, quem non deteſtatus
"eſt Jehova?
"Nam e vertice rupium eum aſpicio,
"Et ex collibus eum contemplor;
"En populum, qui ſeorſum habitabit,
"Neque ſeſe gentibus annumerabit!
"Quis percenſuit pulverem Jacobi?
"Aut numerum vel quartæ partis Iſraelis?

[a] NUM. xxiii. 7—10.

"Moriatur anima mea morte Justorum;
"Et sit exitus meus illius instar!"

Quanam igitur de causa fieri dicamus, quod hæc Vatis oratio משל appelletur? Est quidem parallelis Sententiis, paribusque membrorum intervallis, accuratissime demensa; neque hujusce distributionis elegantiam multum obruit aut obscuravit interpretatio: quod genus inter Proverbia et Gnomas, quæ משלים vocantur, numerari, ob eandem periodorum conformationem, cum forte nihil habeat adagii aut præcepti simile, supra statuimus. Verum qui hunc ipsum locum, vel cæteros, qui eadem inducuntur loquendi formula, attente considerabit, quorum omnium eximia quædam est vel figurarum atque imaginum varietas, vel dictionis ac sensuum elatio, vel etiam utrumque; is facile sibi persuadebit majus quiddam oportere intelligi, quam sententiosæ concinnitatis commendationem. Quod si eundem ex altera parte spectamus, nihil ibi inveniemus Figuratum, in nostro quidem sensu, ac quatenus משל id denotat: nihil plane subest mysticum, nihil allegoricum, nullæ imagines, nulla comparatio, in versiculis quatuordecim una tantum metaphora: adeoque ita non potest accipi, quasi ostenderetur hic locus ex genere esse Parabolico proprie dicto. Restat itaque ut intelligamus, ea voce hic præcipue denotari egregios illos sensus, excelsum spiritum, illud denique ἐναργὲς καὶ ἐνθουσιαστικὸν, quo Vatis responsum animatur. Quo exemplo exponere volui, quibus inductus rationibus crederem, voci משל, cum ex vi tum etiam ex usu suo, subesse notionem Sublimitatis; stylumque poeticum apud Hebræos id ipsum suo nomine ac titulo profiteri, quo

aliarum gentium poesi re et veritate longe antecellit.

Sublimitatem autem hic intelligo sensu latissimo sumptam: non eam modo quæ res grandes magnifico imaginum et verborum apparatu effert; sed illam quæcunque sit orationis vim, quæ mentem ferit et percellit, quæ movet affectus, quæ rerum imagines clare et eminenter exprimit; nihil pensi habens, simplici an ornata, exquisita an vulgari dictione utatur: in quo Longinum sequor, gravissimum in hoc argumento et intelligendi et dicendi auctorem.

Sublimitas vel in Dictione, vel in Sensibus, posita est. Oritur quidem plerumque ex utraque parte simul sumpta, cum altera alteri auxilio est, et inter utramque intercedit vis et ponderis amica quædam communicatio et societas: quod tamen non impedit, quo minus alterutram seorsum commode satis tractare possimus. Primum itaque videamus, quid habeat Dictio Poetica apud Hebræos, tum in se spectata, tum cum soluta oratione collata, quo mereatur nomen ex Sublimitate impositum.

Habet Poesis, quacunque utatur lingua, proprium quoddam ac suum dictionis genus; acre, grandiloquum, sonans, verbis amplum et exaggeratum, compositione exquisitum factumque, toto denique habitu et colore a vulgari consuetudine abhorrens, et persæpe etiam veluti cum libera quadam indignatione perrumpens claustra, quibus communis sermo continetur. Loquitur Ratio remisse, temperate, leniter; res ordinate disponit, aperte signat, distincte explicat; studet imprimis perspicuitati, ne quid confusum, ne quid obscurum, ne quid involutum relinquatur. Af-

fectionibus vero nihil horum admodum curæ est: turbide confluunt, intus luctantur, conceptus; ex iis vehementiores temere, qua licet, erumpunt; quod vividum, ardens, incitatum, non quærunt, sed arripiunt: ut verbo dicam, mero sermone utitur Ratio, Affectus loquuntur poetice. Animus, quocunque concitetur affectu, in eo, unde concitatur, penitus inhæret defixus; id laborat eloqui: nec satis habet rem nude, ac plane qualis est, exprimere; sed ita qualem ipse concepit, splendide puta, vel luctuose, vel exultanter, vel atrociter. Etenim affectiones sua vi ac natura feruntur in amplificationem; omnia in animo mirabiliter augent et exaggerant, eaque sublate, magnifice, atque eminenter gestiunt exprimere: quod duobus potissimum modis assequuntur: partim splendidis imaginibus aliunde arcessitis rem ipsam illustrando; partim in elocutionem novas atque mirabiles quasdam dicendi formas inducendo, quæ magnam vim habent, eo unice quod præsentem animi habitum et figuram aliquo modo imitentur atque effingant. Hinc illa Schemata de quibus tam multa Rhetores, id arti tribuentes, quod unum omnium vel maxime est naturæ:

[b] "Format enim natura prius nos intus ad omnem
"Fortunarum habitum: juvat, aut impellit ad
"iram,
"Aut ad humum mœrore gravi deducit et angit;
"Post effert animi motus interprete lingua."

Quod in universa poeseos natura obtinet, id in Hebræorum poesi vel præcipue locum habere facile con-

[b] HOR. *Art. Poet.* v. 108, &c.

ſtabit. Ac primum quidem, quantum in transferendis atque accommodandis Imaginibus valeat, quantumque exinde nitorem, majeſtatem, elationem, derivârit, jam antea vidimus. In dictione etiam, quam vim habeat ad ornatum et dignitatem Dialectus poetica, qua frequenter utitur; nec non artificioſa ſententiarum diſtributio, quæ cum metrica ratione, quanquam penitus jam deperdita, apparet tamen arcta quadam neceſſitudine fuiſſe conjuncta; prius obſervatum eſt. Videndum itaque ſi quæ reſtant alia, quæ in Hebræorum elocutione poetica multum pollent, eamque a ſoluta oratione ſecernunt et diſcriminant.

Nihil vulgari Hebræorum ſermone ſimplicius et inornatius concipi poteſt: nuda, recta, ſana, atque ſincera ſunt omnia; voces nec exquiſitæ, nec lectæ; periodorum nulla cura, ac ne cogitatio quidem: ipſe vocum ordo plerumque conſtans eſt, et ſui ſimilis; præit verbum, ſubjicitur nomen agentem denotans, ſequuntur cætera: res ipſæ ſingulis enunciationibus ſingulæ exponuntur, adjuncta ſeorſum ſubjunguntur, ſine ulla inter ſe partium implicatione aut impedimento; et quod vel præcipuum eſt, unius fere particulæ ope ab initio ad finem perpetua quadam ſerie aliud ex alio nectitur, ita ut nihil diſſipatum, aut abruptum, aut turbatum appareat. Tota denique oratio cernitur eo ordine diſpoſita, eaque partium continuatione colligata, ut plane æquabilem ipſius ſcriptoris habitum demonſtret, animique ſedati et tranquilli imaginem quandam exhibeat. In poeſi vero Hebræa, plerumque ex aliqua parte, in omnibus nonnunquam, plane aliter ſe res habet. Præcipitatur liber ſpiritus, cui nec vacat, nec lubet, tam minutis ac

frigidis curis invigilare: sæpe non tam vestit oratione et exornat conceptus, quam plane detegit ac nudat; ut, quasi velo detracto, omnes animi status motusque, subitos impulsus, celeresque impetus, et multiplices flexiones, palam intueri videamur.

Qui de his certior fieri velit, non dubito quin sibi ipse facile probaturus sit ita rem habere, modo faciat periculum. Sumat in manus Librum Jobi; Prooemium Historicum perlegat; tum procedat ad Metrica, et primam Jobi orationem diligenter evolvat. Fatebitur jam credo id sibi accidisse, ut, cum ventum esset ad carmina, in aliam pene linguam se repente delatum putaret; et multo sibi majorem visam esse styli utriusque inter se dissimilitudinem, quam si a Livii lectione ad Virgilium accederet, aut etiam ab Herodoto ad Homerum transiret, aut denique Xenophonte deposito in Chorum aliquem Sophoclis aut Æschyli subito incideret. Neque sane immerito; nam cum hic locus imitetur vehementissimum πάθος, quo nihil ardentius atque incitatius quisquam poetarum unquam tentavit, non modo sensuum atque imaginum admirabilis est vis, pulchritudo, sublimitas; sed et is etiam est universæ dictionis character, tam vividi verborum colores, tam crebra rerum coacervatio, tam densa continensque frequentatio sententiarum, tam animosa et affectibus plena tota constructionis forma, ut nihil habeat Poesis ipsa magis poeticum. Horum pleraque apertiora sunt, quam ut diligentem lectorem possint fallere; sunt quidem nonnulla, ad structuræ formam præcipue spectantia, quorum subtilior quædam est ratio; fit etiam interdum, ut quæ magnam vim habent, et facile animo concipi possunt, eadem tamen difficiles habeant ex-

plicatus: dum contemplaris, ſatis clare forſan apparent; ſi manibus contrectes, ſæpe videntur evaneſcere. Cum vero ad rem noſtram præcipue pertinet, veſtra, Academici, fretus indulgentia, tentabo ſi quod harum elegantiarum ſpecimen poſſim exhibere.

Primum itaque advertat Lector, quam violenter erumpit jamdudum inæſtuans præcordiis diuque compreſſus Jobi dolor [c]:

יאבד יום אולד בו
והלילה אמר הרה גבר:

"Pereat dies, naſciturus eram in eo; [i. e. quo
"naſciturus eram]
"Et Nox [quæ] dixit, Conceptus eſt vir."

Attendat primi verſiculi conciſam et præcipitem ſtructuram; tum vero in ſequente audacem illam Figuram, et conſtructionem adhuc præruptiorem. Reputet modo ſecum, an tam acris et contorta locutio in ulla ſoluta oratione aliquo modo ferri potuiſſet; aut etiam in verſu, niſi ſubeſſet eamque ſuſtentaret πάθος graviſſimum. Et tamen agnoſcet, credo, valde perſpicuam eſſe hujuſce periodi ſententiam; imo vero tantam habere evidentiam, ut, ſi plenior et explicatior efficeretur, eo minus apte clareque mentem atque affectum loquentis exprimeret. Opportune accidit, ut id experiri poſſimus; eſt enim apud Jeremiam locus huic ſimilis ac plane geminus, ita ut videri poſſit ex hoc ipſo exſcriptus. Idem eſt ſenſus, nec voces multum diſſimiles; ſed Jeremias ſtructuræ ellipſes ſupplevit, locutionem Jobi præ-

[c] JOB. iii. 3.

fractiorem complanavit, et breve diſtichon dilatavit in duo paria verſuum longiuſculorum, quibus ille multum utitur [d].

ארור היום אשר ילדתי בו
יום אשר ילדתני אמי אל יהי ברוך :
ארור האיש אשר בשר את אבי
לאמר ילד לך בן זכר שמח שמחהו :

"Maledictus ſit dies ille, in quo natus ſum!
"Dies, quo peperit me mater mea, ſit nefaſtus!
"Maledictus ſit vir ille, qui læta nuntians patri meo,
"Dicendo, Natus eſt tibi filius mas, magno eum
"gaudio affecit."

Ita fit, ut Jeremiæ imprecatio plus habeat querimoniæ quam indignationis; lenior eſt, remiſſior, flebilior, ad miſerationem concitandam præcipue comparata, in quo affectu Vates ille plurimum pollet: cum Jobus non tam miſericordiam moveat, quam incutiat terrorem.

Sed progrediamur paulum; et ut omittamus, quæ ſatis manifeſta ſunt, ſententias denſas, parum inter ſe connexas, vi atque impetu quodam ex ardenti pectore erumpentes; verba grandia et magnifica, quæ præcipiti facundia devolvit indignatio; quorum hic habemus quatuor [e] intra bis totidem verſiculorum ſpatium, quæ videntur omnino eſſe Poetica; ſane ex his vocibus duæ in Poeticis paſſim extant et alibi nuſquam, reliquæ ſunt adhuc inſolentiores: his, inquam, ne immoremur, quid ſibi vult ea non jam,

[d] JER. xx. 14, 15.
[e] Verſ. 4, 5, 7. תופיע, צלמות, כמרירי, גלמוד

ut prius, decurtata brevitas, ſed redundantia orationis[f]?

הלילה ההוא יקחהו אפל

"Nox illa—occupet illam caligo."

In hoc etiam vehementis affectus animique perturbati indicium eſt. Erat ei nimirum in animo primum ſententiam tali forma efferre[g];

הלילה ההוא יהי אפל

"Nox illa ſit Caligo!"

ſed cum jam ingreſſus eſſet, id ſubito arripuit quod animoſius et intenſius videbatur. Quod neſcio an poſſim melius illuſtrare, quam ſi adducam Horatii locum, ubi poetæ indignanti plane ſimilis excidit ἀνακολȣϑία[h].

"Illè et—nefaſto Te poſuit die
"Quicunque primum et ſacrilega manu
"Produxit, Arbos, in nepotum
"Perniciem opprobriumque pagi—
"Illum et parentis crediderim ſui
"Fregiſſe cervicem, et penetralia
"Sparſiſſe nocturno cruore
"Hoſpitis; ille venena Cholcha,
"Et quicquid uſquam concipitur nefas,
"Tractavit."

Nam proculdubio ita exorſus eſt poeta, ac ſi ſententiam ſuam hac forma eſſet explicaturus: "Ille et

[f] Verſ. 6. [g] Vide verſ. 4.
[h] LIB. ii. ODE xiii.

"parentis ſui fregit cervicem, et ſparſit penetralia "cruore hoſpitis; ille venena tractavit, quicunque "Te poſuit, Arbos!"—ſed verborum ordinem et rationem conſtructionis penitus ei ex animo excuſſit iracundia et ſtomachus. Quod ſi hic nobis præſto eſſet officioſus aliquis Grammaticus, ut eſt genus hominum diligens, et interdum plus ſatis curioſum; et poetæ etiam, laboranti et impedito, ſubſidio veniens, loco ſuam integritatem ſcilicet er nitorem reſtitutum iret; periret protinus exordii pulcherrimi decor, omnis ille impetus atque ardor plane frigeſceret et reſtingueretur.

Sed ad Jobum redeamus[i]:

הנה הלילה ההוא יהי גלמוד

"Ecce! Nox iſta ſit deſolata!"

videtur formam quandam atque imaginem iſtius Noctis ante oculos poſitam coram intueri, eamque quaſi digito demonſtrare. דלתי בטני[k], "oſtia ventris mei," pro דלתי בטן אמי, "oſtia ventris matris meæ," eſt quidem ellipſis facile ſupplenda, ſed quam nemo animo tranquillo ac ſui compos hoc modo periclitari vellet. Ne longior ſim, unum præterea proferam locum, ſub finem hujuſce orationis[l].

למה יתן לעמל אור
וחיים למרי נפש׃
המחכים למות ואיננו
ויחפרהו ממטמונים׃
השמחים אלי גיל
ישישו כי ימצאו קבר׃

[i] iii. verſ. 7. [k] Verſ. 10. [l] Verſ. 20—24.

לגבר אשר דרכו נסתרה
ויסך אלוה בעדו׃
כי לפני לחמי אנחתי תבא
ויתכו כמים שאגתי׃

"Quianam dabit ærumnoſo lucem,
"Et vitam amaris animæ?
"Qui avide expectant mortem, et nulla eſt;
"Eamque effoderent præ theſauris abditis:
"Qui lætantur uſque ad exultationem;
"Triumpharent gaudio, ſi invenirent ſepulchrum:—
"Viro, cujus via e conſpectu Dei remota eſt,
"Et cui aditum ad ſe præcluſit Deus?
"Nam cibum meum perpetuo præveniunt mea
"ſuſpiria,
"Et pariter cum potu effunduntur rugitus mei."

Admirabilis eſt tota hujuſce loci compoſitio: ſingula attingamus breviter. "Quianam dabit ærumnoſo "lucem?"—Quis autem dabit? nimirum Deus, quem in animo habuit, ſed haud advertit, nullam de illo in præcedentibus factam eſſe mentionem. De miſeris generatim atque univerſe videtur loqui; ſed ea præcipiti quadam argumentatione ad ſe ſubito transfert, "Nam cibum meum præveniunt mea ſuſ-"piria;" unde patet omnia hactenus dicta ſpeciatim de ſeipſo eſſe intelligenda. De ſingularibus tranſit ad pluralia, et contra iterum; interpoſita tamen prius inſigni amplificatione, qua deſiderium mortis exprimit, cujus eſt vis et audacia plane ſingularis; tum denique ſententiam priorem, quam abſolviſſe videbatur, ex improviſo arreptam reſumit et continuat. Ex quibus omnibus ſatis, opinor, patet, æſtum et perturbationem loquentis non magis felici quadam

ſenſuum atque imaginum audacia, ac verborum etiam pondere, quam ipſo totius orationis habitu geſtuque exprimi.

Quod in hoc loco inſigni demonſtrare hactenus conatus ſum, id in univerſa Hebræorum poeſi, habita rerum et materiæ ratione, præcipue obtinere exiſtimo; nimirum, illam uti charactere quodam dictionis admodum actuoſo atque ardenti, et ad notandos animorum motus nato. Hinc eſt quod plurimis ſcateat dicendi formis, quas ipſorum proſa oratio plane reformidat, quæque nonnunquam videntur dure atque inſolenter, ne dicam barbare, ſonare; quas tamen ſuam habere vim et rationem, cum id nos vel maxime latet, et licet et æquum eſt ſuſpicari. Porro autem erit fortaſſe operæ pretium in hujuſmodi aliis nonnullis periculum ſaltem facere, ſi quid expediri poterit.

PRÆLECTIO DECIMA QUINTA:

DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

UT in lingua Hebræa poetici characteris sublimitas cum solutæ orationis simplicitate collata evidentius appareret, ad Jobum lectorem remisi, facile animadversurum in procemio historico et metris proxime sequentibus, ut rerum, ita etiam Dictionis magnam discrepantiam. Quod si eo in loco plane inique instituta videatur comparatio, ubi, etsi pars utraque pariter vel metrice vel mero sermone fuisset scripta, tamen magnam styli diversitatem necessario postulavisset diversa materiæ ratio; age alicubi idem experiamur, ubi eadem materia et soluta oratione tractatur, et poetice insuper exornatur. Cujus rei egregium exemplum præbebit Liber Deuteronomii, in quo Moses et Oratoris et Poetæ munus sustinet. Primo quidem gravissima Oratione [a] Israelitas ad pacti fœderis observantiam præmiis amplissimis propositis hortatur, et ab ejusdem violatione pœnarum maximarum interminatione deterret: quæ ut altius insiderent, penitusque infixa inhærerent, in eorum animis, idem deinde argumentum, ex Dei ipsius mandato, Carmine [b] plane divino exornat. Quibus in locis omnino cernitur, si

[a] DEUT. Cap. xxviii. xxix. xxx. xxxi.
[b] DEUT. xxxii.

quid uſquam habent Hebræi in diverſis generibus vehemens, grande, magnificum; quantumque vel in proſa eloquentia, vel in poeſi, pollent: atque ita quidem, ut ſimul videre poſſimus, quid inter utramque interſit, in ſenſibus, in imaginibus, in materiæ diſpoſitione, in habitu denique et colore Dictionis. Qui itaque propriam indolem ac genium elocutionis poeticæ apud Hebræos penitus perſpectam habere velit, hos locos diligenter inter ſe conferat; videat, quantum intereſt inter genus illud orationis, grande quidem, vehemens, exaggeratum, ſed ſimul ordinatum, fuſum, tractumque, et in illo impetu et violentia æquabiliter tamen profluens; et has poeſeos acres, incitatas, et vibrantes ſententias, ſenſibus elatas, verbis ardentes, compoſitione novas, conſtructione varias; dum Vatis animus huc illuc identidem ſeſe proripit, neque uſquam in uno loco ſituque conſiſtit. Quorum pleraque ejuſmodi ſunt, ut multo facilius meliuſque diligens lector uſu et obſervatione percipere et notare poſſit, quam quiſquam aut explicata intelligere, aut intellecta explicare. Eſt quidem unum atque alterum in hoc inſigni Carmine animadvertendum, quod, cum ex eo ſit genere, cujus in poeſi Hebræa frequens eſt uſus, magna ſæpe vis, ac nonnunquam perdifficilis ratio, attentiorem paulo diſquiſitionem poſtulare videtur.

Ac primum quidem quod, ſumpto ex hoc Poemate exemplo, in univerſum notari velim, eſt ſubita ac frequens Perſonarum Mutatio, idque in allocutionibus; nam de variis perſonarum inductionibus jam antea ſatis tractatum eſt. Sub ipſo carminis exordio Moſes veritatem et juſtitiam in omnibus Dei conſiliis factiſque ſanctiſſime ſervatam prædicat: unde ar-

repta occaſione in Populi ingrati perfidiam et flagitia ex improviſo invehitur; primum quaſi in abſentes [c],

שחת לו לא בניו מומם

"Corrupit illi filios, non jam ſuos, ipſorum pra-
"vitas;"

tum ipſos ſtatim alloquitur;

דור עקש ופתלתל׃
הליהוה תגמלו זאת
עם נבל ולא חכם׃
הלוא הוא אביך קנך
הוא עשך ויכננך׃

"Genus perverſum et diſtortum!
"Hoccine ergo Jehovæ rependetis,
"Natio ſtulta atque inſipiens?
"Nonne ipſe pater eſt tuus et redemptor tuus,
"Ipſe te fecit, et formavit?"

Poſtea deferveſcente paulum indignatione, et re altius repetita, Dei erga Iſraelitas indulgentiam et affectum pluſquam paternum, ex quo eos in propriam ſibi gentem elegerat perpetuo teſtatum, pulcherrime amplificat; atque hæc omnia iterum averſo ab Iſraelitis ſermone: exinde mirabiliter exaggerat ingrati atque impii populi, ſeu potius pecudis, ſtuporem et immanitatem; et quo impetu jam iterum erumpit Vatis indignatio, quæſo, advertite [d]:

[c] Verſ. 5, 6. Lectionem Codicis Hebræi in initio prioris Commatis aliquo modo interpretari conatus ſum: ſed verior forſan eſt Lectio, quam exhibent SAMAR. LXX. SYR. שחתו לא לו בני מומם; "Corrupti ſunt! non ſunt ejus, filii maculæ." Quam etiam partim confirmant AQUILA, VULG. SYMMACHUS.

[d] Verſ. 15.

וישמן ישרון ויבעט
שמנת עבית כשית
ויטש אלוה עשהו
וינבל צור ישעתו׃

"At ſaginatus eſt Jeſhurun, et recalcitravit;
"Saginatus fuiſti, incraſſatus, adipe obducto co-
"opertus!
"Et deſeruit Deum Creatorem ſuum,
"Et Rupem ſalutis ſuæ vilipendit."

In una brevi ſententia ex abrupto ad Iſraelitas converſa, et ab iiſdem denuo averſa oratio, admirabilem vim habet; fervida eſt, vehemens, aculeata, pleniſſima odii et indignationis. Digna ſane eſt, quæ cum hoc Moſis loco conferatur illa Virgilii, quanquam minus ardens, imprimis tamen ingenioſa Apoſtrophe, qua Proditori ſuum crimen exprobrat, ſimulque a Rege crudelitatis invidiam amovet [c]:

"Haud procul inde citæ Metium in diverſa qua-
"drigæ
"Diſtulerant: at tu dictis, Albane, maneres:
"Raptabatque viri mendacis viſcera Tullus
"Per ſylvam, et ſparſi rorabant ſanguine vepres."

Poſſem ulterius procedere, et ejuſdem rei exempla, plura quidem ex hoc ipſo carmine proferre, aliunde innumera congerere, quorum varia eſt vis et ratio: verum hæc ſufficiunt ad demonſtrandum, magnam ſæpe in hoc genere vim ineſſe, in vehementioribus affectibus exprimendis, et in notandis ſubitis illis motibus et incitatiſſimis animi converſionibus, ſeſe

c Æn. viii. 642.

huc illuc paulo momento impellentis, et in varias partes rapientis. Qui autem in Hebræis carminibus diligenter versabitur, is facile animadvertet, multo plura hujusmodi, ac perpetuo fere, occurrere, quam quæ ullo modo ferre posset vel Græca, vel Romana, vel nostra denique poesis: ex his multa esse, quorum difficilior est ratio; quorum consilium et vis, si singulatim ea expendimus, ægre explicari, aut etiam percipi potest. Quod etsi omnino verum est, non tamen idcirco existimandum est protinus, ea ipsa, quæ maxime obscura sunt, absurda esse, nullamque in universo genere vim et effectum obtinere in distinguenda dictione, in sustentando spiritu poetico, in formando illo Charactere, qui, quantumcunque a nostra consuetudine abhorret, est tamen in suo genere probandus. Attendenda est poeseos Hebrææ propria indoles; libera est, animosa, plena fervoris et audaciæ: poeticam quasi proprium quendam sermonem esse, quo Affectus loquuntur, existimant Orientales; adeoque in eo sermone si omnia recte et ordinate exprimantur, si ad certas regulas anxie et subtiliter omnia expendantur, id demum fore longe ineptissimum, omnique Solœcismo multo absurdius.

Alterum est, quod, ut in hoc Poemate, ita in omni fere Hebræorum poesi observari potest: Temporum nimirum ratio a vulgari consuetudine sæpius mutata. Hujus rei plerumque finis est Evidentia, sive in narrationibus vel descriptionibus illustrior rerum repræsentatio. Itaque omnibus linguis, cum in poesi tum in oratione soluta, familiaris est eventuum sive Præteritorum sive Futurorum in Præsenti tempore enunciatio: quo fit, ut quæ verbis explicantur, ea quodammodo cernere videamur; nec tam retro respicere,

aut in futurum providere, quam ante oculos poſita coram intueri. Sed in hoc genere linguæ Hebrææ peculiaris quædam eſt ratio. Nam Hebræorum Verba nullam habent formam, qua Tempus Præſens Imperfectum, ſive Actio jam inſtans, proprie exponi poteſt; id fit per Participium ſolummodo, vel per Verbum Subſtantivum ſubintellectum, quorum neutrum in hujuſmodi locis uſu multum obtinuit, aut ſemper commode admitti poteſt. Alio itaque modo eundem finem conſequuntur; nam Evidentiæ gratia Futura ſæpe exponunt in Temporis Præteriti, ſeu potius Præſentis Perfecti, forma, quaſi jam peracta ſint et eventum ſuum habuerint; contra Præterita in Futuro enunciant, quaſi jam agenda inſtarent et ad eventum feſtinarent. Ac prioris quidem conſtructionis, nimirum ubi Futura in Præteriti Temporis forma exponuntur, et ratio et effectus exemplo propoſito facile ſentietur.

Moſes cœleſti mentis inſtinctu proſpiciens nefariam illam divini cultus derelictionem, in quam mox conjuratura erat perfida Iſraelitarum natio, ita eorum crimina inſectatur, quaſi ſe præſente et inſpectante jam antea commiſſa:

שחת לו לא בניו מומם.

"Corrupit illi filios, non jam ſuos, ipſorum pra-
"vitas:"

ita loquitur, quaſi ipſe teſtis eſſet eorum impietatis, et nefandis illis ſacris, quibus religionem a ſe divinitus inſtitutam aliquando violaturi erant, interfuiſſet. Qua anticipatione nihil poteſt eſſe efficacius ad res clare et evidenter demonſtrandas, et pene ſub aſpectum ſubji-

ciendas: adeoque in Poesi Prophetica sæpissime locum habet. In hoc, ut in cæteris, admirabilis est Isaias: attendite modo, quam clare exposuit iter Senacharibi adversus Hierosolymam, variasque exercitus stationes; utque rerum gerendarum prædictioni eam evidentiam et lucem intulit Vates, quam in gestarum narratione vix consequi potuisset Historicus [f].

בא על עית עבר במגרון
למכמש יפקיד כליו׃
עברו מעברה גבע מלון לנו
חרדה הרמה גבעת שאול נסה׃
צהלי קולך בת גלים
הקשיבי לישה עניה ענתות׃
נדדה מדמנה ישבי הגבים העיזו׃
עוד היום בנב לעמד
ינפף ידו הר בית ציון גבעת ירושלם׃

[f] ISAI. x. 28—32. Commate 29. pro לנו legendum existimo למו cum PARAPH. CHALD. Quomodo cæteri plerique legerint, haud satis liquet: perinde est ad sensum; ad phraseos elegantiam haud parum, opinor, interest. Commate 30. עניה ענתות, alludit Epithetum ad significationem nominis; tanquam si diceret,

"Ah! nimis ex vero nunc tibi nomen erit."

Quod ea de causa noto, ut si quis intelligere velit, quantum ament Prophetæ, et in primis Isaias, hujusmodi elegantias, consulat locos sequentes: ISAI. v. 7. xiii. 6. xxiv. 17. xxvii. 7. xxxiii. 1. lvii. 6. lxi. 3. lxv. 11, 12. JER. xlviii. 2. EZEK. vii. 6. HOS. ix. 15. AMOS. v. 5. MIC. i. 10—15. ZEPH. ii. 4. Vid. etiam GEN. ix. 27. xlix. 8, 16, 19.—Sed potior fortasse hoc in loco Versio SYR. "Ausculta, O Laisha; et responde, O Anathotha!" Legit ועני. "In voce לישה deest ה, MS. Commate "32, legunt בת, multi MSS, et quædam Editt. uno exemplo e "plurimis, in quibus Textus multorum MSS, et antiquarum sæpe "Editt. cum Keri consentit." K.

" Venit Aiatham; tranſiit per Migronem;
" Michmaſæ commiſit impedimenta ſua:
" Superârunt tranſitum; Geba illis manſio;
" Trepidavit Rama; Gibea Sauli fugit:
" Ede ejulatum, O Filia Gallimorum;
" Attende Laiſam verſus, O afflicta Anathotha!
" Migravit Madmena; Gebimenſes confugerunt.
" Adhuc hodie Nobæ ei ſubſiſtendum eſt;
" Agitabit manum in montem Filiæ Sionis, collem
" Hieroſolymæ."

Ita denuntiatur a Joele, et quaſi jam immiſſa deſcribitur, Peſtis Locuſtarum[g]:

כי גוי עלה על ארצי
עצום ואין מספר:
שם גפני לשמה
ותאנתי לקצפה:
חשף חשפה והשליך
הלבינו שריגיה:
שדד שדה אבלה אדמה

" Nam invaſit terram meam natio;
" Robuſta atque innumerabilis:
" Vitem meam deſolatam reddidit,
" Et ficum meam decorticavit:
" Penitus nudavit eam, et abjecit;
" Dealbati ſunt ejus palmites.
" Vaſtatus eſt ager, luxit terra:"—

De eventu futuro loquitur: nam eandem devaſtationem, quam hic depinxit Vates evidentiæ cauſa quaſi jam illatam, in ſequentibus[h] ſub alia imagine quaſi

[g] JOEL i. 6, 7, 10. &c.

[h] JOEL ii.

poſtmodum inſerendam, niſi populum flagitiorum pœniteret, interminatur. Hac itaque ex parte Hebrææ linguæ idem fere eſt uſus ac cæterarum: quæ alii ſcriptores evidentiæ gratia, quanquam futura, in tempore Præſenti Imperfecto exponunt, ea Hebræi in Præſenti Perfecto efferunt: quod ad clarum rei repræſentationem pariter valet.

Ex altera autem parte multum ſane ab aliorum conſuetudine videntur abhorrere: nimirum cum Præterita in Temporis Futuri forma enunciant: atque ea res magnam habet difficultatem. Si adeamus Interpretes, ii nodum non modo non expediunt, verum etiam diſſimulant; Temporum rationem, quantum poſſunt, ad rem de qua agitur accommodantes, et ex ſuo ſenſu potius quam ex Grammaticæ legibus, aut ex ullis certis principiis, expromentes. Si Grammaticos conſulamus, nihilo proficimus magis: rem quidem notant, ſed nec explicant, neque tamen ſuam ignorantiam profitentur; Græco enim vocabulo nobis fucum faciunt, neſcio quam Temporum Enallagen ſemper in promptu habentes, qua, ne nihil dicant, occurrant quærentibus; quaſi ſcilicet temere, et ſine ulla ratione aut cauſa, fieret Mutatio; quo nihil abſurdius aut inſulſius concipi poteſt. Quin hujuſmodi omnia ſuam vim habeant et proprietatem, dubitari omnino nequit; quod ex his multa obſcura jam ſint et impedita, in tanta linguæ Hebrææ vetuſtate, minime eſt mirandum: quibus tamen ipſis aliqua fortaſſe lux nonnunquam induceretur, ſi diligenter attenderemus, quonam eſſet Scriptor mentis habitu ſituque, cum ea ederet; quas apud animum ſuum rerum imagines tum conciperet. Eſt apud Moſen in eadem illa Ode hujuſce conſtructionis inſigne exem-

plum. Postquam mentionem fecit divini decreti, quo Israelitæ in proprium Dei populum electi sunt, pergit exponere, quo eos amore et caritate, inde ab eo tempore, cum ab Ægypto eos liberaret, amplexus esset Deus, in solitudine pasceret, per deserta manu duceret, ac veluti in sinu portaret; quæ omnia, quanquam manifeste Præterita, tamen in Futuri Temporis forma efferuntur[i].

ימצאהו בארץ מדבר
ובתהו ילל ישמן :
יסבבנהו . יבוננהו
יצרנהו כאישון עינו :

" Inveniet eum in terra deserta,
" Et in vasta ululanti solitudine:
" Circumdabit eum, edocebit eum;
" Custodiet eum tanquam pupillam oculi sui."

Quod anne ex eo explicari possit, quod Moses sese fingit in re præsenti interesse, cum Deus Populum suum a reliquis gentibus jam segregaret; atque inde tanquam ex specula quadam contemplari, quid ex eo consilio tum esset continuo consecuturum? Ita sane nonnullis in locis se res habere videtur; ut in Psalmo illo Historico Asaphi nomine inscripto plus semel.

[i] DEUT. xxxii. 10. "In Codice SAMAR. hoc modo legi-
" mus:

יאמצהו בארץ המדבר
ובתהללות ישמנהו :

" i. e. secundum Versionem Latinam, *Confortavit eum in terra de-*
" *serti, atque in jubilationibus pinguiter sustentavit eum:* quod hic
" profertur eum solummodo in finem, ut cum Hebræo conferri et
" expendi possit." H. Vide HOUBIGANT, in loc.

Poſtquam Populi perfidiam, et delicta in ipſo pene egreſſu ex Ægyptiaca Servitute commiſſa, expoſuit Vates; clementiam Dei, et Iſraelitarum denuo repetita flagitia, animo quaſi prævenit, et veluti mox futura prædicit [k].

והוא רחום יכפר עון ולא ישחית
והרבה להשיב אפו
ולא יעיר כל חמתו׃
כמה ימרוהו במדבר
יעציבוהו בישימון׃

"Ille tamen miſericors condonabit iniquitatem, nec
"perdet;
"Sæpius avertet iram ſuam,
"Neque excitabit omnem ſuam indignationem.—
"Quomodo jam irritabunt eum in deſerto,
"Diſcruciabunt in ſolitudine!"

Hujus etiam conſtructionis admodum elegans exemplum præbet Pſalmi Centeſimi quarti tota diſpoſitio: Vates enim Dei magnitudinem et ſapientiam prædicans ex rerum naturæ conſtitutione ac conſervatione, opera Creatoris, facta ipſa ac decreta, quaſi illi jam primum omnia ordinanti ipſe adeſſet, in præſenti tempore enunciat; eorundem autem conſequentia, varioſque uſus, et cauſas quas vocant finales, veluti ea inde a principio proſpiciens in poſterum, in Futuro exponit.

Quanquam autem hæc atque hujuſmodi alia eo modo, quo dixi, ſatis commode explicari poſſe videantur; reſtant tamen adhuc quamplurima, quæ eodem referri nequeunt; et in quibus non tam reſpicien-

k Ps. lxxviii. 38, 40.

dus est situs ille atque habitus animi, quem sibi nonnunquam inducit Scriptor, quam linguæ ipsius propria quædam natura atque indoles. Nam Hebræi videntur sæpenumero ita usurpare Futuri Temporis formam, ut non tam ipsius loquentis habeat rationem, quam rei de qua is proxime loquutus est: quæ itaque actio alteri actioni connexa est et consequens, vel quæ seipsam consequitur, iterata nimirum aut continuata; quod quis facit et pergit facere; quod frequenter, assidue, certatim, sedulo facit; [k] id efferunt quasi Futurum. Quam ob causam Formam hanc Grammatici עתיד appellant; quasi dicas, promptam, expeditam, imminentem. Cujus rei exempla possem proferre haud pauca ex locis alias ob causas antehac laudatis: ut [l] ex elegantissima Prosopopœia Matris Siseræ; ex [m] Allegoria Vitis ex Ægypto eductæ; ex [n] Comparatione petita ab Aquilæ paterna pietate et solicitudine in hoc ipso Mosis Cantico: quorum omnium vim sentiet credo attentus lector, sed haud facile exprimet diligentissimus interpres.

Quod si ita, uti dixi, se res habeat; si hujusmodi insolentior constructio, vel ex subito aliquo motu loquentis, novoque animi situ inducto proveniat, vel aliam aliquam vim peculiarem habeat secum conjunctam, ex rei ratione aut ex linguæ ingenio quærendam; vix fieri potest, quin multo frequentius in poetica dictione quam in vulgari sermone occurrat, cum sit ad poeseos naturam, ad mobilitatem, et varietatem, et ad impetum exprimendum valde accommodata; a temperatione et lenitate solutæ orationis,

[k] Vide 2 SAM. xii. 3.
[l] JUD. v. 29.
[m] PS. lxxx. 9, 12, 14.
[n] DEUT. xxxii. 11.

uno atque eodem tenore plerumque profluentis, paulo alienior. Adeoque qui in Hebræorum poesi diligenter versabitur, seseque exercebit in percipiendo ac distinguendo styli charactere, vix quicquam inveniet, si sententiarum conformationem excipiamus, quod eum a mero sermone evidentius discriminat. Quanquam enim hoc genus non ita abhorret a prosa oratione, ut non unum atque alterum inde exemplum aliquando liceat depromere, [o] tamen ejusdem frequentior ac liberior usus pro certa Poeticæ Dictionis nota merito, ni fallor, haberi potest.

Hæc autem atque alia hujusmodi quantum vim habeant in distinguenda Hebræorum Dictione Poetica, et in conservanda elocutionis sublimitate et splendore, ex pauculis exemplis prorsus demonstrari aut percipi posse minime est existimandum; neque vero, id ut efficeretur, in me suscepi: erat solummodo consilium, unum atque alterum ex iis notare, quæ hoc curriculum ineuntibus occursura erant, quæque aliquam cogitationem et curam viderentur postulatura. Universæ formæ comprehensio, et coloris poetici perfecta cognitio, nec præceptiunculis contineri, nec via et arte tradi potest: usum et exercitationem cum aliqua judicandi solertia conjunctam desiderat.

[o] Hactenus mihi animadversa sunt solummodo sequentia: Jud. ii. 1. (sed vide Houbigant. in loc.) et xxi. 25. 1 Sam. xxvii. 9, 11. 2 Sam. xii. 31. 1 Reg. xxi. 6. 1 Paralip. xi. 8. Vide etiam Peters in Job. p. 202.

PRÆLECTIO DECIMA SEXTA:

DE SUBLIMITATE CONCEPTUUM.

QUÆ in Senſibus unice poſita eſt Sublimitas, nulla Dictionis habita ratione, (ea enim ſpecies quam ad Dictionem retulimus, utpote cum qua arctiori quadam neceſſitudine conjuncta eſt, ultimo quidem ad Senſus etiam plerumque referri poſſet; quæ autem Sublimitas proprie eſt Senſuum,) ea oritur, vel ex inſita quadam animi elatione, et felici audacia in formandis conceptibus; vel ex violento impetu mentis vehementioribus affectibus commotæ: quorum alterum vocat Longinus τὸ περὶ τὰς νοήσεις ἀδρεπήβολον, alterum τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος appellat. Utrumque ita in hoc argumento uſurpamus, atque ita Sacris Vatibus tribuimus, ut nihil derogemus Divini Spiritus afflatui: etſi ſuam interea vim propriæ cujuſque ſcriptoris naturæ atque ingenio concedamus. Neque enim inſtinctu divino ita concitatur Vatis animus, ut protinus obruatur Hominis indóles: attolluntur et eriguntur, non extinguuntur aut occultantur, naturalis ingenii facultates; et quanquam Moſis, Davidis, et Iſaiæ ſcripta ſemper ſpirent quiddam tam excelſum tamque cæleſte, ut plane videantur divinitus edita, nihilo tamen minus in iis Moſem, Davidem, et Iſaiam ſemper agnoſcimus.

Quæ ex priore illo genere oritur Sublimitas, nimirum ex audaci ſpiritu et animi elatione, ſive ingenita ſive etiam divinitus infuſa, ea tribus in rebus præcipue cernitur: primo in excelſis magniſque Rebus concipiendis; tum in delectu Adjunctorum, quorum pondere et magnitudine earum deſcriptionibus vis et elatio accedit; poſtremo in Imaginum ſplendore et magnificentia, quibus eædem cum ſuis adjunctis illuſtrantur. Quibus omnibus Vates Hebræi unice eminent et excellunt. Rerum ipſarum et Conceptuum magnitudinem quod attinet, non modo cæteros omnes ſcriptores poſt ſe relinquunt, ſed et cancellos etiam humano ingenio circumſcriptos longe tranſcendunt. Dei magnitudo, potentia, juſtitia, immenſitas; divinorum factorum et conſiliorum infinita ſapientia; argumenta ſunt, in quibus et perpetuo, et ſemper digne, verſatur; in quibus plane triumphat, Hebræorum Poeſis. Reputemus modo, quanto intervallo ab iis diſtant, cum in his rebus verſantur, Poetæ exteri; quam longe infra materiæ dignitatem cadunt excelſiſſima quidem, ſed humana, ingenia; et Hebrææ Poeſeos non modo ſingularem Sublimitatem agnoſcemus, verum etiam adorabimus Divinitatem. Neque vero ſolum in rebus et Conceptibus, in quibus verſatur Poeſis Sacra, ea ineſt magnitudo, quæ quomodocunque explicata ſuam haberet vim et dignitatem; ſed et valde admirabilis eſt etiam modus, quo conceptus menti ingeruntur, rerumque deſcriptiones adornantur; ſive Adjunctorum delectum ſpectemus, ex quibus ad rerum magnitudinem cumulus quidam accedit; ſive Imaginum amplitudinem, quibus ea, quæ ab ſenſibus noſtris ſunt remotiſſima, ita explicantur, ut, quanquam humanitus adumbrata, ſuam tamen divinitatem

retineant. Et quoniam Vatum ſacrorum Sublimitas ſatis magna copia exemplorum diverſi generis antehac illuſtrata eſt, ſufficiat in illorum acceſſionem pauca hic apponere, quæ pertinent ad ea, quæ jam dixi, illuſtranda; ex eis nimirum locis petita, in quibus Divina Majeſtas exprimitur.

Ac primum quidem Dei Creatoris Potentia in rerum univerſitate condenda qua magnificentia exponitur! Quo ſane in loco religio eſt præterire toties laudatum illud Sacri Hiſtorici, in quo rei et Conceptus magnitudinem (nihil autem majus mens humana poteſt concipere) commendat brevitas et ſimplicitas Dictionis [a]: ויאמר אלהים יהי אור ויהי אור "Dixit "Deus, Eſto lux, et fuit lux." Quantum addideris verbis, tantum de ſublimitate detraxeris: nam potentiam divinam non aperte declaratam, animus protinus colligit, et melius, ex effectu; rei magnitudine multo magis perculſus, eo quod ex ſe ipſe eam concepiſſe videatur. Id ipſum poetice exprimunt Vates, nec minori cum vi et magnificentia. Excitantur res omnes creatæ ad celebrandas Dei laudes [b]:

יהללו את שם יהוה
כי הוא צוה ונבראו:

"Laudent nomen Jehovæ;
"Nam Ille juſſit, et creatæ ſunt."

Et alio in loco [c]:

כי הוא אמר ויהי
הוא צוה ויעמד:

"Nam Ille dixit, et fuit;
"Ille juſſit, et conſtitit."

[a] GEN. i. 3. [b] Ps. cxlviii. 5. [c] Ps. xxxiii. 9.

Idem argumentum ſæpe explicant latius, additis compluribus Adjunctis, variiſque Imaginibus inductis, ad illuſtrandam deſcriptionem: quæ an faciant pro rei magnitudine et dignitate, et ſine imminutione ſublimitatis, ex uno alteroque exemplo de pluribus aliis facite conjecturam [d].

איפה היית ביסדי ארץ
הגד אם ידעת בינה:
מי שם ממדיה כי תדע
או מי נטה עליה קו:
על מה אדניה הטבעו
או מי ירה אבן פנתה:
ברן יחד כוכבי בקר
ויריעו כל בני אלהים:
ויסך בדלתים ים
בגיחו מרחם יצא:
בשומי ענן לבשו
וערפל חתלתו:
ואשבר עליו חקי
ואשים בריח ודלתים:
ואמר עד פה תבוא ולא תסיף
ופא ישית בגאון גליך:

" Ubinam fuiſti cum fundarem terram?
" Indica, ſi intelligentia polles.
" Quis diſpoſuit menſuras ejus, quandoquidem
" nôſti;
" Aut quis ſuper eam extendit lineam?
" Quonam demerſæ incumbunt baſes ejus;
" Aut quis poſuit lapidem ejus angularem?

[d] Job. xxxviii. 4—11.

" Quum ſimul ovarent ſtellæ matutinæ ;
" Unaque clangerent omnes filii Dei.
" Et foribus occluſit mare ?
" Cum erumperet, ex utero exiret :
" Cum involverem illud indumento nubis,
" Et faſcia denſæ caliginis :
" Et diffringerem illi decretum alveum,
" Poneremque repagula et valvas :
" Diceremque, huc uſque veni, nec progreditor ;
" Et hic obſtaculum eſto tuorum fluctuum ſu-
" perbiæ."

מי מדד בשעלו מים [e]
ושמים בזרת תכן
וכל בשלש עפר הארץ׃
ושקל בפלס הרים
וגבעות במאזנים׃
שאו מרום עיניכם
וראו מי ברא אלה׃
המוציא במספר צבאם
לכלם בשם יקרא
מרב אונים ואמיץ כח
איש לא נעדר׃

" Quis menſus eſt pugillo ſuo aquas ;
" Et cœlos palmo aptavit ;
" Et comprehendit triente pulverem terræ ?
" Et ponderavit trutina montes,
" Et colles bilance ?
" Attollite in ſublime veſtros oculos ;
" Et contemplamini, quis creavit iſta :
" Qui educit numero exercitum eorum,

[e] Isai. xl. 12. et 26.

"Eaque omnia nominatim appellat;
"Præ magnitudine virium et robore potentiæ,
"Ne unum quidem desideratur."

Videtis, Academici, potentiam ac sapientiam Divinam in rerum naturæ constitutione et gubernatione testatam, opera ipsa ac facta Creatoris, magnam præbere Adjunctorum et Imaginum copiam, quæ valde grandia sunt, nec argumento indigna. Verum aliter se res habet, quando agitur de Attributis Dei in se spectatis, generatim et abstracte, sine ulla particulari inductione aut amplificatione operationum et effectuum exinde profluentium. Hic penitus absorbetur mens humana, planeque obruitur, veluti in profundam quandam voraginem demersa; et frustra conatur aliquid apprehendere, quo sese expedire et extrahere possit. Sed ex rei difficultate æstimamus ejus magnitudinem; dumque animus laborat id complecti, quod ejus angustiæ non capiunt, is ipse labor atque irriti conatus incredibilem quandam granditatem exprimunt. Quam ob causam valde sublimis est sequens locus, cum ad immensam rei magnitudinem summo nisu contendere videatur, quanquam eam assequi non possit; iis Imaginibus utens, quæ minime quidem sunt ei adæquatæ, quibus tamen majus nihil universa natura suppeditavit[f]:

יהוה בהשמים חסדך
אמונתך עד שחקים:
צדקתך כהררי אל
משפטיך תהום רבה:

"O Jehova, ad cœlos pertingit Benignitas tua;

[f] Ps. xxxvi. 6, 7.

"Veritas tua, usque ad nubes:
"Justitia tua instar montium validorum;
"Judicia tua Abyssus magna!"

Verum in hoc genere nihil est majus, quam cum per continuam negationem descriptio instituitur; cum fit congeries maximarum altissimarumque Imaginum, quæ cum re, de qua agitur, comparatæ valde impares longeque inferiores reperiuntur: hoc modo quaquaversum extenduntur, tandemque omnino tolluntur limites; animus deducitur paulatim in Infinitudinem, atque ingenti admiratione et jucundo quodam horrore percellitur, cum primum sese in illa immensitate expatiari persenserit. Multa sunt in sacris carminibus hujus rei exempla, quorum unum atque alterum cætera etiam vobis in mentem reducent[g].

החקר אלוה תמצא
אם עד תכלית שדי תמצא:
גבהי שמים מה תפעל
עמקה משאול מה תדע:
ארכה מארץ מדה
ורחבה מני ים:

"Numquid Dei intima pervestigabis?
"An invenies etiam perfectionem Omnipotentis?
"Altitudines cœlorum? quid ages?
"Orco profundior; quid cognosces?
"Mensura ejus terra longior,
"Et latior est mari."

[g] JOB. xi. 7—9.

אנה אלך מרוחך[h]
ואנה מפניך אברח:
אם אסק שמים שם אתה
ואציעה שאול הנך:
אשא כנפי שחר
אשכנה באחרית ים:
גם שם ידך תנחני
ותאחזני ימינך:

"Quo discedam a spiritu tuo;
"Et quo a facie tua fugiam?
"Si ascendam cœlos, ibi Tu;
"Et in orco cubem, ecce Te!
"Fugam capiam auroram versus;
"Habitem in extremitate maris occidui:

[h] Ps. cxxxix. 7—10. Mihi non satisfacit Commatis noni vulgo jam recepta interpretatio; quasi exprimeretur motus continuus ab oriente in occidentem, ejusque motus velocitas cum radiorum solis velocitate compararetur. Videntur mihi hujusce Distichi, plane sicut prioris, duo membra inter se opponi, non esse alterum alteri consequens; idque tam clare apparere ex ipsa sententiarum constructione, ut de eo dubitari non possit; transitum itaque duplicem exprimi, unum ad orientem, ad occidentem alterum; fugæ denique longinquitatem, non celeritatem motus, amplificari. Ita THEODORET. in loc. "Ορθρον τὰς ἀνατολὰς ἐκάλεσε, δυσμὰς δὲ τῆς θαλάττης τὰ ἔσχατα· τῷ γὰρ ὕψει καὶ τῷ βάθει τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος προσέθηκε, διδάσκων τὸ τῆς θείας φύσεως ἀπερίγραφον. In voce כנפי est י Pronomen Affixum, secundum LXX. SYR. VULG.

"Auctor Collectionis perutilis Commentariorum Judaicorum, "cui Titulus *Miclol Yophe*, ita accipere videtur hanc phrasin, אשא "כנפי שחר, ac si esset ratio loquendi Orientalibus usitata ad notandum *volatum* sive *fugam in Orientem*. Hæc sunt ejus verba: "אשא כנפי שחרי ואעוף בהם כלומר אם אלך לקצה המזרח; "*Si sumam pennas Auroræ, iisque volitem; i. e. si eam ad extremitatem Orientis.*" H.

"Etiam illic manus tua ducet me;
"Et apprehendet me dextera tua."

Exprimitur, uti videtis, notio Infinitatis; quæ tamen haud facile in animo consignatur: si simpliciter, et abstracte, nullaque re adjuncta exponitur, fugit intelligentiæ nostræ vim, ac pene elabitur. Confugiunt itaque Sacri Scriptores ad Adjuncta quædam et Imagines, quarum ope rei tam tenui et subtili quandam inducant soliditatem, et notionem lubricam ab intellectu ad sensus revocent. Deducunt nos per omnes spatii dimensiones; per longitudinem, latitudinem, altitudinemque; has ipsas non generalibus et confusis vocabulis designant, sed evidenti quadam mensura, eaque maxima, quam aut natura præbet, aut mens nostra recipit. Cum ultra hos limites provehitur animus, non habet quo possit consistere; in omnes partes evagatur, et rerum metas frustra conatus attingere, devenit tandem in Infinitatem: ejus species vasta atque informis, cum in animo evidenter imprimitur, quod hoc modo consequuntur Sacri Scriptores, semper magnam vim habet, et cum horrore quodam conjunctam admirationem.

Convenit etiam vel maxime ad imprimendam imaginem Divinæ Majestatis et Potentiæ acrior illa et vehementior Negatio vel Affirmatio, quæ fit per confidentiam Interrogationis; in quo eam sæpius usurpant Sacri Vates[i]:

זאת העצה היעוצה על כל הארץ
וזאת היד הנטויה על כל הגוים׃
כי יהוה צבאות יעץ ומי יפר
וידו הנטויה ומי ישיבנה׃

[i] Is. xiv. 26, 27.

"Hoc eſt decretum de omni terra conſilium;
"Et hæc eſt manus extenſa in omnes gentes:
"Nam Jehova Exercituum decrevit; et quis irritum faciet?
"Et ipſius eſt manus, quæ extenditur; et quis eam avertet?"

ההוא אמר ולא יעשה[k]
ודבר ולא יקימנה:

"An Ille dixit, et non faciet?
"An locutus eſt, et non effectum dabit?"

Nec minorem vim habet ſimulata conceſſio et Ironia ipſi Deo attributa: in quo admirabilis eſt ille Jobi locus[l]:

עדה נא גאון וגבה
והוד והדר תלבש:
הפץ עברות אפך
וראה כל גאה והשפילהו:
ראה כל גאה הכניעהו
והדך רשעים תחתם:
טמנם בעפר יחד
פניהם חבוש בטמון:
וגם אני אודך
כי תושיע לך ימינך:

"Orna te, age, magnificentia et celſitudine;
"Et indue majeſtatem et gloriam:
"Effunde quaquaverſum æſtus iræ tuæ;
"Et aſpectu tuo omnem elatum deprime:
"Aſpice omnem elatum, proſterne eum;
"Et contere impios in veſtigio ſuo:

[k] NUM. xxiii. 19. [l] JOB. xl. 10—14.

"Obrue eos in pulvere pariter;
"Involve eorum vultus, et in obſcurum demerge.
"Tum etiam Ego tibi confitebor;
"Cum tibi ſalutem præſtiterit dextera tua."

Divina omnipotentia et humana infirmitas, inter ſe collatæ, invicem augentur: portentoſa illa abſurditas, quæ in rerum maxime inæqualium comparatione apparet, clariſſime demonſtrat illam inæqualitatem, eaſque plane infinito intervallo disjungit.

Cum vero Vates Sacri ſemper de Deo humanitus loquuntur; humanas actiones, humanos affectus, humana etiam membra illi tribuentes; qui fieri poteſt, ut omnino exiſtimentur Divinam Majeſtatem unquam digne expreſſiſſe, ac non potius, quantum in ipſis fuit, imminuiſſe ac violâſſe videantur? Nonne id de illis etiam verum erit, quod Homero merito vitio vertit Longinus; nimirum illum Deos ſuos homines feciſſe, vel etiam infra humanam ſortem depreſſiſſe?—Verum longe aliter ſe res habet. Homerus cæterique, vaniſſimis opinionibus ducti, ea de Diis ſuis prodiderunt, quæ, utcunque abſurda atque impia in ſenſu proprio accepta, vix tamen, ac ne vix quidem, poſſunt Allegorice intelligi: [m] contra Vates Sacri Naturam Divinam ſub humanis imaginibus adumbrant, eo quod illud neceſſario poſtulet humanæ mentis imbecillitas; eoque modo, ut, quæ a rebus humanis ad Deum transferuntur, nunquam proprie accipi poſſint. Semper remittitur intellectus ab umbra ad veritatem; neque in nuda hæret imagine, ſed protinus quærit et inveſtigat id, quod in Divina natura ei imagini eſt

[m] Vide Fabricii *Bibliotb. Græc.* lib. v. cap. 26, §. 16.

Analogum; grandius quiddam et excelſius, quam quod poſſit plane concipere aut apprehendere, ſed quod animum metu quodam et admiratione percellit. Atque hoc, ni fallor, rei cujuſdam ſatis notabilis rationem aliquantum reconditam explicabit; nimirum, cur ex iis rerum Imaginibus, quæ ad Deum transferuntur, illæ potiſſimum, quæ in ſenſu proprio acceptæ ab ejus natura alieniſſimæ, ejuſque majeſtate indigniſſimæ, viderentur, tamen in Metaphora aut Comparatione longe maximam habent Sublimitatem. Verbi gratia, quæ a Corpore et Membris humanis ducuntur, plerumque grandius quiddam habent et magnificentius, quam quæ transferuntur ab Affectibus aut Intellectu; quæque a brutis Animalibus ſumuntur, ſæpe ſublimitate exſuperant ea, quæ petuntur ab Hominis natura. Ea enim eſt mentis noſtræ ignorantia et cæcitas in Divinæ naturæ contemplatione, ut ejus notionem ſimplicem et puram nullo modo poſſimus attingere: ſemper admiſcemus humani aliquid; craſſiora quidem corporis adjuncta facile ſecernimus, ſed ægre ſeparamus Animæ Rationalis, aut aliquas etiam Senſitivæ, facultates. Hinc fit, ut ſæpe in iis imaginibus, quæ a præſtantiori hominis parte ad Deum transferuntur, acquieſcamus, quaſi ei proprie tribuerentur; contra, eas, quæ remotius petitæ et alienius attributæ videntur, ultro aſpernatur ac reſpuit cogitatio noſtra; et, dum continuo conſectatur τὸ ἀναλόγον, ſemper ad aliquid admodum grande et magnificum, quanquam obſcurum, conſurgit. Videamus, annon ita ſe res habeat in ſequentibus: cum Pſaltes Hominis ob injuriam inſperato acceptam commoti perturbationem ad Deum transfert, ea Imago nihil in

ſe habere videtur inſigniter admirabile, aut excelſum[n]:

שמע אלהים ויתעבר·
וימאס מאד בישראל:

"Audivit Deus, et ira exarſit;
"Et Iſraelem cum ſummo faſtidio rejecit."

Sed cum paulo poſt eadem res Imaginibus multo craſſioribus et audacius tranſlatis adumbratur, nihil facile poteſt eſſe ſublimius[o]:

ויקץ כישן אדני
כגבור מתרונן מיין:

"Tum expergefactus eſt Dominus veluti ex ſomno;
"Tanquam Athleta præ vino in clamorem erum-
"pens."

Eadem in ſequentibus etiam videtur eſſe ratio, ubi ex leonis rugitu, ex ruſticarum operarum clamore, et ex ferarum immaniſſimarum rabie, Imago ducitur[p]:

יהוה ממרום ישאג ·
וממעון קדשו יתן קולו:
שאג ישאג על נוהו
הידד כדרכים יענה:

"Ex alto rugiet Jehova;
"Et ex ſacroſancto habitaculo edet vocem:
"Horrendum rugiet ſuper ſedem ſuam;
"Edet celeuſma ſicut calcantes uvas."

[n] Ps. lxxviii. 59.
[o] Ps. lxxviii. 65.
[p] Jer. xxv. 30.

ואהי להם כמו שחל[9]
כנמר על דרך אשור׃
אפגשם כדב שכול
ואקרע סגור לבם׃

"Et ero illis inſtar Leonis;
"Sicut pardus, juxta viam inſidiabor:
"Occurram illis, ut urſa orbata;
"Et diſcerpam eorum præcordia."

Cum Imagines in ſe ſpectatæ craſſum quiddam et plane abſonum ſpirent, tantaque materia quam maxime indignum, eo citius inde abripitur animus, et ad rei ipſius magnitudinem contemplandam ſubito tranſit.

[9] Hos. xiii. 7, 8.

PRÆLECTIO DECIMA SEPTIMA:

DE SUBLIMITATE AFFECTUUM.

ALTERUM Sublimitatis fontem cum Longino statuimus commotæ mentis vehementiam, et Affectuum impetum: vocat is τὸ σφοδρὸν καὶ ἐνθουσιαστικὸν πάθος. Videamus paulum, quid sit ille ἐνθουσιασμὸς; quam vim habeat in poesi Affectuum cum concitatio, tum imitatio; quænam inter Affectus et Sublimitatem cognatio intercedat.

Dictionem poeticam germanum esse incitatæ mentis effectum, plus semel jam observatum est; ipsam etiam Poesin suam habuisse originem, habitum suum, colorem, sonum, gestumque traxisse, ex eo quod patitur animus corpusque, imaginatio, sensus, sermo, vox, spiritus, cum Affectus vehementius concitantur. Omnis animæ humanæ Affectio, ubi imperiosius dominatur, est brevis quidam furor: cum poeta ita ingenio, vel potius imaginatione, valet, (εὐφαντασίωτον vocant Græci [a]) ut facile quemvis animæ motum induere, ut alienos affectus in se transferre, eosque apte, vivide, fortiterque pro rei natura exprimere possit, eum Furore poetico concitari vulgo dicimus; et cum Aristotele μανικὸν, cum Platone ἔκφρονα, ἔνθεον, καὶ ἐνθου-

[a] QUINCTIL. lib. vi. 2.

σιάζοντα, cum Latinis divino ſpiritu afflatum, Deoque plenum, appellare poſſumus: non quaſi "Dî ardo-" rem hunc mentibus addant," ſed quod "ſua cui-" que Deus fit dira cupido." Hanc igitur ſpeciem ἐνθεσιασμȣ͂ appellarem Naturalem, niſi viderer plane inter ſe repugnantia conjungere: eſt certe longe diverſus, et altioris quidem originis, verus ille et germanus ἐνθȣσιασμὸς, eoque nomine unice dignus, quo ſolummodo Hebræorum Poeſis ſublimior, ac maxime Prophetica, incitatur.

Porro, ut vehementioribus animæ Affectibus originem ſuam debet poeſis, ita in Affectibus exprimendis vim ſuam præcipue exerit, et Affectus concitando finem ſuum optime conſequitur.

Imitatione conſtare dicitur Poeſis: quicquid humana mens cogitatione complectitur, id omne imitatur; res, loca, imagines vel naturæ vel artis, actiones, mores, affectus: et cum omni imitatione magnopere delectatur mens humana, fieri vix poteſt, quin illam et delectet maxime et percellat ea imitatio, quæ ei ſuam ipſius imaginem exhibet, omneſque eos impulſus, flexiones, perturbationes, motuſque ſecretos exprimit, quos in ſe agnoſcit ſentitque. Commendat imprimis hanc imitationem ipſius rei ſubtilitas et difficultas: habet magnam admirationem, cum cernimus id effectum dari, quod omnino vix effici poſſe judicamus. Cæterarum rerum deſcriptiones accuratas eſſe et naturæ congruere, memoriæ ſubſidio, ac veluti per medium quoddam, mens tardius intelligit: cum exprimitur Affectus aliquis, rem ipſam quaſi nude intuetur; ipſa per ſe conſcia eſt et ſui et ſuorum motuum, nec rem perſpicit ſolum, ſed et vel idem vel ſimile quiddam ſtatim patitur. Hinc fit, quod ea

Sublimitatis ſpecies, quæ ex vehementi Affectuum impulſu eorumque imitatione oritur, apud animum humanum multo maximam vim habet: quicquid ei extrinſecus exhibetur, utcunque grande et magnificum, minus eum, ut par eſt, commovet, quam quod intus percipit; cujus magnitudinem, et impetum, et vehementiam, ipſe apud ſe perſentit.

Utque Imitatio Affectuum poeſeos perfectiſſimum eſt opus, ita per eorundem Concitationem maxime ad finem ſuum et effectum perducitur.. Poetices finis eſt, Prodeſſe Delectando: Concitatio autem Affectuum, per imitationem facta, eſt ſumme et utilis, et jucunda.

Utilis eſt in primis hujuſmodi Concitatio Affectuum, ſi recte legitimeque fiat; nimirum ſi ita moveantur Affectus, ut ad ſuum finem dirigantur, ut naturæ conſilium et rerum veritatem ſervent; hoc eſt, ſi excitetur mali averſatio, boni amor: quod ſi aliqui poetæ contra faciunt, ii ſua arte peſſime abutuntur. Affectiones enim principia ſunt atque elementa humanarum actionum; omnes in ſe ſunt bonæ, utiles, honeſtæ; et cum debite exercentur, non modo recta ducunt, ſed ſtimulant etiam et incendunt, ad Virtutem. Poeticæ partes ſunt, eas incitare, dirigere, moderari, minime autem extinguere: Affectuum exercitationem, emendationem, diſciplinam profitetur; id quod Ariſtoteles per παθημάτων κάθαρσιν unice intelligere videtur, quanquam Interpretes quidam alio ſenſum ejus detorſerunt.

Ad hoc, eo utilior eſt iſtiuſmodi Affectuum Concitatio, quod valde delectet: omnem enim Affectuum commotionem, etiam eorum qui cum dolore primitus cognationem habent, cum per imitationem

fiat, summa eaque exquisita quædam voluptas semper comitatur: partim ex ipsius imitationis contemplatione orta; partim ex nostræ felicitatis cum aliorum miseriis comparatæ conscientia; præcipue vero ex Sensu Morali. Homini enim generosum quendam spiritum natura indidit; jussitque non se solum respicere, sed aliorum etiam curam et rationem habere; nihil humani a se alienum ducere. Gaudere itaque in aliorum felicitate, dolere etiam in aliorum miseriis, pietatem et benevolentiam amore amplecti, immanitatem et injustitiam odio et indignatione prosequi, id est, naturæ suæ obtemperare, rectum est, honestum, pulchrum, jucundum.

Multum quidem genere differunt Sublime et Patheticum, et tamen aliqua necessitudine inter se conjunguntur. Patheticum continet in se Affectus quos patimur, et quos concitamus. Exprimuntur aliqui Affectus sine Sublimitate; est item Sublimitas, ubi nulli Affectus exprimuntur: sed id neutiquam potest esse Sublime, quod nullum Affectum concitat. Quæ ex ipsa Conceptuum atque Imaginum magnitudine oritur Sublimitas semper habet Admirationem; eamque vel cum gaudio, vel amore, vel odio, vel metu, plerumque conjunctam: id quod satis liquet ex exemplis in eo genere proxime allatis.

Quantum vero in Affectibus commovendis et ad suum finem rite dirigendis, præstat sacra Hebræorum Poesis; quomodo eos in debitis objectis exercet, et veluti in suo quemlibet centro et cardine convertit; Admiratione per Divinæ Majestatis contemplationem animum percellit et incendit; Gaudium, Spem, Amorem, a rerum terrenarum et abjectarum amplexu revulsum, ad Summum Bonum traducit; Odium,

Metum, Dolorem, in levioribus vitæ miſeriis nimis ſedulo occupatum, ad Summi Mali averſationem excitat: hæc omnia neque hic loci egent explicatione, nec, quanquam cum ſumma Sublimitate plerumque conjuncta, et ad finem ſuum egregie perducta, proprie ad rem præſentem faciunt. Non enim agitur de Sublimitate quatenus concitat Affectus; ſed de ea ejuſdem ſpecie, quæ oritur ex vehementi impulſu, ex Imitatione ſive repræſentatione Affectuum.

Atque hic campus plane immenſus nobis oſtenditur. Quid enim eſt aliud pars longe maxima Poematum Sacrorum, quam perpetua diverſorum Affectuum Imitatio? quæ alia materia et argumentum tot Carminum, quam Admiratio ex Divinæ potentiæ et majeſtatis contemplatione orta; Gaudium ex ſenſu Divini favoris proſperoque rerum exitu; Iracundia et Indignatio contra impios Deique oſores; Dolor ex peccati conſcientia, et pœna delictorum divinitus irrogata; ex interminatione judiciorum Divinorum Terror? Neque horum omnium, aut ſi qui his finitimi ſunt animorum motus, exempla deſiderare quiſquam poteſt, qui in Libro Jobi, in Pſalmis, in Canticis aut Vaticiniis Prophetarum, velit periculum facere, vel etiam in aliquam eorum partem, nullo conſilio aut delectu habito, forte inciderit. Quocirca exhibenti mihi vobis, Academici, in horum ſingulis breve aliquod ſpecimen, multo minus erit laborandum, ut idonea atque eximia ſeligam, quam ut quæ ultro occurrunt, non dico pro rei dignitate, ſed ſine graviſſima ſublimitatis imminutione, poſſim exponere.

Admiratio, ut eſt effectus ſemper conſequens Sublimitatem, ita ſæpe etiam Sublimitatis eſt cauſa effi-

ciens. Concipit ſenſus magnificos, dictione utitur elata et audaci, ſententiis brevibus, conciſis, interruptis [b].

יהוה מלך ירגזו עמים
ישב כרובים תנוט הארץ:

"Jehova regnat; contremiſcant populi:
"Cherubis inſidet; commoveatur tellus."

קול יהוה על המים [c]
אל הכבוד הרעים
יהוה על מים רבים:
קול יהוה בכח
קול יהוה בהדר:

"Vox Jehovæ ſuper aquas:
"Deus gloriæ intonat;
"Jehova ſuper aquas validas.
"Vox Jehovæ potens;
"Vox Jehovæ plena majeſtatis."

מי כמכה באלים יהוה [d]
מי כמכה נאדר בקדש
נורא תהלת עשה פלא
נטית ימינך תבלעמו ארץ:

"Quis Tui ſimilis inter Deos, Jehova!
"Quis Tui ſimilis, verendus ſanctitate!
"Terribilis laudum, faciens mirabilia!
"Extendiſti dextram; abſorbet eos tellus."

Effert ſe Gaudium, atque exultat audacius: grandes habet conceptus, ſplendidas imagines arripit, verba

[b] Ps. xcix 1. [c] Ps. xxix. 3, 4.
[d] EXOD. xv. 11, 12.

injicit ardentia; nec veretur figuras maxime præcipites et insolentes periclitari. In Mosis, in Deboræ Carmine εὐχαριστικῷ, quæ sensuum, quæ dictionis et compositionis Sublimitas! Quid illa in Psalmis toties celebrata universæ naturæ jubilatio, quum res omnes creatæ, cum animalibus inanimæ, Creatoris laudes certatim efferunt? nonne ipsa Poesis triumphare gaudio, lætitia insolescere, et prope bacchari videtur [e]?

Dicite, Regnat Deus Omnipotens;
Dicite populis, Ipse Jehova
Posuit stabilis mœnia mundi,
Rerum validas torquet habenas.
Cœli exultent; concinat Æther;
Resonet cantu conscia Tellus;
Resonent Sylvæ; resonent Montes;
Geminent palmis Flumina plausum;
Fremitu læto reboet Pontus:
Psallite, clangite, quæque patentes
Colitis terras, quæque profundum.
Advenit, advenit ipse Jehova;
Regat ut populos legibus æquis,
Totum numine temperet orbem.

Nihil autem potest esse magnificentius et grandius, quam Iracundiæ et Indignationis, præsertim Divinæ, repræsentatio; cujus rei insigne exemplum præbet tota Mosis Ode Prophetica, quæ perpetuo æstu iracundiæ exardescit et inflammatur. Nonnulla antehac in genere paulum diverso exinde protuli; nec omitti debent sequentia [f]:

[e] Ps. xcvi. 10—13. et xcviii. 7—9.
[f] Deut. xxxii. 40—42.

כי אשא אל שמים ידי
ואמרתי חי אנכי לעלם:
אם שנותי ברק חרבי
ותאחז במשפט ידי:
אשיב נקם לצרי
ולמשנאי אשלם:
אשכיר חצי מדם
וחרבי תאכל בשר
מדם חלל ושביה
מראש פרעות אויב:

"Nam manum meam ad cœlos attollo,
"Et dico, Ut Ego in æternum vivo;
"Si acuam gladii mei fulgur,
"Et manus mea arripiat arma judicii;
"Ita hostibus meis ultionem reddam,
"Eisque, qui me oderunt, rependam:
"Inebriabo sagittas meas sanguine,
"Et gladius meus devorabit carnes;
"Sanguine confossorum captorumque,
"De capite capillato inimicorum."

Nec in simili materia cautior aut remissior Isaias[g]:

כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה:
ואביט ואין עזר
ואשתומם ואין סומך:
ותושע לי זרועי
וחמתי היא סמכתני:
ואבוס עמים באפי

[g] ISAI. lxiii. 4—6. Vide Not. ad hunc locum infra PRÆL. XXX.

ואשכרם בחמתי
ואוריד לארץ נצחם׃

" Nam dies ultionis in corde meo eſt ;
" Et annus, quo meos redimam, venit :
" Et circumſpexi, neque erat adjutor ;
" Et obſtupui, neque enim erat ſuſtentator :
" Tum mihi ſalutem præſtitit brachium meum,
" Et indignatio mea ipſa me ſuſtentavit :
" Et conculcavi populos in ira mea,
" Et in æſtu meo eos contrivi,
" Et cædem eorum derivavi in terram."

Et valde ſublimis eſt illa apud Moſem hoſtici furoris et minarum Imitatio, qua mirifice amplificatur inſperatæ cladis atrocitas[h] :

אמר אויב ארדף אשיג
אחלק שלל תמלאמו נפשי
אריק חרבי תורישמו ידי
נשפת ברוחך כסמו ים׃

" Dixerat hoſtis, perſequar, adſequar ;
" Dividam ſpolia, exſaturabitur anima mea ;
" Stringam gladium, exſcindet eos manus mea :
" Spiritu tuo flaviſti ; operuit eos mare."

Humilis plerumque, et abjectus, et a Sublimitate paulo alienior eſt Dolor ; ſed cum exceſſit modum, et in animo penitus dominatur, inſurgit audacius, et in rabiem quandam et furorem excandeſcit. Num ſe cohibet et comprimit Jeremias, dum Sionis miſerias exaggerat[i] ?

[h] EXOD. xv. 9, 10. [i] THREN. ii. 4.

דרך קשתו כאויב נצב ימינו כצר
באהל בת ציון שפך כאש חמתו׃

"Arcum ſuum hoſtili more intendit; dextram fir-
"mavit, velut inimicus;
"In tentoria filiæ Sionis iram ſuam inſtar ignis
"effudit."

Sed nihil in hoc genere æquat Jobi dolorem, acrem, vehementem, fervidum, in graviſſimis miſeriis ſemper animoſum quiddam et excelſum ſpirantem; nimirum

"æſtuat ingens
"Uno in corde Pudor, Luctuſque, et conſcia Vir-
"tus."

אפו טרף וישטמני [k]

[k] JOB. xvi. 9—14. "Verſ. 10. יתמלאון. Habent LXX. ὁμο-"θυμαδὸν δὲ κατέδραμον: R. L. B. GERSHOM, יתקבצון, *congre-"gati ſunt.* Et verbum Arabicum מלא notat in VI Conjugatione "*Invicem juverunt, ac unanimes fuere*, (nempe quaſi congregati "*pleno* numero,) et conſtruitur cum præpoſitione עלי, ut hoc in "loco. Vide etiam ISAI. xxxi. 4. infra PRÆL. xix. citatum, "ubi מלא redditur *turba.* Verum hæc ſignificatio, quanquam "ſatis bene confirmata, iis, quæ præcedunt, expenſis, minus forſan "ardens ac vehemens hoc in loco videri poſſit. Verſ. 11. ירטני, "*me præcipitavit:* Hanc veram iſtius vocis ſignificationem eſſe "arbitror, quæ inter ἅπαξ λεγόμενα numerari debet: nam alter "ille locus, ubi vulgo legitur, NUM. xxii. 32. ירט הדרך depra-"vatus eſt, et ſine dubio corrigendus e Cod. SAMAR. qui habet "כי הרע דרכך לנגדי, *quia mala eſt coram me via tua:* cui con-"gruit Balaami reſponſum, v. 34. אם רע בעיניך, *ſi malum ſit in* "*oculis tuis.* Neque vero conſtat conſtructionis ratio in hac "phraſi, ירט הדרכך, niſi forſan ſtatuamus veram lectionem eſſe "ירטה דרכך. Hoc autem ut mittamus, recte omnino habet, uti "dixi, hoc in loco interpretatio vocis ירטני; nam verbi Arabici ורט "nota et pervulgata eſt ſignificatio, *Præcipitem ſe dedit in rem, unde* "*expedire ſe non poſſet.*" H.

חרק עלי בשניו
צרי ילטוש עיניו לי׃
פערו עלי בפיהם
בחרפה הכו לחיי
יחד עלי יתמלאון׃
יסגירני אל אל עויל
ועל ידי רשעים ירטני׃
שלו הייתי ויפרפרני
ואחז בערפי ויפצפצני
ויקימני לו למטרה׃
יסבו עלי רביו
יפלח כליותי ולא יחמל
ישפך לארץ מררתי׃
יפרצני פרץ על פני פרץ
ירץ עלי כגבור׃

"Ira ejus diſcerpit me, et hoſtili odio proſe-
"quitur;
"Dentibus ſuis in me infrendit,
"Hoſtis meus acuit contra me oculos ſuos.
"Fauces ſuas contra me diſtendunt;
"Maxillas meas contumelioſe percutiunt;
"Pariter ſuper me ſeſe exſaturant.
"Conſtrictum me Deus iniquo tradidit,
"Et in manus impiorum me præcipitavit.
"Tranquillus eram, et me penitus contrivit;
"Et cervice prehenſum minutatim diffregit;
"Ac me ſibi pro ſcopo conſtituit.
"Corona facta invadunt me jaculatores ejus;
"Sulcat renes meos, nec parcit;
"Effundit in terram fel meum.
"Aliis ſuper alias plagis continuo me profligat;
"Impetum facit in me, ſicut bellator."

Apud eundem qua magnificentia et ſublimitate exprimitur Mœror et Deſperatio!

[l] O ſi bilance queſtus librentur mei,
Juſtaque trutina moles cumulati mali!
Superat iniquo pondere arenas æquoris;
Nec temere inæſtuat gemitu erumpens dolor.
Stant penitus imo tela infenſi Numinis
Defixa latere; morſu lacerant viſcera,
Ægrumque lenta tabe ſpiritum hauriunt;
Deique terrores acie inſtructa ingruunt.
O cedat utinam ſupplicis precibus Deus!
Effundat iræ fræna tandem vindici;
Manu ſoluta, liberoque brachio,
Adigat triſulci vim coruſcam fulminis,
Miſerumque plaga ſubito interimat ſimplici.

Nec minus in Terrore vel incutiendo, vel exprimendo, totum Jobi Poema excellit; quod ſatis intelligi poteſt vel exemplo jam allato. Hunc vero Affectum quaſi ſuum opus propriamque provinciam ſibi vindicat Poeſis Prophetica, maximam nempe partem in denunciandis Dei judiciis occupata. Totus fere eſt in eo πάθει Ezekiel: excellit etiam Iſaias, quanquam rerum lætarum et ſalutis plerumque nuntius; ſed Judæorum hoſtibus hi intentantur terrores[m]:

הלילו כי קרוב יום יהוה
כשד משדי יבוא׃
על כן כל ידים תרפינה
וכל לבב אנוש ימס׃
ונבהלו צירים וחבלים יאחזון

[l] JOB. vi. 2, 3, 4, 8, 9. [m] ISAI. xiii. 6—13.

כיולדה יחילון
איש אל רעהו יתמהו
פני להבים פניהם :
הנה יום יהוה בא
אכזרי ועברה וחרון אף
לשום הארץ לשמה
וחטאיה ישמיד ממנה :
כי כוכבי השמים וכסיליהם
לא יהלו אורם
חשך השמש בצאתו
וירח לא יגיה אורו :
ופקדתי על תבל רעה
ועל רשעים עונם
והשבתי גאון זדים
וגאות עריצים אשפיל :
אוקיר אנוש מפז
ואדם מכתם אופיר :
על כן שמים ארגיז
ותרעש הארץ ממקומה
בעברת יהוה צבאות
וביום חרון אפו :

" Ejulate, nam propinquat dies Jehovæ ;
" Adveniet, ut ab Omnipotente vaſtitas !
" Idcirco omnes manus ſolventur,
" Et omne cor hominis liqueſcet ;
" Et conſternati angoribus, et cruciatibus correpti,
" Inſtar parturientis dolebunt :
" Alter alterum attoniti reſpicient,
" Inſtar flammarum vultu ardente.
" Ecce dies Jehovæ advenit ;
" Atrocitas, et excandeſcentia, et æſtus iræ :
" Ut redigat terram in deſolationem,

"Et peccatores ejus ex ea exſcindat.
"Nam ſtellæ cœlorum, et eorum ſidera,
"Non emittent lucem ſuam ;
"Caligabit Sol in ortu ſuo,
"Nec ſplendorem ſuum effundet Luna.
"Et animadvertam in orbis malitiam,
"Et in impiorum crimina ;
"Et comprimam arrogantium faſtus,
"Et ſuperbiam tyrannorum dejiciam.
"Mortalem reddam obryzo pretioſiorem,
"Et hominem auro Ophirino.
"Propterea cœlos faciam contremiſcere,
"Et commovebitur tellus e loco ſuo ;
"In excandeſcentia Jehovæ Exercituum ;
"Et in die iræ ejus exardeſcentis."

Nec in hoc minus eminet Jeremias, etſi lenioribus affectibus magis fortaſſe idoneus. Exemplo ſit Viſio imminentem Judææ cladem cum mira evidentia et veriſſimo ἐνθουσιασμῷ exhibens[n]:

מעי מעי אוחילה קירות לבי
הומה לי לבי לא אחרש
כי קול שופר שמעתי נפשי תרועת מלחמה:
שבר על שבר נקרא כי שדדה כל הארץ
פתאום שדדו אהלי רגע יריעתי:
עד מתי אראה נס אשמעה קול שופר:
ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו .
ואל השמים ואין אורם:

"Viſcera mea ! viſcera mea ! præcordia mihi do-
"lent !

[n] Jer. iv. 19, &c.

"Tumultuatur intus cor meum; ſilere non poſſum;
"Nam vocem buccinæ audiviſti, O anima mea;
"clangorem belli!
"Clades ſuper cladem proclamatur, nam devaſtata
"eſt omnis hæc terra:
"Subito vaſtantur tentoria mea, momento mea vela.
"Quouſque videbo vexillum, audiam clangorem
"buccinæ!—
"Aſpexi terram, ecce autem vacua eſt et inanis!
"Cœloſque, nec lucent amplius!"—

et quæ ſequuntur reliqua. Infinitum eſſet omnia quæ huc faciunt recenſere: et erit fortaſſe locus de his et ſimilibus plus ſemel diſſerendi in ea operis inſtituti parte, quæ de variis Poematum Hebræorum Generibus agit: quam, veſtra, Academici, indulgentia in incepto arduo et difficili prius implorata, proxime ſum ingreſſurus.

PARS TERTIA:

POEMATUM HEBRÆORUM VARIÆ SPECIES.

נבואה

SIVE POESIS PROPHETICA.

PRÆLECTIO DECIMA OCTAVA:

PROPHETARUM SCRIPTA PLERAQUE ESSE POETICA.

DE Poeseos Hebrææ generali natura, deque attributis ejus communibus, hactenus disputatum: satis quidem fuse, si dissertationum numerus spectetur; si argumenti et copia et dignitas, vereor ne breviter nimis, et plus nimio exiliter. Verum non erat consilium nisi locos insigniores, et qui ad peculiarem Hebræorum rationem præcipue facerent, attingere; eosque ipsos delibare potius, quam pertractare; nec tam docere, quam ad hæc studia adhortari auditores

meos: qui non erunt monendi, ne rei ipſius magnitudinem ex hujuſce operæ et tractationis tenuitate metiantur; ac ſpeciatim exempla quod attinet ex ſacris Vatibus ſæpius prolata, ne in ullius interpretatione, nedum in noſtra, velint acquieſcere: quanquam in hac parte non minimam poſitam fuiſſe diligentiam libenter profiteor. Quod jam reſtat, univerſum Genus Poeſeos Hebrææ in ſuas Species tribuendum eſt, et quid in ſingulis maxime notatu dignum ſit, videndum. Qua in diſtributione non eſt a nobis exigendum, ut ipſos Hebræos ſemper citemus teſtes, utque cujuſque Speciei deſcriptionem legitime eſſe conſtitutam illorum auctoritate confirmemus; qui in ſubtilibus ejuſmodi rerum partitionibus non multum verſati ſunt: ſatis erit ad rem noſtram, hoc eſt, ad accuratiorem Sacræ Poeticæ tractationem, ſi ſingularum proprietates in rei natura poſitas eſſe, cernique vel in argumenti materia, vel in rerum diſpoſitione, vel in ſtyli diverſitate, vel in totius denique Poematis forma, demonſtremus.

Poeſi Propheticæ primum locum tribuo: quod genus cernitur in Prophetarum Vaticiniis; eorum nimirum pleriſque quibus conſtant Libri Prophetici, atque aliis nonnullis quæ in Hiſtoricis ſparſim occurrunt. Ea quin ſint Stylo vere Poetico et in ſuo genere excellenti, nemo opinor dubitat; quam in rem a nobis etiam jam antea allata ſunt multa exempla: numeris autem et metris conſtare non minus quam Libros illos Poeticos dictos, id quidem non tam facile conceſſum iri video. Negant Judæi[a]; negat Hie-

[a] Abarbanel Tres ſtatuit Species Canticorum. Prima eſt Rhythmica, ſive ὁμοιοτελεύτοις conſtans; in uſu apud recentiores Hebræos, qui ab Arabibus eam didicerunt, ſed Sacris Scriptoribus

ronymus[b], Judæorum diligens auditor: poſt quos nihil attinet recentiores memorare, qui partim omnibus Hebræorum ſcriptis metra abjudicant, partim iis ſolum tribuunt, quæ vulgo Poetica appellantur, pauciſque inſuper Canticis hinc inde diſperſis. Horum autem auctoritate nemo ſe protinus obrui patiatur, priuſquam videat, num idonei ſint hujuſce argumenti judices, quidve in hac quæſtione ſit eorum teſtimonio tribuendum.

Judæi, ipſis etiam confitentibus, antiquæ Metricæ artem, ejuſque omnem memoriam, a multis retro ſeculis amiſerunt; nimirum inde ab iis temporibus, quibus Lingua Hebræa deſiit eſſe vernacula, et in oblivionem abiit[c]. Id ſane vero videtur ſimile, Maſoretas illos, quicunque tandem fuerint, qui poſtea ſacra Volumina Accentibus et Vocalibus, prout ea nunc habemus, diſtinxerunt, adeo tenuem et imperfectam habuiſſe in hac re cognitionem, ut metrum a ſoluta oratione non potuerint liquido internoſcere: quippe qui, cum libros alios, Pſalmorum nimirum, Prover-

plane ignota. Secunda, ad melodiam Muſicam accommodata; ut modulata voce, vel cum inſtrumentis etiam Muſicis, cantetur: qualia ſunt Cantica Moſis, Deboræ, Davidis. Tertiam Speciem conſtituunt Parabolæ; quod genus (inquit ille, valde abſurde, ut ſolent Magiſtri,) proprie vocatur שיר. Ex hac autem claſſe excludit Parabolas Prophetarum, cum MAIMONIDIS diſtinctione inter Prophetiam et Spiritum Sanctum: (vid. *More Neboc.* ii. 45.) ait eas non eſſe Cantica, quia non ſunt ex operatione ipſius Prophetæ, ſed ex abſoluta Prophetia. *Mantiſſa Diſſert. ad Libr.* COSRI, pag. 413.

[b] Vide HIERON. Præfat. in Iſaiam.

[c] "Non eſt dubium quin [Cantica Sacra Secundæ Speciei] "habuerint melodias certas, quæ longitudine temporis et captivi- "tatum in oblivionem venerunt." ABARBANEL. ibid. p. 410.

biorum, et Jobi, ut metricos peculiari quadam ratione accentibus ſuis notaverint, alios tamen non minus certo metris conſtantes, cujuſmodi ſunt Canticum Salomonis et Jeremiæ Threni, pro meris ſermonibus habuerint, et proinde in his vulgarem et proſaicam ſolummodo Accentuationem adhibuerint: quorum judicio ſtant omnes Judæi, hoſque idcirco metricos eſſe, et in eodem cenſu cum tribus iſtis ſuperioribus ponendos, negant [d]. Neque vero in hac parte diſ-

[d] Canticum Salomonis Poema quidem eſſe agnoſcunt Judæi; non autem vel ſtructuræ ratione vel metri, ſed eo quod ſit Parabola: adeoque ad Tertiam Canticorum Speciem refert ABARBANEL. ibid. Qua item de cauſa ſit, quod, cum in nonnullis Codd. MSS. Tres Libri Metrici στιχηρῶς ſcribantur, eodem tamen modo minime exarentur Threni et Canticum Canticorum. Hoc ſane animadverti in Cod. MS. Bibliothecæ Vaticanæ inter antiquiſſimos merito numerando; eſt enim Anni Æræ Chriſt. DCCCCLXXIX. Hoc cernitur in plurimis Codd. MSS. uti me certiorem facit Vir in his literis exercitatiſſimus BENJAMINUS KENNICOTT; cujus BIBLIA HEBRAICA CUM VARIIS LECTIONIBUS prelum typographicum jam ſedulo exercent. Equidem exiſtimare quiſpiam poſſet, Judæos, cum Cantica quædam, et ſæpe etiam in Codd. MSS. integros Libros Metricos στιχηρῶς exaratos exhibuerint, vel ſervâſſe, vel ſervare ſaltem videri voluiſſe, rationem carminis, et veram verſuum diſtributionem. Sed eorum in hac re inſcitiam arguit ipſorum inter ſe diſcordia; parum enim conſentiunt in linearum terminis figendis, neque ullam certam rationem aut legem in hoc negotio ſequuntur. Canticorum diſtributio in στίχους in variis Libris Impreſſis varia eſt, ut cuivis liquebit Editiones inter ſe conferenti. In Cantico Moſis DEUT. xxxii. in quo diſtribuendo Libri Impreſſi magis conſentiunt quam in cæteris, vix autem diverſitati aut inconſtantiæ locus fuiſſet, modo membrorum ſententiæ ſemper habuiſſent rationem, ipſi tamen Judæorum Magiſtri inter ſe diſſident, aliis verſus ſive lineas ſexaginta ſeptem, aliis ſeptuaginta numerantibus. Vide Annot. ad Bib. Hebr. Edit. MICHAELIS *Halæ* 1720. In Libris metricis ſimilis eſt

cipulus suis præceptoribus peritior fuisse existimandus est. Quanquam enim Hieronymus de Metris Hebraicis multa disputat, multa de Tetrametris et Hexametris, de Iambicis et Sapphicis, memorat; ea tamen omnia non nimium urgenda esse res ipsa ostendit: etenim plane pingui, quod aiunt, Minerva agit, in Hebraicis remotam quandam similitudinem Græcorum metrorum quærens, et crassis quibusdam imaginibus rem a se ipso non satis intellectam explicans; in quibus etiam ipse sibi parum constare deprehenditur. Nam Deuteronomii Canticum Hexametris et Pentametris compositum esse ait [e], Josephum et Origenem secutus; alibi [f] vero idem Carmen Iambico Tetrametro scriptum esse affirmat: ad comprobandam denique sententiæ suæ veritatem eorum testimoniis utitur, Philonis nimirum, Josephi, Origenis, Eusebii [g], quibus Metrice Hebræa æque atque ipsi fuit ignota.

Codicum MSS. discordia; quod meo rogatu facta in nonnullis collatione deprehendit idem Vir Doctissimus. Codex MS. insignis, quem in Bibliotheca Regia Dresdensi vidi, habet quod in hac parte notari meretur, quodque Judæorum in hac re tota ignorantiam et futilitatem palam facit. Paraphrasis Chaldaica Textui per totum immiscetur, ita ut singula legantur Commata, primo Hebræum, deinde Chaldæum, et sic perpetuo alternatim: in Libris Metricis, qui στιχηρῶς scribuntur, ita confunduntur Textus et Versio, ut, cum in στιχῶν distributione nihil aliud spectaverit scriptor quam linearum æqualitatem, passim in una eademque linea occurrant; utque idem στίχος ab Hebræo incipiat, in Chaldæum desinat; et contra. Codex hic est elegantissimus; annorum fortasse quingentorum. Puncta sunt a manu recentiore; ut in Vaticano supradicto, aliisque omnibus paulo antiquioribus.

[e] Præfat. in Chron. Eusebii.

[f] Epist. clv. ad Paulam Urbicam.

[g] Vide HIERON. Præfat. in Job.

Pace itaque et Judæorum et Hieronymi, liceat nonnulla proponere in contrariam partem; quibus forſan perſpectis non omnino incredibile videri poterit, Prophetarum pleraque Vaticinia, perinde atque cætera Poeſeos Hebrææ monumenta, verſibus eſſe edita numeriſque adſtricta.

Jam vero ad probandum Prophetarum Vaticinia eſſe Metrica iiſdem profecto argumentis utendum eſt nobis, quibus conati ſumus evincere Poeſin Hebræam in univerſum aliquo Metri genere conſtare: quæ quidem omnia hic locum habent; eo duntaxat excepto, quod ex Carminibus Alphabeticis petebatur. Ejus vero artificii exempla in Poeſi Prophetica minime eſſe quærenda, res ipſa docet; cum ſit ab ejus natura vel maxime alienum: eſt enim magis ſtudii et diligentiæ, quam incitationis et motus; ad ſubſidium memoriæ, non ad affectuum impulſus, comparatum. Reliqua autem imprimis hic obſervanda occurrunt: Dialectus Poetica [h], Dictio et Conſtructio a pedeſtri ſermone abhorrens, cæteraque ejuſmodi, quæ lectori diligenti abunde ſeſe offerent, uno alteroque exemplo explicari non poſſunt; parvi enim momenti fortaſſe videbuntur ſingula, quæ univerſa magnam vim habent. Huc accedit poetica Sententiarum Conformatio; quæ cum metrici artificii ſemper, ut mihi quidem videtur, pars quædam præcipua eſſet, nunc certe quæ clare apparet ſola ſit, eam poſtea uberius explicare conabor, Scriptorum Propheticorum ſpeciatim habita ratione: alia quædam jam præmiſſurus, quæ ad opinionem noſtram comprobandam viam munire videntur.

Erant Prophetæ a Deo quidem ipſo et electi et ad

[h] Vide ſupra annotata PRÆL. III.

munus suum obeundum abunde instructi; ex eorum tamen numero plerumque, qui ab ineunte ætate in convenientem disciplinam traditi, et ad sacra ministeria prius instituti fuissent. Constat ex multis sacræ Historiæ locis, inde a priscis Reipublicæ Hebrææ temporibus fuisse quædam Prophetarum Collegia, in quibus semoti ab hominum frequentia Prophetici muneris candidati studiis et exercitationibus sacris vacabant: horum singulis præerat Vates aliquis summa auctoritate, et Sancti Spiritus instinctu eximie præditus, universi cœtus moderator et præceptor. Quanquam de eorum institutis et disciplina paucis tantummodo atque obiter mentionem fecit Sacra Historia; nihilominus in eo sæpe multumque occupatos fuisse intelligimus, ut hymnis et carminibus, cum fidium et tibiarum cantu et symphonia, Dei laudes celebrarent. Insignis est locus qui in hoc genere primum occurrit: [i] Saulo jam regi designato, et solenni unctione jussu Dei consecrato, obviam fit, quemadmodum ei prædixerat Samuel, cœtus Prophetarum descendentium a Monte Dei (id loci nomen, in quo situm erat sacrum Collegium,) et præcedentibus nabliis, tympanis, tibiis, citharisque, vaticinantium: quibus auditis, ipse protinus, cælesti etiam spiritu instinctus, una vaticinatur. Idem illi evenit, ejusque etiam nuntiis Naiotham missis ad capiendum Davidem [k]; qui cum Prophetas viderent vaticinantes, et præsidentem choro Samuelem, afflatu divino pariter correpti una vaticinati sunt. De hujusce Vaticinationis ratione inter Auctores, quantum video, nulla est dissensio: omnes hic intelligunt, Dei laudes Sancti Spiritus instinctu

[i] 1 SAM. x. 5—10.

[k] 1 SAM. xix. 20—24.

carmine cantuque celebratas; Chaldæi Interpretis auctoritatem secuti, vel potius rei ipsius evidentia inducti: quandoquidem etiam eodem plane modo Asaphus, Heman, Iduthun, in Templi ministerio rei musicæ præfecti, dicuntur "vaticinati esse in citharis, nabliis, et cymbalis, cum gratiæ laudesque Jehovæ tribuerentur[l]." Quibus exemplis satis patet, vocis נביא usum apud Hebræos eo quidem usque ambiguum fuisse, ut æque designaret Prophetam, vel Poetam sive Musicum, divinitus incitatum. His addi etiam possunt Prophetides, Maria soror Aharonis, et Debora, eo titulo, ut videtur, insignitæ, non solum quod per illas Jehova locutus esset, sed ob Poeticam etiam et Musicam facultatem; quæ duæ apud antiquos, cum Hebræos tum exteros, semper erant conjunctæ. Quid quod Salomo, vel saltem Parabolarum ejus concinnator atque editor quidam, vocabulum, quod in Prophetiæ proprie dictæ significatione solenne est, bis usurpavit ad dictionem Poeticam designandam? Verba enim Aguri et Lemuelis vocat משא [m], quod Hieronymus Visionem reddit, Seniores Χρηματισμὸν, Chaldæus נביותא: cum tamen is locus nihil in se habeat Prophetiæ proprie dictæ simile; sed sit Sententiarum quædam rhapsodia, constans versiculis ad omnem Poeticum ornatum compositis, et in eo genere imprimis elegantibus. Nimirum Hebræi res duas natura inter se finitimas, ut ipsi arbitrabantur, unius vocabuli communione connectebant: eademque ambiguitas nominis utravis facultate pollentem exprimentis, ob similem quandam opinionem antiqui-

[l] 1 PARAL. xxv. 1—3.

[m] PROV. xxx. 1. xxxi. 1. Vid. etiam 1 PARAL. xv. 22. et 27. ubi שר המשא, ἄρχων τῶν ᾠδῶν, LXX.

tus acceptam, in lingua[n] Arabica, Græca, et Latina obtinuit.

Neque vero exiſtimandum eſt, Poeticam ſive Muſicam in ſocietatem ſolummodo nominis a Prophetia benigne receptam fuiſſe: quinetiam accepimus Prophetiam ipſam non dedignatam eſſe cum Muſica re vera habere commercium, ejuſque opem et auxilium petere. Inſigne eſt Eliſæi exemplum; qui, duobus regibus Judæ et Iſraelis de rerum exitu ſciſcitantibus Dei reſponſum editurus[o], Fidicinem ſibi adduci poſtulat; eoque citharam pulſante, afflatu divino protinus[p] agitatur. Quod ſane plerique ita interpretantur, ut exiſtiment Prophetam ad ſedandam animi ſui perturbationem Muſicam adhibuiſſe; in quo ſequuntur opinionem quandam Judæorum recentiorum[q], quæ ipſa non ſatis extra controverſiam poſita eſt: quaſi nimirum omnis vehementiorum affectuum motus Sancto Spiritui aditum præcluderet, et cum Prophetia conſtare non poſſet; cujus tamen operationem cum incitatiſſima animi commotione graviſſimiſque perturbationibus perſæpe conjunctam fuiſſe, multis ipſorum Prophetarum[r] teſtimoniis comperimus. Verum utcunque ea ſe res habeat, haud ſcio an verius ſtatui poſſit, iis quæ modo allata ſunt, et hoc ipſo loco, perſpectis, Prophetam ipſum voce ceciniſſe ad

[n] *Muttenabbi*, Πϱοφήτης, Vates. Vid. JOSEPHI MEDI Oper. p. 59. TIT. i. 12. LUC. i. 67. et HAMMOND. in loc.

[o] 2 REG. iii. 15.

[p] והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד יהוה

[q] Vide MAIMON. *More Neboc.* ii. 36. et plures alios citatos a JOH. SMITH. in *Diſſert. De Propbetia*, Cap. viii.

[r] Vide JER. xxiii. 9. EZEK. iii. 14, 15. DAN. vii. 28, x. 8. HABAC. iii. 2, et 16.

fidicinem, et vel hymnum aliquem, vel potius oraculum ipsum, ad citharæ cantum pronuntiasse: a quo sane non prorsus abhorret hujus responsi stylus et compositio.

Ex quibus omnibus satis liquet, veterum Hebræorum sententia cum Poetica Prophetiam arcta quadam societate et cognatione conjunctam fuisse. Utriusque facultatis idem erat nomen; eadem quippe origo, idem auctor, Spiritus Sanctus. Ii potissimum ad Prophetiæ munus exequendum evocabantur, qui prius in sacra Poesi multum fuerant versati. Eorundem erat in usum Ecclesiæ et carmina condere, et edere oracula: neque id quidem dubium est, quin magna pars Hymnorum sacrorum Vaticinia sint proprie dicta; nec quin ex Vaticiniis nonnulla re vera sint Hymni. Cum autem is esset ab initio præcipuus Poeticæ finis, uti prius vidimus, ea singularis utilitas, ut dicta sapientium, ad mores vel ad fidem pertinentia, in animis hominum alte imprimeret, et ad posteritatis memoriam commendaret; nemini mirum id videri debet, si Prophetia, quæ in eo genere principem locum obtinet maximique est momenti, ejus operam noluerit repudiare, et ministerium ad usus suos præcipue accommodatum aspernari. Cujus etiam rei illustre præbet exemplum Mosis Ode Prophetica [s], quam Dei jussu et instinctu scripsit, Israelitis discendam et memoriæ mandandam: "Ut sit," inquit Deus ipse [t], "Carmen hoc mihi pro teste adversum Israelitarum populum, cum a me defecerit: hoc in os ejus testimonium dicet; neque enim oblivioni mandabitur, aut ex posterorum ejus ore excidet."

[s] DEUT. xxxii. [t] Vide DEUT. xxxi. 19—21.

Porro autem, ut hoc ipsum Mosis Carmen in primis clarum est et insigne in Prophetico genere monumentum, ita ex altera parte multa sunt Vaticinia, quæ in genere Poetico præcipue eminent. Superest ut in hanc rem exempla quædam ex scriptis Propheticis deprompta vobis proponam. Ac Vaticiniorum quidem antiquissimorum, quæ in Mosis Historia extant, pleraque jam antea citavi [u], uti quæ clarissimum Hebræi carminis specimen exhiberent: Noachi nimirum Vaticinium, Jacobi Patriarchæ Benedictiones, Balaami Oracula. Quibus omnibus, ac præsertim illis Balaami, haud scio an clariora exempla ex universo sacrorum Codicum penu depromi possint; ita sunt omnibus poetici characteris notis eminenter signata: ut qui metra aliqua in Hebræorum poesi agnoscunt, cùm iis autem solis in hac quæstione nobis res est, ista cogantur in metricis numerare, siquidem pro sententia sua argumentis propugnare velint. Illis autem Balaami Vaticiniis adnumerandum existimo Carmen elegantissimum, a Micha Propheta ab interitu vindicatum [x]: mire congruit cum cæteris ejus monumentis res, dictio, constructio, forma ipsa et character compositionis; plane autem citari videtur [y], ut Regi Moabitarum consulenti factum a Balaamo responsum:

במה אקדם יהוה
אכף לאלהי מרום:
האקדמנו בעולות

[u] Vide supra PRÆL. IV.

[x] MICH. vi. 6—8.

[y] Vide MICH. vi. 5. et Viri Cl. JOSEPHI BUTLER, nuper EPISCOPI DUNELMENSIS, Concionem De Balaamo.

בעגלים בני שנה׃
הירצה יהוה באלפי אילים
ברבבות נחלי שמן׃
האתן בכורי פשעי
פרי בטני חטאת נפשי׃
הגיד לך אדם מה טוב
ומה יהוה דורש ממך׃
כי אם עשות משפט ואהבת חסד
והצנע לכת עם אלהיך׃

" Quanam re instructus comparebo coram Jehova;
" Inclinabo me supplex coram Deo altissimo?
" Num comparebo coram eo cum holocaustis;
" Cum vitulis anniculis?
" Num accepta erunt Jehovæ millia arietum;
" Dena millia fluentorum olei?
" An dabo primogenitum meum hostiam pro pec-
" cato meo;
" Ventris mei fructum piaculum animæ meæ?
" Indicavit tibi, O homo, quid sit bonum;
" Et quid Jehova a te exigit?
" Nisi ut æquum facias, et pietatem colas,
" Et submisse te geras erga Deum tuum."

Quod si ad reliquas sacræ Historiæ partes pergamus, exempla non deerunt. Sed prius etiam appellanda nobis est ipsius Mosis cycnea Cantio: non dico Oden illam Propheticam, quæ sæpius id nomen invenit, sed Viri divini extremam morientis Benedictionem, qua Israeliticarum tribuum fata significantur[z]:

יהוה מסיני בא
וזרח משעיר למו׃

[z] DEUT. xxxiii.

"Jehova ex Sina prodiit:
"Et ex Sehire illis exortus est:"—

Vaticinium ejusdem plane generis cum illo Jacobi; in exordio et fine valde sublime; ex omni autem parte Prophetici Carminis specimen eximium. Porro in eundem cum his censum refero Samuelis ad Saulum responsum, quo ei contumaciam exprobrat, eumque divino decreto regno privari denunciat, quatuor constans versiculorum paribus eleganter compositis[a]:

החפץ ליהוה בעלות וזבחים
כשמע בקול יהוה :
הנה שמע מזבח טוב
להקשיב מחלב אילים :
כי חטאת קסם מרי
ואון ותרפים הפצר :
יען מאסת את דבר יהוה
וימאסך ממלך :

"Num delectatur Jehova holocaustis et sacrificiis,
"Æque ac obsequio voci ejus præstito?
"Scito, obsequium melius esse sacrificio,
"Et obedientiam adipe arietum.
"Profecto ut crimen divinationis est rebellio,
"Et quasi scelus idololatriæ contumacia.
"Quoniam repudiâsti mandatum Jehovæ,
"Et ipse te repudiavit, ne rex sis."

Aliud ejusdem rei evidens et illustre exemplum præbent Davidis verba novissima[b], utcunque difficilis et

[a] 1 Sam. xv. 22, 23. Vett. Intt. omnes legisse videntur והקשיב pro להקשיב, et תרפים sine ו præfixo.

[b] 2 Sam. xxiii. 1—7.

impedita sit ejus Vaticinii, quod dictionem attinet, interpretatio. Satis jam credo erit exemplorum ex Libris Historicis, si addam Isaiæ de Senacheribo Oraculum, Regum Historiæ insertum [c]:

בזה לך לעגה לך בתולת בת ציון
אחריך ראש הניעה בת ירושלם׃

"Contempsit te, subsannavit te Virgo Filia Sionis;
"Post te caput movit Filia Hierosolymorum:"—

quod iterum occurrit inter illius Prophetæ Vaticinia; admonetque, ut ab Historicis ad ipsa Prophetarum Volumina transeam; quæ magnam suppeditabunt exemplorum copiam, quibus ostendi possit vere poeticam esse Vaticiniorum compositionem, unoque opere ipsa poeticæ compositionis ratio plenius illustrari.

[c] 2 Reg. xix. 21—34. Isai. xxxvii. 22—35.

PRÆLECTIO DECIMA NONA:

POESIN PROPHETICAM ESSE SENTENTIOSAM.

POESIN Hebræam in Religionis famulatu natam et enutritam fuisse satis constat, cum a principio id præcipue munus illi demandatum esset, ut Dei laudes Hymnis celebraret; utque cum Musica conjuncta rem divinam sanctiorem quodammodo et augustiorem faceret, piisque colentium affectibus vim quandam efficacem adderet, et ardorem cælestia spirantem. Primævum hunc Hymnorum in Sacris usum haud parum momenti attulisse credibile est ad formandum universum hujusce poeseos charactera, eumque habitum ei inducendum, quem, etsi isti quidem negotio præcipue accommodatum, in cæteris tamen servat. Quod ut luculentius explicari possit, de veterum Hebræorum Hymnodia paucula adnotanda sunt.

Quanquam equidem de more rituque carmina canendi apud eos recepto haud multa liquido constent, et de Musica sacra ex omni parte valde impedita et obscura sit quæstio, hoc tamen multis exemplis clare confirmatur, usu obtinuisse, ut sacros Hymnos sæpe

alternis choris invicem cantarent [a]. Id nonnunquam hoc modo fiebat; nimirum alter chorus Hymnum ipſum canebat, altero diſtichon intercalare, ſive id προάσμα eſſet ſive ἐπῳδὴ, certis in locis ſubinde intercinente. Ita Moſem cum Iſraelitis Oden ad Mare Rubrum ceciniſſe accipimus [b]; "Maria enim Pro-"phetis tympanum manu ferebat, eamque ſeque-"bantur Fœminæ omnes cum tympanis choreas "agentes; et Maria reſpondebat illis," hoc eſt, ipſa cum mulieribus virorum choro identidem ſuccinebat,

שירו ליהוה כי גאה גאה
סוס ורכבו רמה בים׃

"Cantate Jehovæ, quia magnifice ſeſe extulit;
"Equum equitemque in mare dejecit."

Quod cernitur etiam in Pſalmis nonnullis ad hanc formam compoſitis. Alias vero ita erat inſtituta cantio, ut ex duobus choris, altero ſingulis verſiculis præcinente, alter perpetuo ſubjungeret verſiculum priori aliquo modo reſpondentem. Cujus rei exemplum eſt in noto illo diſticho,

הודו ליהוה כי טוב
כי לעולם חסדו׃

"Celebrate Jehovam, quia bonus;
"Quia æterna eſt ejus benignitas:"

quod Sacerdotes et Levitas ad præſcriptum Davidis

[a] Vide NEHEM. xii. 24, 31, 38, 40. et Titulum Ps. lxxxviii.
[b] EXOD. xv. 20, 21. Vide PHILONEM περὶ γεωργίας, pag. 119. item περὶ βίου θεωρητικοῦ, pag. 902. Edit. Pariſ. 1640.

alternis choris cecinisse nos docet Ezra [c]; sicuti etiam colligere licet ex illo Psalmo [d], in quo posterior versiculus ab altero choro cantatus perpetuam ἐπῳδὴν facit. Eadem est ratio muliebris cantiunculæ de Saulo et Davide [e]: "ludentes enim respondebant," hoc est, alternis choris carmen amœbæum canebant; alteris enim præcinentibus,

הכה שאול באלפו

"Percussit Saulus millia sua,"

alteræ subjiciebant,

ודוד ברבבתיו

"Et David suas myriadas."

Quomodo Isaias describit ipsos etiam Seraphos canentes τὸ τρισάγιον: nempe [f] "alter alteri inclamabant," sive canebant alternis,

קדוש קדוש קדוש יהוה צבאות
מלא כל הארץ כבודו:

"Sanctus, Sanctus, Sanctus, Jehova Exercituum!
"Plena est gloria ejus universa tellus."

Ex Judaica Ecclesia in Christianam inde a primis seculis derivatus est mos iste alternis canendi [g]: ἀντίφωνον

[c] EZR. iii. 11.

[d] Ps. cxxxvi.

[e] 1 SAM. xviii. 7.

[f] Is. vi. 3. Vide quæ de origine ἀντιφωνῶν ὕμνων tradit SOCRAT. *Hist. Eccl.* vi. 8.

[g] PLIN. Lib. x. Epist. 97. — "quod essent soliti carmen "Christo, quasi Deo, dicere secum invicem."

ὑμνῳδίαν, ſive Reſponſoria, vocabant, cum in duos choros diviſi Pſalmum per ſingulas ſtrophas invicem canebant: cum autem id fiebat per ſingulos verſiculos, altero nempe choro poſteriorem diſtichi partem ſuccinente, id ſpeciatim appellabant τὰ ἀκροστίχια, ſive τὰ ἀκροτελεύτια, ὑποψάλλειν [h].

Quod ſi is primævus eſſet Hymnos canendi uſus, uti ſane fuiſſe credibile eſt, in eo cauſam cernimus proximam, cur ejuſmodi carmina per ſtrophas æquales, et quidem plerumque diſticha, ordinate diſponerentur; et cur diſticha verſiculis aliquo modo parallelis conſtarent. Id cum accommodatum eſſet ad modulationem muſicam in ea poeſeos ſpecie, quæ a principio maxime exculta eſt, ſimulque cum linguæ indole et ratione numerorum valde congrueret; facile tranſiit in cæteras ſpecies, quæ non erant ad eundem cantionis uſum deſtinatæ; adeoque in univerſa Hebræorum poeſi fere obtinuit: ut id verius de Muſis Hebræis quam de aliis quibuſcunque dici poſſit,— "amant alterna Camœnæ." Quam in rem adnotari etiam poteſt, verbum עָנָה, quod proprie ſignificat reſpondere, uſurpari latius de quavis cantione [i]; vel a præcipua ſpecie ad reliquas tranſlato vocabulo, vel quod apud Hebræos omne fere carmen Reſponſorii quodammodo formam haberet.

Hanc originem, hos progreſſus habuiſſe videtur apud Hebræos Poetica ſententiarum Compoſitio: in Poeſi Prophetica eam obtinere, pariter atque in Ode vel Didactica, ad quas natura ſua maxime eſt ac-

[h] Vide BINGHAM. *Antiq. Eccl. Chriſtianæ* xiv. 1.

[i] EXOD. xxxii. 18. NUM. xxi. 17. HOS. ii. 15. PS. cxlvii. 7. "Ita verbum in Arabica lingua verbo ענה reſpondens non ſolum "*aliquid invicem facere*, ſed etiam *cantare*, denotat." H.

commodata, cerni poteſt in iis exemplis Vaticiniorum Poeticorum antiquiſſimis, quæ proxime citavi; nec minus in illis reliquis locum habere, quæ in Prophetarum Voluminibus continentur, ſupereſt ut oſtendam. Quod ut fiat evidentius, totum hoc genus in ſuas ſpecies diſtributum exemplis illuſtrare conabor; primum ex iis Libris, qui ab univerſis habentur Poetici, deinde e Propheticis conſimilia depromens.

Poetica ſententiarum Compoſitio maximam partem conſtat in æqualitate, ac ſimilitudine quadam, ſive paralleliſmo, membrorum cujuſque periodi, ita ut in duobus plerumque membris res rebus, verbis verba, quaſi demenſa et paria, reſpondeant. Quæ res multos quidem gradus habet, multam varietatem; ut alias accuratior et apertior, alias ſolutior et obſcurior ſit: ejus autem Tres omnino videntur eſſe Species.

Primam conſtituunt ſpeciem Parallela Synonyma: cum, propoſita quacunque ſententia, eadem denuo exprimitur aliis verbis idem fere ſignificantibus. Quæ exornatio omnium fortaſſe frequentiſſima eſt, et perſæpe magnam habet accurationem et concinnitatem: exempla paſſim obvia ſunt, neque anxio delectu opus eſt; quocirca eos potiſſimum locos adducam, qui alias etiam ob cauſas ſunt omnibus notiſſimi [k].

בצאת ישראל ממצרים
בית יעקב מעם לעז:
היתה יהודה לקדשו
ישראל ממשלותיו:
הים ראה וינס

[k] Ps cxiv.

הירדן יסב לאחור:
ההרים רקדו כאילים
גבעות כבני צאן:
מה לך הים כי תנוס
הירדן תסב לאחור:
ההרים תרקדו כאילים
גבעות כבני צאן:
מלפני אדון חולי ארץ
מלפני אלוה יעקב:
ההפכי הצור אגם מים
חלמיש למעינו מים:

"Cum exiret Iſrael ex Ægypto;
"Domus Jacobi e populo barbaro:
"Erat illi Juda in ſanctam ditionem;
"Iſrael illius imperium.
"Vidit mare, et fugit;
"Jordanes converſus eſt retro:
"Montes ſubſiluerunt, ut arietes;
"Colles, ut filii ovium.
"Quid tibi, O Mare, quod fugeris;
"Jordanes, converſus fueris retro:
"Montes, ſubſilueritis ut arietes;
"Colles, ut filii ovium?
"A conſpectu Domini contremiſce, Tellus;
"A conſpectu Dei Jacobi!
"Qui vertit rupem in ſtagnum aquarum;
"Petram in fontem aquarum."

Nec minus accurate compoſitus eſt Propheticæ Poeſeos inceſſus [1]:

[1] ISAI. lx. 1—3.

קומי אורי כי בא אורך
וכבוד יהוה עליך זרח:
כי הנה החשך יכסה ארץ
וערפל לאמים:
ועליך יזרח יהוה
וכבודו עליך יראה:
והלכו גוים לאורך
ומלכים לנגה זרחך:

" Surge, effulge, nam venit lux tua;
" Et gloria Jehovæ ſuper te oritur.
" Ecce enim tenebræ operient terram;
" Et denſa caligo populos:
" Super te autem exorietur Jehova;
" Et gloria ejus ſuper te conſpicua erit.
" Et incedent gentes in luce tua;
" Et reges in ſplendore ortus tui."

Et illuſtre illud Vaticinium de Meſſiæ humilitate et pœnis piacularibus [m]:

מי האמין לשמעתנו
וזרוע יהוה על מי נגלתה:
ויעל כיונק לפניו
וכשרש מארץ ציה:
לא תאר לו ולא הדר ונראהו
ולא מראה ונחמדהו:
נבזה וחדל אישים
איש מכאבות וידוע חלי:
וכמסתר פנים ממנו
נבזה ולא חשבנהו:
אכן חלינו הוא נשא

[m] ISAI. liii. 1—5.

ומכאבינו [n] סבלם׃
ואנחנו חשבנהו נגוע
מכה אלהים ומענה׃
והוא מחלל מפשעינו
מדכא מעונותינו׃
מוסר שלומנו עליו
ובחברתו נרפא לנו׃

"Quis credidit prædicationi noſtræ;
"Et brachium Jehovæ cuinam patefactum eſt?
"Aſcendit enim coram eo ut ſurculus;
"Et ut ſtirps e terra ſiticuloſa:
"Nulla illi forma, nullus decor, ut aſpiceremus
"eum;
"Neque erat aſpectus ejus, ut eum cuperemus.
"Contemptus, neque amplius inter viros habitus;
"Vir dolorum, et ægritudinem expertus:
"Et veluti qui faciem a nobis abſconderet,
"Contemptus, neque eum æſtimavimus.
"Certe infirmitates noſtras ipſe pertulit;
"Et dolores noſtros ipſe ſuſtinuit:
"Nos tamen eum æſtimavimus plaga affectum;
"Percuſſum divinitus, et afflictum.
"Ille autem vulneratus eſt propter peccata noſtra;
"Contuſus ob noſtras iniquitates:
"Pœna nobis ſalutaris ei imponitur;
"Et per ejus livorem fit noſtra curatio."

Eſt quidem eximius in hoc genere Iſaias, ſed neuti-

[n] Quidam Codd. cum MSS. tum impreſſi, in margine notant, inſerendum הוא: (vide Bibl. Heb. Edit. MICHAELIS, Var. Lect. in loc.) id certe exprimunt SYR. et VULG. ejuſque vocis repetitio vim habet et elegantiam haud mediocrem. "Habent hic "vocem הוא in Textu duodecim MSS. et tres Editt." K.

quam ſingularis: apud cæteros etiam exempla abundant; unum tantum adponam ex Hoſea, quod habet etiam longe pulcherrimum πάθος [o].

איך אתנך אפרים
אמגנך ישראל :
איך אתנך כאדמה
אשימך כצבאים :
נהפך עלי לבי
יחד נכמרו נחומי :
לא אעשה חרון אפי
לא אשוב לשחת אפרים :
כי אל אנכי ולא איש
בקרבך קדוש [p] ולא אבוא בעיר :

" Quomodo dedam te, O Ephraim!
" Addicam te, O Iſrael!

[o] Hos. xi. 8, 9.

[p] Vix eſt, in quo magis diſſentiunt Interpretes, quam in hoc verſiculo explicando; præſertim ubi voces ipſæ adeo ſunt notæ, et periodi ratio tam manifeſta. Prope ſolus hic vidit aliquid HIERONYMUS, qui in *Comm. in loc.* ita exponit: " Non ſum " unus ex his qui in urbibus habitant; qui humanis legibus " vivunt; qui crudelitatem arbitrantur juſtitiam." Hieronymum ſequitur CASTELLIO. Eſt nimirum in poſteriore membro τὸ לא אבוא בעיר Parallelum et Synonymum τῷ לא איש in priore. Futurum אבוא habet vim frequentativam, (vide Ps. xxii. 3. et 8.) " non ſoleo urbem intrare; non ſum urbi- " cola." Eſt etiam in ſingulis membris pulchra inter ſe oppoſitio partium; " Sum Deus, et non Homo:" eſt Auxeſis in ſequenti, et paulum variatur ratio oppoſitionis; " Sum Deus " Tuus, tecum habitans, ſed peculiari modo, extra ordinem, " nec more hominum." Nihil, opinor, clarius, nihil elegantius.

" Quomodo reddam te Admæ similem;
" Faciam te instar Zeboimorum!
" Intus convertitur cor meum;
" Simul æstuant viscera mea pœnitentia.
" Non exequar iræ meæ fervorem;
" Non iterum perdam Ephraimum:
" Quia Deus ego sum, et non homo;
" In medio tui Sanctus, quanquam urbes non ha-
" bito."

Magna est in his Parallelis Synonymis formarum varietas, quarum nonnullas non pigebit adnotare. Fit nonnunquam Parallelismus per iterationem prioris membri, vel integri, vel ex parte:

רבת צררוני מנעורי [q]
יאמר נא ישראל:
רבת צררוני מנעורי
גם לא יכלו לי:

" Multum oppugnaverunt me ab adolescentia mea,
" Dicat nunc Israel;
" Multum oppugnaverunt me ab adolescentia mea,
" Non tamen mihi prævaluerunt."

אל נקמות יהוה [r]
אל נקמות הופיע:
עד מתי רשעים יהוה
עד מתי רשעים יעלזו:

" Deus ultionum, Jehova;
" Deus ultionum, effulge.

[q] Ps. cxxix. 1. et 2. [r] Ps. xciv. 1. et 3.

"Quouſque impii, O Jehova,
"Quouſque impii triumphabunt?"

בלחי החמור חמור חמרתים׃
בלחי החמור הכיתי אלף איש׃

"Maxilla aſini, acervum, acervos duos;
"Maxilla aſini, percuſſi mille viros."

Sic Iſaias[t]:

כי בליל שדד ער מואב נדמה׃
כי בליל שדד קיר מואב נדמה׃

"Profecto noctu vaſtatur Ar Moabi, exſcinditur;
"Profecto noctu vaſtatur Kir Moabi, exſcinditur."

Ita etiam Nahumus in ipſo ingreſſu ſublimis Vaticinii[u]:

[s] Jud. xv. 16. "Videndum, annon iſthæc verba ſint hoc potius modo reddenda: *Maxilla aſini turbando turbavi eos.* Hæc enim videtur eſſe grammatica vocum conſtructio: et verbum חמר uſitatam habet notionem *turbandi.* LXX. ſic reddunt, Ἐν σιαγόνι ὄνου ἐξαλείφων ἐξήλειψα αὐτούς, eandem ſequentes conſtructionem, ſed notionem verbi vehementiorem, nempe *delendi,* ſive *perdendi*; quem ſenſum adhuc retinet in lingua Arabica, in qua ſignificat non modo *commiſcere, turbare,* verum etiam *cooperire, ſupprimere.* Quod ſi pro altera illa interpretatione, quam etiam exprimit Verſio noſtra vernacula, urgeatur Exod. viii. 14. חמרים חמרים, *acervatim*; reſponderi poteſt, voces in his duobus locis alia atque alia forma comparere. Et verbum חמר hoc in loco ad exprimendum tumultum et confuſionem præcipue exquiſitum videtur, et aliis prælatum, gratia paronomaſiæ, et manifeſtæ aſſonantiæ, quam habet cum חמור, *Aſinus.*" H.

[t] Cap. xv. 1.

[u] Nah. i. 2.

אל קנוא ונקם יהוה
נקם יהוה ובעל חמה:
נקם יהוה לצריו
ונוטר הוא לאיביו:

"Deus zelotes, et ultor Jehova;
"Ultor Jehova, et irritabilis:
"Ultor Jehova inimicorum ſuorum;
"Et injuriæ memor ille in hoſtes ſuos."

Sæpe deeſt aliquid in poſteriore membro, e priore repetendum ad explendam ſententiam [x]:

שלח מלך ויתירהו
משל עמים ויפתחהו:

"Miſit rex, et ſolvit eum;
"Dominator populorum, et eum liberavit."

Similiter Iſaias [y]:

מלכים יראו וקמו
שרים וישתחוו:
למען יהוה אשר נאמן
קדש ישראל ויבחרך:

"Reges videbunt, et aſſurgent;
"Principes, et adorabunt:
"Propter Jehovam, qui fidelis eſt;
"Sanctum Iſraelis, et te elegit."

Frequenter totum membrum poſterius parti duntaxat alicui prioris reſpondet [z]:

[x] Ps. cv. 20. [y] Isai. xlix. 7.
[z] Ps. xcvii. 1.

יהוה מלך תגל הארץ
ישמחו איים רבים:

"Jehova regnat, exultet tellus;
"Lætentur insulæ plurimæ."

קומי אורי כי בא אורך [a]
וכבוד יהוה עליך זרח:

"Surge, effulge, nam venit lux tua;
"Et gloria Jehovæ super te oritur."

Tricola raro habent ultra duo Parallela Synonyma: impar membrum vel inchoat periodum, vel pene concludit, et ad reliquorum utrumque sæpe referri potest [b]:

נשאו נהרות יהוה
נשאו נהרות קולם
ישאו נהרות דכים:
מקולות מים רבים
אדירים משברי ים
אדיר במרום יהוה:

"Sustulerunt fluctus, O Jehova,
"Sustulerunt fluctus vocem suam;
"Usque sustulerunt fluctus fremitus suos.
"Vocibus aquarum multarum,
"Magnificis maris fragoribus,
"Magnificentior in excelso Jehova."

לכו ונשובה אל יהוה [c]
כי הוא טרף וירפאנו
יך ויחבשנו:

[a] ISAI. lx. 1. [b] PS. xciii. 3, 4.
[c] HOS. vi. 1, 2.

יחיינו מימים
ביום השלישי יקמנו
ונחיה לפניו׃

" Agite, redeamus ad Jehovam;
" Nam ipſe laceravit, et ſanabit nos,
" Sauciavit, et nos curabit:
" Vitæ nos reſtituet poſt biduum,
" Die tertio nos ſuſcitabit,
" Et in conſpectu ejus vivemus."

In Pentacolis, quorum ſimilis fere eſt ratio, medium nonnunquam locum habet membrum impar inter duo diſticha [d]:

כאשר יהגה האריה
והכפיר על טרפו
אשר יקרא עליו מלא רעים
מקולם לא יחת
ומהמונם לא יענה׃

" Quemadmodum rugit Leo,
" Et catulus leonis ſuper prædam ſuam,
" In quem cogitur paſtorum turba;
" Ad vocem eorum non pavebit,
" Neque ad tumultum eorum animum dejiciet."

[e]

תרא אשקלון ותירא
ועזה ותחיל מאד
ועקרון כי הוביש מבטה
ואבד מלך מעזה
ואשקלון לא תשב׃

[d] ISAI. xxxi. 4.

[e] ZACH. ix. 5.

"Videbit Afcalon, et timebit;
"Et Gaza, et vehementer dolebit;
"Et Accaron, quoniam puduit expectationis fuæ:
"Et peribit rex de Gaza,
"Et Afcalon non habitabitur."

Tetracola fere conftant duobus diftichis; fed eft ubi in his peculiare quoddam artificium cernitur in fententiarum diftributione[f]:

משמים הביט יהוה
ראה את כל בני האדם:
ממכון שבתו השגיח
אל כל ישבי הארץ:

"De cœlo profpicit Jehova,
"Cernit omnes filios hominis;
"De fede domicilii fui contemplatur
"Omnes incolas telluris."

אשכיר חצי מדם[g]
וחרבי תאכל בשר
מדם חלל ושביה
מראש פרעות אויב:

"Inebriabo fagittas meas fanguine,
"Et gladius meus devorabit carnem;
"Sanguine confofforum captorumque,
"De capite capillato inimici."

In quibus utrifque locis pofteriora membra ad priora referenda funt alternatim. Eleganter etiam Ifaias[h]:

[f] Ps. xxxiii. 13, 14. [g] Deut. xxxii. 42.
[h] Isai. liv. 5.

כי בעליך עשיך
יהוה צבאות שמו
וגאלך קדוש ישראל
אלהי כל הארץ יקרא׃

"Nam maritus tibi erit Creator tuus;
"Nomen illi Jehova Exercituum:
"Et redemptor tuus Sanctus Iſraelis;
"Deus univerſæ terræ vocabitur:"

in quibus alternant ſenſus. In ſequentibus alternat conſtructionis forma[i]:

ותמלא ארצו כסף וזהב
ואין קצה לאצרתיו
ותמלא ארצו סוסים
ואין קצה למרכבתיו׃

"Et plena eſt terra ejus argento et auro,
"Et nullus eſt modus ejus theſauris;
"Et plena eſt terra ejus equis,
"Et nullus eſt modus ejus curribus."

Eſt fortaſſe ſingularis exempli hoc Tetracolon[k]:

מי כיהוה אלהינו
המגביהי לשבת
המשפילי לראות
בשמים ובארץ׃

"Quis ſicut Jehova Deus noſter?
"Qui altiſſime habitat,
"Qui humillime reſpicit,
"In cœlis et in terra."

[i] ISAI. ii. 7. [k] PS. cxiii. 5, 6

ubi poſterius membrum ad duo priora diviſim tribuendum eſt; ut ſit, "Qui altiſſime habitat in cœlis, "et humillime reſpicit quæ ſunt in terra."

Alteram ſpeciem faciunt Parallela Antitheta; cum oppoſito contrario res illuſtratur. Hoc non uno modo fit: nam et ſententiæ ſententiis, et verba verbis, et ſingula ſingulis, et bina binis, et unum uni opponitur: quorum omnium exempla ſunt in ſequentibus [l].

נאמנים פצעי אוהב
ונעתרות [m] נשיקות שונא׃
נפש שבעה תבוס נפת
ונפש רעבה כל מר מתוק׃
יש מתעשר ואין כל
מתרושש והון רב׃
חכם בעיניו איש עשיר
ודל מבין יחקרנו׃

"Fideles ſunt plagæ amantis;
"Sed mendacia oſcula oſoris.
"Anima ſatura proculcabit favum;
"Sed animæ eſurienti omne amarum dulce eſt.
"Eſt, qui divitem ſe ſimulat, cum ei deſint omnia;
"Qui pauperem ſe fingit, cum ei divitiæ ſint multæ.

[l] PROV. xxvii. 6, 7. xiii. 7. xxviii. 11.

[m] "Etiamnum in uſu eſt in Oriente verbum עתר, et in Lexico "quodam Arabico inter præſtantiſſima habito exponitur per verbum כדב, (idem cum Hebræo כזב) *mentitus eſt*. Unde patet "Antitheſis inter duo Hemiſtichia; quam perfecte exhibere "fruſtra tentaverunt Interpretes. LXX. habent ἑκούσια, *ſpontanea*, "ſive *voluntaria*. Legiſſe videntur נעתדות." H.

"Sapiens ſibi videtur vir dives;
"Sed pauper prudens eum explorabit."

Fit nonnunquam contrapoſitio partium inter ſe in eadem ſententia, qualis ſemel in ſuperioribus occurrit; ut in proxime ſequente[n]:

שחורה אני ונאוה בנות ירושלם
כאהלי קדר כיריעות שלמה׃

"Nigra ſum, ſed tamen pulchra, O Hieroſoly-
"mitides;
"Sicut tentoria Kedarenſium, ſicut aulæa Salo-
"monis."

Quod etiam diviſim ſumendum eſt: "nigra, ut "tentoria Kedarenſium; pulchra, ut aulæa Sa-"lomonis." Ut denique in Samſonis Ænigmate[o]:

מהאכל יצא מאכל
ומעז יצא מתוק׃

"Ex edaci prodiit edulium;
"Atque ex acri prodiit dulcedo."

Equidem totum hoc genus potiſſimum convenit adagiis et dictis acutis; adeoque in Parabolis Salomonis præcipue cernitur, quarum vis omnis et elegantia ſæpenumero vertitur in hac partium contrapoſitione. Non tamen omnino abhorret a cæteris Hebrææ poeſeos partibus: nec reformidavit hanc exornationem Hanna in Oda εὐχαριστικῇ; cujus

[n] CANT. i. 5. [o] JUD. xiv. 14.

ut formam universam adumbravit, ita hunc etiam locum attigit in Hymno suo, Sanctissima Virgo Maria [p]:

קשת גברים חתים
ונכשלים אזרו חיל:
שבעים בלחם נשכרו
ורעבים [q] חדלו:
עד עקרה ילדה שבעה
ורבת בנים אמללה:
יהוה ממית ומחיה
מוריד שאול ויעל:
יהוה מוריש ומעשיר
משפיל אף מרומם:

"Arcus fortium conteruntur;
"Et qui lapsi sunt, accinguntur robore:
"Saturi ob victum operam suam locant;
"Et famelici esurire desinunt:
"Etiam sterilis septies peperit;
"Et, quæ abundarat liberis, effœta est.
"Jehova neci dat, et vitæ restituit;
"Dejicit in orcum, et educit.
"Jehova depauperat, et ditat;
"Deprimit, idemque evehit."

Parcius quidem isthac utitur sublimior Poesis: sed

[p] 1 SAM. ii. 4—7. confer LUC. i. 52, 53.

[q] "Manifesto desideratur aliquid post חדלו ad explendam sen-"tentiam. Quid si vocem עד ab initio Commatis proxime se-"quentis retrahamus, atque ita accipiamus, ac si derivata esset a "verbo עוד, *prædatus est?* Ita sensus erit, *Et famelici cessant a* "*prædando*; desinunt prædari, scilicet ob esuriem: ut חדלו רגז, "JOB. iii. 17." H.

in hac ipſa ſuavitate minime decedit a ſua dignitate Iſaias[s]:

בּרגע קטן עזבתיך
וּברחמים גדולים אקבצך׃
בּשצף קצף הסתרתי פני רגע ממך
וּבחסד עולם רחמתיך׃

"Puſillo momento dereliqui te;
"At miſerationibus magnis te colligam:
"Momentanea iracundia vultum a te pauliſper ab-
"didi;
"At ſempiterna clementia tui miſerebor.

הנה עבדי יאכלו ואתם תרעבו[t]
הנה עבדי ישתו ואתם תצמאו
הנה עבדי ישמחו ואתם תבשו׃
הנה עבדי ירנו מטוב לב
ואתם תצעקו מכאב לב
וּמשבר רוח תילילו׃

"Ecce ſervi mei edent, ſed vos eſurietis;
"Ecce ſervi mei bibent, ſed vos ſitietis;
"Ecce ſervi mei lætabuntur, ſed vos pudore ſuf-
"fundemini:
"Ecce ſervi mei cantabunt præ lætitia animi;
"Sed vos lamentabimini præ angore animi,
"Et præ mentis cruciatu ejulabitis."

Tertia ſpecies eſt Parallelorum, cum Sententiæ invicem reſpondent, non ejuſdem rei iteratione, aut oppoſitione diverſarum, ſed ſola Conſtructionis forma;

[s] Isai. liv. 7, 8.

[t] Isai. lxv. 13, 14.

in quam itaque referri poſſunt cætera, quæ in duas priores ſpecies non cadunt: Parallela Synthetica libet appellare. Horum exempla quædam inſigniora proferam [u].

תורת יהוה תמימה משיבת נפש
עדות יהוה נאמנה מחכימת פתי :
פקודי יהוה ישרים משמחי לב
מצות יהוה ברה מאירת עינים :
יראת יהוה טהורה עומדת לעד
משפטי יהוה אמת צדקו יחדו :
הנחמדים מזהב ומפז רב
ומתוקים מדבש ונפת צופים :

"Lex Jehovæ integra eſt, reſtituens animam;
"Teſtimonium Jehovæ verax, ſapientiam præſtans
"imperito:
"Præcepta Jehovæ recta ſunt, cor exhilarantia;
"Diſciplina Jehovæ pura, oculos illuminans:
"Reverentia Jehovæ caſta eſt, perpetuo perſtans;
"Judicia Jehovæ ipſa veritas; juſta ſunt pariter.
"Deſiderabiliora ſunt auro, et obryzo plurimo;
"Et dulciora melle, et favis ſtillantibus."

Longiuſculorum ſane verſuum genus hoc eſſe videtur, quorum non deſunt multa exempla apud Prophetas [x]:

איך שבת נגש שבתה מרהבה
שבר יהוה מטה רשעים שבט משלים :
מכה עמים בעברה מכת בלתי סרה
רדה באף גוים מרדף בלי חשך :
נחה שקטה כל הארץ פצחו רנה :

[u] Ps. xix. 8—11.

[x] Isai. xiv. 4—9.

גם ברושים שמחו לך ארזי לבנון
מאז שכבת לא יעלה הכרת עלינו :
שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך
עורר לך רפאים כל עתודי ארץ
הקים מכסאותם כל מלכי גוים :

"Quomodo cessavit oppressor, cessavit auri ex-
"actrix!
"Fregit Jehova virgam impiorum, sceptrum do-
"minantium!
"Qui cædebat populos atrociter, plaga nunquam
"remissa;
"Qui irate dominabatur gentibus, profligatur nullo
"prohibente.
"Quiescit, tranquilla est tota tellus; erumpunt in
"cantum;
"Etiam Abietes lætantur de te, Cedri Libani;
"Ex quo jacuisti, non ascendit in nos excisor.
"Orcus propter te commovetur subtus, ut venienti
"eat obviam;
"Excitat tibi defunctos, omnes primores terræ;
"Surgere facit de soliis suis omnes reges gen-
"tium."

Porro ex hoc genere Parallelorum multa sunt Tricola[y]:

זרמו מים עבות
קול נתנו שחקים
אף חצציך יתהלכו :
קול רעמך בגלגל

[y] Ps. lxxvii. 18, 19.

האירו ברקים תבל
רגזה ותרעש הארץ׃

"Exundarunt aquis nubes;
"Fragorem edidit æther;
"Tum ſagittæ tuæ diſcurrerunt:
"Vox tonitrus tui in turbine;
"Illuxerunt orbi fulgura;
"Commota eſt et intremuit tellus."

אהיה כטל לישראל[z]
יפרח כשושנה
ויך שרשיו כלבנון׃
ילכו יונקותיו
ויהי כזית הודו
וריח לו כלבנון׃

"Ero ſicut ros Iſraeli;
"Germinabit in morem lilii;
"Et radices aget inſtar Libani.
"Procedent ejus ſurculi;
"Eritque decus ejus inſtar oleæ;
"Et odor ei, qualis Libano."

Sæpe unum membrum duo in ſe enuntiata continet[a]:

המו גוים מטו ממלכות
נתן בקולו תמוג ארץ׃
הרפו ודעו כי אנכי אלהים
ארום בגוים ארום בארץ׃

"Tumultuantur gentes; commoventur regna:

[z] Hos. xiv. 6, 7.

[a] Ps. xlvi. 7. et 11.

"Edit vocem [Deus ;] illico colliquefcit tellus.
"Defiftite, atque agnofcite me effe Deum :
"Evehar in gentibus ; evehar in terra."

כי תעבר במים אתך אני [b]
ובנהרות לא ישטפוך
כי תלך במו אש לא תכוה
ולהבה לא תבער בך׃

"Cum tranfibis aquas, ego tibi adero ;
"Cum flumina, non te fubmergent :
"Cum vades per ignem, non cremaberis ;
"Et flamma non te comburet."

Una eft figura, quam fæpe ufurpant in hoc genere, quæque videtur effe omnino Poetica : nimirum cum numerum definitum pro indefinito ponunt, Parallelifmi præcipue, ut videtur, caufa ; fit enim nonnunquam, ut his numeris minus accurate refpondeant res deinceps enumeratæ [c].

בשש צרות יצילך
ובשבע לא יגע בך רע׃

"In fex periculis te liberabit ;
"Et in feptem non attinget te malum."

אחת דבר אלהים [d]
שתים זו שמעתי׃

"Semel locutus eft Deus ;
"Bis etiam illud audivi."

Notum eft illud Amofi aliquoties repetitum [e] :

[b] ISAI. xliii. 2.
[c] JOB. v. 19.
[d] PS. lxii. 12.
[e] AMOS. i. 3. &c.

על שלשה פשעי דמשק
ועל ארבעה לא אשיבנו׃

"Propter tria peccata Damaſci,
"Et propter quatuor, eam non reſtituam."

Magna eſt in his Parallelis Syntheticis formarum varietas, et prope infiniti ſimilitudinis gradus: adeo ut nonnunquam admodum ſubtilis ſit Paralleliſmi ratio; magiſque pendeat ab arte quadam et ſolertia ſententiæ membra diſpertiendi, et inciſa faciendi, et ſupplendi inſuper ab una parte quod alteri deeſt, quam ex obvia conſtructionis forma appareat. Hoc quam late pateat, quamque exilem et ſimul difficilem habeat explicationem, uno exemplo intelligi poteſt. Monocolon hoc eſſe videtur, et ſane eſt, ſi nudam ſententiam ſimpliciter ſpectes[f]:

ואני נסכתי מלכי על ציון הר קדשי׃

"Ego vero inunxi regem meum in Sione monte
"meæ ſanctitatis."

Cæterum in medio diſtinguendum eſſe, unumque enuntiatum in duo diſtribuendum, monet univerſa hujuſce Pſalmi compoſitio; quaſi eſſet,

ואני נסכתי מלכי
נסכתיו על ציון הר קדשי׃

"Ego vero inunxi regem meum;
"Inunxi eum in Sione monte meæ ſanctitatis."

Quod et hoc in loco, et ſæpe alias, vidiſſe Maſoretæ[g] videntur.

[f] Ps. ii. 6.

[g] Nam vocem מלכי notant Accentu diſtinctivo *Athnac*, quo

In hac peculiari conformatione, ſive Paralleliſmo, Sententiarum Metricæ Hebrææ artificium magna ex parte contineri exiſtimo: cui inſuper acceſſiſſe credibile eſt numerorum, vel etiam pedum, aliquorum obſervationem: ejus vero rei adeo jam obſcura eſt ratio, ut utrum aurium ſolummodo menſura, ac ſpatiorum ſimiliter decurrentium ſono regeretur; an certa aliqua demenſione, ac legibus accuratius definitis conſtaret, fruſtra omnino jam diſquireremus. Cum autem et hoc, et reliqua etiam metricæ artis ſigna et quaſi veſtigia in pleriſque Prophetarum ſcriptis, pariter atque in Libris Poeticis, extant; id ſatis eſſe cauſæ arbitror, cur in horum cenſum illos etiam referam.

Ne autem iſti Sententiarum Compoſitioni tantum tribuere videar, quantum hactenus nemo, et opinionem nulla ſatis idonea auctoritate commendatam temere amplecti; proponam vobis Azariæ Judæi, non quidem antiqui, ſed valde probati auctoris, de hac re ſententiam. Ait ille [b], "Sine dubio eſſe men-"ſuras et proportiones certas Canticorum ſacrorum, "ſed illas non conſiſtere in numero motionum, (hoc "eſt, ſyllabarum) vel pedum perfectorum aut imper-"fectorum, juxta formam carminum hodiernorum; "ſed in numero Rerum, et illarum (rerum) partium, "Subjecti ſcilicet et Prædicati, et quod illa inter ſe "copulat in unaquaque ſententia et enuntiatione:" (quæ tamen Azariæ verba ſunt cum aliquo temperamento intelligenda, nec ex Dialecticorum formulis

plerumque Diſtichorum membra interpungunt. Vide porro, ſi libet, Ps. xvii. 7. xxxii. 3. xxxiii. 14. cii. 8. cxvi. 1, 9, 12, 14, 15, 18. cxxxvii. 2.

[b] *Mantiſſa Diſſert.* ad Librum COSRI, pag. 418.

restrictius interpretanda; pergit enim,) "sic est ver-
"sus duabus mensuris, seu propositionis partibus,
"constans; quibus si accedat secundus, fiunt qua-
"tuor: alius qui constat ex tribus; quibus si alter
"accedat, fiunt sex: — non enim tibi sunt nume-
"randæ vel syllabæ vel dictiones, sed sensus." Ex-
empli gratia: ימינך יהוה "Dextra tua, O Jeho-
"va[i]!" ex mente Azariæ sunt duæ mensuræ, sive
integræ propositionis partes; item duæ, נאדרי בכח
"Magnifica est virtute;" quæ conjunctæ faciunt
Tetrametrum: similis est ratio sequentis;

ימינך יהוה תרעץ אויב

"Dextra tua, O Jehova, confregit hostem."

Ita in harum propositionum utraque tres sunt mensuræ[k],

יערף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי

"Destillabit, ut pluvia, doctrina mea; fluet, ut
"ros, mea oratio:"

adeoque conjunctæ faciunt Hexametrum. Equidem nec nihil, neque omnia, hæc sunt, quæ hic dicit: nam et multis in locis alio est confugiendum, ubi valde inæqualis est sententiarum distributio, et parum inter se respondent propositionum partes, ut sæpe fit etiam in Psalmis; et ubi vel maxime ordinatæ et compositæ sunt sententiæ, haud facile semper ad illius formulas reduci possunt. Verum etsi non sit illud solum, atque unicum, in quo tota res vertitur; tamen in eo haud parum inesse momenti ad distinguendos

[i] EXOD. xv. 6.

[k] DEUT. xxxii. 2.

carminum numeros, nemo opinor dubitabit, qui in libris Poeticis legendis, atque in his magna Propheticorum parte, ad hanc rem paulo diligentius animum attenderit.

Quod ſi quis totam hanc membrorum atque inciſorum obſervationem, tenuem, ac nugatoriam, operæque plane inutilis eſſe exiſtimet; reputet is ſecum, nihil cuiquam majori eſſe uſui ac præſidio ad inveſtigandos ſcriptoris alicujus ſenſus, quam ut ejus ſtyli et generalem charactera et peculiares notas imprimis intelligat, ſemperque eo ſedulo animum advertat: porro etiam ſciat, nulla alia de cauſa ſæpius in errorem incidiſſe omnes interpretes, quam ex hujus ipſius rei incuria; vix quidquam uberiores in critica ſacra verſanti fructus etiamnum polliceri, quam poſitam in eadem curioſam et ſolicitam diligentiam.

PRÆLECTIO VICESIMA:

POESEOS PROPHETICÆ GENERALIS CHARACTER.

QUIBUS inductus rationibus Prophetarum vaticinia poeticis Hebræorum monumentis adnumerarem, proxime exposui. De majori parte loquor, non de omnibus Prophetarum scriptis: sunt enim in his nonnulla, quæ non sunt Vaticinia; sunt alia, quæ cum justa sint Vaticinia, non tamen sunt Poetica. Primum itaque ex eo numero eximo narrationes plane historicas rerum gestarum, quæ Vaticiniis occasionem dederunt, et quarum expositio eisdem inducendis, illustrandis, explicandisque inservit: ejusmodi aliqua habet Isaias, multa Jeremias. Totum quod dicitur Jonæ Vaticinium est rei gestæ nuda explicatio, nihil habens Poeticum præter Vatis precationem, eaque est Ode. Deinde excipiendæ sunt etiam Vaticinationes, graves forsan et elatæ, sed stylo et sententiis Poeticis minime compositæ; cujus generis multa habet Ezekiel, oratoribus fortasse quam poetis sæpius adnumerandus. Utramque ob causam, nimirum quod sit rerum partim gestarum, partim gerendarum, mero sermone exposita narratio, totum Danielis Librum e Poeticorum censu excludo. Is quidem Parabolicis

Imaginibus multum utitur; ſed ut Propheta, per viſiones, et umbras allegoriarum, res et eventa ſignificans, ſine ullo ſtyli Poetici colore. Danielem Judæi etiam Prophetam eſſe negant; verum argumentis valde futilibus ſententiam ſuam confirmatum eunt: nam quæ de dotis Propheticæ conditionibus, de diverſis ejuſdem gradibus, deque diſcrimine inter veram Prophetiam et Spiritum Sanctum, ſtatuunt [a], ea omnia ſunt vaniſſima, nec in rei natura poſita, neque ulla ſacrorum ſcriptorum auctoritate comprobata. Addunt, eundem nec diſciplinæ propheticæ uſu et præceptis primo imbutum fuiſſe, neque poſtea more prophetico vitam inſtituiſſe: quod ad cæleſtis inſtinctus et divinæ facultatis opinionem minuendam quid faciat, non video; cauſam forſan oſtendit, cur Danielis ſtylus tantam habeat a reliquis diſſimilitudinem, tantumque abhorreat a Poetico charactere, quem cæteri fere communem habent, quemque, ut ſupra expoſui, e diſciplina et ſcholis aliqua ex parte hauſerunt.

Porro, occurrunt in Prophetarum ſcriptis alia nonnulla, quæ Poetica quidem ſunt, ſed ad hanc Speciem non pertinent; integra nimirum Poemata diverſi generis, Odæ, Elegiæ, apud Iſaiam, Habaccucum, Ezekielem. His demum exceptis, reliqua Prophetarum Vaticinia, quorum nonnulla in libris hiſtoricis extant ſingulatim fere a me antehac commemorata, ſummam quandam conficiunt, quæ eam Poeſeos ſpeciem, quam Propheticam appello, conſtituit. Hujus ſpeciei deſcriptionem aliquam, per quam a cæteris diſcriminari poſſit, primum vobis conabor proponere:

[a] Vide MAIMON. *More Neboc.* ii. 45.

de ſingulis Prophetis, de eorum ſtylo et charactere, quantum ad Poeticam pertinet, diſceptationem deinceps aggreſſurus.

Poeſeos Propheticæ ingenium ex ipſius Prophetiæ natura et fine inveſtigandum eſt. Omnis Prophetiæ finis proximus ſpectat ad eorum utilitatem, qui eventum præſignificatum ætate antecedunt; eſtque vel Terror, vel Conſolatio. Ad incutiendum Terrorem, vel Conſolationem adhibendam, neceſſaria eſt rerum triſtium vel lætarum amplificatio, fuſæ deſcriptiones, imagines variæ, grandes, elatæ; eæque non nimis determinatæ, nec in ſingulis partibus et adjunctis hærentes; ſed potius vagæ ac generales, univerſam tantum totius rei naturam ejuſque magnitudinem exprimentes: ſiquidem prophetia ex natura ſua habet aliquam obſcuritatem ſecum conjunctam, eſtque, ut eleganter Apoſtolus, [b] ὡς λύχνος ἐν αὐχμηρῷ τόπῳ φαίνων, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατείλῃ. Eſt etiam Prophetiæ ulterior finis, quique eos reſpicit, qui eventum prænuntiatum poſtero tempore ſecuturi ſunt; nimirum, demonſtratio teſtificatioque Divinæ Veritatis. Atque is quidem poſtulare videtur prope diverſum enuntiationis modum; ſiquidem huic rei inſerviret maxime dictio propria, imagines aptæ, adjunctorum enumeratio, notatio ſingularium. Horum vero ut apertior deſignatio velum illud obſcuritatis oraculo penitus detraheret, ita etiam parcior uſus ſpecialium attributorum ei fini abunde ſufficiet; etenim unius atque alterius adjuncti notatio ſpecialis, ſimulque univerſalium imaginum proprietas poſt eventum longe clarius elucens, in hac re incredibilem habet

[b] 2 PET. i, 19.

evidentiam [c]; uti multis exemplis ostendi posset. Igitur Dictio Prophetica priorem illam rationem præcipue sequitur; in generalium amplificatione maxime versatur; ad specialem attributionum et circumstantiarum enarrationem parce cauteque descendit.

Porro, id etiam sæpenumero habet Prophetia, ut plures eventus, natura et tempore disjunctos, simul prospiciat, et per diversos veluti gradus ad extremum præcipuumque exitum perveniat. Hanc etiam ob causam notiones universales maxime sequitur, easque communibus imaginibus exprimit; quippe quæ totam Divini consilii comprehensionem includere possint, singulasque rerum atque eventuum progressiones comitari; ad propinquiorem aliquam veluti metam facile referendæ, sed ad ultimi finis magnitudinem et pondus exæquandum accuratius adnumeratæ atque appensæ.

Quod si ea sit quam dixi Prophetiæ ipsius indoles; si in extremis tantum rerum lineamentis effingendis, et in generalibus affectionibus describendis amplificandisque, præcipue versetur; exinde satis intelligi potest, primo, quanto cum suo emolumento Poesi adjutrice et administra utatur, quamque ad omnes suas rationes accommodatam habeat dictionem Parabolicam; cujus ea natura est, sicuti fuse antea exposui, ut magnam præbeat copiam et varietatem communium imaginum, quibus aliqua materies late ampleque in universum exornari possit: deinde, quinam esse debeat Propheticæ Poeseos proprius Character.

Est itaque Poesis Prophetica ornatior, splendidior,

[c] Vid. supra PRÆL. XI. sub fin.

florentior, quam ulla alia Sacræ Poeseos species; Imaginibus uberior et frequentior, iis nimirum, quæ in Stylo Parabolico communes sunt ac veluti publici juris, quæque a rebus certis definitisque ad notiones infinitas et universales signandas, servata quadam analogia, transferuntur. Atque ex his etiam eas frequentat maxime, quæ petuntur ab Historia sacra, et a rebus Naturalibus: Metaphoris, Allegoriis, Comparationibus, ad hæc fusis etiam Descriptionibus, præ cæteris abundat. Habet ex sua natura germanum ac sincerum ἐνθουσιασμὸν; ideoque in φαντάσιαις et ἐναργείᾳ valde excellit, unde eximia oritur Sublimitas: hinc etiam est, quod in Affectibus exprimendis sæpe feliciter admodum versatur; quanquam in iisdem concitandis constantius occupata: hunc enim finem semper habet sibi propositum, hoc munus veluti propriam provinciam administrat.

Quod ad rerum ordinem ac dispositionem attinet, formamque legitimam, quæ in hac specie integrum Poema conficiat; nihil sane statui potest, quod in universum videatur obtinere. Soluta plerumque, ut par est, et libera, suo impetu fertur; nullas servans leges, sed materiæ rationem sequens, et Divini Spiritus impulsum. Quanquam non pauca sunt, quorum hac etiam in parte eximia est pulchritudo; qualia sunt ex brevioribus Vaticiniis Balaami effata, quæ singula suam quandam figuram habent et justam partium descriptionem; eleganti inchoantur exordio, apta rerum continuatione ac serie decurrunt, et perfecta demum conclusione plene absolvuntur. Multa etiam ejusmodi sunt apud reliquos Prophetas, et præcipue Isaiam, quæ eo nomine laudari possunt, atque in justorum Poematum censum merito referri. Ex

hujus elegantissimi Vatis scriptis proponam vobis, Academici, in hoc genere exemplum, omnibus et dictionis et compositionis Poeticæ luminibus ornatum: non modo ut ostendam, quam accurate nonnunquam rerum ordinem aptamque partium distributionem servet Poesis Prophetica, sed ut simul explicare possim dilucidius ipsius Prophetiæ naturam atque indolem jam traditam; atque id quidem vel præcipue; nam quæ de hac re, in se quidem reconditа et subtili, generatim et nude modo disserui, vereor ne vobis ea aliquantum involuta et obscura viderentur.

Insigne continent Vaticinium capita Isaiæ quartum et quintum supra tricesimum. Poema est simplex, unum, integrum; duabus constans partibus pro ratione subjectæ materiæ, quæ, quod ad generalem ejus naturam attinet, valde perspicue atque evidenter exponitur. Denunciatur enim primo adversus universos hostes Ecclesiæ Dei notabile aliquod, idque absolutum ac novissimum, excidium; deinde ei eventui consequens plena et perfecta Ecclesiæ instauratio promittitur. Utitur Vates magnifico exordio, totam rerum naturam excitans ad ea percipienda quæ ad universum terrarum orbem pertinerent [d]:

קרבו גוים לשמע
ולאמים הקשיבו:
תשמע הארץ ומלאה
תבל וכל צאצאיה:

« Accedite, gentes, ad audiendum;
« Et populi, animum advertite:

[d] Cap. xxxiv. 1.

"Audiat tellus, et plenitudo ejus;
"Orbis, et omnis ejus propago."

Tum proponit decretum Jehovæ de gentibus omnibus, impiis nimirum Deoque invisis, funditus extirpandis; eamque excisionem amplificat lectissima varietate splendidissimarum imaginum, quæ omnes ex eo sunt genere, quod in hujusmodi materia communiter a plerisque Vatibus usurpatur; quarumque ea ratio est, ut vim, magnitudinem, atrocitatem, ac pondus rei designatæ exaggerent; de more autem modoque, de tempore, de loco, de minutioribus eventus circumstantiis, nihil certi definiant. Primo eam exponit quasi cladem stragemque bellicam a Victore in hostes editam [c]:

וחלליהם ישלכו
ופגריהם יעלה באשם
ונמסו הרים מדמם׃

"Occisi eorum projicientur;
"Ex cadaveribus ascendet fætor;
"Montesque eorum sanguine colliquescent."

Tum audacius insurgit, et imaginibus a Chao Mosaico petitis, et ad omnem qualiscunque sit gentium et regnorum eversionem exprimendam solenniter usitatis, eundem rerum exitum ita amplificat, ac si exponeretur mundi ipsius dissolutio [f]:

ונמקו כל צבא השמים
ונגלו כספר השמים
וכל צבאם יבול

[c] Ver. 3.

[f] Ver. 4.

כנבל עלה מגפן
וכנבלת מתאנה:

"Et contabefcet omnis cœlorum exercitus;
"Cœli ipfi inftar fchedulæ convolventur:
"Et omnis eorum exercitus decidet;
"Sicut caffa de vite folia,
"Utque marcida ex arbore fua ficus."

Protinus alia inducitur imago; celebratur ingens Sacrificium, opima et larga Victimarum mactatio; fit Jehovæ ipfius Profopopœia, reique fub oculos fubjectio[g]:

כי רותה בשמים חרבי
הנה על אדום תרד
ועל עם חרמי למשפט:
חרב ליהוה מלאה דם
הדשנה מחלב
מדם כרים ועתודים
מחלב כליות אילים
כי זבח ליהוה בבצרה
וטבח גדול בארץ אדום:

"Nam inebriatus eft in cœlis gladius meus;
"Ecce in Idumæam defcendet,
"In populum a me juftæ internecioni devotum.
"Gladius Jehovæ fatiatus eft fanguine,
"Pinguefactus adipe;
"Sanguine agnorum et hircorum,
"Adipe ex renibus arietum:
"Siquidem Jehovæ facrificium eft Botfræ,
"Et ingens mactatio in terra Idumæorum."

[g] Ver. 5, 6.

Hirci, arietes, tauri, juvenci, cæteraque animalia, quorum hic et deinceps ſit mentio, ex eorum itidem ſunt genere, quorum communis eſt uſus, et lata quædam atque univerſalis accommodatio, ad deſignandos gentium Deo inimicarum duces et tyrannos, crudeles, ſuperbos, feroces, inſolenteſque. Atque eadem plane eſt ratio Botſræ et Idumææ, urbis gentiſque Dei Populo infeſtiſſimæ; quas ipſas non niſi leviter, ac veluti in tranſcurſu, attingere videtur hoc Vaticinium: ſed eſt appellatio a proprio ad univerſi generis rationem traducta; ſive, uti dixi, imaginis a re certa definitaque ad notionem infinitam et univerſalem deſignandam per Analogiam facta tranſlatio; in qua etiam ſuam hic proprietatem habet vocum ipſarum [h] vis ac poteſtas. Porro, novis jam iiſque ſplendidiſſimis coloribus ejuſdem rei ornatur deſcriptio; ex Sodomorum everſione transfertur imago, qui, ut antea notavi, eſt unus ex illis communibus locis [i]:

כי יום נקם ליהוה
שנת שלומים לריב ציון:
ונהפכו נחליה לזפת
ועפרה לגפרית
והיתה ארצה לזפת בערה:
לילה ויומם לא תכבה
לעולם יעלה עשנה
מדור לדור תחרב
לנצח נצחים אין עבר בה:

"Agitur enim dies ultionis Jehovæ;
"Annus pœnarum ſumendarum Sionis vindici:

h Vide Lowth. et Vitring. in loc. et in Cap. lxiii. 1.
i Ver. 8, 9, 10.

" Et vertentur torrentes ejus in picem,
" Pulvisque ejus in sulphur;
" Et terra ejus in ardentem picem tota redigetur:
" Noctes diesque inextincta ardebit;
" Fumus ejus in æternum ascendet:
" In perpetuas ætates jacebit deserta;
" Per infinita sæcula nemo eam peragrabit."

Postremo, idem adhuc eventus adumbratur sub imagine desertissimæ solitudinis et immanissimæ cujusdam vastitatis, cui ex divino decreto ea regio addicitur; [k] cujus rei fusiorem descriptionem per plura adjuncta, quorum tamen omnium communis quædam est et generalis natura, varie, eleganter, magnificeque Vates deducit.

Altera pars hujus Poematis eodem plane modo tractatur, exhibetque scenam quandam pulchre contrapositam et adversantem superiori. Imagines, quibus varie splendideque ornatur, sunt item omnes universales et late patentes, sed quarum nota est potestas et aperta significatio. Superiorum plurimæ ex Historia petebantur; hæ transferuntur fere omnes e rebus Naturalibus [l].

ישׂשׂום מדבר וציה
ותגל ערבה ותפרח כחבצלת:
פרח תפרח ותגל
אף גילת ורנן
כבוד הלבנון נתן לה

[k] Ver. 11. &c. " Ver. 16. pro פי הוא habent פי יהוה, tres MSS: " item alii duo a manu correctoris. LXX. etiam legerunt יהוה." K. Habent פיהו duo MSS: *Erfurt.* vide Biblia Heb. MICHAELIS in locum.

[l] Cap. xxxv. 1, 2.

הדר הכרמל והשרון
המה יראו כבוד יהוה
הדר אלהינו׃

"Lætabuntur deserta et inculta;
"Et exultabit solitudo, et florebit, ut rosa:
"Eximie florebit, et exultabit;
"Etiam cum jubilatione et cantu:
"Dabitur ei Libani gloria;
"Decor Carmeli et Saronis:
"Hi videbunt gloriam Jehovæ;
"Dei nostri majestatem."

Quænam sit Libani et Carmeli figurata potestas, quamque late pateat [m]; unde etiam ducatur imago gloriæ majestatisque Divinæ manifesto conspiciendæ [n], prius notavi: Terræ desertæ et siticulosæ cultura et irrigatio, ad designandam uberiorem Divinæ gratiæ donorumque spiritualium effusionem, in stylo Parabolico adeo solenniter et constanter usurpatur, ut nulla egeat explicatione; uti nec cætera, quæ sequuntur, his finitima atque analoga, quibus idem eventus copiose ornateque amplificatur.

Totum quidem Poema perlegenti rerum ordo clarius elucebit: ex iis autem quæ notavi satis credo apparet, quod imaginum genus præcipue sectetur Poesis Prophetica; quos colores, quæ amet pigmenta: quomodo in materia aliqua adornanda ita versetur, ut generalem ejus naturam clare explicet, magnitudinem ejus ac momentum pro rei dignitate illustret; speciales autem habitus, et minutiora adjuncta, et gradus cujusque intermedii notas, inter ipsas universalium quasi plicaturas et sinus quodammodo delitescentia,

[m] Vid. supra Præl. VI.

[n] Præl. VIII.

recondat, non niſi ipſo eventu plene evolvenda. Eſt ſane pars una et fortaſſe altera [o] hujuſce Vaticinii, in

[o] Vide Cap. xxxv. 4, 5, 6, 8. Quæ haud dubie proxime referenda ſunt ad primum Meſſiæ adventum; ad miracula ab eo edita; ad Evangelii prædicationem, et divinæ Gratiæ effuſionem. Cæterum Commati octavo magnas tenebras offudit abſurda Periodi interpunctio, Maſoretarum auctoritate pene conſecrata. Eſt autem re vera Pentacolon, hoc modo diſtribuendum:

והיה שם מסלול ודרך
ודרך הקדש יקרא לה
לא יעברנו טמא
והוא למו הלך דרך
ואוילים לא יתעו׃

"Et erit illic agger et via;
"Et via ſancta appellabitur:
"Non tranſibit per eam immundus;
"Sed Ipſe illis aderit iter faciens,
"Et inſipientes non decrrabunt."

Ipſe, nimirum Deus noſter, ſuper Ver. 4. memoratus; ὃς ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ εἰσῆλθε καὶ ἐξῆλθεν ἐφ' ἡμᾶς. Ita diſtinxerunt CHALD. SYR. VULG. et nonnulli recentiorum; et fruſtra repugnat VITRINGA, longe doctiſſimus Interpres, ſed Maſoretarum decretis plus æquo mancipatus.

Notat Cl. HOUBIGANTIUS, LXX. v. 2. pro ורנן legiſſe ירדן: de qua variatione lectionis, cum ſit non levis momenti, KENNICOTTUM noſtrum conſului. Quanquam ad hanc quidem vocem reſtituendam nihil adjumenti adhuc attulerint Codices MSS. is tamen benigniſſime mihi remiſit Annotationes quaſdam Criticas in totum hoc Iſaiæ Caput: quarum ſummam, quam breviſſime potero, hic dabo; multa, quibus ille ſuam ſententiam plenius confirmat explicatque, eruditis relinquens ſupplenda.

"Verſ. 1. ישׂשום, non agnoſcunt Suffixum Verſiones Antiquæ. Adhæſit fortaſſe מ ex initio vocis ſequentis. Solenne erat in Heb. MSS. ad implendam lineam deſinentem, aſſumere literam vel literas initiales ſequentis vocis, quam tamen integram poſtea exhibent.

"V. 2. Bene obſervatum a Cl. HOUBIGANTIO, LXX. aliter

qua hujufmodi aliquod oftendi poffet; in cæteris e-ventuum fingulorum adjuncta et progreffiones rimari

" legiffe; loco etenim vocum גילת ורנן, alias legerunt voces, quas
" reddiderunt, τὰ ἔρημα τῦ Ἰορδάνυ, (et fic ARABS;) recteque ea
" lectio *Jordanis* ad Prophetæ mentem ab eodem accommodari
" videtur. Is legendum exiftimat, גלת הירדן, *irrigua Jordanis*:
" malim גידת ירדן, *ripa Jordanis*. In præfenti lectione, גילת ורנן,
" neque ineft fenfus qui inde extorquetur, neque conftructionis
" ratio ullo modo conftat. Deeft etiam fubjectum, ad quod re-
" ferri poffit vox לה, *ei*; quæ jam recte habebit גידת anteceden-
" tem. Legitur quater vox גדות, *ripæ*, et ter cum *Jordane* (ut
" hic) conjungitur: et licet vox fingularis גידה non alibi inve-
" niatur, occurrit tamen Chaldaice גידא, *ripa*.

" Melius et elegantius difponentur et fententia et verficuli,
" tranfpofita commatis diftinctione, hoc modo:

יששו מדבר וציה
ותגל ערבה ותפרח
כחבצלת פרח תפרח:
ותגל אף [גידת ירדן]
כבוד הלבנון נתן לה

" Sex MSS. pro לה legunt לך. Hoc fi admittatur, verfio erit,

" Et exultabis etiam, O ripa Jordanis;
" Gloria Libani dabitur Tibi."

" Sed forfan vera lectio erit, ותגלי את, Et Tu exultabis, O ripa:
" nam *Pe* finalis fæpe fic exprimitur in MSS. ut a ת ægre dig-
" nofci poffit; ut hac ipfa in voce in duobus MSS.

" Verf. 7. רבצה, legendum videtur, רבצים, ut concordet cum
" תנים. Antiquiffimus nofter MS. habuit ם pro ה a prima
" manu; et alius habet רביצה, retinens י, quanquam alieno in
" loco. Senfus autem hujus commatis eft;

" In manfione, qua cubant dracones,
" Gramen erit pro arundine et junco."

" Verf. 8. Alterum ודרך omittunt, non modo SYRUS, fed et
" quatuordecim MSS. Pro לה HOUBIGANTIUS לו legendum ex-

nondum conceditur; plane enim videtur hoc Vaticinium ex eorum numero esse, quæ ad ultimam prænuntiatorum eventuum metam nondum pervenerunt, in arcanis Dei decretis adhuc reposita.

Ut autem Poematis alicujus Prophetici universam formam ac speciem integram uno in conspectu propius pleniusque intueri possitis, addam unum ex illis Balaami Vaticiniis, quæ modo memoravi, et quorum sæpius mentionem facio; nihil enim habet Poesis Hebræa in ullo genere limatius aut exquisitius. Hoc autem, de quo loquor, abundat lætissimis ac splendidissimis imaginibus a natura petitis; ipso etiam colore ac flore quodam dictionis, et figurarum varietate, præcipue elucet. Hoc si nunc, aut si quæ aliquando alia, experiar, an Latino carmine adumbrari possint, vestræ erit humanitatis, Academici, conatus nostros in meliorem partem accipere [p].

Tuis, Jacobe, quantus est castris decor!
    Tuisque signis, Israel!
Ut rigua vallis fertilem pandens sinum;
    Horti ut scatentes rivulis;

" istimat; et recte quidem, cum in commate sequente Suffixum
" eodem spectans sit Masculinum, יערבנו.

" Vers. 9. Post והלכו inserenda videtur vox בה, vel שם, ad sen-
" sum necessaria; adstipulantibus LXX. et ARAB." K.

Porro autem vers. 8. probat Vitringa sententiam CHALDÆI, sic interpretantis; *Et non deficient transeuntes viam:* nec tamen secutus est; haud perspiciens, quomodo ille eam ex Hebræis exsculpserit. CHALDÆUS haud dubie pro והוא למו, legit ולא חמו: quod Vir summo loco, summa eruditione, inter alia multa me monere dignatus est.

[p] NUM. xxiv. 5—9.

Sacris Edenæ costi ut in sylvis virent,
Cedrique propter flumina.
Illi uda multo rore stillant germina,
Fœtusque alunt juges aquæ.
Sancti usque fines promovebit imperî
Rex usque victor hostium.
Illum subacto duxit ab Nilo Deus,
Novis superbum viribus,
Qualis remotis liber in jugis oryx
Fert celsa cœlo cornua.
Vorabit hostes; ossa franget; irritas
Lacerabit hastas dentibus.
Ut leo, recumbit; ut leæna, decubat;
Quis audeat lacessere?
Quæ quisque tibi precabitur, ferat bona!
Mala quæ precabitur, luat!

PRÆLECTIO VICESIMA PRIMA:

PROPHETARUM SINGULORUM PROPRII CHARACTERES.

"PROPHETÆ habent ſinguli proprietates ſuas," inquit Hieronymus[a]; de duodecim Minoribus loquens; quod de tribus Majoribus multo etiam magis eſt verum. Nam ab Iſaia multum diſtat Jeremias; neque facile quidquam poteſt eſſe in eodem genere magis diverſum, quam eſt ab utroque diſſimilis Ezekiel.

Iſaias, ut ordine ita dignitate Prophetarum omnium princeps, ſic omnibus abundat virtutibus, ut nihil in hoc genere perfectius concipi poſſit. Idem elegans et ſublimis, ornatus et gravis, cum ubertate et copia, tum vi et pondere mirabilis. In Senſibus, incredibilis elatio, majeſtas, divinitas; in Imaginibus, ſumma proprietas, dignitas, pulchritudo, fœcunditas denique et varietas lectiſſima; in Dictione, ſingularis elegantia, et in tanta rerum obſcuritate mira perſpicuitas et candor; ad hæc, in Poetica Sententiarum Compoſitione tanta dulcedo, id ſive felicitatis ſive artificii, ut ſi quidquam jam reliqui habent carmina Hebræa priſtinæ jucunditatis et gratiæ, id in Iſaiæ præcipue monumentis contineri, clariſſimeque perſpici poſſe, crediderim: ut de eo merito uſurpari poſſit illud Ezekielis[b],

[a] Præf. in XII. Proph. [b] EZEK. xxviii. 12.

אתה חותם תכנית
מלא חכמה וכליל יפי׃

"Tu omnibus numeris abſolutum es exemplar;
"Plenus ſapientia, et perfectus pulchritudine."

Excellit etiam Iſaias vel maxime in juſta partium diſpoſitione, facilique rerum connexione atque ordine: quanquam hic ſemper habenda ratio eſt impetus Prophetici, a proximis ad remota, ab humanis ad divina, præcipiti tranſitu ſeſe identidem rapientis; obſervandi inſuper, quantum fieri poteſt, limites ſingulorum Vaticiniorum, ſæpe ſine ullis partitionum notis junctim editorum, quod magnas nonnunquam difficultates creat. Integri Poematis luculento ordine diſpoſiti exemplum ex hoc Vate proxime protuli; atque alia quidem ex priore ejus Voluminis parte, ubi ſæpe diſtinctius notantur ſingula Vaticinia, facile depromi poſſunt. Altera pars, quam cum capite quadrageſimo inchoo, quæque eſt monumentorum ſacrorum fortaſſe omnium maxime et ſublimis et elegans, aliquo tamen circa hanc rem incommodo laborare videtur: eſt enim corpus quoddam plurium Oraculorum finitimi argumenti, quæ idcirco inter ſe continuata difficilius ſecernuntur. Hujuſce autem partis univerſum argumentum eſt, Eccleſia inſtaurata. Satis ordinate exponuntur, Liberatio a captivitate; Idolorum vanitas et excidium; Divinæ potentiæ et veritatis vindiciæ; Iſraelitarum conſolatio, invitatio, incredulitas, impietas, rejectio; Vocatio gentium; Reliquiæ ſervatæ; Eccleſiæ conſummatæ gloria et ſelicitas; Impiorum ultimum excidium. Quæ qui attente perlegerit, habita ratione Allegoriæ Myſticæ prius expoſitæ; ſimulque meminerit, iſthæc omnia pluribus

vaticiniis diverſimode editis ſæpius eſſe retractata; is neque in toto luculentam partium diſpoſitionem, neque in partibus facilem rerum ſenſuumque ſeriem atque ordinem deſiderabit. Porro totum Iſaiæ opus Poeticum eſſe exiſtimo, paucis exceptis, quæ ſimul ſumpta quinque aut ſex fortaſſe Capitum ſummam non excedunt.

Jeremias, quanquam nec elegantia nec ſublimitate caret, tamen utraque cedit Iſaiæ. Hieronymus [c] neſcio quam ſermonis ruſticitatem ei objicere videtur, cujus equidem fateor nulla me deprehendiſſe veſtigia. In ſenſibus quidem aliquanto minus eſt elatus, in Sententiis plerumque laxior et ſolutior; ut qui in Affectibus lenioribus ſæpius verſatur, ad dolorem et miſericordiam præcipue compoſitus. Hoc quidem maxime apparet in Threnis, ubi iſti Affectus unice dominantur; ſed ſæpe etiam in ejuſdem Vaticiniis cernitur, et in priore Voluminis parte potiſſimum [d], quæ plerumque Poetica eſt; Media fere ſunt Hiſtorica: Ultima

[c] Præf. in Jeremiam. Hoc fortaſſe accepit a præceptoribus ſuis Judæis. E Magiſtris certe recentioribus Abarbanel, Præf. in Jeremiam, Prophetæ exprobrat grammaticæ ignorantiam, et frequentes ſolœciſmos; quos Ezram correxiſſe ſtatuit per Keri, ſive Notas Marginales, quæ frequentius ſcilicet apud eum, quam alibi, occurrunt. Homo ſtolidus! qui in animum induxerit manifeſtos ſcribarum errores, quibus ſcatet Textus Hebræus, ipſis Scriptoribus Sacris tribuere; quorum plurimos vix extare quidem deprehendiſſet, ſi exemplaria, quæ etiamnum ſuperſunt, emendatiora adhibuiſſet: nam ex iſtis Lectionibus Marginalibus admodum paucæ ſunt, quæ non in multis MSS. antiquioribus reperiantur in Textu. Unum in hoc genere Codicis MS. inſigne exemplum jampridem dederat Waltonus, *Prolegom.* iv. 12. multa dabunt Collationes Kennicottianæ.

[d] Vide Cap. ix. per totum. Cap. xiv. 17. &c. xx. 14—18.

pars, ſex conſtans Capitibus [c], omnino Poetica eſt; plura continet oracula diſtincte notata, in quibus Vates ille proxime accedit ad Iſaiæ ſublimitatem. Ex toto autem Jeremiæ Volumine partem vix dimidiam Poeticam eſſe arbitror.

Ezekiel elegantia quidem multo inferior eſt Jeremia, ſublimitate autem vel Iſaiæ par; ſed in genere diſſimillimo. Eſt enim atrox, vehemens, tragicus, totus in δεινώσει: in Senſibus elatus, fervidus, acerbus, indignabundus; in Imaginibus fœcundus, magnificus, truculentus, et nonnunquam pene deformis; in Dictione grandiloquus, gravis, auſterus, horridus, et interdum incultus: frequens in Repetitionibus, non decoris aut gratiæ cauſa, ſed ex indignatione et violentia. Quicquid ſuſceperit tractandum, id ſedulo proſequitur, in eo unice hæret defixus, a propoſito raro deflectens; ut rerum ſeriem et juncturam vix unquam requiras. In cæteris a pleriſque Vatibus fortaſſe ſuperatus; ſed in eo genere ad quod unice videtur a natura comparatus, nimirum vi, impetu, pondere, granditate, nemo ex omni ſcriptorum numero eum unquam æquavit. Dictio ejus ſatis eſt perſpicua; omnis prope in Rebus ſita eſt obſcuritas: Viſiones præcipue ſunt obſcuræ, quæ tamen (ut apud cæteros, Hoſeam, Amoſum, Zechariam) nuda et plane Hiſtorica narratione exponuntur. Ezekielis autem pars major, eaque Media, Poetica eſt, ſiquidem aut res ſpectemus aut dictionem; ſed in ſententiis adeo plerumque eſt rudis et incompoſitus, ut ſæpe dubitem, quid de eo hac in parte ſtatuendum ſit.

[c] Cap. xlvi—li. ad com. 59. Caput lii. pertinet ad Threnos, quibus Procemii loco inſervit.

Iſaiam, Jeremiam, Ezekielem, quod ad ſtylum attinet, non immerito apud Hebræos eodem in loco collocaveris, quem inter Græcos tenuerunt Homerus, Simonides, Æſchylus.

Prophetarum Minorum agmen ducit Hoſeas, omnium, Jona excepto, fortaſſe antiquiſſimus; adeoque ſtylus ejus vetuſtatem redolet; acer, acutus, conciſus, eminenti quadam Poeticæ Compoſitionis nota ſignatus; priſtinam nimirum generis Sententioſi brevitatem et compreſſionem retinens, a qua Vates ætate inferiores aliquid remiſerunt. Id de eo præcipue notavit Hieronymus[f]: "Commaticus eſt, inquit, et "quaſi per Sententias loquens." Verum hoc ipſum, quod in principio ſuam proculdubio vim habuit et peculiarem elegantiam, tanta jam in his linguæ Hebrææ ruinis obſcuritas conſecuta eſt, ut quanquam hujus Vatis univerſum Argumentum ſit ſatis apertum, vix tamen alius quiſquam ſit æque difficilis et involutus. Eſt etiam aliud in cauſa, cur ejus Stylus adeo jam videatur impeditus: vaticinatus eſt Hoſeas temporibus Regum Judæ quatuor, Oziæ, Jothami, Achazi, Hezekiæ; hoc eſt, quocunque modo calculos ſubducimus, per longiſſimum annorum ſpatium: modicum habemus volumen, vaticinationes ejus, ut videtur, præcipuas continens, eaſque omnes inter ſe ſine ullis temporum notis aut argumenti diſtinctione connexas: ita minime mirum eſt, ſi Hoſeam perlegentes nonnunquam videamur in ſparſa quædam Sibyllæ folia incidere.

Joel ab Hoſeæ ſtylo multum diſcrepat; ſed æque Poeticus eſt, quanquam in genere diverſo, dictionis et

[f] Præf. in XII. Proph.

compoſitionis character. Imprimis eſt elegans, clarus, fuſus, fluenſque; valde etiam ſublimis, acer, fervidus. Oſtendit Capite Primo et Secundo quid valet in Deſcriptionibus Poeſis Prophetica; quantum amat Metaphoras, Comparationes, Allegorias. Nec minus clara eſt rerum connexio, quam dictionis color: Malorum Amplificatio, Hortatio ad Pœnitentiam; pœnitentibus Promiſſio bonorum cum terrenorum tum cœleſtium; rerum Iſraeliticarum Inſtauratio; de Adverſariis ſumpta Supplicia. Verum et hic et alibi elocutionis perſpicuitatem et diſpoſitionis nitorem laudantes, non negamus magnam interdum eſſe Rerum obſcuritatem; quod in hujuſce Vaticinii fine ſubinde notari poteſt.

Amoſum vocat Hieronymus [g] "imperitum ſermone, ſed non ſcientia;" id in eo uſurpans, quod de ſe Paulus [h] modeſte profitetur. Cujus auctoritatem multi ſecuti ita de hoc Vate locuti ſunt, quaſi eſſet plane rudis et indiſertus, et ab omni ornatu alienus. Id autem longe eſt ſecus: evolvat modo ſcripta ejus æquus judex, de re non de homine quæſiturus, cenſebit, credo, potius, Paſtorem noſtrum [i] μηδὲν ὑςερηκέναι τῶν ὑπὲρ λίαν προφητῶν; ut ſenſuum elatione et magnificentia ſpiritus prope ſummis parem, ita etiam dictionis ſplendore et compoſitionis elegantia vix quoquam inferiorem. Nimirum idem Cœleſtis Spiritus Iſaiam et Danielem in aula ſuo movit afflatu, Davidem et Amoſum in paſtorum ſtabulis; ſemper idoneos voluntatis ſuæ interpretes deligens, et interdum ex ore infantium perficiens laudem: aliorum utitur eloquentia; alios eloquentes facit.

[g] Procem. Comment. in Amos. [h] 2 COR. xi. 6.

[i] 2 COR. xi. 5.

Michas plerumque brevis eſt, preſſus, conciſus, acutus; nonnunquam ad Hoſeæ obſcuritatem prope accedens: in multis elatus et fervens, valdeque Poeticus.

Verum ex omnibus Minoribus Prophetis nemo videtur æquare ſublimitatem, ardorem, et audaces ſpiritus Nahumi: adde quod ejus Vaticinium integrum ac juſtum eſt Poema; Exordium magnificum eſt et plane auguſtum; Apparatus ad Excidium Ninivæ, ejuſque Excidii, Deſcriptio et Amplificatio, ardentiſſimis coloribus exprimitur, et admirabilem habet evidentiam et pondus.

Poeticus etiam eſt Habbaccuci ſtylus; ſed maxime in Oda, quæ inter abſolutiſſimas in eo genere merito numerari poteſt. De Zephania idem dicendum eſt; ſed is nihil videtur habere ſingulare aut eximium, in diſpoſitione rerum, vel colore dictionis.

De Abdia ſuo in loco dixiſſem, ſi non et exiguum eſſet quod extat ejus ingenii monumentum, et id ipſum magna ex parte in Jeremiæ Vaticinio contineretur [k]. Jonæ, uti et Danielis, commentarium mere eſſe Hiſtoricum antea notavi.

Reſtant Haggæus, Zecharias, Malachias: quorum primus omnino eſt proſaicus; itemque alterius pars multo maxima; ſunt aliqua ſub ejus Vaticinii finem [l] et Poetica et valde ornata, et, ut in Vate omnium fortaſſe obſcuriſſimo, ſatis perſpicua: Prophetarum ultimus Malachias medio quodam dicendi genere utitur, atque ejuſmodi plane, quod arguere videatur Poeſin Hebræam inde a Captivitate Babylonica defloreſcentem, et inclinata jam ætate in ſenium quodammodo vergentem.

[k] Confer ABD. 1—9. cum JER. xlix. 14, 15, 16, 7, 9, 10.
[l] Vide Cap. ix. x. et init. xi[mi].

Hæc de Prophetarum ſcriptis, Academici, deque diverſis eorundem partibus, quæ Poetica habenda ſint, quæ ſecus, quantum potui diſtincte et particulatim diſſerui, quo meam de Poeſi Prophetica Conjecturam (nihil enim majus audeo dicere) plenius apertiuſque vobis explicarem. Quam etſi non diffiteor aliqua ex parte multas habere difficultates, multa quæ in opinione poſita ſunt; eam tamen ut in univerſum aliquo ſaltem fundamento niti exiſtimetis, effeciſſe non plane deſpero.

Eſſet hic locus de Græcorum in hoc genere Poeſi nonnihil diſſerendi, ſi quidem ex celeberrimis eorum Oraculis quidquam ad nos perveniſſet, non dico quod cum ſacris Vatibus conferri poſſet, ſed quod omnino aliqua mentione eſſet dignum. Nullum certe hujuſmodi Poema nunc extat, neque ſane unquam extitit; pauci ſuperſunt verſiculi, iique fere mediocres et craſſo filo: etenim Apollo ille Pythius, ſi Græcis ipſis credimus[m], Muſas ſuas plerumque iratas habuit et averſas; ita ut ſapientibus et cordatis ſæpe ludibrium deberet, non ſolum ob ambiguas illas et ſubdolas ariolationes, ſed etiam ob ignorantiam artis metricæ. E-

[m] Ὁρῶ γοῦν καὶ τὸν Ἀπόλλω γελώμενον ἐπ' ἐνίοις τῶν χρησμῶν· καίτοι ἐπικρυπτούσης τὰ πολλὰ τῆς μαντικῆς ἀσαφείας, ὡς μὴ πάνυ σχολὴν ἄγειν τοὺς ἀκούοντας ἐξετάζειν τὰ μέτρα. Mercurius apud LUCIANUM in Dial. cui Titulus *Jupiter Tragœdus.*

Χρησμοῦ δέ τινος ἐμμέτρου λεχθέντος,—πολλάκις ἔφη θαυμάσαι τῶν ἐπῶν ὁ Διογενιανὸς, ἐν οἷς οἱ χρησμοὶ λέγονται τὴν φαυλότητα καὶ τὴν εὐτέλειαν, καίτοι μουσηγέτης ὁ θεὸς, καὶ τῆς λεγομένης λογιότητος οὐχ ἧττον αὐτῷ τὸ καλὸν ἢ τῆς περὶ μέλη καὶ ᾠδὰς εὐφωνίας μετεῖναι, καὶ πολὺ τὸν Ἡσίοδον εὐεπείᾳ καὶ τὸν Ὅμηρον ὑπερφθέγγεσθαι. τοὺς δὲ πολλοὺς τῶν χρησμῶν ὁρῶμεν καὶ τοῖς μέτροις καὶ τοῖς ὀνόμασι πλημμελείας καὶ φαυλότητος ἀναπεπλησμένους. PLUTARCH. in Comment. *Cur Pythia nunc non edat Oracula metrice.*

tiam homines e plebe superstitiosi ac rudes, quem satis bonum Augurem credebant, eundem tamen fatebantur fuisse malum Poetam.

Verum apud Latinos extat in hoc ipso genere unum nobilissimum atque pulcherrimum Poema; et vel versuum elegantia et claritate, vel rerum et argumenti obscuritate, æque admirabile: Quartam dico Virgilii Eclogam; quam idcirco nefas esset hoc in loco silentio præterire, cum inde a primis ævi Christiani seculis percrebuerit opinio, habere eam cum his de quibus agimus germanæ Prophetiæ monumentis aliquam cognationem, et a sacro fonte originem duxisse. Quod quomodo fieri potuit, etsi sit forsan expeditu difficile; sive sacri Codicis versionem Græcam, jamdiu tum vulgatam, in subsidium vocemus, sive etiam exinde deprompta Oracula, a Judæis Hellenistis, ut videtur[n], Græco carmine condita, quæ sub nomine Sibyllarum ferebantur; tamen ita rem habere, tot extant tamque manifesta in ipso Poemate indicia, ut omnia, quæ ei sententiæ obstant, impedimenta facile amoveat et diluat ipsa Carminis lectio. Sensus, Imagines, Dictio etiam cum Sacris Vatibus mirum in modum congruens: res ipsa vel in se tam elata et magnifica, vel potius a Poeta, omnium licet verecundissimo ac severissimo, in eam altitudinem exaggerata, ut mihi nullo modo persuadere possim, quin subsit aliquid μυστικώτερον, quod primæ hypothesi, ipso vate inscio nec opinante, furtim quodammodo accrevit, totique operi alienos quosdam colores induxit, et magnificentiam modum et mensuram argumenti longe exsuperantem. Quid fuerit ipsius Poetæ

[n] Vide CHANDLERI (nuper EPISCOPI DUNELM.) *Vindicias Relig. Christ.* Cap. 1. et GROTIUM in MATT. ii. 1.

consilium, quæ mens, quanquam hic multum sese exercuerint doctissimorum virorum ingenia, tamen nec adhuc sciri arbitror, neque spem habeo fore ut unquam clare investigetur. Nullam neque rem neque personam ostendit historia, aut rei Romanæ status ac temporum conditio, quæ cum argumenti ratione atque adjunctis satis apte congruere videatur, aut tam magnificis prædictionibus locum dare ullo modo potuisse [o]. Mihi quidem illud usu venire plane

[o] Viderunt jamdudum eruditi, hæc de Salonino Pollionis filio post captas Salonas nato, de quo loquitur Servius, si quis tamen unquam talis extiterit, intelligi non posse; cum ex Dione et Appiano constet, Pollionis expeditionem Illyricam in annum sequentem incidere. Alii itaque de C. Asinio Gallo, ejusdem filio, mentionem injecerunt; multo quidem probabilius, siquidem Asconius Pedianus ab ipso Gallo audisse se retulit, hanc Eclogam in honorem suum factam. Vide Serv. ad Eclog. iv. 11. Sed ipse Servius Gallum anno priore natum, Pollione adhuc Consule designato, affirmat: et quanquam fieri potest talem excidisse jactantiam ab impotentia hominis, quem Augustus dixit imperii se mortuo adipiscendi avidum fore, sed minorem; (Tacit. Annal. i. 13.) vix tamen credibile est Poetam, qui sanus esset, hæc tam magnifica de ullo Pollionis filio prædicere potuisse. Ad hoc, cur Divinum hunc Puerum, solummodo Illo Consule, ac non potius Illo Patre, nasciturum dixit? quod ad Pollionis gloriam multo magis pertineret. Itaque jam plerique de Cæsare Octaviano, deque puero aliquo in illius familiam et in certam spem imperii nato, hæc interpretantur. Juliam, Marcellum, Drusum, memorant. Drusi nec ætas nec persona convenit. Marcelli ætas convenit, non persona. Juliæ quidem Octaviani filiæ utrumque favet, modo Eclogam hanc in expectatum Scriboniæ puerperium scriptam esse statuamus; ante partum autem scriptam fuisse credibile est, cum Lucina invocetur: "Casta fave Lucina." Verum meminerint, qui aliquam ex his sententiis amplectuntur, quis et quo loco tum fuerit ipse Octavianus; nondum Princeps, et Augustus, et Imperii Romani Dominus, quæ omnia ei accreverunt non nisi post victoriam Actiacam, annis omnino novem postea-

profiteor, ut cum Carmen hoc ea ex parte contemplor, quanto id sæpius relego, tanto intelligam minus.

quam scripta esset hæc Ecloga; sed Triumvir, æquata cum Antonio et dignitate et potestate, ne quid dicam de Lepido. Quomodo igitur ad Octaviani filium, si quis ei hoc anno natus fuisset, protinus spectare potuit imperii hereditas? Sed ut concedamus, id quod sane verum est, nullibi digniorem aut aptiorem personam inveniri posse, aut in quam hæc melius quadrent, quam filius aliquis Octaviani; porro autem ei filium hoc ipso tempore natum fuisse fingamus; ad eum tamen quæ hic dicuntur nihilo magis pertinere posse, vel uno argumento evinci arbitror; eo nimirum, quod Pollionis nomine Ecloga inscribatur; nam hucusque, et paulo etiam deinceps, Pollio semper erat in partibus Antonii contra Octavianum. Percurramus enim res gestas Pollionis post Julii Cæsaris necem, temporum habita ratione. Anno U. C. 711. C. Asinius Pollio, bello cum Sexto Pompeio gesto, ex Hispania reversus exercitum tradit Antonio post ejus fugam a Mutina. U. C. 713. Pollio Antonii legatus Galliam Cisalpinam tenet: Salvidienum Octaviani legatum, Lucio Antonio bellum inferentem, a tergo insequitur una cum Ventidio; Lucio deinde Perusiæ obsesso frustra suppetias ferre conatus, Ravennæ subsistit: Venetiam diu retinet in potestate Antonii; magnisque rebus gestis in ea regione, Antonium petit; et Domitium Ænobarbum, consiliis suis illectum ac fide data, cum classe cui præerat jungit Antonio. U. C. 714. Pax Brundusina incidit in finem anni; cujus administri sunt, ex parte Antonii Pollio Consul, ex parte Octaviani Mæcenas, et amborum communis amicus Cocceius: circa hoc tempus scripta est Virgilii Ecloga Quarta. U. C. 715. Antonius Pollionem legatum suum mittit in Illyricum contra Parthinos: de Parthinis triumphat Pollio mense Octobri. Hæc VELLEIUS, APPIANUS, DIO. Interciderant etiam circa hæc tempora inter Pollionem et Octavianum privatæ quædam inimicitiæ; et versus Fescenninos Octavianus in Pollionem scripsit. MACROB. *Saturn.* ii. 4. Ab hoc tempore usque ad pugnam Actiacam, quæ U. C. 723. ineunte mense Septembri commissa est, partibus sese abstinuit Pollio, neque ultra Antonii et Octaviani discordiis se immiscuit. "Non prætereatur, inquit VELLEIUS, ii. 86. Asinii "Pollionis factum et dictum memorabile: nam cum se post "Brundusinam pacem continuisset in Italia," (post Triumphum

Is est styli nitor, ea carminis elegantia, ut fere lateat et legentes fallat rerum obscuritas: singula autem propius spectanti, et imaginum ac dictionum rationes et momenta perpendenti, tot mihi occurrunt ab usu Romano abhorrentia, a conceptibus hominum ejus ætatis et nationis adeo aliena, vt vix mihi persuadeam, etiam tum, cum primum ederetur, satis perfecte intelligi potuisse. Cum vero hæc ipsa adeo luculenter explicet peregrina quædam Interpretatio, ex Hebræorum rebus ac monumentis superinducta, cujus vim omnem et magnitudinem nullo modo complecti potuerit, aut etiam attingere, ipsius Poetæ animus; quid mihi hac in re concedent eruditi, nescio; quid sentiam, vix audeo exponere: et tamen dicam, id mihi tam mirabile tamque prodigii simile videri, ut nonnunquam pene inducar, ut serio credam, id semel evenisse, quod Socrates *εἰρωνευόμενος*, ut solet, apud Platonem de poetis ait[p]: *διὰ ταῦτα ὁ θεὸς, ἐξαιρούμενος τούτων νοῦν, τούτοις χρῆται ὑπηρέταις καὶ τοῖς χρησμῳδοῖς καὶ τοῖς μάντεσι τοῖς θείοις· ἵνα ἡμεῖς οἱ ἀκούοντες εἰδῶμεν, ὅτι οὐχ οὗτοί εἰσιν οἱ ταῦτα λέγοντες οὕτω πολλοῦ ἄξια, οἷς νοῦς μὴ πάρεστιν, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτός ἐστιν ὁ λέγων, διὰ τούτων δὲ φθέγγεται πρὸς ἡμᾶς.*

dixisset verius) "neque aut vidisset unquam Reginam, aut, post "enervatum amore ejus Antonii animum, partibus ejus se miscuisset, rogante Cæsare, ut secum ad bellum proficisceretur "Actiacum: Mea, inquit, in Antonium majora merita sunt, illius in me beneficia notiora: itaque discrimini vestro me subtraham, et ero præda victoris." Quibus omnibus perspectis, mihi omnino incredibile videtur, Virgilium animum inducere potuisse, ut Pollioni, summo Antonii amico, Octaviani potius inimico, mitteret, ejusque nomine inscriberet, Carmen, quod Octaviani laudibus ejusque familiæ honori unice dicaretur.

p PLATO in Ione.

קינה

SIVE ELEGIA.

PRÆLECTIO VICESIMA SECUNDA:

DE ELEGIÆ HEBRÆÆ ORIGINE ET FORMA;

AC DE THRENIS JEREMIÆ.

Ex incitatioribus humanæ mentis Affectibus Poesin in genere ultimam suam duxisse originem, satis recte antehac statuisse videmur; nec tamen idcirco Poeseos distributio in suas species prorsus sequitur Affectuum naturam et partitiones; quanquam id interdum in hac re aliquid habeat momenti. Sunt quidem nonnullæ Poematum species, quæ in se omnes admittunt Affectus, cujusmodi est Ode; sunt quæ vix ullum, qualia fere sunt Didactica: aliæ autem sunt, quæ certis quibusdam Affectibus tractandis præcipue idoneæ habentur, quod de Tragœdia constat, de Poesi Prophetica ipsi notavimus. Una omnino videtur esse species, quæ unius Affectus est propria, quæque etiam tota est in eo Affectu: neque

ſane quemquam novimus populum, qui modo aliquid in excolenda Poetica profecerit, quin Poema habuerit luctui exprimendo inventum, et querimoniæ unice deſtinatum [a]. Quam ſpeciem plerique cum Græcis Elegiam vocant: Hebræi קינה ſive etiam נהי appellant; quarum utraque vox Lamentum ſignificat.

Hujuſce Poematis apud Hebræos et origo et ratio luculenter deduci poteſt ex ſolenni ritu, quo defunctorum funera celebrabant. Erat quidem hoc naturæ magis quam propriæ conſuetudinis aut inſtituti, ut ſuorum exequias cognati et neceſſarii ploratu et lamentis proſequerentur. Non eos pudebat in gravi minimeque fucato luctu naturæ ſuæ obſequi, et, quod æger animus dictaret, libere protinus effundere. Simplex et ingenua eſt mœroris vox; flebilis, intermiſſa, fracta, conciſa oratio, ſi omnino pro oratione habenda eſt ejulatio et gemitus [b].

"O pater! O patria! O Priami domus!"

exclamat in Tragœdia perſonata Andromache: nec minus miſerabiliter ille in Hiſtoria ſacra cariſſimo filio orbatus parens [c]; "O fili mi, Abſalon! O Abſalon, "mi fili, mi fili!" ut non multum opus ſit, quonam lamentorum genere in funeribus uterentur, diſquirere: veruntamen cum hac ipſa in re exempla nobis præbent ſacri ſcriptores, unum atque alterum apponam.

[a] Αἶνος, prima apud Ægyptios cantio. Herod. ii. 79. "Ait "Herodotus, hanc cantionem in Phœnicia et Cypro percrebuiſſe. "Quidni igitur derivari poſſit vocabulum Αἶνος ab Arabico לין, "*lenis, mollis, tener, blandus fuit*: Conjugatione ii, *delenivit, demul-* "*ſit?*" H.

[b] Apud Ciceronem Tuſc. Quæſt. lib. iii.

[c] 2 Sam. xix. 4.

Propheta Bethelites ſublatum viri Divini a leone lacerati cadaver in urbem intulit, ut lugeret eum et ſepeliret: [d] poſuit itaque eum in ſepulchro ſuo, et planxerunt ſuper eum, "Eheu, mi frater!" [e] Ita apud Jeremiam edicit Jehova de Joachimo Joſiæ filio, Rege Judæo:

לא יספדו לו הוי אחי והוי אחות
לא יספדו לו הוי אדון והוי הדו:

"Non lugebunt eum, Ah mi frater! vel ah ſo-
"ror!
"Non lugebunt eum, Eheu, domine! eheu viri
"Majeſtas!"

Hæc atque hujuſmodi ſatis erant naturæ et ingenuo mœrori: verum paulo exquiſitius quiddam deſiderabat officioſus et ambitioſus dolor; quærebat, quod conceptus et ſenſa Ægrimoniæ plenius et elaboratius exprimeret, quæ ipſa per ſingultus miſera non poſſet proloqui; ſtudebat non modo ſuum angorem lenire expromendo, ſed alios etiam in ſocietatem doloris invitare et pertrahere, et adſtantium elicere lachrymas. Itaque David, cum Joabi inſidiis

[d] 1 REG. xiii. 30.

[e] JER. xxii. 18. "In Textu ſcribitur הדה, cum Suffixo Arabico vel Syriaco, loco Hebræi; cujus generis in SS. multa occurrunt exempla. Sed forſan litera ה eſt radicalis, non Pronomen Suffixum: *Ab Domine*, (non *mi* Domine) *ab gloria!* Eheu regiæ majeſtatis et ſplendoris vanitas! LXX. et VULG. non agnoſcunt Suffixum, vel hic, vel in membro ſuperiore." H. Tres MSS. habent הדו, ſecundum *Keri* Maſoreticum: vide Biblia Heb. MICHAELIS in loc. Codex Orat. 42. habet in Margine הודו. vid. Biblia Heb. HOUBIGANT. LXX. vocem ipſam omittunt.

oppreſſus eſſet Abnerus, Rege minime conſcio, ac ægerrime quidem ferente, ſed ob res duras et regni novitatem in autorem cædis animadvertere non auſo; quo apud populum et ſe et Abnerum purgaret, in defuncti funere lugentis perſonam ſuſtinens, " tollit vo-" cem ſuam, et fletum edit ad ſepulchrum; et flevit " etiam univerſus populus:" tum vero carmen et numeros adhibens, luctui eorum acriores adhuc ſtimulos admovet: " et [f] Abnerum lamentatus eſt Rex, dixit-" que;

" An perit Abnerus ſcelerati more nocentiſque?
" An reus infami crimina morte luit?
" At tibi non fortes violarunt vincla lacertos,
" Preſſitve indignos dura catena pedes:
" Heu! ſecure doli, et dictis confiſe malorum!
" Fraude et mentito captus amore peris!

" atque iterum flevit ſuper eum univerſus populus."

Hujuſcemodi ſubinanis quædam etiam veri doloris oſtentatio, in defunctorum honoribus vix quidquam eſſe nimium exiſtimantis; tum ipſa hujus vehementiſſimi Affectus intemperantia, ſibi, ut fit, plus æquo indulgentis, et aculeos libentius quam fomenta admittentis; illa demum, quæ hominum animos ſemper invaſit, importuna opinio, oportere, rectum eſſe, ad officium etiam pertinere, ut in morte neceſſariorum ſeſe gnaviter excrucient: hæc, inquam, omnia induxerunt illum morem, qui primum apud Hebræos, deinde apud Phrygas [g], poſtmodo apud Græcos et

[f] 2 SAM. iii. 33, 34.

[g] Vide JOS. SCALIGERI Conjectanea in Varronem de Ling. Lat. p. 76. edit. R. Steph.

Latinos invaluit; ut in funeribus adhiberentur, qui mercede conducti plorarent. Id officium plerumque præstabant Fœminæ; vel quod muliebris animi imbecillitatem deceret magis, vel quod ab ingenio flexibili, mollique et flexanima voce, negotium pulchrius succederet: neque deerant unquam ejusmodi doloris Artifices, lugendi disciplina probe eruditæ, semperque paratæ locare lamenta et lachrymas. Ut cæterarum, ita hujusce etiam artis laus erat imitari naturam: harum itaque næniæ plurimum compositæ erant ad formam illarum lamentationum, quas in simili occasione ultro temereque exprimere solebat sincerus dolor: sententiæ erant breves, queribundæ, patheticæ, simplices et inornatæ; eo quidem paulo diligentius elaboratæ factæque, quod et numeris constarent, et ad tibiam [h] essent decantandæ.

Hujus instituti multa extant vestigia in Prophetarum scriptis, quibus familiare est prædictiones calamitatum urbibus gentibusque impendentium, non sine singulari quadam elegantia, in modum et speciem funebrium lamentorum concludere. Quam rem clarius illustrabunt exempla, simulque confirmabunt quæ de isthac consuetudine hactenus dicta sunt. Audite, [i] inquit Amosus Israelitas alloquens, clademque iis denuncians et regni interitum,

Audite vatem luctuum prænuntium;
Audite lessum funebrem:
Occidit! æternum Virgo occidit Israelis!
Et jacet in patrio nuda, relicta, solo!

[h] Vide MATT. ix. 23. et LIGHTFOOT. Exercitat. Hebr. et Talmud. in locum.

[i] AMOS. v. 1, 2.

Et paulo poſt[k];

Eheu! per urbem, per vias Eheu! ſonet;
Eheu! per omnes viculos:
Doctiſque jungat præficarum luctubus
Rudem colonus næniam.

Apud Jeremiam in re plane ſimili, [l] ita edicit Jehova Exercituum;

Luctus peritas huc vocate fœminas,
Mœſtæ ſcientes næniæ:
Orſæ ejulanti flebiles modos choro
Ferale carmen præcinant;
Ut mollis omnes humor in genas fluat,
Fluant perennes lachrymæ.
Nunc, nunc ad aures lugubris fertur ſonus
Sionis altæ a mœnibus:
Funditus occidimus! natalia linquimus arva!
Linquimus heu patrii dulcia tecta ſoli!
Adhuc Jehova flebiles cantus jubet;
Parete juſſis, præficæ!
Docete mœſtos virgines leſſi modos;
Docete vicinas nurus:
Mors urbem invadit! rapit heu juveneſque ſeneſque!
Sævit acerba domi! ſævit acerba foris!
Corpora fuſa jacent, vacuis projectus in arvis
Ut fimus: utque jacet falce reciſa ſeges.

Plura hujuſmodi occurrunt apud Prophetas, in quibus itidem, ut in his, aperta fit mentio ejus inſti-

[k] Ibid. v. 16. In ultimo membro particula אל revocanda videtur ad initium ejus membri. Ita legerunt SYR. et VULG. Vid. CAPELLI Crit. Sacr. Lib. iv. Cap. xiii. 1.

[l] JER. ix. 17—22.

tuti, unde derivantur; alia item ſunt, quæ etſi neutiquam præ ſe ferunt ullam iſtiuſmodi ſignificationem aut Næniarum titulum, tamen ex eodem ſunt genere; quorumque idcirco, ut par eſt, minime elucebit verus decor et propria elegantia, niſi illuc referantur. Sufficient, quæ jam protuli, ad genus ipſum indicandum; demonſtrandumque, quomodo ex veris doloris vocibus primitus effingerentur iſtæ artificioſæ querimoniæ; tum etiam quomodo ex his initiis קינה, ſive Threnus, apud Hebræos in juſti Poematis habitum et formam perduceretur. Hoc etiam patebit adhuc manifeſtius, ſi Jeremiæ Threnos, inſigniſſimum in hoc genere, quod quidem nunc extat, Poema, accuratius paulo exigamus ad normam eorundem funebrium lamentorum; quod ni fiat, vix eſt ut recte quiſquam de eo carmine judicare poſſit.

Ita autem agam de hoc Poemate, ut primo de univerſa ejus natura et forma; deinde de metrorum ratione; poſtremo de rebus, ſenſibus, imaginibus, breviter diſſeram.

Jeremiæ קינות, ſive Threni, (proprie enim et ſignificanter in numero multitudinis effertur titulus,) ſunt plura lamenta, in uno argumento, ad formam funebrium Næniarum, per plures periodos ſingulatim edita, ſimulque comportata, et in ſyllogen quandam concluſa. Qui itaque artificioſam totius argumenti diſpoſitionem, aptam partium collocationem, rerum juncturam et ſeriem, et in his omnibus ſingularem aliquam elegantiam requirit, id poſtulat a Vate, quod erat ab ejus propoſito alienum. Patriæ perditæ et extinctæ luctuoſo carmine quodammodo parentans, et veluti in exequiis ejus proſequendis lugentis perſonam gerens, quicquid ejus animo in tot tantiſque

miſeriis primum obverſatur, quicquid maxime calamitoſum videtur et miſerabile, quicquid ei præcipit inſtans dolor, id ſubito quaſi in re præſenti exprimit et effundit. In eiſdem rebus hæret plerumque et immoratur diutius; eadem novis vocibus, imaginibus, figuris, variat et amplificat; ita ut fiat potius rerum prope ſimilium coacervatio quædam ac cumulus, quam plurium et diverſarum ſubtilis aliqua connexio, atque per gradus ordinate facta deductio. Hæc autem non ita accipi velim, quaſi hic nulla omnino ordinis ratio haberetur; ac non plerumque ab una vel re, vel imagine, vel perſona, vel ſigura, in aliam ſatis et elegans et facilis tranſitus fieret: hoc tantum dico, eam eſſe naturam et conſilium hujus Poematis, cum ſit ſententiarum diſtinctarum congeries, in quibus ſingulis funebrium Næniarum formam imitetur, ut omne illud artificium ordinis et diſtributionis, quod in aliis pleriſque elucet, nec poſtulet, nec admittat. Porro, dividitur totum hoc Poema in quinque partes: in prima, ſecunda, et quarta, loquitur Vates, vel Hieroſolymam loquentem inducit; in tertia loquitur Chorus Judæorum, [m] ſub unius perſona, uti fiebat apud Græcos: in quinta, quæ eſt Epilogus quidam operis, Judæi univerſi in exilium abducti gemitus et preces ad Deum fundunt. Hæc ultima in periodos viginti duas, ſecundum numerum quidem literarum

[m] Itaque commate 14. vox עמי eſt forma Conſtructa pro Abſoluta. Pronomen omittit Syr. Vide ſupra notata p. 160. Ita etiam intelligenda videtur eadem vox Ps. cxliv. 2: confer enim Ps. xviii. 48. xlvii. 4. Vide Pocock. *Not. in Port. Moſis*, p. 60. "Thren. iii. 14. MSS. habent עמים. Et nota, terminationem pluralem ים hoc modo ' frequenter exprimi in "MSS." K.

Alphabeti, ſed reliquæ omnes etiam ſecundum earundem ordinem, per elementa initialia, diſtribuuntur. Quæ res facit, ut de ratione Metrorum aliquid poſſimus adnotare.

Acroſtichidis, ſive Alphabetici carminis, artificium in ſubſidium memoriæ adhibebant Hebræi iis in locis, neque temere alias, in quibus ſententiæ quædam ipſa rerum et argumenti neceſſitudine non multum inter ſe connexæ colligerentur: quod Syris, [n] Arabibus, et Perſis, familiare item fuiſſe, et etiamnum in uſu eſſe, accepimus. Quam commode itaque hoc in loco id uſurpavit Vates, ex proxime obſervatis ſatis liquet. Ejus autem rei in hoc Poemate hæc eſt ratio: Quinque partium, in quas totum opus dividitur, ſingulæ in periodos vel ſtrophas viginti duas diſtribuuntur; eæ periodi in tribus primis partibus ſunt ſingulæ Tricola, hoc eſt, continent tres verſiculos, excepto quod in utraque duarum priorum eſt una periodus, [o] quæ eſt Tetracolon, continens verſiculos quatuor. In quatuor primis partibus prima cujuſque periodi litera ſequitur Alphabeti ordinem; ſed in tertia parte ſinguli etiam verſiculi ejuſdem periodi eadem litera inchoantur, quod in eo carmine omnium verſuum limites neceſſario figit; qui in cæteris etiam, quæ non habent ita perpetuas minimeque dubias verſuum notas, nihilominus ſatis tuto definiuntur per ſententiarum reſolutionem in ſua membra: adeoque in parte quarta periodi omnes ſunt manifeſto Diſticha; [p] uti

[n] Vide ASSEMANI *Bibliothec. Oriental.* Vol. iii. p. 63, 180, 188, 328.

[o] In Cap. i. ז. in Cap. ii. פ.

[p] Sed Periodus ם, prout nunc legitur, nec in duos neque in tres verſus commode diſtribui poteſt.

et in quinta, quæ non est Acrostichis: verum in hac ultima illud etiam interest, quod versus sunt breviusculi, cum in reliquis omnibus sint longiores.

Digna est quæ diligentius notetur horum metrorum Longitudo: vix ullus est in hac re errori locus; manifesto hic deprehendimus versus dimidia prope parte productiores, quam qui alias plerumque et vulgo occurrunt. Media quædam eorum mensura videtur esse syllabarum duodecim; sunt pauci qui absunt ab eo numero, sunt qui superant duabus fortasse aut tribus syllabis: nam quanquam de numero syllabarum vix quidquam pro certo et explorato statui potest, (nihil enim moror Masoretarum commenta) tamen est sane locus valde probabili conjecturæ. Non est pro nihilo habenda isthæc peculiaris conformatio: Vates, opinor, eo adhibuit hoc genus Carminis, quod esset fusius, fluentius, lenius, luctui et querimoniæ accommodatius: addo etiam, eo quod versibus hujusmodi longioribus fortasse conditæ essent Præficarum Næniæ: nam qui apud Prophetas occurrunt Threni, ad illarum imitationem conficti, omnes, nisi fallor, sunt ex eo versuum genere. Id si verum est, proprium jam ac legitimum invenimus apud Hebræos Carmen Elegiacum. Notandum autem est, id genus Carminis a sacris Vatibus nonnunquam, sed rarius, usurpari in aliena materia; uti factum est a Græcis et Latinis: itemque nonnulla Poemata, quæ pro Elegiis merito haberi possunt, sed quæ non sunt condita per disjunctas sententias ad modum funebrium Lamentorum, usitatiore Carminis genere componi.

Hæc de universa totius Poematis, uti et Metrorum,

forma: reſtat, ut de ejuſdem Argumento Styloque pauca notentur.

Threnorum Argumentum eſſe, ſanctæ urbis templique excidium, regni interitum, populi exterminationem; eaque omnia non quaſi futura et prænuntiata, ſed ad exitum perducta vereque deſcripta; ita manifeſte apparet ex omni operis parte, ut nulla egeat probatione: quanquam nonnulli magni nominis Auctores[q] Carmen hoc in obitum Regis Joſiæ compoſitum fuiſſe exiſtiment. Ac profecto Patriæ ſuæ miſerias ita ornate copioſeque eluget Vates, ut funeſto officio abunde ſatisfeciſſe videatur. Nullum opinor aliud extat Poema, ubi intra tam breve ſpatium tanta, tam felix, tam lecta, tam illuſtris, Adjunctorum atque Imaginum varietas eluceat. Quid tam elegans et Poeticum, ac urbs illa florentiſſima pridem et inter gentes Princeps, nunc ſola ſedens, afflicta, vidua; deſerta ab amicis, prodita a neceſſariis; fruſtra tendens manus, nec inveniens qui eam conſoletur? Quid Viæ Sionis lugentes, et feriarum ſolennium celebritatem requirentes? Quid dulces illæ et flexanimæ querimoniæ[r]?

לוא אליכם כל עברי דרך הביטו וראו
אם יש מכאוב כמכאבי אשר עולל לי
אשר הוגה יהוה ביום חרון אפו:
על אלה אני בכיה עיני ירדה מים
כי רחק ממני מנחם משיב נפשי
היו בני שוממים כי גבר אויב:

[q] JOSEPHUS, HIERONYMUS, USSERIUS, &c.

[r] THREN. i. 12. et 16. Commate poſteriore vox עיני non geminatur apud VETT. INTT.

" Nihilne hæc ad Vos, qui per viam tranſitis? at-
" tendite, et videte,
" Num ſit uſquam dolor inſtar mei doloris, qui
" mihi inflictus eſt,
" Quum mœrore me effecit Jehova in die iræ ejus
" exardeſcentis.
" Propter hæc ego fleo, oculis meis aqua manan-
" tibus;
" Quia longe a me abeſt conſolator, qui mihi re-
" creet animam:
" Deſolati ſunt filii mei, quoniam invaluit hoſtis."

Verum omnes locos elegantes proferre, id ſane eſſet totum Poema exſcribere. Unum tantum adnotabo de quibuſdam locis, atque de priore parte ſecundi Alphabeti potiſſimum; ubi ſi quibus Vates ad audaciores conceptus aſſurgere videatur, verbiſque uti ardentioribus atque imaginibus elatioribus, quam quæ lugenti conveniunt, et in tanto mœrore per Rhetorum et Criticorum decreta admitti poſſunt; eos monendos eſſe, ut ad ipſius Argumenti magnitudinem, eorumque omnium, quæ ei inhærent, amplitudinem, ſanctitatem, et religionem, animum advertant; quæ ut pro dignitate exprimerentur, augerenturque etiam, ſi id fieri potuiſſet, ipſa operis natura ac finis poſtulabat: neminem arbitror fore, qui hæc attenderit, apud quem non facilem ſaltem excuſationem habitura ſit Vatis Sublimitas.

PRÆLECTIO VICESIMA TERTIA:

DE RELIQUIS HEBRÆORUM ELEGIIS.

DE קינה, ſive Elegia Hebræa, ejuſque Origine et Natura, proxime diſputatum eſt; oſtenſumque eam Poematis ſpeciem et initium ſuum et formam duxiſſe a Næniis, quibus Præficæ ſolenni ritu in funeribus uterentur; idque confirmatum exemplo brevium Threnorum, qui in Prophetarum Vaticiniis occurrunt, et inſignis Jeremiæ Poematis Threnorum titulo inſcripti, de quo etiam ſpeciatim eſt dictum. De aliis quibuſdam Carminibus, quæ, etſi ad externam illam Næniarum figuram non tam accurate ſunt compoſita, tamen ad univerſum genus æque pertinent, nunc diſſeram.

Habuiſſe olim Hebræos aliquam Threnorum Syllogen, quæ ad nos non pervenit, intelligimus ex eo ſacræ Hiſtoriæ loco, [a] ubi mentio fit ſolennis Lamentationis, quæ in Joſiæ funere publice celebrabatur: in ea Carmen illud Jeremiæ, eadem occaſione compoſitum, inter alia ejuſdem generis locum videtur obtinuiſſe. Quanquam hæc præcipua, ut credibile eſt, Elegiæ Hebrææ monumenta interierunt, tamen non

[a] 2 PARAL. XXXV. 25.

pauca ſunt, quæ adhuc extant, ad hanc Poeſeos ſpeciem pertinentia: ex quo intelligitur, eam apud Hebræos æque fortaſſe ac alia quævis ſpecies, Ode excepta, excultam fuiſſe.

Primum extra breves illas Nænias in Prophetarum fere omnium ſcriptis occurrentes, de quibus jam dixi, ſunt quædam apud Ezekielem et Threnorum titulo notata, et in juſtarum Elegiarum cenſum referenda. Cujuſmodi ſunt Lamentationes duæ, [b] prima in Urbem Tyrum, altera in Tyri Regem. In quibus quanquam Vates in pœnæ potius comminatione intentanda, quam in graviſſimo caſu lugendo, verſatur; ſuumque illud obtinet, ut terrorem magis incutiat quam concitet miſericordiam; tamen et titulo reſpondet luctuoſum argumentum, et rerum ſenſuumque ratio Næniarum conſuetudinem aliquatenus ſequitur. Fit enim, uti in illis funebribus laudationibus fieri ſolebat, priſtinæ gloriæ, opum, facultatum, bonorumque omnium, quibus prius abundabant, ornata et copioſa enumeratio; ut tantæ felicitatis deſiderio calamitatis magnitudo augeatur. Quod ad Vaticinia item bina attinet, [c] quibus denuntiatur Pharaonis et Ægypti occaſus; ea Lamenta dici videntur ſolum ob triſtem et lugubrem materiam: neque enim ullam habent ſtyli Elegiaci formam aut ſimilitudinem; vix ullam ſignificationem doloris; ad minas et terrorem unice comparata ſunt. Similem etiam rationem habet aliud par Lamentorum [d] in Principes Judæ, et in Hieroſolymam, editorum, quæ ſunt Parabolæ Poeticæ; de iis itaque ſuo in loco jam antea eſt dictum.

[b] Ezek. xxvii. et xxviii. 12—19. [c] Ezek. xxxii.
[d] Ezek. xix.

Porro plerique Jobi sermones [c] in nobilissimo Poemate illius nomine inscripto pro veris ac legitimis Elegiis merito haberi possunt: ac nescio sane an in hoc ipso genere ulla uspiam extent perfectiora exempla; ita patefacta plane sunt et excussa intima doloris penetralia, ita penitus pervestigati et reclusi omnes misericordiæ fontes. Verum cum hæc sint membra quædam integri Poematis, non temere a suo corpore distrahenda; cumque ejus operis universi elegantissima dispositio, et eximiæ in partibus virtutes, uberiorem aliquando disquisitionem postulaturæ sint; satis jam erit hæc solum indicasse, quasi pulchra quædam prædia, quæ Elegia, si modo esset litigiosa et summo jure agere vellet, vindicare posset.

Pergamus itaque ad Psalmorum Librum; qui est Sylloge generali titulo inscripta carminum in Dei laudes conditorum; continetque varia diversi generis Poemata, inter alia Elegias. Quod si ea omnia ita percenseamus, ut ad suam quæque speciem referamus, totius numeri pars fortasse sexta, aut saltem septima, in hanc Elegiarum classem erit adscribenda. Quæ tamen res cum omnino in opinione posita sit, neque ex certis regulis liquido demonstrari possit; pendet enim partim ex argumenti natura, partim ex styli colore, aut totius Poematis forma, de quibus ex suo quisque sensu alius aliter judicabit; non erit a me postulandum, ut Psalmos illos, quos pro Elegiis habeam, singulos nominatim recenseam. Id potius quod ex usu magis erit, faciam, Academici; et experiar, si quod inde exemplum omnibus in hoc genere notis eminenter signatum vobis exhibere possim.

[c] Vide Job. Capp. iii. vi. vii. x. xiv. xvii. xix. xxix. xxx.

Atque eo quidem nomine non dubito vobis commendare Psalmum quadragesimum secundum, utque elegantissimum Elegiæ Hebrææ specimen proponere. Vates longe a Templo publicoque Dei cultu in extremis Judææ finibus exulans, ab hostibus oppressus, eorumque conviciis exagitatus, querimoniam et preces ad Deum fundit. Mirifice exprimitur ardentissimum piæ mentis desiderium, dolor absentium bonorum memoria identidem recrudescens; extrema animi demissio, cedentis mœrori suo, sed eundem ferentis impatienter; victi malis, sed iisdem aliquantulum reluctantis, et in densissimis rerum tenebris interlucentes quosdam spei radios subinde admittentis: amat, luget; queritur, expostulat; desperat, confidit; concidit, recreatur; invicem, et pene simul, omnia. Non est sperandum fore, ut hæc digne exprimat ulla Versio Poetica, cum alia lingua vix imitabilis sit vis, et incitatio, et maxime brevitas Hebræorum; quanquam hujusce quidem Psalmi paulo fusior est stylus: ut autem intelligatis, quam congruentem habeat cum Elegia Latina naturam, recitabo eum vobis ex Metaphrasi Arthuri Jonstoni, satis elegantis et fidi Interpretis, nisi et rerum et verborum pondera metri genere a sublimitate alienissimo sæpe fregisset; in materia autem Elegiaca, ut par est, res ei feliciter plerumque videtur procedere.

"Cervus ut, in medio celsis de montibus æstu
"Actus, in algentes fertur anhelus aquas;
"Sic mea vitali satiari Numinis unda
"Mens avet, et Domini languet amore sui:
"Gaudet, et optat amans, vitæ se adjungere fonti:
"His mihi deliciis quæ dabit hora frui?

"Dum ſine fine petunt, ubi ſis, cui ſervio, Numen,
"Sunt miſero lachrymæ nocte dieque dapes.
"Scandere me quoties memini penetralia ſacra,
"Et longo populos ordine pone ſequi;
"Aurea dum recolo miſſas ad ſidera voces,
"Et plauſum feſtis quem decet eſſe choris;
"In lachrymas totus miſer et ſuſpiria ſolvor,
"Inter et ærumnas eſt mihi dulce queri.
"Cur ita turbaris? cur te, Mens, dejicis exſpes?
"Cur ita me torques anxia? fide Deo:
"Scilicet hic placido recreat mihi lumine pectus;
"Et mihi materies unica laudis erit.
"Dum queror, in mentem, liquidis Jordanis ab "undis,
"Sepoſitiſque jugis, tu mihi ſæpe redis.
"Gurgitis eſt gurges, rauci comes æquoris æquor:
"Fluctibus infelix obruor uſque novis.
"Luce, ſed in media bonitas tua fulcit abyſſo:
"Nocte, Parens vitæ, tu mihi carmen eris.
"Tunc ego, cur, dicam, capiunt te oblivia noſtri?
"Rerum Opifex, animæ portus et aura meæ!
"Cur prope confectum curis, lachrymiſque ſepul-"tum,
"Me ſinis immani durus ab hoſte premi?
"Hic petit inſultans, ubi ſis: ego vulneror inde,
"Enſis et in morem permeat oſſa dolor.
"Cur ita turbaris? cur te, Mens, dejicis exſpes?
"Cur ita me torques anxia? fide Deo:
"Scilicet hic placido recreat mihi lumine pectus,
"Et mihi materies unica laudis erit."

Aliud eſt, quod in hoc Pſalmo animadverſum velim: ſingulas ejus Periodos perpendat Lector, ſen-

ſuumque intervalla diſtinguens in ſua membra reſolvat; omnes, credo, comperiet quaſi ſua ſponte ita ſe diſpertire, ut verſiculos prope æquales conficiant, ejuſdem, uti plane videtur, menſuræ et longitudinis, ac ii quibus quatuor priores partes Threnorum Jeremiæ conſcriptæ ſunt; quod legitimum haberi poſſe Carminis Elegiaci genus apud Hebræos antea monui. Tales verſus ſunt in toto Pſalmo undeviginti; extra ἐπῳδὴν, quæ duobus ejuſmodi verſibus longiuſculis conſtat, et uno inſuper breviore; quæque bis ponitur. Eadem plane videtur eſſe ratio ſequentis etiam Pſalmi, qui continet octo ejuſmodi verſus cum eadem ἐπῳδῇ: et cum in eadem materia, ſtylo eodem, iiſdem etiam, ut videtur, numeris ſit ſcriptus, a priore Pſalmo fortaſſe non omnino ſejungi debuit [f], ſed pro alia quadam ejuſdem parte potius haberi: id ſi verum eſt, totum Poema tres habet partes fere ſimiles et æquales, quarum unaquæque clauditur eadem Periodo Intercalari.

Reſtat unum pulcherrimum in hoc genere Poema, Davidis in Saulum et Jonathanum Threnus [g]; quem

[f] Video jam, idem olim cenſuiſſe Eusebium, in Ps. xliii. apud Hebræos: Ἀνεπίγραφος παρ' Ἑβραίοις ὁ ψαλμός· διὸ οὐδὲ παρὰ τοῖς λοιποῖς ἑρμηνευταῖς ἐπιγραφὴν ἔχει· ἀλλὰ καὶ ὅτι μέρος ἔοικεν εἶναι τοῦ πρὸ αὐτοῦ, δεδήλωται ἔκ τε τῶν ὁμοίων ἐν ἀμφοτέροις λόγων, καὶ ἐκ τῆς ἐμφεροῦς διανοίας. Et hanc conjecturam confirmant ſeptem Codices MSS. "Pſalmi xlii. et xliii. ſcribuntur continua ſerie, ut Pſal-"mus unus, in MSS. viginti duobus. Diſtinguuntur autem in-"ter ſe Pſalmi in MSS. raro Literis Numeralibus, ſed his duo-"bus modis potiſſimum: vel una voce in medio ſpatii vacui "unius lineæ poſita, quæ vox eſt aut finalis Pſalmi prioris, aut "initialis ſequentis; vel prima voce cujuſque Pſalmi literis ma-"juſculis exarata." K.

[g] 2 Sam. i. 17—27.

excerptum ex Libro aliquo, ut videtur, Poetico, jam olim deperdito, cui Titulus erat [h] ישר, nobis con-

[h] Cum de Libro ישר ejusque Titulo multi multas fecerunt conjecturas, neque certi quidquam de eo adhuc statuitur, Quid vetat et nosmet? — Bis citatur Liber ישר; primo JOSH. x. 13. ubi quæ inde proferuntur manifeste sunt Poetica, ac tria quidem Disticha conficiunt:

שמש בגבעון דום
וירח בעמק אילון:
וידם השמש וירח עמד
עד יקם גוי איביו:
ויעמד השמש בחצי השמים
ולא אץ לבוא כיום תמים:

tum hoc in loco exinde depromitur Threnus Davidis. Notus est Hebræorum mos Libros suos ex prima cujusque voce inscribendi: ut בראשית Genesis, וידבר Numeri; vel ex præcipua aliqua primæ Sententiæ voce; sic idem Liber Numerorum vocatur etiam במדבר. Videmus etiam apud eosdem Cantica, insigni aliqua occasione edita, hujusmodi forma, qua ea notetur occasio, induci: אז ישר, sive וישר פלוני אלמני, sic אז ישיר משה Exod. xv. 1. (SAMAR. legit ישר) ותשר דבורה Jud. v. 1. vide etiam Inscriptionem PSALMI xviii. Itaque Librum JASHAR fuisse opinor aliquam Syllogen Canticorum Sacrorum, variis de rebus, et diversis temporibus conditorum, eumque habuisse Titulum ex eo, quod et ipse Liber et singula pleraque Cantica cum voce וישר inciperent. In ea sane opinione fuisse videtur vetus Interpres SYRUS, qui in horum locorum altero vocem hanc reddidit per אשיר, hoc est, *cecinit*; (cujus Interpretatio, inquit ARABS eum in hoc loco secutus, est Liber Canticorum;) in altero hujus Tituli significationem ipse exposuit voce דתשבחתא, id est, *Hymnorum*. Porro eorum sententiæ accedo, qui ex v. 18. existimant, hunc Threnum Titulo קשת inscriptum fuisse, vel in memoriam cladis ab hostium Sagittariis acceptæ, (vid. 1 SAM. xxxi. 3.) vel ex Arcu Jonathani, de quo præcipua fit mentio v. 22. Huic opinioni favere videntur LXX.

" קוש, vel potius קוס, Arabice significat *mensuravit*, ut notat Cl. MICHAELIS: sed non memini de mensura poetica usurpatum legisse." H.

ſervavit ſacer Hiſtoricus: non pigebit univerſam hujuſce Carminis rationem paulo diligentius expendere.

Duos communes locos, eoſque in Elegia legitima, eam dico, quæ celebrandis mortuorum exequiis adhibetur, maxime pervulgatos, non tamen vulgariter Vates tractat; exponit ſui doloris ſenſum, et defunctorum laudes prædicat. In ipſo exordio utrumque exprimitur; ſed, ut par eſt, vincit dolor, et cum gemitu et exclamatione erumpit:

הצבי ישראל על במותיך חלל
איך נפלו גבורים׃

“ O Decor Iſraelis, in montibus tuis perempte!
“ Quomodo ceciderunt fortes!”

Timidus et ſuſpicioſus eſt dolor; facile cauſas comminiſcens, quibus ſeſe excruciet; ægre ferens, ſi vel neglectui ſit, ludibrii autem et contumeliæ prorſus impatiens:

שמעו כי נאנחה אני אין מנחם לי
כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית

“ Audiverunt gemitus meos; non eſt qui me con-
“ ſoletur:
“ Audiverunt omnes inimici mala mea; quod ita
“ me affeceris, lætantur.”

Ita queritur apud Jeremiam [i] Hieroſolyma, miſerias ſuas amplificans. Idem ſentit Vates noſter:

אל תגידו בגת
אל תבשרו בחוצת אשקלון

[i] THREN. i. 21.

פן תשמחנה בנות פלשתים
פן תעלזנה בנות הערלים׃

"Ne annuntietis Gathæ,
"Neve prædicetis in vicis Ascalonis;
"Ne lætentur filiæ Philistæorum,
"Ne triumphent filiæ præputiatorum."

Difficilis et querulus est idem affectus; iniquus et μικραίτιος; impotens iræ, et in obvium quidque excandescens. "Utinam ne in nemore Pelio" — infit Anus illa in Medea Ennii [k]. Ecce autem alium, qui in montem immerentem vehementer invehitur [l]:

Αἲ αἲ Λειψύδριον προδοσέταιρον,
Οἵες ἄνδρας ἀπώλεσας;
Μαχέσθαι τ' ἀγαθοὺς καὶ εὐπατρίδας,
Οἵ τοτ' ἔδειξαν οἵων πατέρων κυρῆσαν.

Nec temperantior Vates noster:

הרי בגלבע אל טל ואל מטר עליכם

"O Montes Gilboæ! ne in vos ros neque plu-
"via" —

Quæ omnia si ad rectæ rationis normam exigas, quid absurdius? si naturam et affectuum motus spectes, quid verius, quid expressius, quid pulchrius? Non Causa pro Causa, in Dialectica flagitium, in Poetica interdum est virtus: quia nimirum illic ratio, hic affectus dominantur. Cum jam luctui aliquantum

[k] Apud CICERON. De Fato. Vid. EURIPIDIS Medeam. v. 1.

[l] Scolion apud ATHENÆUM Lib. xv. Vide EUSTATHIUM ad Iliad. Δ. 171. Edit. ALEX. POLITI *Florentiæ*. et HERODOT. Terpsichor. 63, 64.

ſatisfactum eſt, honori defunctorum commodior locus datur. Pariter laudantur, primo ob virtutem et res geſtas; tum ob amorem et pietatem mutuam; ob pernicitatem denique et robur. Ornatur ſingulatim Saulus, ex eo quod opibus ac deliciis omnibus ſuos locupletaverit; qui locus eximia cum elegantia tractatur: aptiſſime inducuntur fœminæ Iſraeliticæ, ſitque exornatio per imagines ad muliebrem perſonam accommodatiſſimas. Jonathano demum ſingulari item elogio parentatur, ſuaviſſimeque exprimitur jucundiſſimæ ejus amicitiæ deſiderium.

De Periodo Intercalari ſive ἐπῳδῇ, in eum Pſalmum, quem modo expoſui, inſerta, aliquid ſpeciatim tum adnotaſſem, niſi hic idem denuo faciendum eſſet. Cum Elegiæ natura valde congruit: ſiquidem amat luctus ſuis querimoniis immorari, eaſdemque identidem repetere et inſtaurare. Id quod in hoc Threno facit Vates: ſed iſthæc Periodus Intercalaris ſingularem habet rationem; non enim, ut plerumque fit, eadem omnino forma iiſdemque vocibus perpetuo interponitur, ſed paulum immutata, cumque jucunda et dictionis et ordinis variatione tribus vicibus facta; inchoat enim Carmen, et concludit, et ſemel in medio interjicitur.

Eſt etiam aliud, quod quanquam conjectura ſolum innitatur, haud tamen verebor vobis proponere. Videtur mihi hic Threnus ſingulare aliquid habere in verſuum menſuris; liberiorem nimirum uſum et varietatem metrorum; ita ut non aut illis longiuſculis ſolis, aut brevioribus maximeque uſitatis unice conſtet, ſed ex utriſque inter ſe permiſtis et artificioſe temperatis; ut parallelifmi acumini, et concinnitati, fuſum illud ac leniter profluens Styli Elegiaci genus

aliquatenus moderetur: quod idem in nonnullis Pſalmis videre mihi videor. Sane in harum Periodorum Poetica conformatione quiddam valde exquiſitum factumque apparet: et ut nullum huic Poemati elegantiæ genus deeſſet, eximia eſt univerſæ dictionis perſpicuitas, nitor, et pulchritudo.

Ut autem elegantiſſima hujuſce Elegiæ Œconomia melius appareat, recitandum eſt integrum Poema, unoque ſub conſpectu exhibendum: quod cum æque pigeret facere, vel ex barbara Maſoretarum pronunciatione, vel oratione ſoluta et ad verbum converſa, totum verſibus Elegiacis, ut potui, expreſſi.

Ergone magnanimi heroes, decus Iſraelis,
Proh dolor! in patriis occubuere jugis?
Fama Philiſtæas ah! ne pertingat ad urbes,
Neu Gatham tantæ nuntia cladis eat;
Hoſtis ut inviſos agitet ſine more triumphos,
Judaicíſque nurus barbara læta malis.
Triſte ſolum, Gilboa! tuis ne in montibus unquam
Vel ros, vel pluviæ decidat imber aquæ!
Nulla ferat primos aris tua meſſis honores;
De grege lecta tuo victima nulla cadat!
Qua ſcuta heroum, qua Sauli parma relicta eſt,
Nequicquam heu! ſacrum cui caput unxit onyx.
Non ſine cæde virûm Sauli prius haſta redibat;
Non Jonathani expers ſanguinis arcus erat:
Nobile par, quos junxit amor, quos gloria junxit;
Unaque nunc fato jungit acerba dies.
Ut celeres vicere aquilas, validoſque leones,
Viribus et curſu bella ciere pares!
At Vos, Iſacides, Saulum lugete, Puellæ,
Qui dites vobis rettulit exuvias;

Qui collo gemmas, qui textile veſtibus aurum,
Coccina qui Tyria tincta bis arte dedit.
Heu quianam heroum bello perit irrita virtus!
Montibus in patriis, ah Jonathane, jaces!
Tu mihi, tu æterno flendus, Jonathane, dolore
Occidis! heu miſero frater adempte mihi!
Heu pietas! heu rara fides, et dulcia feſſo
Alloquia! heu ſanctæ fœdus amicitiæ!
Quæ mihi in adverſis tulerat nova gaudia rebus;
Gaudia, fœmineus quæ dare neſcit amor.
Proh dolor! heu quianam duro in certamine belli
Fracta virûm virtus, irritaque arma jacent!

משלים

SIVE PARABOLÆ.

PRÆLECTIO VICESIMA QUARTA:

DE CARMINE DIDACTICO.

PRISCIS temporibus, et in gentium fere omnium primordiis, usitatissimum erat docendi genus per Sententias. Rudis plane et inculta erat vetus illa ac cum maxime nascens sapientia; nondum artificiose digesta et composita, non in suas partes distributa, non ad certam rationem et viam redacta. Qui ingenio et prudentia longoque rerum usu præstabant, ii suæ scientiæ summam omnem, quasi in compendium adductam, per axiomata quædam ac præcepta in aliorum utilitatem vulgabant; eo efficaciora et apud rudes homines plus ponderis habitura, quod non disputarent, sed juberent; non suaderent, sed cogerent; non per argumentorum anfractus circumducerent, sed recta impellerent, ad bene et honeste sentiendum agendumque. Eadem tamen ne nimia severitate averterent audientium animos, sed ut allicerent potius et ad se invitarent, aliquo ornatus lenocinio opus erat: itaque Effata sua in breves, acutas, et numerosas sententias includebant, figuris, imaginibus, et comparationibus illustratas, multisque rerum et verborum lu-

minibus distinctas. Apud plerosque populos primitus saltem obtinuit hæc ratio; apud Hebræos semper viguit. Ii hoc genus Sententiarum משלים vocabant; tum quod sæpe constarent Parabolis proprie dictis; tum quod vi quadam atque auctoritate semper pollerent, et in audientium animis quodammodo dominarentur.

Ex hoc genere Didactico multa supersunt Hebrææ Poeseos monumenta; in quibus principem locum facile obtinent Parabolæ Salomonis. Hujusce operis duæ sunt partes; prima, quæ est Procemii cujusdam loco, novem priora Capita continet; estque varia, elegans, sublimis, vereque poetica; rerum ordine plerumque conservato, partibusque inter se apte connexis; pulcherrimis descriptionibus, et Prosopopœiis illustrata; compositione politissima, omnique poetico ornatu illuminata; ita ut haud ulli sacræ Poeseos parti venustatis laude cedat: altera pars inde ad finem Voluminis, singulis fere constat Parabolis sive Sententiis, vix quidquam habens sublime, aut etiam poeticum, ultra quod Gnomæ acumen et concinnitas admittit. Cum apud Hebræos genus Didacticum præcipue ac proprie sectatur hujusmodi disjunctas sententias, cumque hæ frequenter immiscentur diversi etiam generis carminibus, et per totam eorum poesim locum habent; hanc potissimum partem Parabolarum Salomonis tractabo, et in peculiarem Parabolæ rationem paulo diligentius inquiram.

Præcipuas Parabolæ venustates ipse Salomo eleganti Parabola exponit; una exhibens aptam rei descriptionem, reique descriptæ exemplum [a]:

[a] Prov. xxv. 11.

תפוחי זהב במשכיות כסף
דבר דבר על אפניו׃

"Poma aurea in opere reticulato argenti;
"Dictum prolatum in rotis suis."

Vult nimirum graves et reconditos sensus oratione tereti, et undique circumcisa, et pulchre tornata ita commendari; ut pomorum exquisitorum et eximii coloris, vel arte fortasse ex pretiosissima materia effictorum, venustior et jucundior est aspectus, cum per vasis argentei egregie cælati cancellos, quasi per velum quoddam, translucent: neque enim eos ornat modo nitida, subtilis, et expolita dictio; sed illud etiam vel imprimis, si interveniente venusta aliqua imagine paulum a conspectu retrahatur Veritas.

Isthæc ut videamus particulatim: Prima Parabolæ laus esto Brevitas. [b] Est sane hæc necessaria quædam conditio, qua sublata nec naturam suam nec nomen retinebit. Quod si fuse pleneque res exponitur; si dictum, idque geminatum, ultra decem, aut maxime ultra duodecim voces extenditur; non jam editur Parabola, sed habetur Concio. Pungit enim quasi aculeo sententia, et ictu, non mora, imprimitur; adeoque dictione utitur maxime pressa et adstricta, pene necessariis potius recisis, quam admissis supervacuis. Legem hanc poesi Didacticæ tulit etiam Horatius, ejusque rationem subjunxit [c]:

[b] Ἔστι γὰρ καὶ ἀποφθεγματικὸν ἡ βραχύτης, καὶ γνωμολογικὸν, καὶ σοφώτερον τὸ ἐν ὀλίγῳ πολλὴν διάνοιαν ἠθροῖσθαι· καθάπερ ἐν τοῖς σπέρμασι δένδρων ὅλων δυνάμεις. εἰ δὲ ἐκτείνοιτό τις τὴν γνώμην ἐν μακροῖς, διδασκαλία γίνεταί τις καὶ ῥητορία ἀντὶ γνώμης. Demet. Phal. Περὶ Ἑρμηνείας. Sect. ix.

[c] Art. Poet. v. 335.

"Quicquid præcipies, esto brevis; ut cito dicta
"Percipiant animi dociles, teneantque fideles."

Quod idem suo more, hoc est, Parabolice expressit Salomo noster[d]:

דברי חכמים כדרבנות
וכמשמרות נטועים

"Dicta Sapientum sicut stimuli,
"Et instar clavorum in altum defixa:"

acriter nimirum impellunt animum, alte penetrant, et firmiter inhærent.

Porro Brevitatem plerumque consequitur aliqua Obscuritas; quam non modo non reformidat Parabola, sed amat etiam, et aucupatur, et sibi laudi ducit. Habet enim ea quoque res suam utilitatem: acuit animum, et intentum reddit; excitat studium et desiderium sciendi; in ipsa disquisitione vires ingenii stimulat et exercet: ad hæc, vult mens humana in percipienda veritate suas sibi partes relinqui; non omnia plane nimis et aperte exponi, sed aliquid suæ perspicacitati tribui: illius etiam scientiæ fructus est multo jucundissimus, quam ipsa sibi propriis viribus suaque solertia comparavit. Oritur autem isthæc obscuritas multis modis præterquam ex ipsa brevitate et compressione dictionis: primum in Comparationibus, cum res invicem applicantur, interque se componuntur, sine ulla comparationis nota; cujus exemplum est in Parabola modo laudata, et sunt frequentissima: unum insuper alterumque apponam, vel propter eorum eximiam elegantiam[e]:

[d] Eccles. xii. 11. [e] Prov. xxv. 14.

נשיאים ורוח וגשם אין
איש מתהלל במתת שקר:

"Nubes, et ventus, et imber nullus;
"Vir ſeſe venditans cum inani munere."

Item alia forma [f]:

יש זהב ורב פנינים
וכלי יקר שפתי דעת:

"Eſt aurum, et gemmarum copia;
"At pretioſa ſupellex labia ſcientiæ."

Deinde, cum res ipſa, cujus adducitur Imago, occultatur, fitque Allegoria: notam et pervulgatam ſententiam bene expreſſit Horatius vocibus propriis [g];

"Sperne voluptates; nocet empta dolore voluptas:"

ſed eandem quanto elegantius Salomo per Imaginem, et ſub Allegoriæ involucro [h]!

דבש מצאת אכל דיך
פן תשבענו והקאתו:

"Inveniſtine mel? quod modo ſat erit comede;
"Ne eo ſatiere, et nauſees."

Tum etiam, cum ratio Comparationis valde late patet, et in multis locum habere poteſt; quo in genere illud videtur ponendum [i];

כמים הפנים לפנים
כן לב האדם לאדם:

[f] Prov. xx. 15.
[g] Lib. i. Epiſt. ii. 55.
[h] Prov. xxv. 16.
[i] Prov. xxvii. 19.

"Ut in aquis facies faciei [respondet],
"Sic homini cor hominis :"

quod, haud sane facile est dictu, usque quo pertineat, et quibus coerceri debeat finibus; cum referri possit multis modis ad hominum indoles, ad ingenia, affectus, voluntates, amicitias, mores, virtutes, vitia; inter se plerumque congruentia, sive etiam invicem sequacia, et similes colores mutua inter se consuetudine trahentia. Postremo, ne plura recenseam, oritur aliqua obscuritas, cum in quacunque Parabolæ forma præcipua aut fortasse tota vis dicti non in ipso dicto vertitur, verum in eo quod minime quidem exprimitur, sed est eidem arcte connexum et consequens[k]:

אזן שמעת ועין ראה
יהוה עשה גם שניהם׃

"Aurem audientem, et oculum videntem,
"Utrumque eorum fecit Jehova."

Non multum proficiet qui in verborum cortice morabitur, et intra ipsum sententiæ circuitum steterit; sed quam gravis, quamque fructuosus, exinde necessario pendet sensus, quem pro suo instituto clarius et animosius expressit Psaltes[l]!

הנטע אזן הלא ישמע
אם יצר עין הלא יביט׃

"Qui plantavit aurem, nonne ipse audiet?
"Qui formavit oculum, nonne ipse videbit?"

Restat denique, ut Parabola sit Elegans; cum quo

[k] PROV. xx. 12. [l] PSAL. xciv. 9.

ſatis bene conſtare poteſt et Breve et Subobſcurum. Elegantiam dico ſenſus, imaginis, et dictionis: quorum omnium exempla Parabolæ, quas jam protuli, prope ſingulæ ſuppeditabunt. Eſt autem hoc in loco notandum, minime deeſſe ſuam elegantiam iis etiam ſententiis, quæ ſunt vel maxime nudæ, apertæ, et ſimplices; quæque nihil habent in ſenſu valde exquiſitum, nullam imaginem, nullum ſingularem ornatum dictionis; modo adſit brevitas, et rotunda conſtructio, et forma peculiaris, quæ ſola nonnunquam conſtituere Parabolam videtur. Talis eſt ſententia quam in Hiſtoria Sacra uſurpat David ut Parabolam a priſcis acceptam [m];

מרשעים יצא רשע

"A ſceleratis prodibit Scelus:"

talis apud Salomonem [n],

שנאה תערר מדנים
ועל כל פשעים תכסה אהבה:

"Odium ſuſcitabit rixas;
"Sed omnia delicta operiet Amor:"

plurimæque ibidem aliæ.

Alterum eſt Salomonis opus ad hanc Speciem Didacticam pariter referendum, cui titulus קהלת, ſive Concionator; vel potius fortaſſe Sapientia Concionatrix: in quo quanquam multæ ſint paſſim interſperſæ disjunctæ ſententiæ, multæ Parabolæ, alia tamen eſt totius ratio, alius color, longe diſpar ſtylus. Etenim una eſt univerſi operis forma, unum et ſimplex argu-

[m] 1 Sam. xxiv. 14. [n] Prov. x. 12.

mentum, De rerum humanarum Vanitate, ſub perſona Salomonis, in perdifficili quæſtione dubitantis, in utramque partem diſputantis, et ex ancipiti cogitandi cura ſeſe tandem expedientis. In partibus autem definiendis magna eſt difficultas: in ſumma obſcuritate verſatur rerum ſeries, orationis filum, univerſi argumenti ordo et diſtributio; ut in eruenda libri œconomia, et accurata partium deſcriptione conſtituenda, interpretes multum inter ſe diſſentientes videas. Ut quod res eſt dicamus; in rebus explicandis et diſciplinis tradendis accurata et ſubtilis partiendi ratio nec nota erat Hebræis, nec quæſita: priſcam illam ſententiarum viam unice tenebant, nec Methodum vel ſponte ſeſe offerentem admittere dignabantur. Stylus autem hujuſce operis eſt plane ſingularis: dictio eſt humilis plerumque et ſubmiſſa, ſed imprimis obſcura; ſæpe laxa, et diſſoluta, et ſermoni proprior; nec in compoſitione et ſtructura multum viget poeticus character: quæ forſan videri poſſunt argumenti naturæ aliquatenus tribuenda. Judæis ſane invitis in Metricorum librorum numero plerumque habetur: quod ſi in his rebus multum valeret illorum hominum auctoritas, hic fortaſſe eorum opinioni aliquid eſſet concedendum[o].

Ad hanc Poematum claſſem pertinent Pſalmi nonnulli; Alphabetici nimirum omnes, aliique pauci. De Acroſtichidis artificio plus ſemel jam facta eſt

[o] Exiſtimat Vir Doctus in opere erudito nuper edito, Librum ipſum maxima ex parte ſermone ſoluto ſcriptum eſſe; ſed multis carminum laciniis, paſſim prout res et occaſio ferebat inductis, diſtinctum: cujus ſententiæ libenter accedo. Vide A. V. DESVOEUX. *Tentamen Philoſophicum et Criticum in* ECCLESIASTEN, lib. ii. cap. 1.

mentio. Horum Carminum omnis fere laus in eo consistit, quod ad communem usum sint apprime accommodata; quod sensus sint pii, graves, fructuosi; pura et aperta dictio; compositio ad generis sententiosi formam accuratissime facta et limata.

Duo præterea supersunt in hoc genere Monumenta, quæ jure sibi vendicat Poesis Hebræa, quanquam et prosa oratione et Græce solummodo scripta extant: Sirachidis Sapientia, et, quæ appellatur, Salomonis.

Sirachidis opus, ex Hebræo in Græcum sermonem ab Auctoris Nepote conversum, est ejusdem omnino generis cum Parabolis Salomonis; adeoque eundem etiam titulum primo inscriptum habuit, nimirum משלים, uti nos docet Hieronymus, [p] qui se librum hunc Hebraicum reperisse testatur; quod quo minus de archetypa scriptione Hebræa, non de Syriaca quadam Versione, intelligamus, non video. Verum utcunque ea se res habet, profecto clare constat ex ipsa hujusce libri Græca interpretatione, quam nunc habemus, fuisse eum per omnia Parabolis Salomoneis perquam similem; quoad nimirum Scriptori fas est imitatione pervenire. Magna rerum, sensuum, dictionis similitudo: idem Styli color, eadem sententiarum constructio; ut nec dubitem, quin eandem etiam carminis rationem, quæcunque ea erat, secutus fuerit Auctor, si modo aliqua ad eam usque ætatem Metricæ artis cognitio superesset. Ut in hac re aliquid satis tuto affirmare possimus, facit eximia Interpretis fides, quæ multis indiciis passim cernitur: sane videtur in suo munere obeundo summa cum religione versari, totum se ad Hebræum sermonem componere,

[p] Præf. in Libros Salomonis.

Græcam elegantiam minime captare; nec modo sententias appendere, sed adnumerare verba, ac servare etiam verborum ordinem: ut in plerisque, versione in suum fontem refusa, ipse Scriptor Hebræus vere repræsentari posse videatur. Quod si quis in hac re faciet periculum, partemque aliquam hujusce libri ad verbum conversam Hebraice reponet, clare videbit admirabilem ejus cum antiquis in hoc genere Hebræorum monumentis consonantiam; in omnibus unam atque eandem cum iis formam et characteræ: ut facile sibi persuadere poterit se alterum plane Salomonem loquentem audire. Salomonem autem ita sequitur Sirachides, ut Parabolarum illius primam potissimum partem imitetur: habent enim plerumque sententiæ ejus aliquam inter se connexionem; stylus etiam est magis pictus nonnunquam et coloratus, figuris et imaginibus impensius ornatus, quam ratio Didactica necessario postulat: quod videri potest in Sapientiæ Prosopopœia, [q] in qua Antecessoris sui habitum et effigiem sane feliciter expressit.

Sapientia Salomonis in imitationem item scriptorum Salomonis composita est; sed haudquaquam exitu æque felici: a Judæo aliquo Hellenista, non, ut Sirachidis liber, ex Hebræo conversa, sed Græce scripta. Stylus videtur inæqualis et dispar sibi: sæpe grandiloquus, cothurnatus, et tumidus; amplus item, et fusus, et Epithetis abundans, præter consuetudinem Hebræorum; interdum temperatus, elegans, sublimis, poeticus. Constructio nonnunquam sententiosa, et in eo genere satis accurata; ut manifesto deprehendas Auctorem sibi ad imitandum proposuisse

[q] ECCLUS. xxiv.

antiqua Poeseos Hebrææ exempla: quanquam in universum a germano illo charactere longe distat. In œconomia operis graviter peccat; Salomonis Preces a Capite nono inchoatas usque ad finem libri continuat, ita ut partem totius plus dimidiam conficiant: in quibus, ut immanem illam orationis longitudinem excusemus, nimium indulget subtilissimis rerum reconditarum disquisitionibus, et multa admiscet a ratione precum ad Deum factarum valde aliena: ad hoc, res ipsa ad nullum certum exitum perducta videtur. Quibus de causis iis libenter adsentior, qui opus hoc Sirachide haud paulo recentius, et sequiore ætate conscriptum judicant.

Verum ne missam faciam hanc poeseos speciem sine aliquo integri Poematis specimine, quale in cæteris exhibere aggressus sum, tentabo, Academici, id, quod vos ut experiri velletis auctor modo fui, et partem quandam Libri Sirachidis Hebraice conversam dabo; illam ipsam nimirum, quam jam laudavi, Sapientiæ Prosopopœiam. Equidem hujusce speciei Character vix alio carmine quam Hebraico effingi potest: quænam autem sit mea Hebraici carminis notio atque idea generalis, cum sæpe et multis modis explicare conatus sum, vix tamen aliter melius quam hoc fortasse exemplo intelligetur.

ECCLESIASTICI CAPUT XXIV.

Hebraice redditum.

תהלת חכמה לישוע בן סירח׃

חכמה תהלל נפשה
ובתוך עמה תשתבח׃
בקהל עליון תפתח פיה
ולפני חילו תתהלל׃
אני מפי עליון יצאתי
וכערפל כסיתי הארץ׃
אני במרומים שכנתי
וכסאי בעמוד ענן׃
חוג השמים סבותי לבדי
ובמצולת תהמות התהלכתי׃
בגלי הים ובכל הארץ
ובכל עם וגוי קניתי׃
עם כל אלה דרשתי מנוחה
ובנחלת מי אלין׃
אז יצוני יוצר כל
ובוראני הניח אהלי׃
ויאמר ביעקוב שכני
ובישראל נחלי׃
מעולם מראשית קנני
ועד עולמים לא אחדל׃
באהל קדוש לפניו שרתי
וכן בציון הצבתי׃
בעיר אהובה כמו כן הניחני
ובירושלים ממשלתי׃

ואשרישה בעם נכבד
בחלק יהוה נחלתו:
כארז העליתי בלבנון
וכברוש בהררי חרמון:
כתמר העליתי בעין גדי
וכנטעי חבצלת ביריחו:
כזית נעים בשדה
ואעלה כערמון עלי מים:
כקנמון וקנה בשם נתתי ריח
וכמר מבחר נתתי ריח ניחוח:
כחלבנה ושחלת ונטף
וכקיטור הלבנה במשכן:
ואני כאילה שלחתי ענפי
וענפי ענפי כבוד וחן:
אני כגפן צומחת חן
ונצותי פרי כבוד ועשר:
קרבו אלי מתאוי
ומתבואותי השבעו:
כי זכרי מדבש מתוק
ונחלתי מדבש ונפת:
אוכליני עוד ירעבון
ושותיני עוד יצמאון:
השומע אלי לא יבוש
ועובדים בי לא יחטאון:
כל אלה ספר ברית אל עליון
תורה שצוה לנו משה
נחלה למקהלות יעקוב:
הממלא כפישון חכמה
וכחדקל בימי אביב:
המרבה כפרת בינה
וכירדן בימי קציר:

המוציא [1] כיאור מוסר
וכגיחון בימי בציר:
לא כלה הראשון לדעתה
וכן האחרון לא יחקרנה:
כי מים נמלאו מחשבותיה
ועצתה מתהום רבה:
ואני כמוצא מים מיאור
וכתעלה יצאתי בפרדס:
אמרתי אשקה נא את גני

[1] In errorem hic humanitus incidit Sirachides Nepos, neque Avi sui sententiam expressit: nam cum vocem hanc in suo exemplari defective scriptam legeret כאר, perperam vertit ὡς φῶς. Vide enim, quam incongrue cum cæteris: Pison, Tigris, Euphrates, Jordanes, *Lux*, Gihon: loco *Lucis* desideratur Flumen aliquod, adeoque manifesto legendum erat כיאור, ὡς ὁ Ποταμὸς, *ut Fluvius Ille*, nimirum Nilus; qui certe homini Judæo in ejus vicinia ætatem degenti inter fluvios principes et exundationibus nobiles erat præcipue memorandus, et nomine היאור, τοῦ Ποταμοῦ, honoris causa merito appellandus. Quinctiam existimat JABLONSKIUS, *Pantheon. Ægypt.* Lib. iv. Cap. 1. §. 2. vocem יאר apud Scriptores Sacros Nilum præcipue designare; et יאר, Ægyptiace JARO, primum fuisse, atque olim unicum, Nili nomen apud ipsos Ægyptios. Hæc autem ipsa vox eodem modo defective legitur כאר AMOS. viii. 8: ("legitur ביאר "in MSS. N°. 4, 28, 70, et 73." K.) eadem vero periodo mox repetita, plenius exprimitur כיאר, ix. 5. Vide CAPPELL. *Crit. Sacr.* iv. 2. 11. Amicissime me admonuit Vir doctus, idem olim de hoc loco statuisse magnum BOCHARTUM, cujus auctoritate quæ supra dicta sunt libenter confirmo: "אר est fluvius, ut "יאר. Ita occurrit, AMOS. viii. 8; ubi de Nilo. Atque eodem "sensu usurpaverat Sirachides ECCLUS. xxiv. 27. ubi interpres "perperam pro lumine accepit." *Chanaan.* Lib. i. cap. 23. Cæterum in hac Versione secutus sum textum Codicis Vaticani, paucis quibusdam exceptis, quorum rationem facile expediet Lector, si qui operæ pretium duxerit hæc paulo attentius expendere.

והרויתי את תלמי׃
והנה היתה תעלתי ליאור
ויהי היאורי לים׃
עוד מוסר כשחר אופיעה
והאירותיהו עד למרחק׃
עוד לקח כנבואה אשפוך
והניחותיהו לדורות עולמים׃
ראו כי לא לי לבדי יגעתי
כי אם לכל מבקשי אמת׃

שיר

SIVE ODE.

PRÆLECTIO VICESIMA QUINTA:

ODÆ HEBRÆÆ PRIMUS CHARACTER.

CARMEN omne cantioni destinatum, sive assa voce sive fidibus conjunctis canendum, Hebræi שיר, Græci ᾠδὴν, appellant; quæ voces inter se aptissime congruunt: et sicut ea Græcorum vox restrictius tandem accepta est ad designandam Poematis speciem singularem, ita idem apud Hebræos etiam videtur obtinuisse, nisi quod hi vocabulum illud suum aliquanto fortasse latius usurparent.

Satis aperte suam originem profitetur Ode: nata primum est ex lætissimis incitatissimisque animæ humanæ Affectibus, Gaudio, Amore, Admiratione. Quod si hominem recens creatum cogitamus, qualem eum nobis exhibent Sacræ Literæ; rationis et orationis facultate perfecta præditum; non sui, non Dei ignarum; divinæ bonitatis, majestatis, et potentiæ conscium; pulcherrimæ totius mundi fabricæ, terræ cœlique non indignum spectatorem; fierine posse

credemus, quin ei hæc omnia intuenti intus incalescceret cor, ita ut ipso affectuum æstu abreptus animus ultro sese effunderet in Creatoris laudes, inque eum impetum orationis, eamque vocis exultantiam exardesceret, quæ tales animi motus pene necessario consequitur? Quod ipsum usu venit pulcherrimi illius Psalmi Auctori hæc eadem contemplanti, quo res omnes creatas ad concelebrandam inter se Dei Optimi, Maximi, gloriam adhortatur [a]:

הללו את יהוה מן השמים
הללוהו במרומים׃
הללוהו כל מלאכיו
הללוהו כל צבאיו׃

"Laudate Jehovam Cœlites;
"Laudate eum in excelsis;
"Laudate eum omnes angeli ejus;
"Laudate eum omnes ejus exercitus:"

quem hymnum elegantissime imitatus est, et Adamo suo Paradisum incolenti aptissime tribuit, [b] Miltonus noster, poetarum omnium post Vates Sacros longe divinissimus. Sane de primævo illo ac perfecto hominis statu vix recte concipere videmur, nisi aliquem ei Poeseos usum concedimus; quo pios erga Deum affectus, et sanctum ardorem religionis, hymnis et cantu satis digne exprimeret.

Quod si rerum veritatem et historiæ fidem appellamus, apud omnes fere populos paulo humaniores id ab ipsis usque primordiis derivatum semper obtinuisse videbimus, ut in re divina facienda et religionibus

[a] Ps. cxlviii.

[b] *Parad. Amiss.* Lib. v.

celebrandis carminum et hymnorum uſus dominaretur. Ex antiqua illa muſica et poeſi, quam aliquando apud ſuos legibus conſtitutam fuiſſe teſtatur, eam ſpeciem primo recenſet Plato, [c] qua continebantur Preces ad Deos, quique dicebantur Hymni. In Latina poeſi nihil memoratur æque vetuſtum ac Saliare Numæ Carmen, una cum primis ſacrorum et cæremoniarum inſtitutis a rege doctiſſimo conditum, quod Salii, ὑμνῆται τῶν ἐνόπλιων θεῶν, ut eos appellat Dionyſius, [d] ad tibiam canebant cum tripudiis ſolennique ſaltatu. Quid quod Carmen omnium, quæ nunc extant, antiquiſſimum, (eorum dico, quorum ætas certo cognoſcitur, et quæ juſta ſunt poemata,) eſt ipſa Moſis Ode εὐχαριστικὴ poſt tranſitum Maris Rubri, in ſuo genere perfectiſſima, lætarum, quas dixi, affectionum verus et naturalis fœtus. Ita Odæ origo ad ipſum Poeſeos initium recurrit; quod cum Religionis, hoc eſt, cum ipſius humanæ naturæ ortu conjunctum videtur.

Hanc Poeſeos ſpeciem præ cæteris omnibus excolebant Hebræi; et in eadem perinde eminent. Solenne erat per omnes Hebrææ nationis ætates ob res feliciter geſtas, proſperoſque bellorum exitus, lætis carminibus Deo ſervatori publice grates agere. Hinc Moſis, Deboræ, Davidis, Ἐπινίκια. Cum ipſis forſan reipublicæ primordiis initia ſua habuerunt Scholæ Prophetarum; regum certe tempora antecedebant: ibi, uti jam vidimus, diſciplinæ Propheticæ Alumni inter cætera ſtudia ſacræ poeticæ operam dabant, et Dei laudibus Odis et muſica celebrandis vacabant. Sub Davide autem præcipue florebat muſica et poe-

[c] *De Legibus* iii. [d] *Antiq. Rom.* ii. 70.

ſis: ex illius inſtituto quater mille Cantores, ſive Muſici, e numero Levitarum, [e] ſub præfectis ducentis octoginta octo, diſtributi in claſſes viginti quatuor, quæ per ſingulas hebdomadas vicibus ſuis in Templo fungerentur, ſacrorum Hymnorum miniſterio unice deſerviebant, [f] partim voce, partim diverſi generis inſtrumentis muſicis, canentes. Illorum principes erant Aſaphus, Heman, et Iduthun; qui, quantum ex Pſalmorum titulis colligere licet, [g] Hymnos etiam compoſuiſſe videntur. Ex apparatu tam ſplendido, cui nihil ſimile alibi unquam extitit, de Odæ Hebrææ dignitate et magnificentia conjecturam facere poſſumus. Meminerimus, nunc ejus reliquias ad nos perveniſſe ornamentis ſuis omnibus ſpoliatas, niſi quæ in dictione et ſenſibus elucent, quibus ipſis plurimæ obſcuritates et tenebræ inſiderunt. Quapropter de Oda Hebræa differentes omni ſuperſedebimus diſquiſitione de Muſica Sacra, deque vario ejuſmodi rerum apparatu, quæ aliquam proculdubio vim habere poterant in conſtituendis diverſis Odarum generibus; quorum tamen omnium cum in ſumma ignoratione verſamur, ſatius duco de iis tacere, quam Eruditorum quorundam exemplo multa loquendo nihil dicere. Inquiram itaque breviter in communem hujuſce Poematis naturam et affectiones; quibus expoſitis, de Hebræorum in hoc genere monumentis facilius certiuſque judicare poſſimus.

Eſt Ode Poematis ſpecies omnium maxime ſuavis, venuſta, elegans, varia, ſublimis; quorum ſingula fere in ordine, ſenſibus, imaginibus, dictione, nu-

[e] 1 PARAL. xxiii. 5. [f] 1 PARAL. xxv. 1—7.
[g] Vide etiam 2 PARAL. xxix. 30.

meris, cernuntur. In rerum ordine ac dispositione posita est prima ac maxima quidem Odæ venustas; quæ cum facillime sentitur, difficillime tamen explicatur: hoc enim habet vel præcipuum, quod via et præceptis certaque partium descriptione minime continetur. Est enim læta, soluta, libera; in elatiore argumento exultans, audax, et nonnunquam pene effrænis: sed et hic etiam, semperque alias, nisi per totum regnet quædam facilitas, quæ negligentiæ cujusdam minime affectatæ speciem habet, naturam non artem præ se ferens; quæque cernitur maxime in exordio obvio, nec nimis exquisito, et in ipsam plerumque rem protinus incurrente; in serie rerum per jucundam varietatem subtiliter et artificiose, sed quasi sponte, deducta; in clausula sine ullo acumine leni quodam lapsu, in loco forsan minime expectato, et nonnunquam veluti fortuito, cadente: nisi sit totius habitus quidam suus et forma peculiaris, in rebus ipsis, in ordine et dictione, non in metri genere posita, quæ hanc præcipue atque unice deceat; fiet quidem poema cætera forsan probabile, minime autem erit elegans Ode. Habent hanc formam Odæ Horatii plurimæ; Hannesii nostri paucæ quidem illæ, sed propemodum omnes. Occurrunt in Papinii Statii Sylvis[h] Carmina Lyrica duo; in quibus cum sint numeri in primis sonori, rotundi, et volubiles; sensus satis elegantes et venusti; dictio, si non delicata, ardens tamen et colorata; nihilo tamen minus in iisdem illam totius formæ felicitatem et gratiam, et expressam Odæ effigiem, desidero.

Sensus atque Imagines rerum et argumenti ratio-

[h] Lib. iv. Sylv. 5. et 7.

nem ſequuntur; quæ varia eſt, et nullis plane finibus circumſcripta. In humili materia erunt ſuaves, amœni, floridi; in elata graves, audaces, vividi; in omnibus ſumme elegantes, expreſſi, et varii. Amat Ode potiſſimum Rerum Naturalium Imagines, Hiſtoriarum communes locos, deſcriptiones vividas, ſed breves, et, cum altius inſurgit, crebras Perſonarum fictiones. Dictione utitur præcipue exquiſita lectaque, clariſſimos adhibens verborum colores, jucundiſſima figurarum lumina, elegantias quaſdam proprias, et ut peculiarem totius diſpoſitionis habitum, ita ornatum etiam elocutionis privatum et ſuum; in quo item non minus cernitur illa Horatii curioſa felicitas. Hæc omnia commendat numerorum omnis dulcedo et varietas, quam vel linguæ cujuſque natura fert, vel rerum, quas tractat, prope infinita diverſitas poſtulat.

Dolet profecto, quod de Oda Hebræa diſſerentibus de numeris omnino ſit ſilendum; quos quanquam nobis penitus ignotos, tamen et Muſicæ ejus, quæ apud Hebræos multum colebatur, naturæ accommodatos, et pro linguæ ingenio perfectos fuiſſe, par eſt ut exiſtimemus. Cætera quod attinet, dictionis vim et elegantiam, ſenſuum atque imaginum pulchritudinem et dignitatem, ordinis et œconomiæ virtutes omnes et gratias, ne ei præ omnibus in hoc genere exterorum monumentis aſſerere poſſimus, minime erit verendum. Qua in diſquiſitione, cum tam late pateat, ne incerte fluctuemus, aliquem ſtatuamus itineri noſtro præfinitum curſum; quod ſatis commode fieri poſſe exiſtimo, ſi omnem hujuſce poematis generatim ſumpti diverſitatem in tres ſpecies includamus, quarum primam diſtinguat, et quaſi

præcipua quadam nota deſignet, Suavitas; alteram, Sublimitas; quibus interponi poteſt Medius quidam et ex utraque temperatus Character: harum communes habendæ erunt affectiones Varietas et Elegantia.

Quanquam in materia graviſſima ſemper verſetur Ode Hebræa, neque unquam ad illam deſcendat levitatem, quæ exteram in hoc genere poeſin magna ex parte occupavit; Suavitatis tamen Charactera minime aſpernatur. Eum conſtituunt Affectus lenes et placidi, Imagines amœnæ et floridæ, Dictio jucunda, compoſita, et æquabilis. Quæ hic potiſſimum locum habent Affectiones, ſunt Amor, Deſiderium, Spes, Lætitia non nimis exultans, Dolor etiam, ſed ſi conſtet modus. Amorem et Deſiderium ſuaviſſime expreſſit Vates Regius in Judææ Deſerto exulans, Pſalmo ſexageſimo tertio. Dolorem habet cum Spe aliqua conjunctum Pſalmus octogeſimus. Spem Lætitiæ proximam quintus ſupra octogeſimum. Nonageſimus ſecundus totus eſt Gaudii, ſinceri, ſed temperati. Quorum omnium tanta eſt in compoſitione, dictione, ſenſibus, ordine, et præcipue in his ſuaviſſimis Affectibus dulcedo, quantam non Muſæ omnes et Gratiæ, ut aiunt, collatis ſymbolis infundere potuiſſent. Quod ad Imaginum ornatum attinet, qui nec illis ſuperioribus deeſt, quid concipi poteſt ſuavius et venuſtius, quam illa Dei Paſtoris effigies[i]?

יהוה רעי לא אחסר
בנאות דשא ירביצני
על מי מנוחות ינהלני:

[i] Ps. xxiii.

"Jehova eſt Paſtor meus, nihil mihi deerit:
"In paſcuis herbidis ut recubem, faciet;
"Propter aquas leniter fluentes me deducet."

Quid ipſa rerum et argumenti jucunditas, naturæ læta et florida Imago, quantam habet gratiam in Pſalmo ſexageſimo quinto; ubi Vates Dei beneficentiam laudat in rigandis fœcundandiſque terris, pari ei, quam depingit, ubertate dictionis? In materia etiam elatiore, ſed læta et felici, qualis eſt Salomonis Inauguratio, quam celebrat Pſalmus ſeptuageſimus ſecundus, eam vim habet cum imaginum pulchritudo et varietas, tum dictionis et compoſitionis nitor, ut nihil facile æquare poſſit ejus carminis in haud mediocri ſublimitate etiam dulcedinem et gratiam.

Hæc ex multis pauca Odæ venuſtioris exempla vobis tantum commonſtravi, Academici, attentius expendenda; quibus perfectiora ex omnibus Muſarum theſauris fruſtra, opinor, perquiretis. Unum ſolummodo adjiciam, quod et Odæ habitum illum et formam, niſi valde fallor, perfecte expreſſam exhibet, et ſuavitates ejus omnes quaſi in breviſſimum compendium adductas complectitur; eſt enim, ut elegantiſſimi poetæ verſum uſurpem[k],

Πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβὰς, ἄκρον ἄωτον.

In feſti alicujus celebritate populi frequentiam concordiamque contemplatus Pſaltes, tam læti ſpectaculi ſenſum tali quodam modo expreſſit, ſi Davidem pati poſſitis Latine canentem.

[k] CALLIMACH. Hymn. in Apoll. v. 112.

PSALMUS CXXXIII[1].

O dulce jucundumque! Tribulium
Cœtu in frequenti mutua caritas!
O corda qui fraterna nodo
Jungit amor metuente ſolvi!

[1] Eſt hic Pſalmus ex numero illorum quindecim, qui ſinguli inſcribuntur, שיר המעלות, "Ode Aſcenſionum:" hoc eſt, quæ caneretur, cum populus in Hieroſolymam *aſcenderet*; nimirum vel ad Feſta quotannis celebranda, vel tum cum e Captivitate Babylonica reverteretur. Ea ſane reverſio dicitur המעלה מבבל, "Aſcenſio ex Babylone," EZR. vii. 9. et vetus Interpres SYRUS, qui titulis appoſitis Pſalmorum argumenta exponit, huc refert Pſalmos ſic inſcriptos prope omnes; perperam quidem nonnullos; ſed plerique ad harum occaſionum alterutram manifeſto pertinent. Verum omnes indiſcriminatim de Liberatione Babylonica interpretatur Theodoretus; Titulum autem ſic explicat; Ὠδὴ τῶν ἀναβαθμῶν· ὁ Θεοδοτίων, ᾆσμα τῶν ἀναβάσεων· ὁ δὲ Σύμμαχος καὶ ὁ Ἀκύλας, Εἰς τὰς ἀναβάσεις. Δηλῦσι μέντοι αἱ ἀναβάσεις, ἢ οἱ ἀναβαθμοὶ, τῦ αἰχμαλωτευθέντος λαῦ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον. THEOD. in Ps. cxx. Sed nota eſt etiam, et in Utroque Teſtamento uſu pervulgata, hæc Phraſis, עלות ירושלם, עלות לעשות זבחים, (vid. 1 REG. xii. 27, 28.) ἀναβαίνειν εἰς Ἱεροσολύμα, ἀναβαίνειν εἰς τὴν ἑορτήν. (vid. JOH. vii. 8.) Et perpende præ cæteris Ps. cxxii. qui vix aliter, quam de Feſti alicujus celebratione, explicari poteſt. Quæ hic narrant Judæi de Templi Gradibus, ſunt mera commenta hominum futiliſſimorum. Cæterum in ultima hujuſce Pſalmi periodo particula שם neceſſario referenda eſt ad vocem ציון; nihil aliud eſt, ad quod poſſit referri: ad hoc, cui niſi Sioni promittebatur הברכה et חיים? (Vide omnino Ps. cxxxii. 13. et 15.) quæ voces ambiguæ ſunt, ita ut felicitas vel temporalis, vel æterna, vel utraque pariter, intelligi poſſit; (confer modo DEUT. xxviii. 2. &c. cum Ps. xxiv. 5. et PROV. xxvii. 27. cum DAN. xii. 2.) et hoc in loco ex Allegoria Myſtica in utrumque ſenſum interpretandæ ſunt. Hæc ſi vera ſunt, peſſime hunc locum ſolicitarunt Critici. Nulla opus eſt emendatione: ſupplendo Ellipſin vocis repetendæ כטל, vel ſolum particulæ ו, vel כ, ante שירד,

Non aura Nardi ſuavior occupat
Senſus, quæ Aronis vertice de ſacro
Per ora, per barbam, per ipſas,
Lenta fluens, it odora veſtes;
Non rore largo lætior irrigat
Hermona florentem ætherius liquor;
Sanctæque fœcundat Sionis
Uberibus juga celſa guttis,
Præſens benigno numine quas fovet
Jehova ſedes; alma ubi Fauſtitas
Teſtatur, æternumque magni
Dia Salus Domini favorem.

expedienda eſt conſtructio. Eodem modo apud ISAIAM dixit Hezekias:

כסוס עגור כן אצפצף

"Ut hirundo, [et ut] grus, ſic pipiebam."
Cap. xxxviii. 14.

PRÆLECTIO VICESIMA SEXTA:

ODÆ HEBRÆÆ MEDIUS CHARACTER.

PROPOSITIS jam antea Odæ venuſtioris quibuſdam exemplis, ut ad ſupremum Hebrææ Poeſeos in hoc genere faſtigium gradatim aſcendamus, libet in Medio illo, quem notavi, Charactere paulum immorari: qui quidem dupliciter intelligi poteſt; nimirum, ut vel ex Suavitate et Sublimitate ſit ita æquabiliter temperatus mixtuſque, ut ad utramlibet ex omni prope parte referri poſſit; vel utramque ex diverſis partibus ſimul comportet et inter ſe connectat, ita ut varius et commutabilis ſit ſtyli color. In utroque genere unum alterumque exemplum proferam.

Pſalmi Nonageſimi Primi Argumentum eſt, Pii Securitas, Victoria, Præmium. Odæ Exordium continet Pii illius in Deo fidentis deſcriptionem[a]:

[a] Peſſime acceptum eſt a Maſoretis et Interpretibus pleriſque, et mirum in modum turbatum, pulcherrimum hoc Exordium. Quorum errores ita optime coarguentur, ſi tollantur omnes, quæ iis impedimento fuerunt, difficultates. Eſt itaque אמר *Benoni*, ſicut יֹשֵׁב: Futurum יתלונן vim item habet Participii, per Ellipſin τῦ אשר; cujus rei exempla, ne longius petamus, tria occurrunt in hoc ipſo Pſalmo v. 5. et 6: ita etiam SYMMACHUS, qui primum comma hoc modo reddit:

ישב בסתר עליון
בצל שדי יתלונן:
אמר ליהוה מחסי ומצודתי
אלהי אבטח בו:

"Qui habitat in secreto Altissimi;
"Qui in umbram Omnipotentis sese receptat:

Ὁ κατοικῶν ὑπὸ σκέπην τοῦ ὑψίστου,
Ὑπὸ σκιὰν τῦ ἱκανοῦ νυκτερεύων·

unde plane liquet eum non ita accepisse verbum אמר, ac si esset prima persona Futuri, ut volunt Masoretæ; unde potissimum error omnis manavit: neque vero duo membra primi commatis, Parallela et Synonyma, compegit in unam propositionem identicam et nihil dicentem. Tum fit v. 3. Apostrophe apertissima atque facillima ad Personam de qua hucusque verba facta sunt: ubi etiam notandum, particulam כי non esse causalem, sed affirmativam; *enimvero, profecto:* ut Ps. lxxvii. 12. 1 Sam. xiv. 39. et 44. et sæpe alibi. Ut exemplo rem clarius demonstrem, tota hujusce exordii forma et ratio fere eadem est ac Psalmi cxxviii. quod nemini unquam moram injecit:

אשרי כל ירא יהוה
ההלך בדרכיו:
יגיע כפיך כי תאכל
אשריך וטוב לך:

"Beatus omnis qui timet Jehovam;
"Qui in viis ejus ambulat:
"Laborem manuum tuarum profecto comedes;
"O Te beatum, et bene erit tibi."

Quod si cui minus placeat Apostrophe ex abrupta sententia facta, sumat is verbum אמר pro tertia persona Præteriti cum Syro: ita fiet primum comma subjectum, alterum comma Prædicatum propositionis. Quin isthæc admittatur explicatio, non valde repugno: multum sane præstat receptæ. Sed et hoc modo, ex duobus commatibus in unum enuntiatum compactis, exsurgit sententia sublanguida, fitque item pene identica propositio.

"Qui dicit Jehovæ, Spes mea et propugnaculum
"meum!
"Deus meus, in quo confidam:"—

tum, ſententia nondum abſoluta, per Apoſtrophen ad Pium illum, quem hactenus deſcripſit:

כי הוא יצילך
מפח יקוש מדבר הוות:

"Ille profecto Te eripiet,
"E laqueo venatoris, e peſte exitiali."

Deinde quæ Imagines, quam variæ, quam jucundæ; quam graves et excelſæ!

באברתו יסך לך
ותחת כנפיו תחסה
צנה וסחרה אמתו:
לא תירא מפחד לילה
מחץ יעוף יומם:
מדבר באפל יהלך
מקטב ישוד צהרים:
יפל מצדך אלף
ורבבה מימינך
אליך לא יגש:

"Pennis ſuis Te proteget;
"Sub alis ejus tutus eris:
"Erit tibi pro parma et clypeo ejus veritas.
"Non metues a terrore nocturno;
"A Sagitta volitante interdiu:
"A peſte in tenebris incedente;
"Ab excidio vaſtante per meridiem.
"Cadent a latere tuo mille;

"Et a dextra tua decem millia:
"Ad Te minime pertinget."

Quid item ea quæ paucis interpositis sequuntur, Angelorum Satellitium, Animalium maxime ferocium et noxiorum conculcatio? tum illa subita, sed opportune et facile tandem [b] illapsa, Personarum mutatio, quam habet gratiam?

[b] Personarum, inquam, Mutatio non nisi Commate demum 14to facta est: nam Commatis 9ni aliam plane esse rationem existimo.

כי אתה יהוה מחסי
עליון שמת מעונך׃

"Nam Tu, Jehova, spes mea:
"Altissimum posuisti refugium tuum."

Plures sunt hujus periodi interpretationes, quæ aliis aliter probantur: una quæ statuit, primo membro dirigi sermonem a Pio illo ad Deum, altero deinde rursum a Vate ad Pium: quod est supra modum durum atque absonum, quanquam ei sententiæ palam faveat aperta atque obvia loci constructio. Alii deinde cum quibusdam Veteribus sic exponunt, ut nulla sit in membro secundo nova Personæ mutatio, sed de Jehova adhuc sermo sit:

"Qui in excelsis collocâsti habitaculum tuum:"

quod omnino nihili est. Alii denique hæc incommoda vitantes in majus incidunt; nam sententiæ vim inferunt, novam ineuntes rationem expediendæ constructionis, hoc modo:

"Nam tu Jehovam, qui spes est mea,
"Altissimum posuisti refugium tuum:"

quod itidem, qui puras habent aures, et Hebræo idiomate vel paulum modo tritas, ferre omnino non posse arbitror. Aliter olim rem tentaverat THEODORETUS in loc. Ἐλλείπει τῇ συνθήκῃ τοῦ λόγου τὸ ΕΙΠΑΣ σὺ κύριε ἡ ἐλπίς μου· ἰδίωμα γὰρ τοῦτο τῆς προφητικῆς συγγραφῆς, διαφερόντως δὲ τῶν ψαλμῶν· ἀλλ᾽ ὅμως ἡ ἀκολουθία δηλὸν ποιεῖ τὸ ἀμφίβολον. Quin hæc vera sit hujus loci sententia, mihi minime est dubium. Quod si cui displiceat hæc Ellipsis, (est enim

כי בי חשק ואפלטהו
אשגבהו כי ידע שמי׃

"Quoniam mihi adhæsit, ideo eum eruam;
"Exaltabo eum, quia nomen meum agnovit."

Qui autem istarum Imaginum naturam et dignitatem, habita ratione Allegoriæ Hebrææ, attente animadvertit, facile sibi persuadebit, in hoc Psalmo aliquid μυστικώτερον intus latere: [c] sane Pius ille, sive Rex, sive fortasse Pontifex Maximus, qui hic primario est intelligendus, Personam etiam adhuc sublimiorem ibidem gerere videtur. Illud vero ut Theologis plenius exponendum relinquamus, videant elegantiarum spectatores, annon Horatius in Oda illa, cujus eximia venustas merito celebratur, "Quem Tu, Melpomene, semel —," quæque in universo habitu ac forma aliquam habet cum hac, de qua agimus, similitudinem, cum Vati nostro pondere et dignitate longe cedat, ab eodem etiam suavitate et gratia superetur.

sane duriuscula,) ei, credo, confugiendum erit postremo ad HARII nostri, ingeniosissimi Critici, emendationem; qui pro אתה legendum existimat אמרת. Est equidem conjectura paulo audacior; nec tamen improbabilis, si expendantur loca parallela, Ps. xvi. 2. (ubi legendum videtur אמרתי, cum omnibus VETT. INTT. excepto CHALD. "uti et legitur in tribus MSS." K.) Ps. xxxi. 15. cxl. 7. cxlii. 6. Quid si autem legamus, unius tantum literæ mutatione, מחסך? "Nam Tu, (i. e. *te quod attinet,*) Jehova spes "Tua:" quam emendationem mihi proposuit Vir doctissimus JACOBUS MERRICK, qui Versionem Psalmorum Carmine Vernaculo jam absolvit; opus eximium, multis eruditionis, artis, ingenii, luminibus distinctum.

[c] Hunc Psalmum Davidis nomine inscribunt LXX. CHALD. VULG. SYR. ARAB. ÆTHIOP. De Messia interpretantur Judæi: et vide MATT. iv. 6. LUC. iv. 10, 11.

Alterum nobis exemplum erit Psalmus Octogesimus Primus; cujus item Character est ex Suavitate et Sublimitate confusus quodammodo et permixtus. Est Ode in Festo Tubarum, sive primi Novilunii anni civilis. [d] Continet Exordium hortationem ad celebrandum Deum canticis et musica; estque, ut apud Hebræos præcipue fieri solet, lætum imprimis et incitatum et gaudio exultans:

הרנינו לאלהים עוזנו
הריעו לאלהי יעקב:

"Clangite Deo robori nostro;
"Lætum clamorem tollite Deo Jacobi:"

memorantur varia instrumenta musica, quorum crebram appellationem amat etiam exterorum Lyrica Poesis:

שאו זמרה ותנו תף
כנור נעים עם נבל:

"Efferte Psalterium, adhibete Tympanum,
"Citharam amœnam cum Nablio:"

præcipua fit Buccinæ mentio, quippe cujus in hoc Festo solennem usum præscripserat Lex Mosi data: promulgatæ Legis commemoratio, itemque Buccinæ clangor, quod erat etiam signum Libertatis, [e] quasi sponte inducit Ægyptiacæ servitutis miserias, populum Deo vindice in libertatem assertum, cum Deo loquentem ad montem Sinam, (cujus omnis terror

[d] Vide RELAND. *Antiq. Hebr.* iv. 7.
[e] Vide LEV. xxiii. 24. NUM. xxix. 1. et LEV. xxv. 9, 10.

mirifice depingitur duabus vocibus; vocatur enim סתר רעם, "abſcondita tonitruum ſedes;") cum eodem denique certantem ad aquas Meribæ. Quid autem novi infert Meribæ recordatio? populum nimirum ſemper contumacem, ſemper ingratum, et omnium Parentis indulgentiſſimi beneficiorum immemorem. Continet itaque reliqua Ode Dei cum populo ſuo amantiſſimam expoſtulationem, propoſitionem fœderis, confirmationem promiſſorum; tum quaſi ex ſpei fruſtratione dolorem et querimoniam. Ita hujuſce Odæ Argumentum et finis eſt, Exhortatio ad obedientiam ex amore paterno, beneficiis, et promiſſionibus Dei; ſed quam eleganter, quam artificioſe, quam varie, quam ſubtiliter deducta! Porro ad cumulandam ejuſdem in omni parte pulchritudinem, omnibus elegantiis referta eſt Clauſula, ſenſuum, imaginum, et dictionis. Subita quidem illa et multiplex Perſonarum mutatio eſt valde notabilis, et in hoc genere prope ſingularis exempli; nec tamen præter modum difficilis aut dura; ſed habenda ratio eſt conſuetudinis Hebrææ, et advertendus Scriptoris animus, naturæ non arti obtemperantis, et affectuum, ut fit, impetu ex obliqua in directam orationem, et contra iterum, deſultoria quadam inconſtantia tranſeuntis.

De peculiari Odæ diſpoſitione ſuperiore Prælectione pauca generatim diſſerui, et univerſam ejus formam et extrema lineamenta aliquo modo conatus ſum effingere: ſed in hac rerum ſubtilitate multo magis valet exemplum, quam quævis vel accurate facta adumbratio. Quærenti igitur juſtam hujuſce Poematis deſcriptionem hunc Pſalmum commendare auſim; cujus ſi univerſum habitum ac figuram com-

prehendat, non multum ſanè aberit, quin perfectam illam Odæ ſpeciem teneat animo et complectatur.

Atque in his quidem unus eſt fere totius Carminis ſonus, et æquabilis quædam ſtyli temperatio: alia jam ſunt, quorum magis varius et commutabilis eſt rerum curſus, et quaſi diſcolor ornatus orationis: quæ cum in diverſis ſui partibus et Suavitatem habeant et Sublimitatem, ad Medium illum Charactera, paulum diſpari quidem ratione, tamen æque videntur revocari poſſe. Talia ſunt quæ e lenioribus initiis ad grande aliquod argumentum exſurgunt; quæ a querimoniis exorta in triumpho deſinunt; ubicunque denique ad diſſimilem et materiem et ſtylum fit tranſitus, idque multis modis: quæ omnia ad Odæ naturam valde ſunt accommodata, cum eam nihil magis commendet, quam et rerum ipſarum, et univerſi habitus, et quaſi veſtitus, varietas. Igitur cum Odarum ſcriptoribus ea licentia præcipue conceditur, ut varietatis hujuſce gratia in crebras digreſſiones libere excurrant; nec modo veniam habet, ſed laudem etiam meretur iſthæc audacia evagandi; non erit incommodum hoc in loco inquirere, quid hac in parte ſibi permiſerunt Hebræi Vates, quam conſuetudinem et rationem potiſſimum ſequuntur.

Odarum Hebraicarum pars multo major verſatur cum in celebranda Dei Optimi, Maximi, bonitate et magnitudine, collatiſque in Eccleſiam et populum ſuum beneficiis deprædicandis, tum in implorando ejuſdem in rebus adverſis auxilio: hoc eſt, cum omni argumento Hiſtoriæ Iſraeliticæ ita conjuncta eſt earum ratio, ut nunquam non faciles det exitus ad ejuſmodi digreſſiones, quæ ſunt præ omnibus aliis hujus Poematis naturæ convenientiſſimæ multoque

pulcherrimæ. Sive enim res bene geſtas celebrent, ſive adverſas deprecentur; ſive Dei Soſpitatoris auxilium gratiarum actionibus proſequantur, ſive Numinis merito infenſi juſtitiam agnoſcant humiliter ſupplices; exprimatur gaudium, ſpes, fiducia, luctus, timor, deſperatio; ultro occurrit omnis antiquitatis memoria; temporum, regionum, hominum, rerum varia recordatio; univerſa illa miraculorum ſeries in Ægypto, in Deſerto, in Judæa, in gratiam populi dilecti divinitus editorum: quæ rei ipſi ita ſua natura adſident et adhærent, ut petita inde ornamenta in ſuum locum deveniſſe, non in alienum irruiſſe, videantur. Hoc itaque de Oda Hebræa vere ſtatui poſſe videtur; eam, ex ipſa rerum quas tractat natura, tam faciles habere aditus ad pulcherrimos ornamentorum locos, tot opportunitates egreſſionum, ut in ſumma rerum varietate, et liberrimis excurſionibus, plerumque ei mirifice conſtet continuationis atque ordinis ratio.

Merito celebratur in Digreſſionibus Pindari felix audacia: ſed ut longe diverſus eſt illius Poetæ in hoc genere uſus et conſuetudo, ita alia eſt argumenti natura et conditio, alia lex operis, peculiaris cauſa et excuſatio licentiæ. Habemus, unde de ejus ingenio judicare poſſimus, numero quidem ſatis multa Pindari monumenta, ſed rerum et materiæ ratione parum varia; Odas nimirum plus quadraginta, omnes, ut verum dicamus, unius et ejuſdem plane argumenti. Laudatur Heros ob Victoriam; fit plerumque exornatio, a moribus ejus, a genere, a laude majorum, civitatis, et patriæ. Niſi hos locos ſumma cum libertate tractare, alioſque etiam longius disjunctos interdum quærere ſtatuiſſet Poeta, cum ſe Victorum

in ludis gymnicis præconem profiteretur; vix erat, ut opera eidem argumento toties impertita fastidio occurrere potuisset. Habet itaque necessitatis excusationem; nec modo veniam, sed laudem merito adeptus est: atque ita quidem, ut multa ejusmodi, quæ in alio nec defendenda essent nec ferenda, in Pindaro hoc nomine probari, ac valde etiam laudari posse videantur. Quod ne temere dici existimetis, uno ex multis exemplo confirmabo. Pythiorum Tertium Hieroni inscribitur, gravi et diuturno morbo tum forte laboranti: qua occasione usus Poeta exordium satis apte sumit a voto, quo illi Chironis aut Æsculapii, si eos in vitam redire fas sit, medicam opem precatur. Cuiquamne vero, nisi Pindaro, quisquam concederet, ut idcirco versibus plus centum, et totius Poematis omnino dimidia parte, universam Æsculapii historiam exequeretur? quis ipsi Pindaro id condonaret, nisi eidem Hieroni de eodem argumento Victoriæ a ludis gymnicis reportatæ Odam jam quartam pangeret? Sed ferenda est poetæ audacia, si ex his rerum angustiis in liberioris campi spatia vel temerario aliquantum impetu effugerit. Quocirca nec de Vatibus Hebræis quidquam derogo, cum illos hac in parte Pindari dissimillimos esse judico; nec de Pindari laude detractum eo, cum addo, Hebræos in longe pulcherrimo ac verissimo Odarum genere versari.

Quæ de Odæ Hebrææ œconomia, ejusque argumenti ratione hactenus dixi, ea aliquantum illustrabit Psalmi Septuagesimi septimi exemplum. Est Ode medii Characteris, et in vario illo et inæquali genere, ab humili et submisso exordio per justissimam rerum seriem ascendens ad summum gradum Sublimitatis.

Graviſſima afflictione oppreſſus Vates extremam animi ſui dejectionem et perturbationem exponit; et quas ſubiret conflictiones et certamina, antequam ſe a ſummo mœrore ad ſpem fidemque vix tandem erigeret, pulcherrime exprimit. Primo ſupplex ad Deum preces fundit:

קולי אל אלהים ואצעקה
קולי אל אלהים והאזין אלי:

"Vox mea ad Deum fertur, et uſque inclamo;
"Vox mea ad Deum, ut me exaudiat:"

ſed nec in precibus ſat erat ſolatii. Tum ſuperiorum temporum recordatione dolorem ſuum quærit lenire; ea autem quid agit, niſi ut præteritæ felicitatis comparatione malorum præſentium miſeria ingraveſcat, et extorqueat παθητικώτατας expoſtulationes:

הלעולמים יזנח אדני
ולא יסיף לרצות עוד:
האפס לנצח חסדו
גמר אמר לדר ודר:
השכח חנות אל
אם קפץ באף רחמיו:

"Num in perpetuum rejiciet me Deus,
"Nec amplius ſe placabilem præbebit?
"Num periit in æternum ejus clementia;
"Defecit promiſſio in omnes ætates?
"Num oblitus eſt miſereri Deus?
"An cohibuit in ira miſericordias ſuas?"

Tum autem ſecum reputans divina conſilia in hominibus caſtigandis, שנות ימין עליון, "mutationem

"dextræ Altiſſimi;" Deum nimirum variis rationibus ſuorum ſalutem procurare, et idcirco voluntatem ejus ab iis, quos maxime diligit ſæpe averſam videri: recogitanſque prolixum ejus erga populum ſuum favorem, miracula in eorum gratiam edita, divinam bonitatem, ſanctitatem, et potentiam: ea meditatione recreatus in Numinis laudes ardentiſſimo cum affectu protinus erumpit. Quo in loco æque admiranda ſunt, cum egreſſionis facilitas et gratia, tum rerum delectus, imaginum granditas, dictionis pondus et elegantia.

אלהים בקדש דרכך
מי אל גדול כאלהים׃
אתה האל עשה פלא
הודעת בעמים עזך׃
גאלת בזרוע עמך
בני יעקב ויוסף׃
ראוך מים אלהים
ראוך מים יחילו
אף ירגזו תהמות׃
זרמו מים עבות
קול נתנו שחקים
אף חצציך יתהלכו׃
קול רעמך בגלגל
האירו ברקים תבל
רגזה ותרעש הארץ׃

"O Deus! ſancta omnino ſunt conſilia tua:
"Quis Deus cum Deo majeſtate comparandus?
"Tu es Deus ille faciens mirabilia;
"Notum feciſti in populis robur tuum.
"Vindicaſti brachio populum tuum,

"Jacobi et Josephi posteros.
"Viderunt Te aquæ, O Deus!
"Viderunt Te aquæ, contremuerunt;
"Etiam turbatæ sunt Abyssi.
"Exundaverunt aquis nubes;
"Fragorem edidit æther;
"Tum vero sagittæ tuæ discurrerunt:
"Vox tonitrus tui in turbine;
"Illuxerunt orbi fulmina;
"Tremuit et commota est tellus."

Alterum, quod in hoc genere apponam, exemplum contrariam quandam habet rationem: nam ab exordio splendido imprimis et excelso in leniorem et remissiorem sonum, et suavissimos pietatis affectus, paulatim delabitur, cum summa rerum, imaginum, ac sensuum varietate. Psalmus est decimus nonus. Prædicatur Dei gloria ex operibus ejus tum Naturæ tum Gratiæ. Eum si vobis integrum exhibuero, rudi opera utcunque adumbratum, rerum tamen ordinem et seriem facilius perspicere poteritis.

PSALMUS XIX.

Immensi chorus ætheris,
Orbes stelliferi, lucida sidera,
Laudes concelebrant Dei,
Auctorisque canunt artificem manum.
Dulces excipiunt modos
Noctem rite dies, noxque diem premens;
Alternoque volubiles
Concentu variant perpetuum melos.
Et quanquam levibus rotis

Labuntur taciti per liquidum æthera;
Terrarum tamen ultimos
Tractus, alta poli mœnia, personat
Æterni sacra vox chori,
Concordi memorans eloquio Deum.
Cœlorum in penetralibus
Soli qui posuit celsa palatia:
Lætos unde ferens gradus
Prodit, ceu thalamo Sponsus ab aureo;
Fidens viribus ut Gigas,
Præscriptum stadii carpit ovans iter.
Cœli limite ab ultimo
Egressus, rediens limitem ad ultimum,
Emensam relegit viam,
Fœcundisque fovet cuncta caloribus.
Non Lex sancta Dei minus
Languentes animas vi reficit sacra:
Puro lumine Lex Dei
Illustrans oculos, et tenebras fugans;
Informans animos rudes,
Cœlestique replens corda scientia;
Mentes lætificans pias;
Confirmans stabili pectora gaudio.
Illam Justitia et Fides
Fixit perpetuam, æternaque Veritas.
Non illam æquiparat pretio
Aurum, jam rutilis purius e focis;
Non dulcedine, quæ recens
Stillant pressa favis mella liquentibus.
Fida adstat monitrix suis,
Et merces eadem magna, clientibus.
Quis lapsus tamen ah! suos,
Quis secreta sinu crimina perspicit?

Adſis, O Deus! O Pater!
Da cæcis veniam, da miſeris opem!
Errantes cohibe gradus,
Effrænemque animi frange ſuperbiam!
Solum munere ſic Tuo
Mox inſons ſceleris, purus ero mali:
Sic O! ſic placeant Tibi
Quæ ſupplex meditor, quæ loquor, O Deus!

PRÆLECTIO VICESIMA SEPTIMA:

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

TERTIUM Odæ Hebrææ Charactera conſtituit Sublimitas. De Poeſeos Hebrææ Sublimitate in genere, prout ea ex dictione et conceptibus oriretur, ſatis fuſe antehac diſſerui: nunc de peculiari hujuſce apud Hebræos Poematis Sublimitate agendum eſt. Ea autem exſurgit, vel ex ipſo potiſſimum habitu Poematis, et univerſæ diſpoſitionis et formæ magnificentia; vel ex communibus illis, quos dixi, fontibus, conceptuum granditate et vi dictionis; vel denique ex horum utriſque ſimul conjunctis, cum totius formæ pulchritudini et dignitati ſenſuum inſuper excelſiſſimorum, et ſplendidiſſimæ dictionis, omniumque virtutum, quaſi cumulus accedit. Horum trium generum exempla quantum potero lectiſſima vobis ſingulatim exponam, Academici: accuratam ſane tractationem meretur hic locus; verſamur enim in ſummo Hebrææ Poeſeos faſtigio, cujus et univerſæ præcipua laus Sublimitas, et ſpecies maxime ſublimis eſt Ode.

Videamus itaque primum, quantam materiæ ſua natura non admodum excelſæ ſublimitatem inducere poteſt ipſa Poematis forma et diſpoſitio. Exemplum

nobis esto Psalmus quinquagesimus; cujus Argumentum est ex genere Didactico ad moralem Theologiam pertinens, grave imprimis et fructuosum, sed parum elatum aut splendidum: Deo nimirum non placere Sacrificia et externos ritus religionis, sed sinceram potius pietatem laudesque ex grato animo profluentes; neque vero has ipsas pietatis significationes sine justitia cæterisque virtutibus. Ita duas habet partes: primo arguitur cultor pius quidem, sed ignarus et superstitioni obnoxius; deinde improbus pietatis simulator. Argumenti pars utraque, si imagines et dictionem seorsum spectes, varie potius et eleganter quam elate tractatur. Quod si totum hujusce Odæ apparatum et quasi scenam contemplamur, nihil facile potest esse magnificentius. Deus universum genus humanum solenni edicto convocat, ut de populo suo judicium publice exerceat: ponitur in Sione augustum Tribunal:

אל אלהים יהוה
דבר ויקרא ארץ
ממזרח שמש עד מבאו
מציון מכלל יפי אלהים הופיע׃

"Deus Deorum Jehova
"Locutus est et convocavit terram,
"Ab ortu solis ad ejus occasum:
"Ex Sione perfectæ pulchritudinis Deus exortus
"est."

Depingitur Dei advenientis majestas imaginibus a Descensu in montem Sinam petitis, qui, uti prius notavi, in hujusmodi materia est communis ille locus, unde plerumque sumitur exornatio:

יבא אלהינו ואל יחרש
אש לפניו תאכל
וסביביו נשערה מאד׃

"Adveniet Deus noster, nec silebit;
"Præcedet eum ignis edax,
"Et circumfremet vehemens turbo."

Cœlum et Terra invocantur Divinæ justitiæ testes, formula Hebrææ magniloquentiæ vix minus usitata[a]:

יקרא אל השמים מעל
ואל הארץ לדין עמו׃

"Advocabit cœlos ex alto;
"Et terram, ut judicio contendat cum populo
"suo."

Tum demum inducitur Dei ipsius sententiam dicentis augustissima persona, per reliquam Oden continuata; unde cum cæteris ejus partibus admirabilis illa exordii majestas et splendor communicatur. Habet Horatius Oden non absimilis argumenti; [b] quod et suo more, hoc est, varie atque eleganter, et, præter morem hominis a divina veritate alieni, pie etiam et graviter tractavit: verum in hujusmodi materia summus ille sublimitatis gradus, quem assecutus est Psaltes, soli conceditur Musæ Hebrææ; nulla enim alia vel Religio vel Historia Poetica tam grandem habet rerum apparatum, aut satis pulchras et excelsas ima-

[a] Confer DEUT. xxxii. 1. ISAI. i. 2.
[b] Vide HORAT. Lib. iii. Od. xxiii.

gines, unde æque nobilis ſcena ullo modo extrui atque exornari poſſit.

Alterum, quod proponam, exemplum eo quidem a priore erit aliquantum diſſimile, quod ipſum Odæ Argumentum ſummam in ſe majeſtatem habet et ſplendorem; non tamen minima ſublimitatis pars univerſæ Poematis formæ ac diſpoſitioni debetur. Pſalmo viceſimo quarto occaſionem præbuit ſacroſancta Dei Arca in montem Sionem a Davide inducta. [c] Celebrabatur Arcæ tranſlatio ſumma populi frequentia; ſummo, ut par erat, totius apparatus ſplendore: ſiquidem hoc modo conſecrabatur publici cultus ſedes divinitus electa, Dei manifeſto præſentis Domicilium; fiebatque Jehovæ regnantis in ſolium ſuum deductio, et quædam quaſi ſolennis inauguratio. Arcam comitabatur univerſa Iſraelitarum natio: Levitarum gens pompam ducebat, et voce et varii generis inſtrumentis muſicis canentes. Hanc autem Oden tum videntur populo præcinuiſſe, cum ventum eſſet ad montis verticem. Exprimit Odæ Exordium ſupremum atque infinitum Dei Dominium, creationis jure fundatum:

ליהוה הארץ ומלואה
תבל וישבי בה:
כי הוא על ימים יסדה
ועל נהרות יכוננה:

"Jehovæ eſt tellus et plenitudo ejus;
"Orbis, quique eum incolunt:
"Ille enim ſupra maria eum fundavit,
"Et ſupra flumina eum ſtabilivit."

[c] Vide 2 SAM. vi. 1 PARALIP. XV.

Quanti itaque erat favoris, quam eximia propensæ voluntatis significatio, in universo et communi illo Imperio peculiarem sibi sedem et populum eligere? quos sanctitatis, justitiæ, et virtutum omnium fructus reddere decebat gentem tam singulari beneficio obstrictam? "Ecce," inquit Moses Israelitas alloquens, [d] "Jehovæ Dei vestri sunt cœli, et cœli cœ-"lorum, et tellus, et quicquid in ea continetur: ni-"hilominus majores vestros amore complexus est, et "eorum posteros, vos nimirum ipsos, ex omnibus "populis elegit, ut videtis. Quocirca circumcidite "cordis vestri præputium, neque cervicem vestram "amplius indurate." Eademque plane est Davidis hoc in loco, quanquam paulo minus explicata, argumentatio:

מי יעלה בהר יהוה:
ומי יקום במקום קדשו:
נקי כפים ובר לבב
אשר לא [e] נשא לשוא נפשו
ולא נשבע למרמה:
ישא ברכה מאת יהוה:
וצדקה מאלהי ישעו:
זה דור דרשיו
מבקשי פניך [f] יעקב:

[d] Deut. x. 14—16.

[e] נשא נפשו, notat hæc phrasis fiduciam, spem, desiderium. Vide Ps. xxv. 1. lxxxvi. 4. cxliii. 8. item Deut. xxiv. 15. Jer. xxii. 27. Ezech. xxiv. 25. שוא, Idolum: לשוא יקטרו, "vanis numinibus thura adolent." Jer. xviii. 15.

[f] Omnino legendum, vel cum LXX. Vulg. Arab. Æthiop. פני אל יעקב; vel cum Syro, פניך אל יעקב, quod perinde est. "Legitur פניך אלהי יעקב in Cod. MS. quem possidet Dom.

" Quis aſcendet in montem Jehovæ ;
" Et quis ſtabit in ſede ejus ſanctitatis ?
" Immunis manibus, et purus corde :
" Qui in vanis numinibus fiduciam ſuam non re-
" poſuit,
" Nec juravit fallendæ fidei conſilio.
" Is reportabit benedictionem a Jehova,
" Et juſtitiam a Deo ejus ſoſpitatore.
" Talis ſit gens, quæ illum quærit ;
" Quæ viſit faciem Dei Jacobi."

Hactenus itaque exponitur, quam eximia eſſet Dei in Iſraelitas benevolentia, iiſque contra quam infinitæ ad colendam pietatem eſſent impoſitæ obligationes, eo quod omnium Creator et Dominus inter eos peculiari modo verſari, atque iis ſeſe præſentem exhibere, dig-

" Ebnerus ab Eschenbach Norimbergenſis. Vide Nadleri " *Diſſcriat. de* Ebneri *Codicibus MStis.* 1748." K. Sacroſancta Arca, eique inſidens שכינה, Symbolum illud Divinæ præſentiæ, appellatur Facies Dei : et quærere faciem Dei, eſt coram Arca comparere, ad Sanctuarium Deum colere ; quod ter quotannis Iſraelitas facere oportebat. Vide 2 Sam. xxi. 1. 2 Paral. vii. 14. PP. xxvii. 8. Exod. xxiii. 17.

דרשו יהוה ועזו
בקשו פניו תמיד :

" Quærite Jehovam, et ejus Robur ;
" Semper viſite Faciem ejus."

Ps. cv. 4.

Ubi notandum, עזו parallelum eſſe et ſynonymum פניו, et Arcam Dei ſignificare : confer Ps. lxxviii. 61. cxxxii. 8. Nihil agunt, qui ex recepta lectione commodum ſenſum extorquere conantur. Porro commate nono repetendum exiſtimo verbum והנשאו in forma *Niphal* : ita legiſſe videntur Vett. Intt. omnes.

naretur. Jam ad Tabernaculi fores accedit pompa: dum Arca infertur, Levitæ in duos choros divisi quod reliquum est Odæ alternatim canunt. Ea cantus alternatio potuit quidem fortasse per totum obtinere; in extrema certe Odæ parte manifeste deprehenditur. Hujusce autem Dialogismi, seu rem ipsam, seu dictionem, imagines, et figuras spectamus, est quædam simplex et minime arcessita, ideoque vera summeque admiranda sublimitas;

שאו שערים ראשיכם
והנשאו פתחי עולם
ויבוא מלך הכבוד׃
מי זה מלך הכבוד
יהוה עזוז וגבור
יהוה גבור מלחמה׃
שאו שערים ראשיכם
ושאו פתחי עולם
ויבא מלך הכבוד׃
מי הוא זה מלך הכבוד
יהוה צבאות הוא מלך הכבוד׃

"Tollite capita vestra, O Portæ;
"Vosque exaltemini, æternæ Fores;
"Et intrabit Rex gloriæ.
"Quis est Rex ille gloriæ?
"Jehova robustus et potens,
"Jehova potens belli.
"Tollite capita vestra, O Portæ;
"Vosque exaltemini, æternæ Fores;
"Et intrabit Rex gloriæ.
"Quis vero est Rex ille gloriæ?
"Jehova Armipotens, ille Rex est gloriæ."

Videtis, Academici, hujusce Psalmi pulchritudinem et sublimitatem ita conjunctam esse cum ipsa rerum et temporum occasione, cumque tota ejus solennitatis, cui accommodatur, scena, ut nisi omnia isthuc referremus, non modo periret vis ejus et gratia præcipua, verum ne constarèt quidem sensuum, verborum, atque ordinis ratio. Quid itaque de aliis quamplurimis statuendum arbitramini, quibus omnem historiæ lucem invidit vetustas? quantum est, quod in sacris carminibus hac ex parte perdidimus? quantum elegantiæ et decoris velavit, suppressit etiam, et penitus extinxit, rebus ipsis et argumento jampridem inducta obscuritas? Quam sæpe usu venit, ut omnino nos lateat alicujus poematis scriptor, ætas, occasio; quanto etiam sæpius, ut summa in ignoratione versemur plurimarum rerum factorumque, quæ principi materiæ adhærent, et universo carmini præcipua ornamenta administrant? Hoc habet aliqua saltem ex parte nobile illud Deboræ Canticum: eademque videtur esse Psalmi sexagesimi octavi ratio; quanquam appareat saltem affinis esse argumenti cum superiore illo, de quo modo egimus, cum nota illa formula, in translatione Arcæ solenniter usurpata, [g] Exordii loco utatur:

יקום אלהים יפוצו אויביו
וינוסו משנאיו מפניו׃

"Exsurgat Deus; dissipentur ejus inimici;
"Et fugiant a facie ejus qui eum oderunt."

Sed ex omnibus fere causis nobilissimo poemati plurimæ insiderunt obscuritates: alioquin habuissemus

[g] Confer NUM. x. 35.

profecto singulare quoddam incredibilis sublimitatis exemplum; cujus jam sparsos tantum radios, et ex densis veluti nubibus vix eluctantes, merito tamen admiramur.

In altero illo quod statui genere, cujus nimirum sublimitatem unice sustentat conceptuum magnitudo et vis dictionis, sine peculiari aliqua totius formæ magnificentia et pulchritudine dispositionis, egregium habemus exemplum, Oden Mosis εὐχαριστικὴν post transitum Maris Rubri. [h] Carmen hoc est ex omni parte nudum imprimis et simplex; nihil habens artificii, nihil in rerum sive inventione sive ordine exquisitum. Naturæ solummodo et affectuum vocem audimus: ultro quà licet erumpit Gaudium, Admiratio, et cum pia Veneratione conjunctus Amor. Unice obversatur Israelitarum animis ingens prodigium divisi maris, fluctuum dum ipsi transirent utrinque cumulatorum, obrutorum denique aquis refluentibus hostium: hæc omnia, ut possunt, exprimunt; abrupte, intercise, fervide, exultanter; singula breviter, eadem tamen sæpius efferentes:

אשירה ליהוה כי גאה גאה
סוס ורכבו רמה בים:

"Cantabo Jehovæ, quia magnifice sese extulit;
"Equum equitemque in mare dejecit."

Hoc est Odæ πρόασμα, idemque Versus Intercalaris a Mulierum Choro inter canendum identidem insertus, quo breviter exprimitur universi carminis argumentum: nihilo tamen minus eadem res paulum variata dictione, et figuris diversis, crebro iteratur:

[h] EXOD. XV.

מרכבת פרעה וחילו ירה בים
ומבחר שלשיו טבעו בים סוף:
תהמת יכסימו
ירדו במצולת כמו אבן:

"Pharaonis currus copiasque in mare dejecit;
"Et in mari Rubro demersi sunt electi ejus duces.
"Operuerunt eos Abyssi;
"Descenderunt in profunda, sicut lapis."

Atque iterum:

אמר אויב ארדף אשיג
אחלק שלל תמלאמו [1] נפשי
אריק חרבי תורישמו ידי:
נשפת ברוחך כסמו ים
צללו כעופרת במים אדירים:

"Dixerat hostis, persequar, adsequar;
"Dividam spolia, exsaturabitur anima mea;
"Stringam gladium, exscindet eos manus mea:
"Spiritu tuo flavisti; operuit eos mare;
"Demersi sunt, ut plumbum, in aquis ingentibus."

Nec id satis:

מי כמכה באלם יהוה
מי כמכה נאדר בקדש
נורא תהלת עשה פלא
נטית ימינך תבלעמו ארץ:

"Quis Tui similis inter Deos, Jehova!
"Quis Tui similis, verendus sanctitate!

[1] "Hoc e Magistris quidam ita explicat, תמלא מהם, *implebi-*
"*tur ex eis*; id est, inquit alius, לקחת כל ממונם, *capiendo omnes*
"*eorum opes*, vel *substantiam*." H.

"Terribilis laudum, faciens mirabilia!
"Extendiſti dextram; abſorbet eos tellus."

En veros animi commoti impetus! germanam naturæ vim, nunquam arti conceſſam! affectus vix eluctantes, pariter laborantes rerum copia atque inopia verborum, eoque ipſo ſeſe efferentes expreſſius! Recitanda eſſet tota Ode, ſi ſingulas ejus partes recenſere vellem quarum laudanda eſſet ſublimitas. Unum tantum adnotabo, quod et in univerſa Hebræorum Poeſi locum habet, et in hoc Poemate præcipue cernitur: nimirum dictionis Brevitatem unum eſſe maximum ſubſidium ſublimitatis. Rerum ponderi plerumque officit diffuſa et exuberans oratio: quantum ſano corpori carnium et obeſitatis addideris, tantum detraxeris de vigore et viribus. Hebræi, ſi univerſa ſpectes, ſunt largi, copioſi, uberes; ſi ſingula, parci, reſtricti, preſſique: variando, repetendo, ſubinde addendo, amplificant: tota quidem res fuſe interdum tractatur, ſed iteratis crebriſque, et per omnia brevibus et nervoſis ſententiis; ita ut nec copia, nec vis deſit. Debetur iſthæc brevitas, cum linguæ ingenio, tum etiam naturæ carminis Hebræi: ideoque huic parti ut nullæ plerumque verſiones ſatisfaciunt, ita minime omnium verſiones metricæ.

Hujuſce brevitatis dictionis cum rerum copia conjunctæ, idemque ſublimitatis in hoc genere inſigne exemplum apponam Pſalmi viceſimi noni. Demonſtratur Supremum Dei Dominium, et immenſa Potentia, ex horribili fragore et admiranda vi Tonitrus, quem Hebræi Dei Vocem appellant; ejus effectus deſcribuntur. Hanc Oden, cum ne ſoluta quidem oratione ita reddi poſſit, ut per omnia ſervetur brevitas, totidem verſibus Anapæſticis utcunque exprimere conatus ſum.

PSALMUS XXIX.

Regum Domino cedite, Reges,
Cedite ſummi decus imperii.
Date, quos meruit Nomen, honores;
Adytis Deum adorate ſacratis.
Sonat horrendum magna Dei Vox!
Æthere ab alto Deus intonuit;
Æquore vaſto ſuperintonuit
Valida, auguſta, decora Dei Vox!
Ruit ingenti turbine cedros,
Ruit umbroſi cedros Libani.
Quatitur Libanus, ſubſilit Hermon;
Ut vaga lato bucula campo,
Levis in montibus ut ſaltat oryx.
Ruptis rutilant nubibus ignes;
Deſerta tremunt; tremit alta Cades:
Sylva gemit: querceta [k] laborant;

[k] יחולל אילות, *dolore afficit*, vel *tremefacit*, *quercus*. אלה, ſive etiam אילה, eſt Quercus: certe in hoc ſenſu ſæpe occurrit hæc vox in plurali numero forma maſculina inſerto י, אילים. Et ita accepit hoc in loco Interpres Syrus; qui reddit, דמזיע אילתא. Nam verbum זע apud Syros, ut apud Hebræos etiam et Chaldæos, notat motum aut agitationem in genere, neque dolores partus ſpeciatim reſpicit; uti neque ad eum ſenſum neceſſario reſtringendum eſt vi formæ *Piel* verbum יחולל. vide Isai. li. 9. "Hæc explicatio vocis יחולל, in ſenſu *movendi*, vel *concutiendi*, "extra dubium ponitur auctoritate verbi Arabici חול, *moveri*, *vacillare*." H. Vox autem אילתא, quanquam pro Quercu ſuo in loco non comparet in Lexicis Syriacis, tamen in Verſione Syriaca quater occurrit in hoc ſenſu, Hebrææ voci אלה reſpondens; 2 Sam. xviii. 9, 10. et 14. adeoque hoc etiam in loco pro Quercu ponitur. De Cervis parturientibus hæc vulgo accipiunt Interpretes: quod cum cæteris imaginibus hic uſurpatis parum convenit vel natura vel etiam dignitate: nec mihi perſuadent, quæ

Denſis nudantur nemora umbris;
Subitoque jacent perculſa metu
Hominum corda, agnoſcuntque Deum.
Deus undantem regit Oceanum;
Rex æterno ſedet in ſolio:
Populumque Deus ſibi dilectum
Viribus, opibus, pace beabit.

ad rem ipſam confirmandam afferunt; imprimis Doctiſſimus BOCHARTUS, Hieroz. Part. i. Lib. iii. Cap. 17. Optime autem huic loco congruit imago Quercuum fulmine tactarum. Atque idem etiam Bochartus vocem אילה, perperam itidem de Cerva a Maſoretis cæteriſque Interpretibus intellectam, de Arbore interpretatur in pulcherrima explicatione loci obſcuri GEN. xlix. 21. quam vidiſſe non pœnitebit, ibid. Cap. 18.

PRÆLECTIO VICESIMA OCTAVA:

ODÆ HEBRÆÆ TERTIUS CHARACTER.

QUO propositæ de Oda Hebræa disputationi finem tandem imponam, superest ut in eo genere exempla quædam proferam, in quo ex omnibus causis, ex dictione, ex sensibus, ex ipsa poematis forma, exsurgit, estque omnium virtutum quasi ἔρανος quidam, summa Sublimitas. Quæ mihi hanc in rem erunt adducenda Poemata, ita nota sunt, ut minutam explicationem minime postulent; ita excelsa, suaque luce illustria, ut pene admittere dedignentur: sufficiat itaque ea in universum indicare, et partes aliquas notatu fortasse digniores breviter vobis commendare.

Primum nobis exemplum esto Mosis Ode Prophetica, [a] continens Defensionem pro Deo adversus Israelitas, et divinorum judiciorum rationem explicans. Exordium habet elegans et imprimis magnificum; universam dispositionem et formam rectam, facilem, argumenti naturæ accommodatam, ordine pene historico; incredibilem rerum maximarum varietatem, Dei veritatem et justitiam, amorem

[a] Deut. xxxii.

paternum et propenſiſſimas erga Populum electum benignitates; hujus contra animum ingratum et rebellem; tum Divinæ indignationis ardorem, et graviſſimas minas, inſigni Proſopopœia expoſitas, qua nihil extat in lectiſſimis Poeſeos theſauris magnificentius: ipſos tamen iracundiæ æſtus miſericordia et lenitate identidem temperatos, et in promiſſionibus et conſolatione tandem deſinentes. Quod ad Senſuum elationem, Affectuum impetum, Figurarum et Dictionis vim attinet, cum hæc omnia generatim antehac tractarem, [b] vix fieri potuit, quin ex hac ipſa Ode multa tum adducerem, quæ ad horum ſingula illuſtranda imprimis pertinerent. Ea ne aut repetam, aut accumulem acceſſionibus parum neceſſariis, id unum de hoc poemate animadvertendum adjicio; eam eſſe argumenti rationem, ut Propheticæ Poeſeos ſtylum et colores multum ſequatur, ita ut ad Odæ vim omnem, atque impetum, et audaces ſpiritus, etiam eximia illa eique generi peculiaris Imaginum varietas et granditas accedat.

Alterum exemplum Odæ ex omni parte ſublimis erit Deboræ Ἐπινίκιον. [c] Habet hæc Ode tres partes; primo, Exordium; deinde, eorum, quæ tum antecedebant tum comitabantur victoriam, Recenſionem; poſtremo, ultimi eventus pleniorem Deſcriptionem, omnibus ornatam Poeſeos luminibus; mortem nimirum Siſeræ, et Matris ſpes fruſtratas. Hujuſce partis poſterioris præcipuas elegantias prius conatus ſum, et ſatis quidem fuſe, exponere. [d] Media, ut verum fateamur, obſederunt haud exiguæ ob-

[b] Vide ſupra PRÆL. XV. [c] JUD. V.
[d] Vide ſupra PRÆL. XIII.

scuritates, multum officientes carminis pulchritudini, nec facile dissipandæ, nisi uberior historiæ lux accederet. Exordii ratio, vel propter insignem ejus magnificentiam esset hic explicanda, vel eo etiam nomine, quod, quam de Odarum Hebræarum Digressionibus sententiam nuper proposui, ei amplius illustrandæ optime inserviat. Animadverteram enim præcipuos Sacræ Historiæ locos, quos maxime in Egressionibus sectarentur Hebræi Vates, ita cum omni Sacrorum Carminum argumento esse conjunctos, ut vix unquam vel in maxime præcipiti excursu periculum esset, ne rerum series atque ordo laboraret. Hujusce Odæ argumentum est, Populus Israeliticus devictis Dei auxilio inimicis in libertatem vindicatus: quod in ipso ingressu Vates breviter proponit; appellatisque, ut tantæ rei animum advertant, regibus gentiumque vicinarum principibus, Dei laudes auspicatur, non ex recenti beneficio exorsus, sed ex prodigiis in exitu Ægyptiaco olim editis:

יהוה בצאתך משעיר
בצעדך משדה אדום :
ארץ רעשה גם שמים נטפו
גם עבים נטפו מים :
הרים נזלו מפני יהוה
זה סיני מפני יהוה אלהי ישראל :

"O Jehova, cum e Seire exires,
"Cum ex agro Idumæo procederes;
"Terra commota est, stillaverunt cœli,
"Stillaverunt aquis nubes;
"Fluxerunt montes a facie Jehovæ,
"Ipse Sina a facie Jehovæ Dei Israelis."

Spirat hæc liberum ac fervidum Odæ ingenium tantarum rerum tam inſperato facta inductio; nec tamen ratio connexionis, tacitaque comparatio beneficii modo accepti cum ſtupenda illa liberatione, ullam habet obſcuritatem.

Eodem etiam vel in primis pertinet Habaccuchi Oratio; [e] inſigne exemplum ejus Sublimitatis, quæ Odæ eſt maxime propria, quæque valde audaci et tamen facili Digreſſioni plurimum debetur. Vates præſentiens Dei judicia, calamitates populo ſuo Chaldæorum miniſterio primum inferendas, tum pœnas de ipſis Chaldæis ſumendas; partim terrore perculſus, partim ſpe et divinæ bonitatis fiducia recreatus, Deum precatur, ut ſuorum redemptionem et ſalutem maturet:

יהוה שמעתי שמעך יראתי
יהוה פעלך בקרב שנים חייהו
בקרב שנים תודיע
ברגז רחם תזכור׃

"Jehova, audivi nuntium tuum, extimui;
"Opus tuum, O Jehova, in medio annorum [f] in-
"ſtaura;
"In medio annorum notum facias:
"In iracundia miſericordiæ reminiſcere."

Jam ultro hoc in loco cuivis occurrit Captivitatis Babylonicæ et Ægyptiacæ ſimilitudo; fieri etiam poſſe, ut Deo auxiliante par eſſet ratio liberationis: porro,

[e] Habac. iii.

[f] Ita Vulg. et Theodotion. ἐν μέσῳ ἐτῶν· Aquila, et LXX. ἐν τῷ ἐγγίζειν τὰ ἔτη· Symmachus, ἐντὸς τῶν ἐνιαυτῶν. Omnes eodem fere ſenſu; id eſt, "intra præfinitum tempus."

quam apte Vates preces ſuas ad Deum ita continuare poterat, ut qui tot miracula in populi ſui ſubſidium olim ediderat, eidem mox ſubvenire dignaretur; quam efficaciter piorum animos ita confirmare, ut meminerint Deum, qui olim Iſraelitas ex tantis malis eripiendo infinitam ſuam potentiam teſtatam fecerat, idem etiam denuo in eorum poſteris vindicandis præſtare poſſe. Verum omnes hujuſmodi ingreſſionis formulas, eo ipſo quod ultro occurrerent, penitus omiſit; nec in ſplendidiſſimæ materiæ ſpatia quærit ſibi aditum, ſed inopinato impetu irrumpit:

אלוה מתימן יבוא
וקדוש מהר פארן :
כסה שמים הודו
ותהלתו מלאה הארץ :

"Deus e Themane prodiit,
"Et Sanctus e monte Paranæo:
"Operuit cœlos gloria ejus,
"Et ſplendore ejus oppleta eſt tellus."

Equidem totum hunc locum pari, qua ingreſſus eſt, magnificentia exornat Vates; ex tanta rerum admirandarum copia nobiliſſima quæque ſeligens, eaque coloribus ſplendidiſſimis, imaginibus, figuris, dictione elatiſſima, illuſtrans; quorum ſummam ſublimitatem cumulat et commendat ſingularis clauſulæ elegantia: ita ut, niſi una atque altera ei inſideret obſcuritatis nebula, vetuſtate, ut videtur, inducta, vix quidquam hoc poemate in ſuo genere extaret luculentius aut perfectius.

Unum inſuper addam inſigne exemplum Sublimitatis, quod nefas eſſet præterire, Iſraelitarum Carmen Triumphale in Excidium Babylonis, apud Vatem, cum in eleganti tum in elato dicendi genere princi-

pem, Iſaiam: quod omni modo cupiens explicare, quoniam prius ſatis fuſa enarratione expoſui, nunc verſibus adumbratum dabo; non quo exiſtimem divinam illam vim et audaces colores ulla imitatione exprimi poſſe, ſed ut perfecta illa Odæ effigies aliquanto clarius perſpiciatur, vel extrema ſaltem ejus lineamenta.

ISRAELITARUM ΕΠΙΝΙΚΙΟΝ

IN OCCASUM REGIS REGNIQUE BABYLONICI:

ODE PROPHETICA.

ISAIÆ CAP. XIV. 4—27.

Ergo inſolentis corruit Imperî
Inſana moles? occidit urbium
  Regina victrix, nec ſubacto
    Effera jam dominatur orbi?
Faſtus Tyranni contudit impios
Jehova vindex, ſceptraque ferrea:
  Qui verbere haud unquam remiſſo
    Fregit atrox populos gementes,
Nunc ipſe diras jure ſubit vices.
Pacata Tellus undique gaudio
  Exultat effræni, et ſolutos
    Ingeminat ſine more cantus.
Secura ſummis ſtat Libani in jugis
Ridetque Cedrus: Sicne jaces, ferox!
  Jam nemo ſævam, Te jacente,
    Per nemorum dabit alta ſtragem.
Te propter imis concita ſedibus
Nigrantis Orci magna fremit domus:
  En! luce defunctos Tyrannos,
    Sceptrigeras ſoliis ab altis

Excivit umbras, hoſpitis in novi
Occurſum euntes. Tene etiam, occupant,
Te viribus, Te luce caſſum
Conſpicimus, ſimilemque noſtri?
Orbumque faſtu? Non comitum frequens
Deducit ordo; non tuba, non lyræ
Concentus; at ſqualentis Orci
Nox premit, et taciturnus horror:
At turba circum plurima vermium
Fervet, pererrans membra licentius,
Fœdumque tabo diffluentes
Læta cohors populatur artus.
Ut decidiſti cœlitus, agminis,
Eoe, clarum ſiderei decus!
Ut decidiſti, qui domabas
Victor ovans populos trementes!
Nuper minatus: Scandam ego nubila;
Stabo Sionis culmine in arduo
Sublimis, et qua ſpectat Arcton
Arce ſacra ſolium locabo:
Subjecta calcabo aſtra, premens polum
Terramque torquens numine, par Deo.
At dura Te lethi profundo
Vis cohibet barathro jacentem.
Ac forte quiſquam conſpicit avio
Deforme corpus littore: ſtat diu
Incertus, admotoque pronus
Lumine, Te propius tuetur.
Mox inſit: Hic eſt, quem Fuga, quem Pavor
Præceſſit? hic, quem terricolis gravem
Strages ſecuta eſt, Vaſtitaſque? hic
Attoniti ſpoliator orbis?
Indigna regum colla gravi jugo et

Duris catenis ſubjicere inſolens,
Lateque diffuſa ruina
Per laceras equitare gentes?
Reges, tyrannique, et validûm ducum
Manes ſuperbi, non ſine gloria
Conduntur omnes, et repôſti
Sedibus in patriis quieſcunt:
At te, ſupremis mortis honoribus,
Vili carentem munere pulveris,
Inter cadentûm turpe vulgus,
Sordidum et indecorem ſepulchris
Egere avitis: Te, quia patriæ
Tuiſque iniquum; Te, quia gentibus
Fatale portentum. Malorum
Nullus honos cineres ſequetur;
Pœna immerentes ob patrium ſcelus
Natos manebit. Funditus impiam
Delete gentem, ne ſuperbos
Proroget ulterius triumphos:
Namque ipſe conſurgam, Omnipotens ait,
Et nomen extinguam Babylonium,
Stirpemque, natoſque, ultimaſque
Relliquias generis nefandi;
Urbemque diris alitibus dabo
Feriſque habendam: vaſta teget palus
Demerſam, et [g] æterno profunda
Obruet exitio vorago.

[g] וטאטאתיה במטאטא השמד: *Καὶ θήσω αὐτὴν πηλοῦ βάραθρον εἰς ἀπώλειαν.* Ita LXX. (quos ſequitur ARABS,) docte apteque, cum ad ſenſum, tum quod vim vocis atque etymon attinet: vocabulum enim טאט (hanc etenim eſſe formam radicalem vult ELIAS LEVITA, aliique,) ita acceperunt, ac ſi idem eſſet ac טוט, unde derivatur טיט, Cœnum. Notum autem eſt, Verba Quieſcentia ſecunda י, loco ו ſæpe admittere א: ſic קאם a קום, Hos. x. 14.

Dixit ſacramentum inviolabile
Jehova: Sic ſtat conſilium; hic tenor,
Fatique non mutandus ordo,
Terminus hic ſtabilis manebit:
Frangam ſuperbas montibus in meis
Vires tyrannorum; eripiam truci
Jugo laborantes, meorumque
Ex humeris onus amovebo.
Jehova dixit: quis dabit irritum?
Gentes in omnes hanc Pater en! manum
Extendit: extentam Jehovæ
Quis poterit cohibere dextram?

ראמה a רום, ZECH. xiv. 10. שאטים a שוט, EZEK. xxviii. 24. et 26. כארו a כור, ut videtur, quod idem ac כרה, in loco inſigni Ps. xxii. 17. pro qua voce Judæi contra ſuæ Maſoræ auctoritatem ſuppoſuerunt, vel ſaltem e Margine in Textum tranſtulerunt, כארי. Vide BOCHART. Hieroz. Part. i. Lib. iii. 6. et KENNICOTT. *Diſſert.* I. *de Textu Hebræo*, p. 499. et *Diſſert.* II. p. 329. Hæ rationes auctoritate Seniorum confirmatæ multo magis me movent, quam anilis illa Fabella, quam de hac voce טאט narrant Judæorum Magiſtri, pro more ſuo, cum vocabulorum ignotorum ſignificationes comminiſcuntur.

" Verbum טוט, vel טאט, multum forma differt a טאטא; prior " trilitera eſt, hæc quadrilitera. Verum Dialectus Arabica vocem " nobis ſervavit iiſdem omnino literis conſtantem, quæ confirmare " videtur, atque etiam extra dubium ponere, explicationem LXX. " Interpretum: nimirum טאטא, *demiſit, profundam effecit, foſſam*; " unde nomen טאטא *terra depreſſa ac humilis, qua quis tegi ac oc-* " *cultari poſſit.* Mirum videri poſſit Doctiſſimum POCOCKIUM, " cum tam multa diſputaverit de Rabbinica hujus vocis notione, " de hac nihil dixiſſe, quæ auctoritate tanto graviore commenda- " tur, tantoque eſt ad orationis contextum accommodatior. H.

" Habet וטאטיתה MS. וטאטתיה quindecim MSS. et una Edit. " Et במטאטי quatuordecim MSS." K. Secundum has Lectiones forma radicalis eſt טאט, non טאטא.

שיר

SIVE HYMNUS.

PRÆLECTIO VICESIMA NONA:

DE IDYLLIO HEBRÆO.

INTER Hebræorum Cantica, quæ communi vocabulo שירים appellantur, alia ſunt quæ a Poeſeos Lyricæ natura aliquatenus recedunt, nec ad eam ſpeciem, quæ Ode vulgo dicitur, commode referri poſſunt. Ea in ſigularem potius claſſem, Idylliorum titulo notatam, placet includere: cujus et nominis et rei reddenda nobis eſt ratio.

Græcorum Carmina nonnulla (an ab ipſis Poetis, an a Grammaticis qui eorum monumenta recenſerent, id factum eſſet, haud liquido affirmaverim) generali Titulo Εἴδη inſcripta fuiſſe accipimus; qui nihil aliud denotat, niſi quaſdam Poematum Species, ſive diverſa quædam Carmina, abſque aliqua vel formæ vel argumenti certa deſignatione. Id nomen etiamnum retinent Pindari Odæ. Quod ſi quæ aut levioris argumenti, aut ſtyli ſubmiſſioris, aut generis quomodocunque inferioris eſſe viderentur, nec item ab una materia inſcribi poſſent, ea diminutivo vocabulo Εἰ-

δύλλια appellabant. Ita inſcribuntur Theocriti Poematia, Bucolica nimirum cum aliis varii generis admiſtis: qualia Latini Eclogas malebant vocare, quaſi Poemata quædam habito ex pluribus delectu edita: vel diverſa ex cauſa, et verecundiore titulo, Silvas; quaſi congeriem Carminum ſubito impetu effuſorum, quæ vel ſecundis curis, vel tali etiam delectui, materiem præbere poſſet. Quanquam autem Εἰδύλλιον ſit nomen vagum et commune, nihil ex vi ſua de Carminis ſpecie certo præfiniens, uſu tamen et conſuetudine ſuum quendam et proprium Charactera tandem obtinuiſſe videtur: et fortaſſe non male ita deſcribi poteſt, ut ſit Poema modicæ magnitudinis; ſtyli medii, æquabilis, ad ſuavitatem et elegantiam potiſſimum comparati; diſpoſitionis facilis, rectæ, apparentis. In hoc genere perfecta quædam exempla præbent Hebræi Vates: eorum pleraque haud pigebit ſingulatim commonſtrare atque exponere.

Primum hic nobis occurrunt Pſalmi Hiſtorici, Dei laudes ex rebus geſtis et miraculis in populi ſui gratiam editis celebrantes: quorum prior, [a] Aſaphi nomine inſcriptus, Iſraelitarum hiſtoriam ab Exitu Ægyptiaco ad Davidis uſque tempora exequitur; rerum tantum præcipua excerpens et illuſtrans: ſtylo ſimplici fere atque temperato, ſed poetica conſtructione et quibuſdam ſententiarum luminibus diſtincto. Nec plane hiſtoricus eſt rerum ordo; nam ne tot rerum tam longa temporum ſerie geſtarum ordinata expoſitio faſtidium crearet, miracula Ægyptiaca valde eleganti et felici egreſſione inducuntur, et Epiſodii cujuſdam locum obtinent. Idem argumentum aliis

[a] Ps. lxxviii.

duobus Psalmis materiem præbet, quinto nimirum et sexto supra centesimum: quorum alter historiam usque ab Abrahamo repetitam ad Exodum deducit; alter ab Exodo ad posteriora Israelitarum tempora prosequitur: uterque superiori illi Poemati per omnia plane similis, cum universo styli colore, (nisi paulo fortasse simplicior,) tum etiam, quæ merito erat laudanda, facilitate et gratia Exordii.

Jam vero hi Psalmi, quorum hactenus feci mentionem, tota forma et charactere mirifice conveniunt cum Hymnis Græcorum. Sane Græci Interpretes, ut id obiter notemus, ipsum Psalmorum Librum rectius inscripsissent ΥΜΝΟΙ; quæ vox cum Hebræo Titulo תהלים multo melius congruit. Erat apud Græcos hoc poematis genus a prima usque eorum Poeseos origine usu receptum, et in religionibus celebrandis adhibitum. Exponebantur plerumque Deorum origines, natalia, res gestæ, aliaque ad eorum historiam pertinentia: ita factum videmus in iis quæ etiamnum supersunt in hoc genere Græcorum monumentis; in elegantissimis Hymnis Callimachi, iisque qui Homero tribuuntur: eandem habet rationem Carmen Theocriti Διόσκουροι inscriptum, quod revera est Hymnus, isque pulcherrimus; nec immerito in Idylliorum censum relatus, qui totum hoc genus satis apte possit includere. Veram hanc Hymni formam et germanum charactera apud Virgilium, [b] accuratissimum vetustatis imitatorem, egregie expressit geminus ille chorus Saliorum,

> "qui carmine laudes
> "Herculeas et facta ferunt."

[b] Æneid. viii. 285.

Hymni illi antiqui, qui Orphei falſo dicuntur, ſunt potius τελεταὶ, ſive quæ Latini Indigitamenta nominabant; habent enim [c] "tantum Deorum invocationes, quibus utebantur in Myſteriis ii qui ſacris cujuſpiam Dei initiarentur." Utramque Hymni ſpeciem pulcherrime conjunxit interque ſe ſociavit Ovidius, poeta elegantior incertum an doctior: nam exordium Hymni in Bacchum [d] continet ejus Dei Indigitamenta, hoc eſt, nomina ejus et titulos ſolenniter enuntiat; reliqua pars ejuſdem res geſtas et laudes exequitur.

Reſtat adhuc alius, qui inter Hiſtoricos numerari poteſt, Pſalmus nimirum centeſimus triceſimus ſextus. Dei laudes celebrat, et infinitam ejus potentiam et benignitatem prædicat, facto ex operibus Creationis exordio, inductis dein miraculis Exodi, quorum præcipua ordinatim fere exequitur. Inchoatur hoc Carmen noto illo Diſticho;

הודו ליהוה כי טוב
כי לעולם חסדו׃

"Laudate Jehovam, quia bonus eſt;
"Quia æterna eſt ejus benignitas:"

quod alternis cantari ſolitum fuiſſe Ezræ [e] teſtimonio liquet: illud autem habet præcipue notabile, quod ejus Diſtichi poſterior verſiculus, ab altero choro identidem interjectus, ſingulis etiam verſiculis ſubjunctus, (quod eſt ſingularis exempli) perpetuam ἐπῳδὴν facit. Hinc ſatis clare perſpicitur ratio omnis

[c] Jos. Scaliger. Annot. in Hymn. Orph.
[d] Metamorph. iv. 11.
[e] Ezr. iii. 10, 11.

et forma Verſus Intercalaris: quippe qui unum aliquem ſenſum, in quo potiſſimum totius Carminis argumentum aut finis vertitur, dilucide, breviter, ſimpliciterque exprimit; quique aptis pro Carminis diſpoſitione intervallis, rei efficacius animo imprimendæ cauſa, injicitur. Verſum hujuſmodi Intercalarem Idyllio præcipue convenire, ejuſque Poematis quodammodo proprium eſſe, ſatis evincit Theocriti, Bionis, Moſchi, Virgilii denique auctoritas. Ex Sacris Vatibus unum alterumque exemplum adjungam, quod cum perfectiſſimis in hoc genere tantorum Poetarum monumentis conferri non vereatur: in quo, ut eluceat cum univerſa Poematis elegantia, tum Verſus Intercalaris vis et venuſtas, ordo rerum et totius diſpoſitio præcipue explicanda eſt.

Inter elegantiſſimos proculdubio recenſeri meretur Pſalmus centeſimus ſeptimus, ejuſque elegantia maxima ex parte rerum diſpoſitioni et univerſæ Poematis formæ debetur. Celebrat hoc Carmen Dei bonitatem et miſericordiam erga omnes homines in maximis eorum calamitatibus, præſenti auxilio petentibus conceſſo, teſtatam: primo, errantibus in deſerto, fameque laborantibus; tum, in vincula conjectis; deinde, morbo conflictantibus; poſtremo, in alto jactatis. Subjiciuntur divinæ ſeveritatis adverſus improbos, erga pios benignitatis exempla; quæ cum ſuperioribus hominum cordatorum meditationi commendantur. Ita totum Poema in quinque partes fere æquales ex ipſa materiæ ratione diſtribuitur; quarum priores quatuor clauduntur Verſu Intercalari ipſius Hymni conſilium et finem exprimente:

יודו ליהוה חסדו
ונפלאותיו לבני אדם׃

"Laudent Jehovam ob ejus misericordiam,
"Et miracula in hominum gratiam edita."

Hoc ipsum Distichon perpetuo variatur, alio subjecto Disticho, quod vel materiem modo tractatam resumit;

כי השביע נפש שוקקה
ונפש רעבה מלא טוב:

"Nam satiavit animam fatiscentem,
"Animamque esurientem implevit bonis:"

כי שבר דלתות נחשת
ובריחי ברזל גדע:

"Nam fregit portas aheneas,
"Et vectes ferreos discidit:"

vel ipsius ἐπῳδῆς sententiam repetit, novisque imaginibus amplificat;

ידו ליהוה חסדו
ונפלאותיו לבני אדם:
ויזבחו זבחי תודה
ויספרו מעשיו ברנה:

"Laudent Jehovam ob ejus misericordiam,
"Et miracula in hominum gratiam edita:
"Et offerant sacrificia laudis,
"Et facta ejus læto cantu enarrent:"

וירוממוהו בקהל עם
ובמושב זקנים יהללוהו:

"Et exaltent eum in cœtu populi,
"Et in concilio seniorum eum celebrent."

In his etiam omnibus elegantiſſime fit tranſitus a calamitatis deſcriptione ad liberationem, perpetua repetitione ejuſdem Diſtichi;

ויצעקו אל יהוה בצר להם
ממצוקותיהם יצילם:

"Et invocârunt Jehovam in rebus afflictis;
"Ex eorum anguſtiis eos liberat:"

quod tamen non videtur habere naturam Verſus Intercalaris. Ultima pars, quæ in materiem paulo uberiorem excurrit, ſuam habet clauſulam duobus item diſtichis conſtantem, gravem et bonæ frugis plenam, nec a totius Poematis pulchritudine quidquam derogantem.

Superſunt quidem in Pſalmis alia ejuſdem generis, ſed haud æque perfecta exempla: alterum itaque ex Iſaia petam; eoque libentius, quod Vatem elegantiſſimum hic, ut ſæpe etiam alibi fit, obſcuravit vulgaris capitum diſtributio, unum pulcherrimum Poema in duas partes diſcerpens, diverſiſque hinc inde ſectionibus adnectens, quibuſcum ei nulla intercedit argumenti neceſſitudo. Capitis Noni partem poſteriorem cum ſequentis initio conjunge, [f] jam integrum habes Vaticinium editum in Iſraelitas Samariæ regnum tenentes; grave, atrox, comminationibus plenum: eam quidem vim habens et ſublimitatem, ad quam Idyllium raro conſurgit; ipſam tamen Idyllii formam adeo perfecte expreſſam exhibens, ut in eam claſſem

[f] ISAI. ix. 8—x. 4. "In 2do MS. MEERMANI ſpatium vacuum relinquitur poſt ISAI. x. 4; ſed nullum ejuſmodi ſpatium ad finem Cap. ix. In alio MS. No. 3, poſt Cap. x. 4. interponitur ſpatium unius lineæ." K.

jure referri poſſit. Quatuor ſunt hujus Poematis partes, quarum unaquæque continet denunciationem Divinæ vindictæ in populum rebellem, grave aliquod crimen ei exprobrans, plagamque merito infligendam intentans. Primo, arguitur Iſraelitarum Arrogantia et Faſtus; tum, animi Obduratio, et communis morum Depravatio; tertio, audax Impietas, omnia quaſi flamma et incendio corripiens et devaſtans; poſtremo, Judiciorum iniquitas et Oppreſſio pauperum. Hæc ob ſingula certum aliquod atque horribile ſupplicium denunciatur: cui porro ſubjicitur minax Clauſula, quæ ἐπῳδὴν facit, ad augendum terrorem mirifice comparata; qua ſignificatur, graviora adhuc imminere, nondum his pœnis fore expiata populi delicta, nec juſtitiæ Divinæ ſatisfactum:

בכל זאת לא שב אפו
ועוד ידו נטויה׃

"His omnibus nondum converſa eſt ejus indig-
"natio;
"Sed manus ejus adhuc eſt extenta."

Quæ hactenus protuli exempla ex ipſo habitu ac facie Idylliorum claſſi protinus adjudicanda ſunt: reſtant fortaſſe non pauca, quæ ob ſtylum et charactera eidem æque adſcribi debent, in Libro Pſalmorum potiſſimum; nimirum ubi tractatur una aliqua materia plenius et ordinatius quam ab Oda fieri ſolet. Talis eſt Pſalmus centeſimus quartus, qui Dei Creatoris laudes exornat, ſumpto argumento ex pulcherrima ſapientiſſimaque totius rerum naturæ diſpoſitione; quod, uti par erat, ordine eleganti et imprimis dilucido, ſtyli coloribus jucundiſſimis, imaginibus

magnificis, ſplendidis, amœnis, variis, ſed iiſdem lectiſſimis, illuſtrat. Hoc Hymno nihil extat, nihil cogitari poteſt, perfectius; ſive Carmen ipſum, ſive Hymni genus ſpectes. Habent quidem Prodigia quod primo aſpectu grandius apparet, quodque animum admiratione et ſtupore ferit protinus et vehementius percellit: veriſſimam tamen laudis materiem, Deo Optimo, Maximo, digniſſimam, hominum mentibus fervido et permanenti pietatis ſenſu imbuendis accommodatiſſimam, præbet ejuſdem in creanda rerum univerſitate potentia, in ornanda ſapientia, in ſuſtentanda regendaque providentia, in rebus humanis adminiſtrandis juſtitia et bonitas. Græcorum Hymnos maximam partem conficiebant Fabulæ; eæque de rebus nec valde admirandis, neque etiam laudandis: nec mihi occurrit quidquam, quod quidem extat, ex illo genere graviore, præter Cleanthis Stoici Hymnum [g] Jovi inſcriptum, hoc eſt, Deo Creatori, ſive, ut ipſe loqui amat, Æternæ Rationi rerum Naturæ Effectrici atque Moderatrici; pulcherrimum ſane antiquæ ſapientiæ monumentum, ſenſibus magnificis, ſolidis, veriſque refertum: quæ enim habet Philoſophus de ſumma Dei potentia, de ſupremæ Legis et totius Naturæ harmonia, de hominum impiorum cæciſque animæ perturbationibus obnoxiorum ſtultitia atque inſania; ante omnia Divini auxilii imploratio, quo Numen ipſum perpetuis laudibus digne poſſimus celebrare; hæc omnia tam ſano minimeque fucato pietatis affectu animantur, ut ad Sacrorum etiam Vatum ſpiritum aliquatenus videantur accedere.

[g] Vide CUDWORTH. *Syſtem. Intellect.* pag. 432. vel H. STEPHANI *Poeſin Philoſoph.*

Merito in hoc genere primas tenet Hymnus ille Davidis, quem modo memoravi: illi proxime aſſidet alius ejuſdem Auctoris, tum ratione argumenti, tum etiam eximiæ pulchritudinis: celebrat enim infinitam Dei ſcientiam, et admirabilem in humano corpore fabricando ſolertiam; et ſi fortaſſe ordinis et diſpoſitionis venuſtate a priore vincitur, ſenſuum tamen, imaginum, figurarum, dignitate atque elegantia neutiquam ei cedit. Superioribus itaque exemplis cumulus accedat Pſalmus centeſimus triceſimus nonus; quem Latinis verſibus utcunque expreſſum, fretus veſtra, Academici, toties mihi perſpecta indulgentia, recitabo.

PSALMUS CXXXIX.

Tu mihi ſemper ades; Tu me omni ex parte patentem
Intueris, Deus! et manifeſto in lumine cernis.
Tu me, quicquid ago, quoquo veſtigia flecto,
Uſque premis; ſeu luce labor, ſeu alterna ſilenti
Nocte quies redeat: Tu pectus et abdita mentis
Perſpicis, introrſum inſinuans; cæcoque receſſu
Exagitas latitantem, arctaque indagine cingis.
Tu dubiis vixdum eluctantia dicta labellis
Antevenis, primoſque animi præverteris orſus.
Quippe manu prenſumque tenes; nudumque, recluſumque,
Ante, retro, exploras, mihi me præſentior ipſo.
O Deus! infinitum atque inſcrutabile Numen!
Cuncta ſciens Mens, ipſa incognita! qua fugiam Te,
Obtutuſque tuos et conſcia lumina fallam?

Aſcendam cœlos? ibi Tu: ſubeam ima barathri
Tartara? ades; ſimul hæc magno loca numine comples.
Auroræne procul rutilas ferar ales in oras?
Occiduine petam fines novus incola ponti?
Hic etiam tua me ducet manus; hic tua curſum
Dextera præveniet cohibens, reprimetque fugacem.
Ergo petam tenebras, et condar nocte ſub atra:
Demens, qui tenues umbras, et inania vela,
Sancte! tuis obvertam oculis, denſiſſima cui nox
Pellucet, tenebræque ipſæ ſunt luminis inſtar.
Te Dominum Auctoremque colo; Tu hos conditor artus
Formâſti, et gravida texiſti matris in alvo.
Obſtupeo, et memet læta formidine luſtro,
Divini monumentum operis! Tu corporis omnem
Compagem, merſam tenebris et carcere cæco,
Perſpexti; tua ſolerti per ſingula ductu
Dextera iit, tua pinxit acus mirabile textum.
Ipſe rudi invigilans maſſæ, primiſque elementis
Conſcius inſtabas: juſſas orientia formas
Membra minutatim induerunt, quocunque vocares
Prompta ſequi: ſua cuique tuis inſcripta tabellis
Effigies erat, atque operis data norma futuri.
Ut mî animum ſancto permiſta horrore voluptas
Percipit! ut vano juvat indulgere labori,
Dum tua facta, Deus, recolo; tua mente revolvo
Conſilia, et numero artificis miracula dextræ!
Promptius expediam, quot volvant æquora fluctus;
Littore vexato quam multæ agitentur arenæ.
Uſque eadem incaſſum meditanti lumina ſomnus
Opprimit; uſque eadem vigilanti cura recurſat.
Non Tu ſacrilegos perdes, Deus? Ite, profani!

Ite procul, ſcelerum auctores, cædiſque miniſtri!
Non ego, Sancte, tuos hoſtes hoſtilibus iris
Inſequar? en! bellum Tibi bella parantibus ultro
Indico; neque do dextram, neque fœdera jungo.
Tu nunc eſto mihi teſtis; Tu pectoris ima
Cerne, Deus! penituſque altos ſcrutare receſſus.
Excute, ſiqua mihi cæcis concreta medullis
Hæret adhuc labes, et noxia corda refinge.
Tum ſceleris purum accipias, mittaſque ſalutis
Æternum per iter, rectoque in tramite ducas.

POEMATA DRAMATICA.

שיר השירים

CANTICUM CANTICORUM.

PRÆLECTIO TRICESIMA:

CANTICUM SALOMONIS NON ESSE JUSTUM DRAMA.

VETERES, Platonem[a] ſecuti, univerſam Poeſin, pro diverſa enunciationis ratione et forma, dividebant in enarrativam, imitativam ſive dramaticam, et mixtam. Cujus diſtributionis haud ſane magna eſt utilitas; cum neque diverſas poematum ſpecies ſecernit, neque alicujus poematis intimæ naturæ et conſtitutioni explicandæ multum inſervit. Siquidem omnes hæ formæ ſunt omnium poematum communes; niſi quod genus Epicum non ſimplicem ſed mixtam narrationem ſemper adhibeat, Scenicæ Poeſeos natura formam imitativam neceſſario poſtulet.

[a] Vid. PLAT. De Rep. Lib. iii.

Et ut liberum eſt cuivis alii poemati forma mixta uti, ita nihil prohibet quo minus, ſi libeat, etiam dramaticam induat. Verum, neſcio quomodo uſu jam receptum eſt, ut hæc forma dramatica, quanquam multis communis, certum tamen Poematis genus conſtituat, vel ei ſaltem nomen imponat. Itaque in hoc genere Dramatico quid habeat Hebræorum Poeſis, mihi jam quærendum reſtat: et ne nobis illudat nominis ambiguitas a recentioribus inducta, in ipſo limine præcavendum eſt.

Dramaticæ quidem Poeſeos appellationem, uti modo notavi, omnino ad ſe traxiſſe ſibique vindicâſſe videntur duæ præcipuæ ſpecies cæteris excluſis; fere enim jam obtinuit, ut ea intelligamus Tragœdiam ſolummodo et Comœdiam. Id autem nomen multo latius patet: nihil enim aliud ſpectat, niſi externam enunciationis formam; et de omni poemate recte uſurpatur, in quo perſonæ loquentes inducuntur ſine poetæ interlocutione; uti fit in bene multis Theocriti et Virgilii Bucolicis, in nonnullis Horatii Sermonibus, unaque atque altera Ode. Quo itaque accuratius de hac re agamus, Poeſin Dramaticam in duas ſpecies diſtribuere libet; unam minorem, quæ per enunciationem imitativam, ſive perſonis introductis, mores, affectus, actiones exprimit: alteram majorem, quæ uti cætera omnia, ita inſuper Fabulam aliquam continet, ſive Rem geſtam unam, integram, ſatis amplæ magnitudinis, in qua aliud ex alio ſequitur, quæque per variam eventuum novorum ſeriem ad exitum aliquem deducitur. Hæc ſpecies in ſe complectitur Comœdiam atque Tragœdiam; quæ uti a minoribus illis Carminibus Dramaticis Fabulæ potiſſimum ratione diſtinguun-

tur, ita ab Epico præcipue diſtant modo enunciandi.

In priore illa ſpecie Dramatici Carminis apud Hebræos nonnulla extant exempla, et palam apparent; latent fortaſſe alia, eaque plura quam ſuſpicamur. Eſt quidem crebra illa mutatio perſonarum apud Hebræos Vates plerumque animi valde commoti, et ex vehementi affectu ab actionis deſcriptione in ejuſdem imitationem inconſulto tranſeuntis; ſed nonnunquam formam dramaticam indicat, eoque modo commodiſſime explicari poteſt. Habet hanc formam Pſalmus Viceſimus quartus, continens, uti antea expoſui, Arcæ tranſlationem in montem Sionem, quæ per totum ſcenice quodammodo exhibetur; quanquam non niſi in poematis fine dialogiſmus appareat. Et inſignis ille locus Iſaiæ, ubi Meſſias Vindex cum Choro quodam loquens veluti in ſcenam inducitur[b]:

מי זה בא מאדום

[b] ISAI. lxiii. 1—6. "Verſ. 1. Poſt אני additur in margine "יהוה. MS. Legitur המדבר, præfixo Articulo Demonſtrativo, "in MS. צדקה, ſine ב præfixo, in MS. ſic LXX. VULG. Leg. "ורב, cum ו præfixo, in triginta uno MSS. ſic LXX. SYR. VULG.

"Verſ. 2. Leg. אדום in viginti octo MSS. et tribus Editt. "Leg. ללבושיך, pluraliter, in viginti uno MSS. ſic LXX. SYR. "Pro ל 1mo legunt כ VETT. omnes.

"Verſ. 3. Leg. אדרכם, ſine ו præfixo, in duobus MSS. ſic "SYR. VULG. Pro אגאלתי habet MS. אגאלהו.

"Verſ. 4. שנת, ſine ו præfixo, in tredecim MSS. et tribus "Editt. Sic VULG.

"Verſ. 5. Pro וחמתי habent וצדקתי ſeptem MSS. et tres "Editt. Vide Cap. lix. 16.

"Verſ. 6. Pro ואשכרם leg. ואשברם in viginti quinque "MSS. et in una Editione." K.

חמוץ בגדים מבצרה
זה הדור בלבושו
צעה ברב כחו
אני מדבר בצדקה רב להושיע :
מדוע אדם ללבושך
ובגדיך כדרך בגת :
פורה דרכתי לבדי
ומעמים אין איש אתי
ואדרכם באפי
וארמסם בחמתי
ויז נצחם על בגדי
וכל מלבושי אגאלתי :
כי יום נקם בלבי
ושנת גאולי באה :
ואביט ואין עזר
ואשתומם ואין סומך
ותושע לי זרעי
וחמתי היא סמכתני :
ואבוס עמים באפי
ואשכרם בחמתי
ואוריד לארץ נצחם :

CHO. " Quis iste qui venit ab Edomo?
" Tinctis horrendum vestibus a Botsra?
" Iste verendus amictu;
" Grandi passu incedens pro maxima vi sua?
MES. " Ego Justitiæ prædicator, potens salutis.
CHO. " Quare rubet amictus tuus?
" Et vestes tuæ ut calcantis in torculari?
MES. " Torcular calcavi solus;
" Et ex populis nemo vir erat mecum:
" Et calcavi eos in ira mea;
" Et protrivi eos in æstu meo:

"Et respersa est cædes eorum in vestes meas,
"Et omnem amictum meum fœdavi.
"Nam dies ultionis in corde meo est;
"Et annus, quo meos redimam, venit:
"Et circumspexi, neque erat adjutor;
"Et obstupui, neque enim erat sustentator:
"Tum mihi salutem præstitit brachium meum;
"Et indignatio mea ipsa me sustentavit.
"Et conculcavi populos in ira mea;
"Et in æstu meo eos contrivi;
"Et cædem eorum derivavi in terram."

Ex eodem item genere est Psalmus centesimus vicesimus primus; quem etiam, cum et brevis sit nec inelegans, integrum apponam. Rex, ad bellum gerendum, ut videtur, egressurus, prius ad Arcam Dei in monte Sione constitutam accedit; et divinam opem, in qua se unice confidere profitetur, implorat:

אשא עיני אל ההרים
מאין יבוא עזרי:
עזרי מעם יהוה
עשה שמים וארץ:
אל יתן למוט רגלך
אל ינום שמרך:
הנה לא ינום ולא יישן
שמר ישראל:
יהוה שמרך
יהוה צלך על יד ימינך:
יומם השמש לא יככה
וירח בלילה:
יהוה ישמרך מכל רע
ישמר את נפשך:

יהוה ישמר צאתך ובואך
מעתה ועד עולם׃

"Attollam oculos meos in montes,
"Unde venit auxilium meum.
"Auxilium meum eſt a Jehova,
"Qui fecit cœlos et terram."

Reſpondet illi e Tabernaculo Pontifex:

"Non ſinet labi pedem tuum;
"Non dormitabit, qui Te cuſtodit:
"Ecce non dormitabit, neque ſomno ſuccumbet,
"Qui cuſtodit Iſraelem.
"Jehova Te cuſtodiet;
"Jehova Te obumbrabit ad dexteram.
"Interdiu Sol non Te lædet,
"Neque Luna per noctem.
"Jehova Te cuſtodiet ab omni malo;
"Cuſtodiet etiam animam tuam.
"Jehova cuſtodiet exitum tuum et introitum,
"Ex hoc tempore, et uſque in ſæculum."

Atque hæc de minori illa ſpecie Dramatici carminis, ſeu potius de forma Dramatica, quæ cuivis fere Poemati pro libitu competit, dicta ſufficiant. Altera illa, quæ continet in ſe Actionem ſive Fabulam, quæque revera conſtituit juſtam eamque perfectiſſimam Poematis ſpeciem, diligentiorem diſceptationem meretur.

Duo omnino extant apud Hebræos Poemata, quæ hic in quæſtionem venire poſſunt, Canticum Salomonis, et Carmen Jobi; monumentorum omnium ſacrorum vel elegantia, vel ſublimitate, vel etiam obſcuritate, maxime notabilia. Poſt infinitos aliorum

labores vix quicquam aliud in me ſumam, quam ut inquiram paulo accuratius in utriuſque Poematis naturam et formam, et quouſque ad juſti Dramatis ſpeciem accedat: de cætero, ex doctorum potiſſimum ſententiis, quæ mihi maxime probabiles videbuntur, breviter expoſiturus, ſi quæ neceſſaria erunt vel ad hanc quæſtionem expediendam, vel ad præcipuas Carminum venuſtates illuſtrandas.

Canticum Canticorum Salomonis, (ita inſcriptum propter ſummam excellentiam vel compoſitionis vel argumenti,) eſt Epithalamium, ſive ὀαριςὺς Nuptialis; vel, ut Hebræum potius titulum ei imponamus, שיר ידידות [c], Carmen Amorum, fervidiſſimos ſimulque ſuaviſſimos exprimens affectus, amoris vim omnem ac dulcedinem ſpirans; ipſius Salomonis ſermo cum Sponſa ſua, qui varie exhibentur, et ſoli, et inter ſe invicem loquentes. Inducuntur etiam Puellæ, Sponſæ Comites, quæ ſcenæ ſemper intereſſe videntur, et ſuas etiam in dialogo partes gerunt: fit item mentio Juvenum Sponſi Amicorum [d]; ſunt autem mutæ Perſonæ. Hæc ex moribus Hebræorum, qui in nuptiis adhibere ſolebant παρανυμφίους; quales numero triginta honoris cauſa Samſoni [e] in feſto nuptiali aderant: in Evangelio φίλοι τοῦ νυμφίου [f], et υἱοὶ τοῦ νυμφῶνος [g], dicti; ex Hebræorum vocibus רעים, et בני חופה [h]: occurrunt ibidem Virgines decem, Sponſo obviam ituræ, nimirum בתולות רעות

[c] Ita inſcribitur PSALMUS xlv.

[d] CANT. v. 1. viii. 13. vid. iii. 7—11.

[e] JUD. xiv. 11.

[f] JOH. iii. 29.

[g] MATT. ix. 15.

[h] LIGHTFOOT. in MATT. ibid.

הכלה[i]. Quæ ſatis indicant ſedem et quaſi fundamentum hujuſce Poematis poſitum eſſe in Hebræorum ritibus nuptialibus, eoque Connubii quandam formam exprimi. In hoc plerique omnes conſentiunt Interpretes: de univerſa autem operis œconomia, de rerum ordine, de partium diſtributione, ſumma eſt diſſenſio. Nihil aliud jam quærimus, niſi an Fabulam contineat, ſive Actionem aliquam imitetur: atque ex omnibus Eruditorum opinionibus, quæ ad hanc rem faciunt, maxime mihi probabilis videtur Viri Clariſſimi, admirabili ingenio ſummaque doctrina præditi, Jacobi Benigni Boſſueti de hoc Poemate Sententia[k]. Eam, quantum ad Carminis formam ac diſpoſitionem pertinet, breviter Vobis exponam, Academici: an inde ſequatur, haberi illud poſſe pro juſto Dramate, dehinc videbimus.

Conſtat, Nuptiale Convivium apud Hebræos per ſeptem dies fuiſſe celebratum[l], ut omnia fere ſolennia per Hebdomadas: hinc quærendam exiſtimat Vir Doctiſſimus Poematis conſtitutionem, totumque in totidem partes, ſeu dies, diſtribuendum. Non temere diei noctiſque recurrentis vices paſſim memorantur: iis itaque utitur indiciis in vera partium diviſione indaganda. Peracto ex more nuptiali Epulo, Sponſa veſperi ad virum deducebatur: hinc ſumendum Nuptialis Hebdomadis initium; nam Hebræi in diebus numerandis a veſpera inchoabant[m]. Sponſus, qui Paſtor eſſe fingitur, ſummo mane ad conſueta ruſti-

[i] Ps. xlv. 15.
[k] Vid. BOSSUET. Præf. et Comment. in CANT.
[l] Vid. GEN. xxix. 27. JUD. xiv. 12.
[m] Vid. GEN. i. 5. &c.

canæ paſtoraliſque vitæ officia repetenda proficiſcitur: Sponſa mox eviligans, et abſentem requirens, prorumpit in voces pleniſſimas amoris et deſiderii, unde Poema exordium ſumit. Solennis eſſe videtur matutina Sponſi egreſſio; hinc illa proficiſcentis, et Sponſæ quieſcenti conſulentis, ſæpius repetita obteſtatio [n]:

השבעתי אתכם בנות ירושלם
בצבאות או באילות השדה
אם תעירו ואם תעוררו
את האהבה עד שתחפץ:

" Obteſtor Vos, Solymitides,
" Per capreolas, perque cervas agreſtes,
" Ne excitetis, neve expergefaciatis,
" Dilectiſſimam, donec ipſa velit."

Nec minus frequens illa Puellarum exclamatio [o]:

מי זאת עלה מן המדבר:
מי זאת הנשקפה כמו שחר:

" Quænam eſt Illa, quæ aſcendit e deſerto! —
" Quænam eſt Illa, quæ proſpectat, ut Aurora!"

ita Sponſam e thalamo mane progredientem, et primum apparentem, admirari et ſalutare videntur. Hæ temporis matutini ſignificationes. Noctis interdum fit [p] mentio; interdum ex adjunctis [q] indicatur. Quas temporum notas ſi quis vere repertas recteque con-

[n] Cap. ii. 7. iii. 5. viii. 4.
[o] Cap. iii. 6. viii. 5. vi. 10.
[p] Cap. iii. 1. v. 2.
[q] Cap. ii. 6. viii. 3.

ſtitutas eſſe admittet, iiſque inſiſtet, is, credo, videbit totum opus ſatis commode diſtingui poſſe in portiones ſeptem, [r] quarum unaquæque unius Diei ſpatium occupat. Addit Auctor, videri ſibi ultimo die deſignari Sabbatum; ex eo quod Sponſus non jam, ut alias, ſolus egreditur ad ruſtici operis negotia, ſed una cum Sponſa [s] e thalamo procedit in publicum. Hæc eſt Viri Magni ſententia; quam ita amplector, non ut evidentem et certam, ſed ut conjecturam in re valde obſcura non omnino omni probabilitate deſtitutam: ita ſequor, ut faculam, qua clariorem in tantis tenebris nec illucere video, neque affulſuram ſpero.

Favet hæc Sententia omnium maxime ei opinioni, quæ Carmen hoc in juſti Dramatis loco habet; ita enim eſſet Rei cujuſdam geſtæ imitatio ac repræſentatio Scenica. Quod ſi, qui Dramatis appellationem ei tribuunt, ex paſſim jam recepta vocis ſignificatione loquuntur; ii ſane id volunt dicere, contineri hoc Poemate Fabulam, ſive Actionem unam, integram, idoneæ magnitudinis, in qua aliud ex alio ſequitur, quæque per varios eventus ad exitum aliquem perducitur. Verum Feſti Nuptialis ſolennitas in ſe ſpectata minime cenſenda eſt iſtiuſmodi fuiſſe. Rituum quidem atque inſtitutorum, quæ apud Hebræos in

[r] Hæc eſt operis diſtributio ex mente BOSSUETI:

Dies Primus:	Cap. i.		—	ii.	6.
Secundus:	Cap. ii.	7.	—		17.
Tertius:	Cap. iii.		—	v.	1.
Quartus:	Cap. v.	2.	—	vi.	9.
Quintus:	Cap. vi.	10.	—	vii.	11.
Sextus:	Cap. vii.	12.	—	viii.	3.
Septimus:	Cap. viii.	4.	—		14.

[s] Cap. viii. 5.

nuptiis celebrandis locum habuerunt, non nisi valde imperfecta ad nos pervenit cognitio; nihil autem occurrit, ex quo suspicari possumus, ea fuisse ejusmodi, ut in se suaque natura aliquam eventuum varietatem includere, aut veræ ac legitimæ rerum gestarum constitutioni materiem præbere possent. Una erat lætitiæ series, idem gaudii tenor. Poterat quidem externi aliquod casu aliquando incidere, quo rerum in deterius vel contra mutatio fieret; vel unde Fabulæ, simplicis fortasse sed veræ, argumentum oriretur: an hic ita se res habeat, ex ipso Poemate colligendum. Verum nihil ejusmodi ibi occurrit; a principio usque ad finem idem esse videtur rerum status, idem color; nisi quod amantium variantur affectus, eo præcipue, quod nunc absentes languent, nunc mutuo consortio præsentes fruuntur. Sponsa [t] Sponsum absentem desiderat, quærit, invenit, amplectitur, domum deducit; iterum insequitur fugientem, sed frustra; mœret, languet, comitibus mandata dat ei perferenda, et splendidam fusamque ejus formæ descriptionem subjicit. Nihil hic justæ Actionis simile; nec quod magis accedat ad naturam legitimæ Fabulæ, quam quæ habet quodvis e Theocriti aut Virgilii Bucolicis Dramaticis, quibus Pastores amores suos, lusus, aut certamina exponunt; quæ nemo temere in eadem classe cum Euripidis aut Terentii Fabulis collocabit. Id itaque satis tuto jam statuere licet, Canticum Salomonis ad minorem illam speciem Dramaticæ Poeseos pertinere, seu formam solummodo dramaticam habere; neutiquam justi Dramatis titulo insigniri posse.

[t] Capp. iii. et v.

Verum ſane ex alia parte hoc Poema cum Græcorum Dramate magnam habet affinitatem: nam Chorus ille Virginum cum Choro Tragico mirum in modum conſentire videtur. Adſunt ad omnia vel conſilii vel ſolatii officia paratæ: cum Sponſis colloquuntur; percontantur, reſpondent; omnibus ſe immiſcent, nec recedunt uſquam. Exiſtimaverunt Viri eruditi, Theocritum Poetam ſuaviſſimum, ſeptuaginta illis Interpretibus æqualem, et in aula Ptolemæi Philadelphi una florentem, aliqua ex hoc Carmine delibâſſe, et pene ad verbum expreſſa in ſua Idyllia tranſtuliſſe [u]. Nec magis a ſimilitudine veri abeſſe videretur opinio, ſi quis judicaret, Græcos uſum Chori totamque ejus conſtitutionem ex hoc Salomonis Poemate didiciſſe, et ad Tragœdiæ ſuæ ornamentum accommodâſſe; ſi non multo magis credibile eſſet, hujuſce Cantici notitiam nimis ſero ad eos perveniſſe; planeque inſuper conſtaret, Græcorum Chorum aliam omnino habuiſſe originem, neque Chorum Fabulæ, ſed Fabulam Chori fuiſſe acceſſionem.

[u] Confer. CANT. i. 9. vi. 10. cum THEOC. xviii. 30, 26. CANT. iv. 11. cum THEOC. xx. 26. CANT. viii. 6, 7. cum THEOC. xxiii. 23—26.

PRÆLECTIO TRICESIMA PRIMA:

DE CANTICI SALOMONIS ARGUMENTO ET STYLO.

DE Cantici Salomonis œconomia et conſtitutione, quæ mihi in ſumma opinionum diverſitate maxime probabilia videbantur, breviter expoſui. De vero ejus Argumento non minus anceps et obſcura eſt quæſtio. Alii omnia ad proprium verborum ſenſum reſtringenda cenſent; alii in omnibus quærunt Allegoriam: nec inter eos qui Allegorice interpretantur magis convenit; alii ſimplicem tantum Allegoriam admittunt, quidam etiam eam quam Myſticam voco, hiſtoricæ nimirum rei veritati ſuperſtructam. Quæ ſane omnia a meo inſtituto aliena exiſtimarem, et ut ſumma obſcuritate involuta libenter defugerem, niſi et ſingulatim de hujuſmodi Allegoriæ cum ſacra Poeſi conjunctione atque affinitate antea egiſſem, et perpetuo diligenter notâſſem uſum et conſuetudinem et analogiam Dictionis Parabolicæ; qua certæ Imagines, plurimum Naturales, certas alias notiones, quarum ſubtilior eſt ratio, lege quadam conſtanter ſervata, exprimunt: quam rem unam arbitror, ſi accurate inveſtigetur, ad intelligendos Vates He-

bræos ſemper maximo adjumento fore; in ea certe hujuſce quæſtionis cardo præcipue vertitur.

Itaque ut ad rem illico veniam, et in quæſtione valde obſcura quæ mihi maxime probabilia videntur exponam; plane profiteor me in eam partem propendere, ut exiſtimem, Carmen hoc eſſe omnino Allegoricum: primo, Judaicæ veteris et Chriſtianæ Eccleſiæ conſenſu et auctoritate motus; deinde, idque maxime, Dictionis Parabolicæ Analogia inductus. Eam profecto ii parum videntur expendiſſe, qui huic opinioni præcipue adverſantur, quique neſcio quam Imaginum incongruitatem et indignitatem objiciunt; cujus offendiculi amovendi cauſa, quod multis impedimento eſſe video, hujuſce Allegoriæ rationem et legem, et ſacrorum Vatum in eadem adhibenda prope omnium conſenſum, paulo fuſius explicabo.

Cum eæ ſint humanæ mentis anguſtiæ, ea imbecillitas, ut vix ullam Divinæ Naturæ partem cogitando complecti vel inveſtigando attingere poſſit; dignatus eſt Deus immenſam ſuam majeſtatem veluti contrahere, et craſſis imaginibus adumbratam exhibere, quo ſe intra limites noſtri conceptus ſiſteret, ſuamque naturam hebeti humani intellectus aciei expoſitam planeque conſpiciendam præberet. In ſacris itaque Scripturis deſcendit quodammodo in terram Deus, humano corpore, membris, ſenſibus, affectibus indutus; omnia mortali ſimilis, — ἠμὲν δέμας, ἠδὲ καὶ αὐδήν. Hanc Allegoriam ἀνθρωποπάθειαν appellant; quæ valde late patet, et Theologiæ proprie dictæ, uti in monumentis ſacris traditur, magnam partem occupat. In primis hic locum habent Affectus: neque ſane eſt ulla mentis humanæ com-

motio ac perturbatio, quæ non cum omnibus suis adjunctis, plane ac sine omni remedio ac lenimento, Deo tribuatur; nec minimum eæ, quæ multum terrenæ fæcis secum admistum habere videntur, Iracundia, Dolor, Odium, Ultio. Fieri non potuit, quin suas etiam in hac veluti fabula partes ageret Amor, isque ardentissimus vehementissimusque qui in hominis naturam cadit. Itaque non Affectus solum Paterni pietas lenitasque Deo tribuitur, sed et Conjugalis Amoris vis, ardor, solicitudo, et ejusdem etiam læsi violentia; cumque eo conjunctæ perturbationes, Desiderium, Ægritudo, Zelotypia.

Hujus autem translationis ratio minime omnium est obscura: fundamento nititur valde aperto; et quanquam in varias partes et minutiora adjuncta sæpe deducatur, sua tamen ei semper constat perspicuitas. Ex omnibus populis elegit sibi Deus in gentem peculiarem Abrahami posteros, eamque nationem solenni fœdere sibi propriam dicavit. Hujus fœderis quædam erant utrinque præstandæ conditiones; ex altera parte amor, defensio, conservatio; ex altera fides, obedientia, purusque cultus. Hoc est illud Conjugium a Deo cum Ecclesia sua initum; sacrosancta pactio sub ea imagine a sacris Vatibus fere omnibus toties celebrata: insigni exemplo ejus Metaphoræ, quam Aristoteles [a] Analogicam vocat; cum, propositis quatuor notionibus, prima ad secundam eandem habet rationem, quam tertia ad quartam; et voces homologæ inter se invicem commutari possunt. Ita Deus ad Ecclesiam eandem habet rationem, quam Maritus ad Uxorem; et Deus est

[a] Poet. Cap. xxii. et Rhet. iii. 3.

Maritus Ecclesiæ, Ecclesia Uxor Dei: sic etiam in cæteris, cum in plura adjuncta particulatim deducitur; quomodo enim se habet ad Divinum illud Fœdus populi Pietas, Impietas, Idololatria, Rejectio; sic ad Pactum Conjugale se habet uxoris Castimonia, Impudicitia, Adulterium, Repudium. Quæ notio sacris Scriptoribus ita est familiaris, ut pro Idolorum cultu passim usu receptum sit Scortandi vocabulum, nec alienum locum ibi occupâsse, sed pene suum ac proprium obtinuisse, videatur.

Videamus autem paulum quomodo in hac Imagine versentur Sacri Vates, quam libenter ei inhæreant; quam non reformident eam in omnes partes educere, et per singula adjuncta persequi. De Ecclesia in Dei gratiam reconciliata, inter alia complura ejusdem generis, elegantissimus Isaias[b]:

כי בעליך עשיך
יהוה צבאות שמו
וגאלך קדוש ישראל
אלהי כל הארץ יקרא׃

"Nam Maritus tibi erit Creator tuus;
"Nomen ei Jehova Exercituum:
"Et Redemptor tuus Sanctus Israelis;
"Deus universæ terræ vocabitur."

Et alibi per Comparationem[c]:

כי יבעל בחור בתולה
יבעלוך בניך[d]

[b] ISAI. liv. 5.

[c] ISAI. lxii. 5.

[d] בניך. Interpretes omnes, cum veteres tum recentiores, in

ומשוש חתן על כלה
ישיש עליך אלהיך׃

"Nam ut Juvenis Uxorem ducit Virginem,
"Ita Te Uxorem ducet Conditor tuus:
"Et ut Sponſus in Sponſa gaudet,
"Ita in Te gaudebit Deus tuus."

anguſtias inextricabiles induxit hujus voculæ ambiguitas, quam cum male acceperunt LXX, male item punctaverunt Maſoretæ, illorum auctoritate conſecratus error late manavit, et penitus jam inolevit. Nihil tamen planius, nihil magis obvium et expoſitum: non eſt enim Plurale Nominis Subſtantivi בן, ſed Participii *Benoni* Verbi בנה, hoc modo ſecundum leges Maſoreticas efferendum, בֹּנַיִךְ; eſtque parallelum ac ſynonymum אלהיך in membro alterno. Confer locum Isaiæ modo citatum; ubi etiam nota, עשיך, בעליך, *Mariti, Creatores,* pluraliter dici cum eadem relatione ad eandem vocem. Hoc modo facillime tollitur illa Imaginis inceſtæ indignitas, quæ merito omnibus Interpretibus impedimento fuit. Ecce autem alium Iſaiæ locum, in quo item male accepta eſt a Maſoretis eadem ipſa vox:

מהרו בניך מהרסיך
ומחריביך ממך יצאו׃

"Cito fient Conditores tui, qui te everterant;
"Quique te deſtruxerant, ex te prodibunt." Isai. xlix. 17.

Ita enim invitis Maſoretis diſtribuenda eſt ſententia; ita explicanda cum LXX, qui non modo vocem ambiguam hic recte reddiderunt, (uti etiam fecerunt Chald. et Vulg.) ſed totam etiam periodum docte, accurate, eleganter, ut nihil poſſit ſupra:

Ταχὺ οἰκοδομηθήσῃ ὑφ' ὧν καθῃρέθης,
Καὶ οἱ ἐρημώσαντές σε ἐξελεύσονται ἐκ σοῦ.

Eos, ut ſolet, ſequitur Arabs. Simile quoddam Idioma verbi מהר, vide in Ps. cvi. 13. Exod. ii. 18. eundem ſenſum verbi יצא, Jer. xxx. 21. Nahum. i. 11.

Cæterum in hoc commate, pro כי יבעל LXX. Syr. Chald. legunt כִּי כיבעל. "Ante יבעלוך MS. addit כן: ſic LXX. Syr. "Chald. Pro ומשוש MS. habet ובמשוש; et alius במשוש." K.

Eandem Imaginem varie et paulo liberius, utpote cum aliqua indignatione, prosequitur Jeremias [e], Judæis defectionem a Dei cultu exprobrans. Ab eadem tota pendet pars prior Vaticiniorum Hoseæ; quam sive ex Historica veritate interpreteris, sive ad Allegoriam omnino detorqueas, perinde hujus translationis, in hoc argumento quodammodo consecratæ, lex et ratio elucebit. Verum nemo est, qui in hac materia pari cum audacia versatus est, aut æque licenter se effudit, atque Ezekiel; Vates præfervidi ingenii, parum curiosus elegantiarum, securus offensionis: ut admodum verear, ne in graves reprehensiones incurrat hominum delicatorum, qui e Gallorum scholis Critici evaserunt: ita omnes locos, qui huic rei adjacent, libere aperteque tractavit; binis Parabolis [f] bene longis, quibus Judæorum atque Israelitarum ingratum erga Deum animum, turpemque a vero ejus cultu defectionem, ductis imaginibus ab Uxore adultera, et Mulierum duarum amoribus meretriciis, fuse exequitur. Has Parabolas, ex ipsius Dei persona prolatas, cum clara et aperta Allegoriæ explicatione, in materia lubrica non sane nimium caute timideque incedentes, sed multa exponentes liberius; has, inquam, qui semel attente perpenderit, is opinor iis, qui Canticum Salomonis, in omnibus summe elegans et verecundum, in diviniorem sensum interpretantur, nunquam posthac objiciet colores vel tam sancto argumento indignos, vel a sacrorum monumentorum usu, gravitate, ac puritate ullo modo alienos. His accedat Psalmus Quadragesimus quintus; sanctissimum Epithalamium, de cujus argumento, quantum

[e] JER. iii. 1. &c. [f] EZEK. xvi. et xxiii.

video, nulla eſt apud ſanos interpretes dubitatio, Dei cum Eccleſia ſua conjunctionem ſub eadem figura exprimens: quod etiam multi non temere judicarunt eadem occaſione compoſitum fuiſſe, eodemque veritatis fundamento conſtructum, quo hoc ipſum Salomonis Canticum. Non eſt denique prætereundum, Novi etiam Fœderis Scriptores[g] eandem Allegoriam ab anteceſſoribus ſuis receptam libenter admiſiſſe, ſuaque auctoritate denuo conſecraviſſe[h].

Abunde hæc ſufficiunt, ut mihi quidem videtur, ad amovendas omnes offenſiones ex parte rei ipſius et ex imaginis indignitate exortas, quæ plurimos Allegoricæ hujus Poematis interpretationi averſos et iniquos habuerunt. Eam ſententiam ulterius confirmare, et argumentis ex ipſo Poemate ductis munire, ſuperſedeo; reformidans, ut verum fatear, rei difficultatem: nam quanquam ita rem habere prorſus exiſtimem, opinione ductus, et auctoritate vetuſtatis, et præcipue, uti dixi, Tranſlationis Analogia; vereor tamen, ut id rationibus directis et ex interna operis ſtructura petitis ſatis clare evinci poſſit.

Quod ſi vero concedatur, Allegoricum eſſe hoc

[g] Vide Matt. ix. 15. Joh. iii. 29. 2 Cor. xi. 2. Eph. v. 23. &c. Apoc. xix. 7. xxi. 2. xxii. 17.

[h] Hoc in loco notari meretur quod de Perſarum poeſi memorat Chardinus: ipſius verba apponam. "La debauche et le libertinage ſont le ſujet ordinaire de ces pieces [de Poeſie;] mais "il faut remarquer, que des Poetes plus ſages, comme *Afez* entr' "autres traite dans ſes *Kaſel* des plus ſublimes matieres de la "Theologie affective ſous les termes de libertinage et par Allegorie." Voyages de Chardin. 4to. Tom. ii. Ch. 14. Sed de hac re vide quæ in utramque partem eleganter diſputata ſunt a Viro Doctiſſimo Gul. Jones, *Poeſ. Aſiaticæ Comment.* Cap. ix.

Poema; alia jam exſurgit quæſtio, quamnam ad ſpeciem Allegoriæ, ex tribus iſtis quas antea conſtituimus, referendum ſit. Earum prima erat Metaphora continuata; altera Parabola proprie dicta; tertia erat, quam Myſticam Allegoriam appellavi, quæ Hiſtoricæ veritati ſenſum ſublimiorem ſuperinducit. Iis plane accedo, qui in ultima illa Allegoriarum claſſe Carmen hoc includunt: quam cauſam ſane facile obtinere poſſumus, ſi modo ullus hic detur Allegoriæ locus; nam quin de ipſo Salomone hic agatur, deque veris ejus nuptiis, vix eſt ut dubitari poſſit. Norunt etiam qui in Vatum Hebræorum ſcriptis paulo diligentius verſati ſunt, quam ſit ea ratio Poeſeos ſacræ conſuetudini et naturæ conſentanea; quæ in vero argumento tractando ultra proximam materiem proſpicere amat, et rerum humanarum deſcriptionibus divinarum adumbrationem quandam ſubſternere. Argumentum autem huic Cantico præbent Nuptiæ Salomonis, Regis illius Iſraelitarum, et nomine et re, Pacifici: Sponſa ejus vocatur Salomitis, eodem nomine ad fœmininam poſitionem converſo, quanquam id Judæi perverſa pronuntiatione aliquantum obſcuraverunt: ſonat enim Salomo et Salomitis[i], plane ut apud Romanos Caius et Caia. Non erat prætereunda hujus appellationis animadverſio; habere enim videtur aliquid momenti, nec obſcuram continere occulti ſenſus ſignificationem: quorſum enim Conjugi Salomonis, præter conſuetudinem Hebræorum, imponeretur ipſius nomen, niſi ex vi ac notione vocabuli? unde intelligitur, eandem

[i] שלמה שולמית; quod ita Græce exprimi poteſt: Σολομὼν, Σωλομῖτις. CANT. vii. 1.

nominis vim in ipso Salomone non esse negligendam, nec in ejus persona unice hærendum. Quænam autem fuerit ea Salomonis Sponsa, non certo quidem constat: verum non absurde conjecerunt Viri eruditi, fuisse eam Pharaonis Filiam, quam præcipue amavit Salomo. Quidni autem Salomo Ægyptiam uxorem ducens ex hac etiam parte apte adumbraret alterum Illum Pacificum, qui Ecclesiam ex gentibus et alienigenis delectam sibi esset desponsaturus?

Porro, de hac Allegoria id solum addam; ejus explicationem aggredienti duo imprimis esse cavenda: primo, ne in omnibus eam nimium urgendo, et minutissima quæque in partes pertrahendo, hominibus cordatis, doctis perinde atque indoctis, ludibrium debeat: tum, ut constanter teneat hujus Allegoriæ consuetudinem ac legem in sacris monumentis plene explicateque traditam, permittatque, ut, qui ejus auctor fuit, idem sit solus interpres. Hac in parte multum, ut mihi quidem videtur, erraverunt eruditi quidam Viri[k], qui quæ de Sponsa dicta sunt non solum de universa Ecclesia, sed de piis etiam Animabus privatim interpretantur; (ut alia mittam longe absurdiora;) quod quo nitatur fundamento, aut quomodo cum hujus Allegoriæ analogia a sacris Vatibus perpetuo servata constare possit, non video.

Superest ut de hujus Poematis stylo pauca dicenda sint. Pastorale esse hoc Carmen antea indicavi; siquidem duæ Personæ principes[l] Pastores esse finguntur. Id non abhorrebat ab Hebræorum moribus,

[k] BERNARDUS, DURHAMUS, SANCTIUS, BOSSUETUS, &c.
[l] Vid. Cap. i. 7, 8.

qui in curando pecore [m] multum erant occupati, neque alienum ducebant a principum virorum dignitate ejusmodi negotiis vacare. Salomonem certe minime dedecebat Pastoris munus, cujus Patrem Deus a gregibus ovium ad regnum Israeliticum evexisset. Cum autem omnis agrestis et pastoralis vitæ species in se suaque natura sit jucunda, tum Hebræos ex usu et consuetudine, adjuncta etiam dignitatis opinione, præcipue delectabat. Hic vero coloribus ad omnem elegantiam compositis depingitur, summaque lectissimarum imaginum varietate commendatur. Etenim [n] "hæc Cantio tota scatet deliciis: ubique flores, fructus, pulcherrimarumque plantarum copia, veris amœnitas, agrorum ubertas, horti vernantes, irrigui; aquæ, putei, fontes: odoramenta, sive arte confecta, sive quæ sponte sua humus parturit: adhæc columbæ, turturum voces, mella, lac, vina liquentia: postremo in utroque sexu formæ honestas ac venustas, casta oscula, amplexus, amores tam pudici quam blandi: si quid horrescit, ut rupes, ferique montes, ac leonum cubilia, totum ad voluptatem, ac velut pulcherrimæ tabulæ ornatum varietatemque, compositum." Quam pulchræ sunt descriptiones cum suavissimo affectu conjunctæ [o]!

קומי לך רעיתי
יפתי ולכי לך׃
כי הנה הסתו עבר
הגשם חלף הלך לו׃

m Vid. GEN. xlvi. 32—34.

n BOSSUET. Præf. in CANT.

o Cap. ii. 10—13.

הנצנים נראו בארץ
עת הזמיר הגיע
וקול התור נשמע בארצנו:
התאנה חנטה פגיה
והגפנים סמדר נתנו ריח
קומי, לך רעיתי
יפתי ולכי לך:

"Surge age, Deliciæ meæ!
"Formosa mea, et veni!
"Ecce enim Hyems præteriit;
"Pluvia tempestas transiit, abiit:
"Apparent humi flosculi;
"Tempus adest cantus avium;
"Et vox Turturis in terra nostra auditur.
"Ficus dulci succo condivit fructus suos,
"Et vineæ florescentes odorem diffundunt.
"Surge age, Deliciæ meæ!
"Formosa mea, et veni!"

Quanta suavitate conditæ comparationes [p]!

מה יפו דדיך אחתי כלה
מה טבו דדיך מיין
וריח שמניך מכל בשמים:
נפת תטפנה שפתותיך כלה
דבש וחלב תחת לשונך
וריח שלמתיך כריח לבנון:

"Quam jucundi sunt amores tui, O soror mea,
"O sponsa!
"Quanto dulciores amores tui vino,

[p] Cap. iv. 10, 11.

"Et odor unguentorum tuorum omnibus aro-
"matis!
"Labia tua, O ſponſa, ſunt favi ſtillantes;
"Mel et lac ſub lingua tua;
"Et odor veſtium tuarum ſicut odor Libani."

Sunt aliæ nonnullæ, quas operæ pretium erit paulo diligentius exponere[q].

שערך כעדר העזים
שגלשו [r] מהר גלעד׃

"Capilli tui ſicut grex caprarum,
"E monte Galaado emicantium."

Caprarum pili erant molles, nitidi, fulvi, Sponſæ capillis concolores:[s] comparantur pulcherrimi capitis cincinni cum denſis caprarum gregibus montem florentiſſimum ab imo ad ſummum uſque verticem operientibus.

שניך כעדר הקצובות [t]

[q] Cap. iv. 1—5.

[r] "Haud proclive eſſet hujus, ac vocum quarundam ſequentium, aliam explicationem exhibere, quam quæ ab interpretibus jamdudum tradita eſt. Vox hæc in lingua Arabica notat *aſcendere, ab inferiore loco in ſuperiorem evadere:* quæ ſignificatio quomodo hic admitti poſſit, non video. LXX. ἀπεκαλύφθησαν, et Cap. vi. 5. ἀνεφάνησαν: num a גלה? Sed notio illa, quam exprimit vox *emicare,* æque forſan ac quævis alia huic loco conveniet. Quod ſi verbum גלש in prædicta *aſcendendi* notione hic ſumatur, eum eſſe ſenſum oportet, qui ſupra exprimitur; nimirum, caprarum greges montem *ab imo ad ſummum* uſque verticem operire." H.

[s] Vide Cap. vii. 5. et confer 1 Sam. xix. 13, 16. cum xvi. 12. et conſule Bochart. Hieroz. Part. i. Lib. ii. 51.

[t] "Verbum קצב notat *reſecuit, præcidit:* itaque interpretatio

שעלו מן הרחצה
שכלם מתאימות [u]
ושכלה אין בהם:

"Dentes tui ficut grex ovium præcife æqualium.
"Quæ e lavacro afcendunt;
"Omnes inter fe gemellæ,
"Neque eft ulla pari fuo orba."

Mirifice exprimitur dentium æqualitas, candor, perfecta compofitio, et illæfa feries.

כחוט השני שפתותיך
ומדברך נאוה:

"Labella tua ficut filum coccineum;
"Et decorus fermo tuus:"

tenuia nimirum et mire rubicunda, commendantia vocis et locutionis dulcedinem et gratiam.

"vocis קצובות *tonfarum*, quam plerique adhibent, quamque con-"firmant omnes Verfiones antiquæ, mihi videtur probabilis. Ex "eodem, arbitror, verbo derivatur fignificatio *præcife* æqualium; "quafi *præcifæ effent oves, ut æquales fierent*. [Vide BOCHART. "Hieron. Part. i. Lib. ii. 45.] Eftne vero hic fenfus huic loco "fatis accommodatus? Nonne *candor* potius et *puritas* ovium (ac "proinde dentium,) his duobus membris exprimitur, quam *æqualitas*, quæ duobus fequentibus exprimi videtur?" H.

u "Verbum Arabicum תאם notat, non modo *gemellos parere*, "verum etiam *focium habere*: unde תואם, *conjugatus, et ferie* "*confequens*: et תואמיה, inquit GOLIUS, eft *Margarita*, a nexu; "ordo margaritarum: quibus imaginibus nihil poteft effe fig-"nificantius ad exprimendam pulchre ordinatam et æqualem "dentium feriem. Cl. MICHAELIS mavult *gemelliparæ*; refpiciens "forfan τὸ שכלה oppofitum in proximo membro." H.

כפלח הרמון רקתך
מבעד [x] לצמתך׃

"Genæ tuæ, ſicut ſectio mali punici,
"Cincinnis tuis intermicantes:"

paulum ſcilicet capillis velatæ, et ſub illa umbra dulcius erubeſcentes; ut grana mali punici quorum color eſt candor rubore ſuffuſus, intra reſectum corticem.

כמגדל דויד צוארך
בנוי לתלפיות [y]
אלף המגן תלוי עליו
כל שלטי הגבורים׃

"Collum tuum, ſicut turris Davidis,
"In pinnas extructa;
"In qua pendent mille clypei,
"Arma virorum fortium."

Cervix procera, erecta, excelſa, ad elegantiſſimas ſymmetriæ leges exacta; auro, gemmis, unionibus ornata; pulcherrime confertur cum Turre aliqua in arce Sionis, editiore, notæque elegantiæ, nec ſtructura minus quam ſupellectile decora; ubi varii generis arma ordinate tholis affixa erant.

x "*Poſt velum tuum*, inquit Cl. MICHAELIS, ab Arabico צמם, "*conſtringere:* et noto, מצמ̈מה אלראם apud GIGGEIUM eſſe, *ſtipato capite*; cui operculum ſit inditum." H.

y "Hanc vocem, quæ numeratur inter *ἅπαξ λεγόμενα*, quidam, "inquit, R. L. B. GERSHOM, deducunt a תלה, *ſuſpendit*, et פיות, "id eſt, חרבות, *gladii:* alii a תלה, et אלף, *mille*, (puta, *clypei*:) "ita proxime ſequens ſententia, אלף המגן תלוי עליו, erit explicatio etymologica iſtius vocis." H.

שני שדיך כשני עפרים
תאומי צביה
הרעים בשושנים׃

"Duæ mamillæ tuæ, ſicut duo hinnulei,
"Gemelli capreolæ,
"Paſcentes inter lilia:"

venuſtæ, tenellæ, ſororiantes, extanteſque in pectore candidiſſimo. Eſt צבי animal eximiæ pulchritudinis, ex ea ipſa nomen habens. Quibus omnibus quid delicatius, quid exquiſitius, quid etiam aptius et expreſſius, cogitari poteſt? Quantum perdidimus in aliis bene multis hujus Poematis locis, quorum claritati atque elegantiæ inextricabiles tenebras offudit vetuſtas!

איוב

POEMA JOBI.

PRÆLECTIO TRICESIMA SECUNDA:

DE POEMATIS JOBI ARGUMENTO ET FINE.

CUM de Jobi Poemate ejusque natura et constitutione jam agendum sit, video mihi eam quæstionem propositam, in qua summa est opinionum diversitas, prope sola inter eruditos de maxima ejus obscuritate consensio: ut argumentum vel tam difficile, vel toties tractatum, ingredienti quærenda sit excusatio temeritatis. Quanquam autem vel doctissimorum virorum de rebus valde dubiis inter ipsos dissentientium aliquanto levior videri possit auctoritas, eoque minorem invidiam veniamque paratiorem sint habituræ forsan aliorum, quæcunque sint, sententiæ; ea tamen defensione non utar, cum id modo in me recipiam, quod mihi necessario imponit instituti mei ratio; non nova quæram, non eruditorum lites dijudicare ausim, obscura vix sperem illustrare; tantummodo ex locis

clarioribus probabilia colligere, eaque quæ mihi videntur aliquo rationis fundamento niti, non quasi comperta ac plane percepta, sed in opinione posita, proponere: cum de Poematis constitutione et partibus satis clare disputari non posse arbitror, nisi quis in tanta opinionum varietate, quæ sit sua potissimum de universo opere sententia, prius explicet.

Inter omnia Sacri Codicis monumenta exstare quodammodo mihi videtur Liber Jobi, quasi singulare quoddam atque unicum; utpote minimam omnium cum cæteris habens cognationem, nullam cum Israelitarum rebus necessitudinem. Ponitur[a] in Idu-

[a] Cum valde incerta sunt ea omnia, quæ ex Græcorum monumentis et Geographiæ longe recentioris scriptoribus Eruditi congesserunt, ad indicandam Jobi cæterorumque, qui hic memorantur, patriam et sedes; aliam prorsus rationem ineundam censeo, et ex Sacris Literis unice petendam hujusce quæstionis solutionem: quæ itaque mihi videntur ad hanc rem illustrandam aliquo modo pertinere, exinde deprompta breviter exponam.

ארץ עוץ, Terra Utzi, est Idumæa, ut plane constat ex THREN. iv. 21. Erat Utz Seiri Choræi Nepos: GEN. xxxvi. 20, 21, 28. 1 PAR. i. 38, 42. Seirus tractum montanum cognominem ante Abrahami tempora insederat, sed ejus posteris ejectis regionem occupaverunt Idumæi: GEN. xiv. 6. DEUT. ii. 12. Duo alii viri memorantur eodem nomine עוץ appellati; alter Shemi nepos, alter Filius Nachoris fratris Abrahami; sed an regio aliqua ex horum alterutro nomen duxerit, omnino non liquet. Est autem Idumæa pars Arabiæ Petrææ, Tribui Judæ contermina ad meridiem: NUM. xxxiv. 3. JOSH. xv. 1, 21. adeoque Terra Utzi recte locatur inter Ægyptum et Philistæos, JER. xxv. 20. ubi ordo locorum in populis recensendis ab Ægypto usque ad Babylonem satis accurate servari videtur; atque iidem populi eodem fere ordine iterum collocantur, JER. xlvi—l.

בני קדם, Orientales: ita appellantur omnes illæ gentes diversæ, populique miscellanei, (uti vocantur JER. xxv. 20.) qui inter Ægyptum et Euphratem habitant, Judææ circumvicini ad

mæa ſcena Hiſtoriæ; hominis Idumæi caſus narrantur; qui loquentes inducuntur ſunt omnes Idu-

meridiem et orientem; ſpeciatim Idumæi, Amalekitæ, Midianitæ, Moabitæ, Ammonitæ; vid. JUD. vi. 3. et ISAI. xi. 14. Ex iis certe Idumæi et Amalekitæ ſiti erant ad meridiem Judææ; vid. NUM. xxxiv. 3. xiii. 29. 1 SAM. xxvii. 8, 10. Hoc plane modo ſe res habere videtur: omnis ea regio inter Ægyptum et Euphratem vocabatur Oriens, primum reſpectu Ægypti, (ubi Iſraelitas ſic loqui didiciſſe cenſet JOS. MEDUS, Oper. pag. 580.) poſtea abſolute, et ſine ulla relatione ad ſitum loquentis, aut ad rem de qua agitur. Abrahamus dicitur amandâſſe concubinarum ſuarum, hoc eſt, Keturæ et Hagaræ, filios, קדמה אל ארץ קדם, "orientem verſus, in eam regionem quæ Oriens vulgo dicitur:" GEN. xxv. 6. ubi nomen regionis ab ejuſdem ſitu diſtingui videtur. Salomo perhibetur "ſapientia antecelluiſſe omnes Orientales et omnem Ægyptum:" 1 REG. iv. 30. hoc eſt, omnes populos vicinos ex ea parte ſimul ſumptos: erant enim qui ſapientiæ fama non minimum claruerunt, extra Ægyptum ſiti, et Judææ vicini ad meridiem, nimirum Idumæi, (vid. JER. xlix. 7. ABD. 8.) quorum hic habenda erat ratio. Ita Babyloniis edicit Jehova; "Surgite, aſcendite in Kedarenos, et vaſtate filios Orientis:" JER. xlix. 28. veruntamen ii ſiti erant Babyloniis ad Occidentem. Jobus igitur etſi numeretur inter Orientales, non eſt tamen propterea neceſſario locandus in Arabia Deſerta.

אליפז התימני, Eliphazus Themanites: erat Eliphazus Eſavi filius, et Theman Eliphazi: GEN. xxxvi. 10, 11. ex hac gente proculdubio erat hic Eliphazus. Theman certe eſt urbs Idumæorum: JER. xlix. 7, 20. EZEK. xxv. 13. AMOS. i. 11, 12. ABD. 8, 9.

בלדד השוחי, Bildadus Shuacites: erat Shuachus Abrahami ex Ketura filius, cujus poſteri inter Orientales numerandi; cum fratre Midiane, et fratris filiis Sheba et Dedane fortaſſe collocandus: vid. GEN. xxv. 2, 3. Dedan eſt urbs Idumææ: JER. xlix. 8. et in ejus limite orientali ſita videtur, ut Theman in occidentali; EZEK. xxv. 13. Ex Sheba oriundi Sabæi, in aditu Arabiæ Felicis ad Mare Rubrum: Sheba cum Midiane conjungitur, ISAI. lx. 6. Midianitis autem in eadem eſt regione non longe a monte Horebo, EXOD. ii. 15. iii. 1.

mæi, vel finitimi Arabes, ex Abrahami quidem familia plerique oriundi: sermo est pure Hebræus,

צופר הנעמתי, Zopharus Naamathites: inter urbes, quæ Tribui Judæ sorte obvenerunt Idumæis vicinæ ad meridiem, numeratur Naama, JOSH. xv. 21, 41. neque alia occurrit hoc nomine: hinc forsan oriundus Zopharus.

אליהוא הבוזי, Elihuus Buzites: semel tantum occurrit Buz ut nomen loci vel regionis, JER. xxv. 23. ubi cum Dedane et Thema jungitur: Dedan, uti jam vidimus, est urbs Idumææ; Thema erat ex filiis Ishmaelis, qui habitâsse dicuntur "a Chavila usque "ad Shur, quod est e regione Ægypti;" GEN. xxv. 15, 18. Saulus autem dicitur percussisse Amalekitas "a Chavila usque ad "Shur, quod est e regione Ægypti;" 1 SAM. xv. 7. Chavila igitur isthæc non longe est a finibus Amalekitarum; Amalekitæ autem nunquam sese extenderunt ultra fines Arabiæ Petrææ; (vide RELANDI *Palæstin.* Lib. i. Cap. 14.) adeoque Thema urbs, quæ inter Chavilam et desertum Shur, est alicubi ad meridiem, vel ortum hibernum Judææ. Thema item Shebæ jungitur, JOB. vi. 19.

His probe perpensis, clare, quantum in hujusmodi quæstione sperare fas est, constare arbitror, Jobum in Idumæa habitâsse, omnesque ejus Amicos in Arabia item Petræa, vel in regionibus proxime vicinis, sedes habuisse. Unum hic objicitur: quæritur, quomodo Chaldæi ad Euphratem siti in camelos Jobi, habitantis in Idumæa tam longe dissita, impetum facere potuerunt? quod satis esse causæ multis habetur, cur Jobi patriam in Arabia Deserta non longe ab Euphrate collocent. Quid vero prohibet, quo minus Chaldæi juxta atque Sabæi, populi rapinis dediti, et prædæ causa turmatim longe lateque grassantes, per omnes has regiones, in singulas gentes ac familias potius quam in nationes et regna divisas, adeoque latrociniis semper infestas, impune vagari potuerint, et ab Euphrate etiam usque Ægyptum excurrere? Porro autem ex altera parte quæro, an æque credibile sit, Amicos omnes Jobi, in Idumæa ejusque vicinia degentes, statim inaudire potuisse ea omnia quæ Jobo in Arabia Deserta prope Chaldæam acciderant, eique protinus accurrere? aut, si eorum aliquos Arabiæ Desertæ incolas fuisse quisquam contenderit, inter se constituere, ut Jobum una viserent, cum certo constet Eliphazum Themane in extrema Idumæa habitâsse? Quod attinet ad Ptolemæi Αἰσῖται,

quanquam auctore, ut videtur, Idumæo; nam omnes Abrahami posteros Israelitas, Idumæos, Arabas tum Keturæos, tum Ishmaelitas, communi lingua diu usos fuisse veri est simillimum. Idumæos autem, ac speciatim Themanitas, sapientiæ fama claruisse, Jeremiæ atque Abdiæ Prophetarum [b] testimonio constat: Baruchus [c] etiam hos vel præcipue τοῖς μυθολόγοις καὶ τοῖς ἐκζητηταῖς τῆς συνέσεως adnumerat. De Auctore quidem varie opinati sunt Viri eruditi: Elihuum fuisse, Lightfooti nostri conjectura est; quæ primo quidem aspectu sese aliquantum commendat: videtur enim Elihuus in exordio [d] sui sermonis aliqua ex Auctoris persona afferre. Verum ea Apostrophe melius intelligitur ad Jobum, vel forsan ad seipsum, facta: ad hoc, duobus Distichis manifesto constat, cum cætera omnia ex Auctoris persona soluto sermone efferantur. Altera, quæ plurimum etiam obtinuit, sententia Mosem fuisse Scriptorem statuit: quæ alii opinioni solummodo consequens esse videtur; nimirum, Carmen hoc in Israelitarum solatium compositum fuisse, eorumque res aliquo modo adumbrare; quam ipsam esse vanissimam arbitror: cum morum, rituum, rerum Israeliticarum nulla vestigia, nullam speciem aut umbram reperio. Addo etiam videri mihi stylum Poematis a poetico Mosis cha-

(sic enim habent exemplaria, non Αὐσίτας) non constat id nomen cum Hebræa voce עוץ vel una litera congruere. LXX. regionem quidem Αὐσίτιδα appellant, sed in finibus Idumææ locant; et Jobum ipsum pro Idumæo, Esavi Pronepote, habent. Vide Additamentum LXX. ad finem JOBI. Vide etiam HYDII Not. in *Peritsol.* Cap. xi.

[b] JER. xlix. 7. ABD. 8.

[c] BARUCH. iii. 22, 23.

[d] JOB. xxxii. 15, 16.

ractere haud paulum diſcrepare; preſſiorem enim eſſe, adſtrictiorem, breviorem, in poetica ſententiarum conſtructione accuratiorem: quod idem animadverti poteſt in Balaami Aramæi Vaticinationibus, hominis item exteri, ſed Prophetæ, nec a lingua Hebræa, nec a vero Deo, alieni. Probabiliorem itaque exiſtimo eorum ſententiam, qui vel Jobum ipſum, vel aliquem potius ei ætate ſupparem, Carminis Auctorem ſtatuunt: nam antiquiſſimum eſſe omnium monumentorum ſacrorum,[c] res, ſermo, univerſus cha-

[c] Contra antiquitatem Poematis, et id, quod ſupra dixi, nullam ei cum Iſraelitarum rebus neceſſitudinem intercedere, urgetur JOB. xxxi. 28. Vide ANONYMI *Liberam et Candidam Examinationem Concionum Epiſcopi Londinenſis*, p. 165. Quæritur, "Ubinam "terrarum a Magiſtratu id crimen Idololatriæ unquam animad-"verſum fuerit, niſi ſub œconomia Judaica?" Proponitur argumentum ut palmarium, et auctoritate LOCKII ſatis fidenter confirmatur. Nos auctoritate LOCKII ipſius multo melius muniti a ſcriptoris auctoritate ad rationum momenta provocamus. Ad quæſtionem reſpondetur: Sub œconomia Patriarcharum; in familiis et ſub dominatu Abrahami, Melchizedechi, Jobi, cæterorumque. Ingruente Idololatria, divinitus evocabatur ex Chaldæa Abrahamus; eum in finem, ut fieret pater gentis, quæ ab aliis omnibus diviſa Verum Deum coleret, publicum proponeret exemplum puræ religionis, contraque cultum vanorum numinum teſtimonium perhiberet. Nonne erat igitur Abrahami, in ſua familia principatum exercentis, proprium officium et munus in Idololatriam, cum fœdiſſimis flagitiis, atrociſſimiſque criminibus, adulteriis, ſtupris, homicidiis, conjunctam, animadvertere? Nonne Melchizedechi, Jobi, omniumque tunc temporis in ſuis tribubus principum, qui veri Dei cognitionem et cultum in communi fere gentium circumvicinarum defectione adhuc retinebant, cavere, ne ſui deficerent; coercere delinquentes; obſtinatos, et rebelles, et ſceleris contagionem propagantes, ſupplicio afficere? Enimvero in hac ipſa judicis animadverſione in Idololatriam, inque eam potiſſimum ſpeciem, quæ hic memoratur, (cultum nimirum Solis et Lunæ) primævam et

racter, ipsa denique obscuritas, arguit. De ætate Jobi ipsius, quanquam accurate definiri non potest, non tamen video cur multum dubitemus. Mose antiquiorem fuisse, ac æqualem etiam Patriarchis, ipsius longa ætas indicat. Ut cætera taceam huc pertinentia, quæ Viri eruditi animadverterunt, ante Legem latam eum vixisse probabiliter inferri potest ex eo Sacrificii genere, quod Deo jubente offert; septem nimirum juvencos et septem arietes[f]: quod in iis regionibus, ea ætate, nondum deleta inter gentes Creationis intra septem dies memoria, obtinuisse, Balaami Aramæi exemplo constat. Nunquam in dubium vocata fuisset Historiæ veritas, nisi quibusdam Allegoriarum conquisitoribus tantum placuissent suæ fictiones, ut nihil amplecti vellent quod non umbratile esset et commentitium. Veritatem dico quoad

omnium antiquissimam, apparet manifestum indicium vetustatis, et nota insignis ævi Patriarcharum. Si quis autem id tribuat poetæ mores ejus ætatis, unde fabulam suam depromsit, accurate imitanti; hoc quidem multo magis ad rem; ad amovendum argumentum pro antiquitate Poematis ex hoc loco sumptum: verum poetæ semibarbaro post Captivitatem Babylonicam scribenti tantam subtilitatem ut concedam, impetrare a me non possum. Porro autem stylus Poematis, quod vel maximum est, præcipue vetustatem sapit; est ejus peculiaris character ἀρχαϊσμός. Adeo ut, qui id infra Captivitatem Babylonicam deprimunt, non multo sanius in Hebraicis judicare videantur, quam in Latinis Harduinus; qui aurea Virgilii, Horatii, cæterorumque poemata ferreis Monachorum sæculis adscripsit.

Quod ad alteram illam difficultatem attinet, cujus solutionem tantopere exoptat; nimirum, qui fieri potuit, ut ab œconomia Judaica alienus Deum patriorum criminum pœnas filiis reservare diceret; Job. xxi. 19: in præsens Horatiano illo versiculo contentus abito Examinatorum omnium Candidissimus:

"Delicta majorum immeritus lues, Romane."

[f] Job. xlii. 8. Confer Num. xxiii. 1. &c.

rerum summam: nam sermones omnes, atque alia aliqua fortasse adjuncta poetice ornata esse arbitror; sed nequaquam conficta aut detorta ad extruendam Allegoriam. In ipso Poemate ne minima quidem Allegoriæ indicia comperio: in Prologo [g] si quæ ejusmodi occurrunt, similia ac paria habent etiam Libri Historici. Esse autem Prologum et Epilogum quodammodo extra ipsum opus, et Argumentum Poematis explicare, manifestum est: sed ejusdem esse cum Poemate et ætatis et auctoris, ex eo patet, quod ad nodi solutionem, quæ in ipso Poemate non datur, sint necessarii. Sunt quidem in Prologo nonnulla, unde multi certo sibi deprehendisse videntur scriptorem recentiorem; quorum tamen argumenta parum in se ponderis habere existimo.

Hæc omnia in ambiguo esse, et multis doctissimorum hominum controversiis ultro citroque jactari, minime est mirandum: de præcipuo autem Poematis Argumento ac Fine potuisse unquam dubitari, id quidem merito mirari quisquam possit. Nam quanquam multa sint loca valde obscura, multa quæ vereor ut quisquam mortalium satis intelligat; quanquam etiam in rerum et sententiarum nexu, et serie orationis, plerumque præcipua posita sit obscuritas; eo tamen usque tenebris involuta esse omnia, ut nihil in universum clare percipi certeque concludi possit, non est existimandum. Ac longe quidem aliter se res habet. Effulget enim per totum una atque eadem, eodem ducens, quanquam sæpius intermissa, lux: quam si quis attente sequatur, neque sese ultro tenebris immergat, iisque nimium inhæreat, non dubito quin universi operis seriem, argumentum, et fi-

[g] JOB. i. 6. &c. ii. 1. &c. Confer 1 REG. xxii. 19—22.

nem, ſatis clare ſit perſpecturus. Eam rationem ſequamur paulum, Academici; et obſcuriora ſuſpenſo pede tranſeuntes, clarioribus inſiſtentes diligentius, totum opus pingui, ut aiunt, Minerva percurramus, videamuſque, ſi quam univerſi argumenti notionem conſequi et in animis noſtris conſignare poſſimus.

Proponitur exemplum Viri Boni, pietatis conſpicuæ, probatæque integritatis, e ſummo rerum proſperarum faſtigio in profundiſſimas miſerias ſubita ruina deturbati: qui cum primo omnes, quibus abundabat, facultates, liberoſque etiam, amiſiſſet; deinde graviſſimo inſuper totius corporis morbo laboraret; iſthæc omnia æquo animo ac forti Deique reverentiſſimo ſuſtinuit. "Hucuſque, inquit [h] Hiſtoricus, "nihil deliquerat Jobus, nec indigni quidquam aut inſulſi Deo attribuerat:" et poſt ſecundam Tentationem, [i] "In his omnibus Jobus labiis ſuis haud quidquam peccaverat." Quod notat, iterumque urget Hiſtoriæ ſcriptor, quo excitet lectorem eumque attentiorem reddat ad ſequentia, quæ Poematis argumentum conſtituunt: nimirum ut animadvertat, num in conſtantia ſua perſtiturus eſſet Jobus, quæque adhuc etiam ingruerent mala pari animi fortitudine, parique dictorum modeſtia et temperantia, eſſet laturus. Accedebat enim jam aliud oneris, quo penitus exploraretur Viri virtus; quod revera, uti nos jam præmonuit ſcriptor, haud æque firmiter eum ſuſtinuiſſe deprehendemus: Amicorum nimirum, qui ad eum conſolandi animo venerant, iniquæ ſuſpiciones, acerbæ accuſationes, et importunæ vehementeſque altercationes. Hinc exſurgit Poematis Argumentum.

[h] JOB. i. 22. [i] JOB. ii. 10.

Dum enim, post diutinum eorum silentium, in gravissimos questus et ardentissimam Natalium suorum Execrationem paulo impotentius sese effudisset Jobi dolor; exacerbati subito amicorum animi, mutatæ voluntates, et solatia, si quæ secum in sinu reposita attulissent, in contumelias versa. Prior ex tribus illis egregiis Consolatoribus impatientiam ejus corripit; arguit improbitatis; tecte quidem et oblique, cum de probis Deus hujusmodi pœnas non sumat; monet non aspernandam esse Dei castigationem. Alter, in alloquendo non lenior, pro concesso ac comperto habet, liberos ejus scelerum suorum pœnas luisse; ipsum, modo innocens sit vel ad misericordiam Divinam confugiat, in integrum restitui posse. Tertius eum accusat arrogantiæ, vanitatis, et mendacii, eo quod se contra sociorum accusationes defendat; ad saniorem mentem vitamque sanctiorem hortatur. Omnes de Dei judiciis in malos impiosque semper aperte editis, deque hypocritarum certissimo exitio, multa differunt, haud obscure Jobum petentes. Quid ad hæc omnia ac singula Jobus? de suis miseriis, de Amicorum inhumanitate, de Dei ab se alienatione, queritur; Deum hominesque testatur, innocentem se opprimi; Deo imparem esse, et justissimam causam obtinere non posse: animosius paulo et contentiosius cum Deo agit, quem probos ac improbos æque plagis conficere affirmat. His responsionibus multo etiam magis irritati sunt sociorum animi: acrius ac vehementius ad accusandum denuo se accingunt. Jobum impietatis, superbiæ, impotentiæ, furoris, insimulant: eosdem locos tractant, de justitia Dei, de impiorum suppliciis, certissimoque post brevem felicitatem excidio: quam sententiam sua patrumque suorum expe-

rientia comprobatam fidenter pronuntiant, multisque imaginum ac sententiarum luminibus exornatam gravissime amplificant. Ex parte item Jobi eadem fere cum superioribus, sed multum aucta et exaggerata, retractantur; provocationes ad Deum, gravissimæ expostulationes, integritatis suæ contestationes; de amicorum crudelitate, de vitæ humanæ vanitate, de suis miseriis, questus, mœror, desperatio: spem tamen ultimam in Deo sese reponere fidenter testatur; quanto autem fortius impiorum pœnas objecissent adversarii, tanto pertinacius Jobus eorundem impunitatem perpetuamque usque ad mortem securitatem felicitatemque [k] regerit et confirmat. His commotus prior Censorum Eliphazus ad apertas criminationes et contumelias descendit: hominem integerrimum gravissimorum criminum acriter accusat; injustitiæ, rapinæ, oppressionis, reum agit; utque impium virtutis et religionis simulatorem insectatus, postremo ad pœnitentiam hortatur. Eo animosius Jobus ad Dei Tribunal provocat, utque coram ipso causam suam agere sibi liceat, exoptat: de Dei in se severitate impatientius queritur, de sua justitia fidentius gloriatur; deinde suam de impiorum impunitate sententiam acrius tuetur. Ad hæc alter Triumvirorum Bildadus ornate sed breviter de Dei majestate et sanctitate solummodo disserit; audaciam Jobi clam exagitans, qui ad eum provocare ausus esset. Bildadum irridet Jobus; et infinitam Dei potentiam et sapientiam fusius et ornatius exponit. Cum autem nihil reponeret Tertius, cæterique penitus tacerent;

[k] Sunt quidem Capita xxi. et xxiv. ex obscurioribus; sed mihi videtur ingeniosa et probabilis Cl. SCHULTENSII Interpretatio in hanc sententiam.

veram tandem animi sui sententiam de impiorum sorte aperit: non esse stabilem eorum felicitatem; ipsos eorumque posteros Deum injustitiæ Vindicem subito quandoque experturos. Sed in his omnibus Divinam Sapientiam ab hominibus nullo modo pervestigari posse; summam autem hominis Sapientiam in Dei timore positam esse. Priorem gloriam et felicitatem, cum præsenti sua miseria et dedecore comparatam, amplificat. Postremo contra Eliphazi criminationes, cæterorumque iniquas suspiciones, vitæ anteactæ rationem singulatim reddit; suam in omnibus officiis spectatam integritatem coram Deo hominibusque testatur; iterumque ad Deum Judicem provocat.

Hæc si vere ex universa orationis serie colligantur, quatenus eam per loca apertiora minusque perplexa incedentes investigare ac consequi possumus, non difficile erit hujusce partis, quæ Disputationem inter Jobum et Triumviros continet, Argumentum statuere. Quæstio itaque est, De Jobi Pietate et Integritate; an, qui tam insigni Dei judicio tantis malis conflictetur, pro pio et insonte haberi possit. Ea in latiorem controversiæ campum quæstionemque minus definitam, deducit; De Dei consilio in hujusce vitæ miseriis et felicitate dispensanda. Amici, Jobum videntes tam graves pœnas luentem, hominem simulatæ pietatis accusant, et atrocioris alicujus sceleris reum falso arguunt: Jobus nullius sibi flagitii conscius, et iniquis eorum criminationibus lacessitus, integritatem suam fidentius et pertinacius, quam homini fas est, coram Deo tuetur; atque ita sese justum esse contendit, ut Deum ipsum injustitiæ videatur insimulare.

Status hic Controverſiæ clariſſime explicatur in ſequentibus: nam cum Triumviri Jobo reſpondere deſiiſſent,[l] "eo quod juſtus ſibi videretur," hoc eſt, quod ſe nullius ſceleris reum eſſe, quo tam graves Dei vindicis iras commeruiſſet, conſtanter contenderet; prodit Elihuus in utroſque commotus; in Jobum, "[m] quod ſeſe præ Deo juſtificaret," hoc eſt, ita ſuæ juſtitiæ cauſam defenderet, ut Deum ipſum injuſtitiæ arguere videretur; in Triumviros,[n] "quod "cum nihil haberent quod Jobo reſponderent, eum "tamen condemnarent;" nimirum quod inique ſecum ſtatuerent, Jobum impium eſſe et flagitioſum, cum tamen illius graviſſimis innocentiæ ſuæ aſſeverationibus nihil haberent quod reponerent, aut quo, rebus factiſque prolatis, eum ſceleris reum arguere poſſent.

Ad eundem controverſiæ ſtatum plane conformatur Elihui actio: De ſe enim pauca præfatus, ſe alia ratione, ſine odio aut favore, cum Jobo acturum profitetur. Caſtigat itaque Jobum, ipſius verbis prolatis, quod ſuæ juſtitiæ nimium tribueret; quod ſe omnis delicti ac pravitatis immunem affirmaret; quod cum Deo contentioſius ageret, eumque hoſtili erga ſe animo eſſe dictitaret. Deum non neceſſe habere omnes conſilii ſui rationes hominibus exponere: multis tamen modis monere mortales; nocturnis ſcilicet revelationibus, aut immiſſis gravioribus morbis, quo ſuperbiam eis adimat. Jobum denuo increpat, eo quod ſe juſtum eſſe prædicaret, Deum autem injuſte atque inimice ſecum egiſſe affirmaret:

[l] Cap. xxxii. 1.

[m] Cap. xxxii. 2. confer xxxv. 2. xl. 8.

[n] Cap. xxxii. 3.

quod quam indecorum quamque indignum esset, ostendit. Tertio, Jobo objicit, quod ex bonorum miseriis et malorum felicitate male ac perverse concluderet, nemini prodesse Religionis cultum: probos etenim propterea calamitatibus diutius conflictari, quod auxilium Divinum vel non quærant, vel non patienter expectent, nec sese coram Deo humiliter et submisse gerant; quo uno responso, ut [o] ipse monet, tum Jobi contumacia castigatur, tum trium Censorum malignæ suspiciones tolluntur. Postremo, Dei consilium in hominibus castigandis aperit; nimirum ut probet eos, ut emendet, ut eorum superbiam frangat; ut contumaces male perdat, submissis autem gratiam præstet: ita jam cum Jobo Deum agere; propterea ipsi cavendum, ne Deo minus obsequentem sese præbeat, neve ultra in se delictum admittat. Porro, ex contemplatione Divinæ potentiæ et majestatis ad debitam Numini reverentiam præstandam hortatur. Ad Elihui toties intermissas ac deinde repetitas castigationes nihil respondet Jobus.

Elihuum excipit Dei ipsius oratio; qua, in abditas consiliorum suorum rationes descendere haud dignatus, sed suæ immensitatis stupenda quædam exempla proponens, in eodem, quod Elihuus ingressus erat, argumento insistit: primo, castigata Jobi temeritate, eum Ignorantiæ arguit; qui suorum operum, quæ vulgo omnibus obversantur, rationem percipere non possit; formationem et naturam terræ, maris, lucis, animalium: deinde, ei suam Debilitatem demonstrat; ad edenda in æmulationem Numinis po-

[o] Cap. xxxv. 4.

tentiæ ſuæ exempla provocans; tum ad unum atque alterum ex brutis animantibus remittens, quibuſcum non auſit contendere; quanto [p] minus cum Creatore, omnipotente, rerum omnium Domino, nullique obnoxio? Ad hæc Jobus humillime ſe Deo ſubmittit, ſuam imbecillitatem atque ignorantiam agnoſcit, et cinere aſperſus pœnitentiam agit.

Quibus omnibus perpenſis, videor mihi vere conſtituere poſſe, hujus Poematis Argumentum eſſe, Tertiam ultimamque Jobi Tentationem ab Amicis criminantibus factam: cujus eventus eſt, primo Jobi æſtus, indignatio, contumacia; deinde animi ſedatio, ſubmiſſio, pœnitentia: Ejuſdem autem præcipuum eſſe Finem, Ut homines doceat, habita ratione tum humanæ corruptionis, ignorantiæ, et debilitatis, tum infinitæ Dei ſapientiæ et immenſæ majeſtatis, ſuis viribus, ſuæ juſtitiæ, renuntiandum eſſe; Deo fidem habendum, et cum ſumma humilitate et reverentia ei ſeſe in omnibus ſubmittendum.

Illud autem diligenter imprimis animadverſum velim; aliud plane Diſputationis inter Jobum et Amicos, aliud univerſi Poematis eſſe Argumentum: alium plane eſſe Poematis, alium univerſæ Hiſtoriæ Finem. Nam quanquam is ſit, quem dixi, Finis, id Argumentum Poematis, nihilo tamen minus concedi poteſt Hiſtoriam univerſam ſimul ſumptam proprie continere Patientiæ ſpectatæ Exemplar et Præmium. Hæc quoniam non ſatis definite diſtincteque a doctis tractata ſunt, id ipſum non minime in cauſa eſſe exiſtimo, cur in totam hanc quæſtionem tanta inducta ſit obſcuritas.

[p] Vide Cap. xli. 2, 3.

Non ignoro, hoc argumentum ineuntibus quæstiones aliquas occurrere ſolere, quæ, ut ſolenni ritu fuſius tractentur, quaſi ſuo jure depoſcant: verum cum earum pleræque in locis quibuſdam obſcuris potiſſimum verſantur, quorum non ſatis adhuc explicata eſt ſententia; nec, quemcunque tandem exitum habituræ ſint, eorum quæ ſtatuimus veritatem, quantum video, ſunt labefacturæ; iis omnibus ſuperſedendum duxi. Nec vero, quia multa adhuc reſtant involuta et incerta, eſt idcirco de apertis et evidentibus dubitandum. Quod ad graviora quædam Dogmata attinet, quæ Viri eruditiſſimi ex egregio hoc veteris ſapientiæ monumento docte et ingenioſe confirmârunt; cum ejuſmodi ſunt, ut vel ex locis itidem obſcurioribus potiſſimum pendeant, vel ad præcipuum Poematis finem, ut mihi quidem videtur, non pertineant, vel cum eo ipſo, quem jam ſtatui, probe conſtent; ea in diſquiſitionem vocare multo minus erat conſilium. Suffeciſſe etenim arbitror, quæ hactenus dicta ſunt, ei negotio, quod unum a me exigebat inſtituti mei ratio; et ad quæſtionem de hujuſce Poematis conſtitutione et virtutibus, quantum neceſſe eſt, aditum aperuiſſe.

PRÆLECTIO TRICESIMA TERTIA:

POEMA JOBI NON ESSE JUSTUM DRAMA.

DE Jobi Carmine eo potiſſimum conſilio inſtituta nobis eſt diſputatio, ut de ejus natura et conſtitutione accuratius paulo quæreretur, utque in Poematum Hebræorum cenſu ſuus ei certuſque tribueretur locus: quod ipſum otioſe et præter neceſſitatem feciſſe forſan videbimur; cum res jamdiu conſtituta ſit et præjudicata, et Poema hoc apud eruditos fere omnes et habeatur et appelletur Dramaticum. Verum cum hæc ipſa appellatio, uti antea notavi, ſit valde ambigua, non una hoc in loco oritur quæſtio; etenim quærendum eſt primo, qui de hoc loquuntur Dramate, quam notionem ei voci ſubjiciunt: quod ſi certo inveſtigare poſſimus, nuſquam enim quid velint clare explicant, erit tum poſtea diſceptandum, an id nomen ſub ea notione jure recteque huic Poemati imponatur.

Poemata appellantur Dramatica, vel ex ſola enunciationis forma, cum perſonæ loquentes ac veluti agentes inducuntur ſine poetæ interlocutione; quæ erat antiquis recepta vocabuli notio: vel, quod hodie potiſſimum obtinet, cum ſub eadem forma Actio etiam quædam, ſive Fabula, exponitur. Prius ſi vo-

lunt, qui Jobi Poema Dramaticum vocant, non repugno; neque vero operæ pretium esset ejusmodi quæstionem pluribus agitare. Profecto qui litigiosus esset, contendere posset, universum opus esse ex forma narrativa et dramatica Mixtum, cum pars Historica ex Auctoris persona prolata negligi non debeat: verum cum ea omnia sint soluto sermone, et mihi videantur argumenti solum loco esse ad explicanda reliqua, neque Poematis partem ullam constituere; quæ autem singulis orationibus præmittuntur vix quidquam majus contineant, quam si nuda loquentium nomina præfigerentur; habeant, per me licet, quod petunt; sit Poema Forma Dramatica compositum. Hoc autem ut concedamus, vix erit satis; sunt qui majus quiddam postulare videntur: loquuntur enim de Rerum Constitutione, de Catastrophe Dramatis; θεὸν ἀπὸ μηχανῆς induci dicunt; quidam etiam Actus Fabulæ, et in singulis Actubus Scenas, numerant; iisdem certe vocibus utuntur, ac si de Tragœdia aliqua Græcorum sermo esset; [a] adeoque cum Carmen Jobi Dramaticum vocant, de ea specie Dramatis loqui censendi sunt, quæ Athenis maxime et exculta est et perfecta. Restat itaque quærendum, an Poema Jobi præcipuas habeat Græci Dramatis proprietates, ita ut ad eandem speciem jure referri possit.

Majorem hanc ac legitimam Dramatici Carminis speciem eo potissimum nomine ab altera illa minore et communi sejungi statuimus, quod, præter Formam Dramaticam, justam atque integram etiam Actionem, sive Fabulam, contineret. Atque id quidem ex mente Aristotelis: nam quanquam plures

[a] Vide CALMET, *Preface sur Job.* HARE, Not. ad Ps. cvii. 40. CARPZOVII *Introduct. in Libros Biblicos*, Part. II. p. 76.

ſtatuat Tragœdiæ partes, Fabulæ tamen primas tribuit [a]; hanc principium, hanc finem, hanc omnium maximum, hanc animam Tragœdiæ appellat, ſine qua nec nomen ſuum obtinere, nec omnino eſſe poteſt. Fabula autem eſt Actionis Imitatio, ſive rerum geſtarum Compoſitio; quod poſt explicat diſtinctius: Tragœdia, inquit, eſt Imitatio, non Hominum, ſed Actionum, et vitæ, et felicitatis, et infelicitatis: hoc eſt, præcipuum eſt hujus Poematis munus, non Mores humanos imitari; nam nec ſola morum imitatio conſtituit Tragœdiam, et Tragœdia poteſt eſſe ſine moribus; ſed Actiones, et vitam humanam exprimere; compoſitam nimirum aliquam rerum geſtarum atque eventuum ſeriem adhibere, ex quibus ipſis efficitur agentium felicitas et infelicitas. Nam felicitas in actione eſt; et finis hominis eſt actio quædam, non qualitas: quoad mores tales quidam, boni puta aut mali, habemur; quoad actiones autem felices, aut contra, ſumus. Igitur Poetæ non eo conſtituunt Actionem, ut Mores imitentur; ſed Actionis gratia Mores una complectuntur. Hactenus imitationem Actionis ab imitatione Morum accurate diſtinxit. Præterea autem eam Actionem [b] oportet unam eſſe, integram, et idoneæ magnitudinis. Porro, ut Fabulæ naturam clarius perſpiciamus, notandum eſt duas eſſe ejus præcipuas ſpecies [c]: eſt enim vel Implexa, vel Simplex; quarum altera continet, vel ſubitam rerum in contrarium mutationem, vel perſonæ ignoratæ agnitionem, vel etiam utrunque: altera neutrum habet, ſed continuo quodam et æquabili rerum tenore procedit. Omnis autem Fa-

[a] ARIST. Poet. Cap. vi.
[b] Ibid. Cap. vii.
[c] Ibid. Cap. x.

bulæ, adeoque et Simplicis, etsi nihil habeat in eventis valde admirabile et improvisum, est tamen aliquis rerum[d] nexus et solutio, et ab una ad alteram harum partium transitus: quod fieri non potest, nisi aliud ex alio sequatur; nisi sit rerum et eventuum diversorum ordo quidam et series, quæ gradatim ad exitum aliquem perducit.

His omnibus probe expensis, non dubito affirmare, Poema Jobi nullam omnino, ne Simplicem quidem, Actionem continere; sed posito rerum statu certo ac definito, cui ne minima quidem commutatio ab initio usque ad finem Carminis accidit, mores, affectus, sententias, quæ ex eo statu probabiliter vel necessario consequuntur, solummodo imitari. Quid enim? inducitur Jobus e summo felicitatis gradu dejectus, et in gravissimis miseriis constitutus: exponuntur tum Jobi tum Amicorum in eo rerum statu sensus et affectiones. Hoc enim in loco nova oritur Jobi Tentatio, deque ejus constantia durissima omnium quæstio exercetur, quæ verum atque unicum totius Poematis argumentum constituit: nam, qui gravissimas calamitates subito et cumulate ingruentes, paupertatem, orbitatem, et asperrimos corporis dolores, integritatis suæ conscientia fretus, tam fortiter sustinuisset, ut nihil in dictis indecorum sibi extorqueri, nihil de summa sua erga Deum reverentia detrahi, pateretur; quæritur, an idem innocentiam suam ac virtutem, cui nimium fortasse tribueret ac plus æquo confideret, in suspicionem et crimen vocari æque patienter ferret. Jobus, acerbissimo doloris sensu pene oppressus, sortem suam impotentius luget: Amici ejus intoleran-

[d] ARIST. Poet. Cap. xviii.

tiam caſtigant, de ejus virtute ſcrupulum ac dubitationem injiciunt, Dei juſtitiam in puniendis improbis amplificant. Acrius commovetur Jobus; apertius criminantur Amici. Alter ad Deum provocat, cum Deo animoſius expoſtulat: alteri interea inſtant, atque urgent jam concitatum; acerbius accuſantes, et indignationem ejus et confidentiam, paulo intemperantius ſe efferentem, vehementius exagitantes. Intercedit Elihuus, controverſiæ Arbiter: Amicorum acerbitatem, et inique conceptas ſuſpiciones, Jobi audaciam, et nimium elatos ſui fiducia ſpiritus, caſtigat. Jobus monentem æquo animo fert, ejus nimirum reprehenſione ſedatior factus, nec quanquam ſæpius expectanti quidquam reſpondet: Deo autem, ſuam ipſi temeritatem, debilitatem, et ignorantiam ob oculos ponenti, ſemel atque iterum humillime ſe ſubmittit, et pœnitentiam agit. Finitur hoc in loco, uti videtis, Jobi Tentatio, in qua periculum erat ne laberetur; et Poemati ſimul finis neceſſario imponitur, manente adhuc eodem ſine ulla mutatione rerum ac fortunarum ejus ſtatu. Eſt ſententiarum magna varietas, ſunt morum pulchræ imitationes, ſunt affectuum inſignes motus; magna lis, controverſia, diſputatio; ſed nulla rerum motio aut converſio, nulla Actio.

Vide autem, annon ipſa Argumenti conditio omnem Actionem excludat. Ex hoc ipſo enim rerum ſtatu, ex cumulatiſſimis Jobi miſeriis, naſcitur de ejus integritate dubitatio, eæque ſuſpiciones et criminationes, quibus Jobi indignatio exagitatur et incenditur, quibuſque ad expoſtulandum cum Deo, deque ſua virtute fidentius gloriandum, ſtimulatur; et par erat, ut manente eodem rerum ſtatu ad humilitatem

Deique reverentiam revocaretur. Fuiſſet enim valde παρὰ τὸ πρέπον, ſi prius in integrum eſſet reſtitutus, quam animos ſubmiſiſſet, et pœnitentiam egiſſet. Jobi autem Pœnitentia Poemati finem imponit. Neque vero erat neceſſe, ut quæſtio de Dei Providentia et Juſtitia in ipſo Poemate ſolveretur, vel felici rerum Jobi exitu, vel etiam inducta Divinorum conſiliorum explicatione: non enim id primario agitur, neque Argumentum Poematis ipſa per ſe conſtituit iſthæc quæſtio, ſed ei potius deſervit atque ſubjicitur. Eſt enim, ut ita dicam, Inſtrumentum Tentationis: infertur ea Diſputatio ad explorandos intimos Jobi ſenſus, et nudandam latentem ſuperbiæ labem, quæ in ejus animo inſederat. Quamobrem eo minime ſpectat, uti nec ſpectare debuit, Dei oratio; neque enim res ipſa aut Poematis ratio poſtulabat, ut Divinæ Providentiæ inſtitueretur defenſio, ſed ut Jobi confidentia reprimeretur.

Porro, ſi rerum ſtatum mutas, mutabitur ſimul Argumenti ratio. Si priorem Hiſtoriæ partem, ſi poſteriorem, ſi utramque includis; jam habes Patientiæ in miſeriis omnibus externis ferendis ſpectatæ, et a Deo tandem ampliſſimis præmiis affectæ, inſigne documentum: a quo tamen haud paulum diſcrepat univerſa Poematis ratio, quod Jobi, Amicorum contumelias et probra intemperanter ferentis, Impatientiam potius exhibet: atque id quidem ex Argumenti neceſſitate; irritatur enim Jobus, excandeſcit, de ſua ſanctitate fidentius, de Dei juſtitia contentioſius, loquitur, Elihui nimirum monitis Deique caſtigatione corrigendus: ut hominibus etiam ſanctiſſimis ταπεινοφροσύνη, et fides in Deum cum ſumma reverentia conjuncta, commendaretur.

Quod si quis queratur, nos nimium curiosa vocabuli interpretatione calumniari; et hanc Jobi Tentationem, hanc ipsam Disputationem, Actionis cujusdam speciem habere contendat: alio sane rem deducamus, videamusque, si quis e Græcis Tragicus Poeta simile argumentum eodem modo tractavisset, quid fuisset consecuturum. Non est opus ut vobis notum faciam, quo artificio Sophocles Œdipi Tyranni Fabulam composuit; quanto cum ingenii et judicii acumine, paulatim ac per continuos gradus novorum eventuum, ex ipso rerum statu exsurgentium, horrendum illud arcanum retegitur, quo patefacto, sibi ipsi Œdipus ostenditur, et ex felici fit miserrimus. Ponamus jam Sophoclem alia plane ratione eandem rem tractavisse, et totum Poema eo argumento confecisse, quod nunc extremo Fabulæ Actu continetur. Exhibetur hic Œdipus in ultimis malis constitutus: patent Affectuum loci pulcherrimi et τραγικώτατοι: infandi casus miserrima lamentatio; cæcitatis, dedecoris, exilii, calamitas; præsentis doloris acerbitas; præteritorum acerbior memoria; filiarum commiseratio; sui suorumque omnium detestatio, maxime eorum, qui expositum sustulerant, servaverant, eduxerant: quæ omnia poeta pro re attigit:

Ἰὼ Κιθαιρὼν, τί μ' ἐδέχȣ; τί μ' οὐ λαϐὼν
Ἔκτεινας εὐθύς;—

quæque sequuntur παθητικώτατα. Poterat hæc ipsa dilatare, et uberius fusiusque exornare: poterat adjicere, defervescente paulum primo luctus ardore, culpæ purgationem, innocentiæ obtestationem, ignorantiæ et fatalis necessitatis excusationem, in Deos et Fortunam effusissimas querelas. Exsurgit, uti vide-

detis, argumentum grande, ſplendidum, varium, copioſum, quæſtioque graviſſima a ratione Jobææ diſputationis non valde disjuncta. Poterat eam ipſam forma dramatica iiſdem inductis perſonis exequi, et juſtam menſuram Dramatis, ejuſque omnes ferme numeros et partes, explere; una tamen Fabula excepta, qua maxime ipſa Dramatis eſſentia continetur, et ſine qua reliquæ omnes in legitimo Dramate conſtituendo nihil valuiſſent: nam ejuſmodi Poema Græci θρῆνον fortaſſe, aut κομμὸν, aut quidvis potius quam Tragœdiam appellaviſſent.

Quod ipſum magis adhuc confirmatur ejuſdem Sophoclis exemplo atque auctoritate: nam cum Œdipum denuo in ſcenam proferret, et eodem fere in loco, quem modo propoſui, argumenti ſedem poneret, longe tamen alia ratione rem tractavit. Œdipi Colonei nomen habet iſthæc Fabula; eſtque Simplex, ne videar Jobum voluiſſe obruere iniqua et invidioſa comparatione cum pulcherrima Implexarum. Inducitur Œdipus cæcus, exul, miſeriis confectus: in promptu ſunt omnes ii loci, quos indicavi; ſortis ſuæ lamentatio, Numinum ac Fati accuſatio, purgatio criminis, cæterique; quorum nullum prætermiſit, nullum non egregie exornavit poeta: nec tamen hos morum, affectuum, ſententiarum locos ipſum Poematis argumentum conſtituit, ſed argumento ſuperinduxit: ſeu potius ex ipſa Actione depromſit, quam invenit et contexuit pulcherrimam. Œdipus a filia manu ductus Colonum venit, ibi moriturus et ſepeliendus, Oraculi monitu; ita enim fore, ut Athenienſes Thebanis bello ſuperiores evaderent. Cum locus ſacer eſſet, ægre eum illic conſiſtere patiuntur Athenienſes; Theſeus tamen eum in hoſpitium ac

tutelam recipit. Advenit altera filiarum fratrum diſcordias nuncians; item adfuturum jam Creontem, ut ex decreto Thebanorum eum in patriam reducat. Adeſt Creon; Œdipo ſuadet, ut Thebas redeat; recuſanti vim intentat: Theſeus Œdipum protegit: intervenit Polynices, ut in bello contra Thebanos Patrem ſibi ſocium adjungat, quæ erat victoriæ conditio: abnuit Œdipus, filiumque diris execratur: poſtremo, communicatis cum Theſeo Deorum reſponſis, mortem obit, et ibidem ſecreto ſepelitur. Inſtruitur hoc modo Actio juſta, integra, maximique momenti; cujus omnes partes eodem ſpectant, et ad eundem finem perpetuo diriguntur, in quo poſita ſunt Thebarum et Athenarum fata. Mores, affectus, ſententiæ exornant, non ſuſtinent, Fabulam: iſta ſi tollantur omnia, Actio nihilominus reſtabit, ſeque Tragœdia ſuſtentabit; ſublata autem Actione, cætera utcunque reſtent, una tollitur et omnino extinguitur Tragœdia.

Satis ex jam dictis conſtare exiſtimo Jobi Poema cum utrovis Œdipo Sophoclis, vel cum alia quavis Græcorum Tragœdia, recte componi non poſſe, ita ut ad eandem ſpeciem referatur, niſi vel Hebræi vel Græci Poematis conſtitutio funditus mutetur; niſi vel illuc accedat, vel hinc detrahatur, Actio: quod autem ea parte omnino deſtituitur, qua maxime continetur Dramatis eſſentia, id pro juſto Dramate falſo haberi.

Quanquam autem huic Poemati legitimi Dramatis titulum abjudicem, nihil de ejus pretio derogatum eo: quod ii potius faciunt, qui ad alienam normam id inique exigere voluerunt; unde neceſſe eſt vitioſum et mancum videri, quod ſane in ſuo genere eſt

pulcherrimum et perfectissimum. Quæ enim potest concipi in ejusmodi argumento, difficili, et recondito et ab omni actione abstracto, elegantior œconomia? quæ distributio ordinatior? quæ, quantum in tantis vetustatis tenebris cernere possumus, accuratior, et subtilior, et ad finem consequendum aptior, rerum deductio? Profecto, qui reputabit modo, quam parva habuerit initia, quam tarda incrementa ceperit, Græcorum Tragœdia; is nunquam poterit sine summa admiratione intueri tot ante sæculis natum Poema, tam pulchre inventum, tam solerter dispositum, tam perfecte expletum, tam singularis exempli: quod similitudinem atque imaginem quandam Dramatis statim arripuit, unde posteris non difficile fuisset ad ipsum absoluti operis exemplar ascendere; quem certe gradum in hoc genere Græca Poesis multorum annorum studio atque usu ante Æschylum nondum erat adsecuta. Verum utcunque ea se res habeat; quicunque tandem Jobo assignandus esset in Græcorum Poetarum choro locus, quibus dispositionis et artificii laudem facile concedimus, apud suos certe principem in hoc genere obtinet: nec refert quo appelletur nomine, sive Didacticum, sive Ethicum, sive Patheticum, Forma Dramatica Poema, modo in summo Hebrææ Poeseos fastigio et culmine, singulari ac sibi propria sede, collocetur.

PRÆLECTIO TRICESIMA QUARTA:

DE POEMATIS JOBI MORIBUS, CONCEPTIBUS, ET STYLO.

CUM Poema Jobi pro vero ac legitimo Dramate, cujusmodi sunt Græcorum Tragœdiæ, minime haberi posse contenderem, eidem tamen non modo formam Dramaticam, et in universa dispositione quandam justi Dramatis imaginem, ac quasi anticipationem, attribui; sed ejus præcipuas etiam, Fabula duntaxat excepta, partes concessi: in his primum locum habet Morum Imitatio.

Mores sunt, secundum quos Tales quasdam esse Personas dicimus; quibus declaratur, quale sit loquentis propositum, qualis vivendi, agendi, sentiendi ratio. Princeps est in hoc Poemate Jobi Persona; qua exhibetur Virtutis exemplar, quantum humana recipit debilitas, absolutæ: quod indicat operis Argumentum; plenius autem et perfectius exprimunt ipsius Sermones. Sanctus est, pius, Dei reverentissimus; integer, et conscius suæ integritatis; patiens dolorum, sed Stoica ἀπαθεία, seu potius immanitate et stupore, haudquaquam præditus: gravissimis enim malis oppressus luget, queritur, mortem exoptat, hoc est, na-

turæ cedit et obtemperat; iniquis autem Amicorum ſuſpicionibus et acerbis accuſationibus irritatus, vehementius excandeſcit, et in parum decoras cum Deo expoſtulationes nimia ſuæ virtutis fiducia abripitur.

Obſervandum eſt, primam Jobi orationem, quanquam ardentiſſimo affectuum impetu erumpentem, meras tamen querimonias continere; eſſe ſolummodo מלים ולרוח אמרי נואש[a], "verba inania, et dicta "deſperati ad reſpirationem quærendam effuſa;" qua excuſatione ipſe mox utitur; nullam habere cum Deo actionem, nullam de divina juſtitia quæſtionem, nullam ſuæ integritatis commemorationem: nec video, cur tam dure de hoc loco pronuntient quidam Interpretes. Mihi quidem videtur Poeta ſummo cum judicii accumine pariter atque ingenii vi id ipſum effeciſſe, quod neceſſario poſtulabat poematis ratio: ita enim expreſſit Jobi mœrorem, ſane humanitus erumpentem, et habita rei ratione condonabilem, et in ſumma carentem delicto, ut hucuſque Virtus ejus illæſa conſtaret; ſed imaginibus adeo atrocibus amplificatum, ſententiis tam crebris fervidiſque exaggeratum, ut Cenſoribus non deeſſet occaſio et materia calumniandi: adeoque nec occaſioni deſunt Cenſores; hanc enim ipſam doloris intemperantiam caſtigat Eliphazus, et Jobum ſolummodo ut parum fortem aperte corripit, graviora oblique ſignificans. Porro, Eliphazi increpatione ſemel etiam laceſſitus Jobus, cum de Dei in ſe ſeveritate jam queritur, adhuc tamen ab acrioribus illis cum Deo expoſtulationibus ſeſe abſtinet; lenioribus querimoniis contentus, et peccatum ſimul agnoſcens[b]. Quocirca, quæ in ſe poſtea admittit jam

[a] Job. vi. 26.

[b] Vide Cap. vii. 20.

aliquantum labaſcens Viri virtus, duræ illæ et pervicaces integritatis ſuæ obteſtationes, contraque divinam juſtitiam obmurmurationes, ea omnia ſunt Affectus potius quam Morum: arguunt enim, non impium, ſed conſcium quidem ſuæ integritatis, nimiumque confidentem: multo autem magis acerbiſſimis corporis animique cruciatibus oppreſſum, et vehementi doloris æſtu longius æquo evectum. Cum autem cauſam ſuam veluti abjiciunt Triumviri, et ab importunis criminationibus tandem abſtinent; quanquam nihil quidquam de ſua pertinacia adhuc remittit Jobus, ſubſidente tamen aliquantum iracundiæ et doloris æſtu, redit jam quodammodo ad ſeſe, atque animi ſui ſententiam ſedatius paulo et apertius exponit: et profecto, etſi erga Deum fortaſſe arrogantior, eſt tamen contra Eliphazi accuſationes juſta et vera pro ſe Viri defenſio. Videte autem primo, quam mirifice exprimitur Jobi confidentia et perſeverantia, in cauſa ſua tuenda contra obtrectationes Amicorum [c]:

חי אל הסיר משפטי
ושדי המר נפשי׃
כי כל עוד נשמתי בי
ורוח אלוה באפי׃
אם תדברנה שפתי עולה
ולשוני אם יהגה רמיה׃
חלילה לי אם אצדיק אתכם
עד אגוע לא אסיר תמתי ממני׃
בצדקתי החזקתי ולא ארפה
לא יחרף לבבי מימי׃
יהי כרשע איבי

[c] Cap. xxvii. 2—7.

ומתקוממי כעול׃

"Ut vivit Deus, qui jus meum amovit;
"Et Omnipotens, qui amarore imbuit animam
"meam;
"Quamdiu mihi supereſt vitalis halitus,
"Et ſpiritus Dei eſt in naribus meis;
"Ita nunquam labia mea rem iniquam loquentur,
"Nec lingua mea quod falſum eſt proferet:
"Abſit, ut a vobis jus ſtare pronunciem:
"Donec expiravero, non amovebo a me integritatem meam;
"Juſtitiam meam firmiter retineo, nec eam dimittam;
"In omni vita cor meum nunquam me probro adficiet:
"Fiat, ſicut improbus, inimicus meus;
"Et qui ſeſe incitat contra me, ſicut injuſtus."

Quam autem magnifica, quam auguſta, quam pulchra atque amabilis jam effulget Imago Virtutis, cum vitæ anteactæ memoriam omnem repetit! Quæ Viri majeſtas et auctoritas[d]!

בצאתי שער עלי קרת
ברחוב אכין מושבי׃
ראוני נערים ונחבאו
וישישים [e] קמו עמדו׃

[d] Cap. xxix. 7—10.

[e] "Elegantiſſimum loquendi genus; quo graphice admodum "depingitur ſumma illa reverentia, quam imbecilles illi et decrepiti ſeniores Viro Sancto, vel tranſeunti, vel in publico ſedenti, "præſtabant. Non ſurgebant ſolum, quod tamen in viris tam "provectæ ætatis tamque infirmis permagnum eſſet, ſed et ſta-

שרים עצרו במלים
וכף ישימו לפיהם:
קול נגידים נחבאו
ולשונם לחכם דבקה:

"Cum egrederer ad portam, ſuper urbe;
"Cum in foro tribunal conſtituerem:
"Viderunt me juvenes, et ſeſe occultarunt;
"Et ſenes aſſurrexerunt, ſteterunt:
"Principes cohibuerunt ſermonem,
"Et ori ſuo manum impoſuerunt:
"Vox nobilium obmutuit;
"Et lingua eorum palato adhæſit:"

Quæ beneficentia, liberalitas, in ope ferenda promptitudo[f]!

כי אזן שמעה ותאשרני
ועין ראתה ותעידני:
כי אמלט עני משוע
ויתום ולא עזר לו:
ברכת אובד עלי תבא
ולב אלמנה ארנן:

"Profecto auris audiebat, et beatum me prædi-
"cabat;
"Et oculus videbat, et teſtimonium mihi per-
"hibebat:
"Quoniam ſtatim vindicabam inopem vociſe-
"rantem;
"Et pupillum, et cui nullus opitulator:

"[illegible]ant: pergebant continuo id facere, quod vel ſemel tentâſſe iis "erat difficillimum." H.

[f] Cap. xxix. 11—13.

“ Benedictio pereuntis ſuper me ſemper deſcen-
“ debat;
“ Et cor viduæ ut caneret, efficiebam.”

Quæ Judicis ſanctitas et integritas[g]!

צדק לבשתי וילבשני
כמעיל וצניף משפטי:
אב אנכי לאביונים
ורב לא ידעתי אחקרהו:
ואשברה מתלעות עול
ומשניו אשליך טרף:

“ Juſtitiam indui, et ipſa me veſtivit;
“ Inſtar pallii et tiaræ judicium meum:—
“ Pater eram egenis;
“ Et in cauſam etiam ignoti ſolebam inquirere:
“ Confringebam molares oppreſſoris;
“ Et e dentibus ejus excutiebam prædam.”

Quæ puritas et firmiſſimis principiis fundata Numinis reverentia! quæ benevolentia denique et humanitas[h]!

ומה חלק אלוה ממעל
ונחלת שדי ממרומים:
הלא איד לעול
ונכר[i] לפעלי און:
הלא הוא יראה דרכי
וכל צעדי יספור:

[g] Cap. xxix. 14, 16, 17.

[h] Cap. xxxi. 2—4, 13—15.

[i] “ נכר, *Abalienatio: vel reprobatio, repudiatio:* ita enim ſignifi-“ cat iſta vox in Arabica Dialecto. Sed *abalienatio* nititur aucto-“ ritate LXX. Interpretum; et ſenſum Hebrææ vocis ſatis expri-“ mit.” H.

אם אמאס משפט עבדי
ואמתי בריבם עמדי:
ומה אעשה כי יקום אל
וכי יפקד מה אשיבנו:
הלא בבטן עשני עשהו
ויכוננו ברחם אחד:

"Quæ enim portio a Deo destinata desuper;
"Et hæreditas ab Omnipotente de excelsis?
"Annon excidium injusto?
"Et abalienatio operantibus iniquitatem?
"Nonne Ille semper videt vias meas?
"Et omnes gressus meos dinumerat?—
"Si sprevi causam servi mei,
"Et ancillæ meæ, cum mecum lite contenderent;
"Quid tum facerem, cum surgeret Deus;
"Et cum visitaret, quid illi responderem?
"Nonne in ventre, qui me fecit, idem illum fecit?
"Nonne formavit nos in utero Unus?"

Animadvertit Aristoteles[k], Exemplum viri egregie Probi ex rebus prosperis in adversas incidentis Tragœdiæ minime convenire; cum sit μιαρὸν, fœdum potius et plane indignum, quam vel miserabile vel terribile: quod, quanquam Græcorum scenæ et Ethnicorum hominum sensui valde accommodatum, apud nos tamen semper locum habere, aut in Jobi Poema transferri, vix potest. "Miseratio oritur, inquit Ille, "cum immerenti res adversæ eveniunt:" itaque egregia Virtus in infelicitatem incidens tantum abest ut sit a miseratione aliena, ut potius ad eam commovendam

[k] Vide de Poet. Cap. xiii.

ſit imprimis comparata. "Metum incutiunt ejus "miſeriæ, qui nobis eſt ſimilis:" unde efficitur, terrorem non habere valde improborum quidem infortunia; idem vero de eximie bonorum miſeriis haud æque conſequitur: nam ſi nobis timemus, cum virtus mediocris affligitur; multo ſane magis, cum egregia[1]. Ea itaque mihi videtur eſſe mens Ariſtotelis, non ut prorſus exiſtimet, Viri egregie Probi valdeque infelicis exemplum ſua natura male comparatum eſſe ad commovendum vel miſerationem vel terrorem; ſed potius Virtutem Infelicem eſſe rem in ſe ipſa indignam planeque deteſtabilem, et quæ in Scenam proferri non debet: quæ Philoſophi ſententia oritur ex inſana illa humanæ Virtutis æſtimatione, in qua eximenda Jobi Poema potiſſimum occupatur. Sane Perſona Jobi, quanquam ad Virtutis conſummationem tam prope accedens, ſatis tamen in ſe humanæ debilitatis admixtum habere videtur, ut nec probabilitate careat, neque certe in Terrore commovendo ſuo effectu deſtituatur. Etenim ſi mortalium integerrimo in graviſſimas miſerias incidenti divinæ juſtitiæ omnino obmurmurare ſit nefas, quis eſt, qui coram Deo conſiſtet? quis, qui ſe malorum immunem et exſortem fore confidet? Minime autem alienus eſt Terror a fine Poematis; ſiquidem hoc præcipue inculcatur Do-

[1] Καὶ τὲς ὁμοίους ἐλεῦσι, κατὰ ἡλικίαν, κατὰ ἤθη, κατὰ ἕξεις, κατὰ ἀξιώματα, κατὰ γένη· ἐν πᾶσι γὰρ τούτοις μᾶλλον φαίνεται ϗ αὐτῷ ἂν ὑπάρξαι· ὅλως γὰρ καὶ ἐνταῦθα δεῖ λαβεῖν, ὅτι ὅσα ἐφ' αὐτῶν φοβῦνται, ταῦτα ἐπ' ἄλλων γιγνόμενα ἐλεῦσιν.—Καὶ μάλιςα τὸ σπεδαίες εἶναι, ἐν τοῖς τοι- ούτοις καιροῖς ὄντας, ἐλεεινόν· ἅπαντα γὰρ ταῦτα, διὰ τὸ ἐγγὺς φαίνεσθαι, μᾶλλον ποιεῖ τὸν ἔλεον· καὶ ὡς ἀναξίε τε ὄντος, καὶ ἐν ὀφθαλμοῖς φαινομένα τῦ πάθους. ARISTOT. Rhet. ii. 10.

cumentum, μὴ ὑψηλοφρόνει, ἀλλὰ φοβοῦ. Et suorum malorum exemplum quam vim habere deberet, præclare docuit ipse Jobus[m]:

ישמו ישרים על זאת
ונקי על חנף יתעורר:
ויאחז צדיק דרכו
וטהר ידים יסיף אמץ:

"Super hoc ipsum attoniti stupebunt integri;
"Et innocens adversus hypocritam zelo flagrabit:
"Sed obstinate persistit in via sua justus;
"Et puro manuum augebitur constantia."

Triumviri tales omnino exhibentur, quales Poematis ratio postulabat; Censores acerbi, severi, irritabiles, a pio solandi proposito in objurgationes et contumelias facile abrepti. Statim ab initio τὴν προαίρεσιν δηλοῦσιν, et quid ab iis expectandum sit satis clare indicant: primus quidem sub ipso ingressu aliquam præ se fert lenitatem[n];

הנסה דבר אליך תלאה

"Si tentemus te adloqui, an ægre laturus es?"—

Sed vincit protinus indignatio;

ועצר במלין מי יוכל:

"At cohibere sermones quis valeat?"

Alter subito excandescit[o]:

עד אן תמלל אלה

[m] Cap. xvii. 8, 9.

[n] Cap. iv. 2.

[o] Cap. viii. 2.

ורוח כביר אמרי פיך:

"Quousque proloqueris ista,
"Et verba oris tui erunt instar venti vehementis?"

Audi vero Tertium[p]:

הרב דברים לא יענה
ואם איש שפתים יצדק:
בדיך מתים יחרישו
ותלעג ואין מכלם:

"Annon multitudini verborum respondebitur?
"Numquid vir loquax habebitur justus?
"An mendacia tua hominibus silentium imponent?
"Et cum irriseris, nemo tibi pudorem incutiet?"

Iniqui, contentiosi, omnia in pejorem partem rapientes[q]:

האל יעות משפט
ואם שדי יעות צדק:

"An Deus pervertet jus?
"Anne Omnipotens distorquebit justitiam?"

ubi nota, Jobum nihil quicquam adhuc de divina justitia intemperantius effudisse[r].

אף אתה תפר יראה
ותגרע שיחה לפני אל:

"Quin Tu irritam facis Religionem,
"Et minuis precationem coram Deo:"

invidiosum habes alterius consectarium. Superbi, fastuosi, suæ sapientiæ plurimum tribuentes[s]:

[p] Cap. xi. 2, 3.
[q] Cap. viii.
[r] Cap. xv. 4.
[s] Cap. xviii.

מדוע נחשבנו כבהמה
נטמינו בעיניכם׃
טרף נפשו באפו
הלמענך [t] תעזב ארץ
ויעתק צור ממקומו׃
גם אור רשעים ידעך

"Quamobrem reputamur instar bruti pecoris;
"Impuri habemur in oculis vestris?
"O lanians seipsum in ira sua!
"Ergone propter Te derelinquetur tellus?
"Et revelletur rupes e loco suo?
"Imo vero improborum lumen extinguetur."—

[t] "Sic LXX. Τί γάρ; ἐὰν σὺ ἀποθάνῃς, ἀοίκητος ἔσται ἡ ὑπ' οὐρανόν; Quæ versio, seu potius paraphrasis, et in se venustissima "est, et Sacri Scriptoris menti maxime, ut puto, accommodata. "Orientales enim, cum superbi alicujus arrogantiam retundere "volunt, in memoriam eum jubent revocare, quam parvi, aut "nullius potius momenti, sit ejus, vel alius cujuslibet mortalis, "in rerum natura existentia: hæc vel similia usurpantes apo-"phthegmata;

"لا مات محمد تدبرت الامة"

"Quid si mortuus est *Mohammedes*?

"Erant, qui res administrarent, *Imâmi* (i. e. asseclæ ejus.)

"Et,

"ما يعطل الكون لاجله"

"Non deficiet rerum natura illius ergo.

"Et,

"الدنيا ما دامت لاحد"

"Mundus non subsistit propter unum.

"Porro ipsissima hæc phrasis adhuc in usu est apud Arabas, qui "dicunt, עזבת אל־ארץ, *Destituta incolis, prosperis miserisve, viduata fuit, terra.* GOL. Col. 1570." H.

Nec verecundior Bildado succinens Zopharus[u]:

לכן שעפי ישיבוני
ובעבור חושי בי׃
מוסר כלמתי אשמע
ורוח מבינתי יענני׃

"Profecto cogitationes meæ ad respondendum me
"stimulant,
"Et propterea festinus me impellit impetus:
"Castigationem mihi ignominiosam audiero?
"Ergo spiritus intelligentiæ meæ me cogit re-
"spondere."

Censores autem eandem causam eodem fere modo omnes agunt: Eliphazus quidem, qui lenissime omnium inceperat, in acerbissima descendit convicia, et gravissimas accusationes directe et speciatim Jobo intentat, a quibus cæteri sibi temperant: nam Bildadus locum de Dei majestate et sanctitate bis antea ab altero ornatum, ne nihil diceret, breviter tantum retractans, et Zopharus ad silentium confugiens, socium pariter destituere, et Jobo causam cedere videntur. Satis commode Tribus committuntur obtrectandi partes: nimis angustum fuisset et exile, Persona singularis; confusum plane et importunum, Censorum turba. Cæterum Triumvirorum Mores, quantum quidem video, parum inter se discriminantur: Affectuum sane gradationi, quam Morum diversitati, impensius studetur. Quod si aliquam hac in parte varietatem desideret delicata et fastidiosa recentiorum Critica, excusanda est nascentis Poeticæ simplicitas,

[u] Cap. xx. 2, 3.

rerumque gravitate et ſententiarum pondere compenſanda.

Veruntamen Cenſorum aſperitati et intemperantiæ pulchre opponitur et adverſatur Elihui lenitas et moderatio: mitis eſt, pius, æquus, ab acerbitate et adulatione pariter alienus, ſingulari ſapientia præditus, quam Dei gratiæ unice tribuit; quæ omnia multum inſuper commendat ætas juvenilis. Uti vero præclare comparati erant Cenſorum Mores ad irritandum Jobi animum, ita ad eundem ſedandum pulcherrime accommodatur Perſona Arbitri: in hoc ipſo autem poſita eſt Argumenti ſedes; in hoc veluti cardine totius Poematis conſilium et finis vertitur.

Quem finem haberet Dei Actio, quam conſentaneum univerſæ Poematis rationi et propoſito, antea notavi: id modo jam addam, quanquam plurimis tota oratio incongrua, et a re de qua agitur plane aliena, temere viſa ſit; nemo tamen ſententiarum gravitatem a Perſona abhorrere, aut tanta majeſtate ullo modo indignam eſſe, unquam exiſtimavit.

Altera pars quæ in hujuſmodi Poemate præcipue ſpectari debet, eſt Sententia; quam oportet argumento convenire, et apta dictione explicari: διάνοιαν vocat Ariſtoteles, et in Dramatis partibus recenſet; non quidem, quaſi ejus ſpeciei propriam, ſed ut omni Poemati communem, et in omnibus maximi momenti. Mores ſunt ſolummodo Perſonarum; et Poema omne, quod Perſonas habet, habere etiam debet Mores: Sententia autem eſt et Poematis omnis, et Orationis. Habet rationem cum Perſonarum, tum Rerum: quod ad Perſonas attinet, potiſſimum verſatur in Moribus et Affectibus exprimendis: quæ jam protuli ſunt Senſuum exempla, quoad Mores ex-

primunt. Reſtant itaque Affectuum Imitationes, et Rerum Deſcriptiones; de quibus cum generatim antehac diſſererem, fieri non potuit, quin aliqua ex hoc ipſo Poemate proferrem; Dictio autem Poetica quam vim haberet in animi motibus incitandis, non aliunde melius demonſtrare valui, quam petitis ibidem exemplis [u]: quocirca quod ſupereſt expediam breviter.

In vehementioribus Affectibus maxime verſatur Jobi Poema, dolore, iracundia, indignatione, acerrimiſque concertationibus, ad Terrorem concitandum potiſſimum comparatum, et Sublimitatem imprimis ſpirans: quo in genere ſufficiant exempla antehac allata. Nec tamen deſunt leniores animorum motus; Luctus et Querimonia ad miſerationem commovendam [x]:

אדם ילוד אשה
קצר ימים ושבע רגז :
כציץ יצא וימל
ויברח כצל ולא יעמוד :
אף על זה פקחת עיניך
ואתי תביא במשפט עמך :
שעה מעליו ויחדל
עד ירצה [y] כשכיר יומו :

" Homo natus de muliere,
" Brevis eſt dierum, et ſatur tumultus:
" Ut Flos emicat, et langueſcit;
" Fugitque ut umbra, et non ſubſiſtit.

[u] Vide Præl. XIV. XVI. XVII.

[x] Cap. xiv. 1, 2, 3, 6.

[y] " ירצה, *Acquieſcat*: vel, Donec *ſatisfecerit*; iſta enim vox in " Dialecto Arabica interdum ſignificat, *Fecit ſeu præbuit alteri* " *quod ille gratum habuit.* Sed perinde eſt altera illa, quæ hic ex- " hibetur, verſio, et vocem Hebræam æque bene exprimit." H.

"Etiamne ſuper hunc oculos tuos aperuiſti?
"Et Me adduces in judicium Tecum?—
"Remove conſpectum ab eo, ut remiſſionis ali-
"quid habeat;
"Et acquieſcat diei ſuo, ſicut mercenarius:"

totuſque ille locus pulcherrimis imaginibus depictus, et in genere Elegiaco perfectiſſimus. Acrius poſtea inſurgit dolor, ſed flebilis identidem et queribundus[z]:

עד אנה תגיון נפשי
ותדכאונני במלים:
זה עשר פעמים תכלימוני
לא תבשו תהכרו[a] לי:
חנני חנני אתם רעי
כי יד אלוה נגעה בי:
למה תרדפני כמו אל
ומבשרי לא תשבעו:

[z] Cap. xix. 2, 3, 21, 22.

[a] "Verbum תהכרו arbitror eſſe ἅπαξ λεγόμενον, deque eo (ut "ſoleo, cum iſtiuſmodi voces occurrunt) Lexicographos Arabicos "conſului, ſi quæ forte lux inde effulgeret. Atque illi quidem "duobus verbis id explicant; quorum alterum eſt עגב, *miratus* "*fuit*; alterum חאר, *obſtupuit, attonitus fuit.* Unde הכר notabit, "*cum ſtupore miratus eſt*; (*attonitus fuit*, ut explicat GIGGEIUS;) "et loci ſenſus erit, *Non vos pudet, veſtrum in me ſtuporem teſtari.* "Ait KIMCHI affirmâſſe Patrem ſuum verbum הכר Arabice ſig- "nificare עזות פנים, *obdurationem faciei*, i. e. *impudentiam*, ſeu *pro-* "*terviam*; hoc autem Lexicis, quæ mihi inſpicere contigit, con- "firmatum non reperio. Quod ſi ponamus, verbum תהכרו de- "duci a נכר, Kimchianæ explicationi utraque lingua, et Hebræa "et Arabica, adſtipulabitur; ſed verbi forma erit Anomala. Ve- "rum tutius fortaſſe erit interpretationi ſuperius poſitæ (*obſirmati* "*eſtis*) adhærere." H.

" Quousque vexabitis animam meam,
" Et contereti me sermonibus?
" Jam decem vicibus me contumelia affecistis;
" Non erubescitis, in me usque obfirmati estis. —
" Miseremini mei, miseremini mei, O vos amici
" mei!
" Nam Dei manus me plaga affecit.
" Quianam insectamini me, ut Deus;
" Neque carne mea satiati estis."

Quantum sibi indulget Spes, in posteræ felicitatis imaginibus formandis quam ingeniosa sit, in fovendis quam credula, in ornandis describendisque quam læta et gestiens, perfecte expressit Jobus post vitæ anteactæ commemorationem [b]:

ואמר עם קני אגוע
וכחול ארבה ימים:
שרשי פתוח אלי מים
וטל ילין בקצירי:
כבודי חדש עמדי
וקשתי בידי תחליף:
לי שמעו ויחלו
וידמו למו עצתי:
אחרי דברי לא ישנו
ועלימו תטף מלתי:
ויחלו כמטר לי
ופיהם פערו למלקוש:

" Proinde dicebam, In nido meo expirabo;
" Et ut arenam multiplicabo dies:
" Radix mea sese dilatabit ad aquas;

[b] Cap. xxix. 18—23.

"Et ros commorabitur in ramo meo:
"Gloria mea semper erit mecum recens;
"Et arcus meus in manu mea renovabitur:
"Me audient, et expectabunt;
"Et ad consilium meum intenti tacebunt:
"Postquam locutus fuero, nihil iterabunt;
"Et super eos stillabit oratio mea:
"Et expectabunt me, ut pluviam;
"Et os suum diducent ad imbrem serotinum."

Referri possunt etiam ad Imitationem Affectuum adjuncta quædam, ex intima natura verisque humanæ animæ motibus deprompta, quibus quævis illustratur Descriptio: uno ex multis exemplo contentus ero. Ita a natura comparatum est, ut quæ maxime ex votis, sed præter spem, eveniunt, ea videntes etiam et sentientes vix credamus: de Deo Jobus[c];

אם קראתי ויענני
לא אאמין כי יאזין קולי:

"Si invocavero, et mihi responderit,
"Non crederem, quod exaudiverit vocem meam:"

quo egregie expressit cum Dei majestatem et severitatem, tum suam humilitatem et desperationem[d].

אשחק אליהם לא יאמינו

"Adridebo eis, non credent:"

inquit Jobus de suis Clientibus; quo amplificatur ipsius summa gravitas dignitasque cum facilitate con-

[c] Cap. ix. 16. [d] Cap. xxix. 24.

juncta, ſimul horum erga ipſum intemerata veneratio. Uno denique atque eodem adjuncto ad Equum Bellatorem tranſlato mirifice depingitur ardor ejus atque alacritas, pugnæque arrecta cupido[e]:

ברעש ורגז יגמא ארץ
ולא יאמין כי קול שופר:
בדי שפר יאמר האח
ומרחוק יריח מלחמה
רעם שרים ותרועה:

"Cum trepidatione et fremitu vorat terram;
"Nec credit, quod tubæ ſit ſonitus:
"Pergente jam tuba, dicit, Euge;
"Et a longinquo odoratur prælium,
"Tonitru principum et clangorem."

Quo ex loco omnium admiratione celebratiſſimo abunde cernitur, quantum etiam valet in Rerum deſcriptionibus hoc Poema: ſimul exiſtimare licet, in aliis nonnullis non minus evidentem fore ſenſuum cum rebus convenientiam et proprietatem, ſi de ipſis Animalibus eorumque natura æque conſtiterit. Ut de Deſcriptione aliqua recte judicetur, æque claram ac plane eandem, atque ipſe ſcriptor, Rei ipſius notionem habere oportet. Omnibus ſane mortalibus communis eſt tonitrus perceptio; videamus quomodo eam expreſſit Elihuus[f]:

[e] Cap. xxxix. 24, 25.

[f] Cap. xxxvii. 1—4. In ultima linea legendum videtur יעקב, cum VULGATO et SYMMACHO: quam emendationem propoſuit Vir Doctiſſimus RICHARDUS GREY, de hoc Poemate præclare meritus.

"Senſus fortaſſe eſt, *Neque per vices*, aut *intervulla*, *faciat* ea; "nimirum *tonitrua*, et cætera modo memorata; ſed *continuo*, et

אף לזאת יחרד לבי
ויתר ממקומו׃
שמעו [g] שמוע ברגז קלו
והגה מפיו יצא׃
תחת כל השמים ישרהו
ואורו על כנפות הארץ׃
אחריו ישאג קול
ירעם בקול גאונו
ולא יעקבם כי ישמע קולו׃

"Ob hoc etiam expavescit cor meum,
"Et subsultim trepidat e sede sua:
"Attente audite vocis ejus fremitum;
"Et murmur, quod ex ore ejus egreditur!
"Sub omne cœlum rectus ejus impetus,
"Et lumen ejus in extremas oras terræ.
"Post illud rugit vox:
"Intonat voce Majestatis suæ;
"Neque investigari poterit, cum audita fuerit, vox
"ejus."

"*indesinenter*: quæ inter alias notio est verbi in Dialecto Arabica. Et huic notioni congruit expositio R. L. B. GERSHOM, "לא יאחרם *non differt* ea, *non moratur*; quicum consentit nostra "Vernacula; quæ Vulgati et Symmachi interpretationi hoc "præstat, quod nullam inducit textus mutationem. Hic etiam "forsan est sensus versionis LXX. Οὐκ ἀνταλλάξει αὐτούς: quanquam id *audientibus* tribuere videatur, quod revera est *rei auditæ*." H.

g "Vide, an verbum שמע unquam construatur cum ב, nisi in "sensu *obsequendi*; quem hic locus non admittit. Satius itaque "videtur verbum cum קלו construere, et sententiam hoc modo "reddere, *Attente audite cum tremore vocem ejus*. Tum etiam recte "se habebit in proximo membro vox הגה; quæ aliter, opinor, "esset בהגה, constructione plane parallelâ τῷ ברגז." H.

Non eſt neceſſe ut in ſingulis diutius immoremur, cum in hoc Poemate abunde ſuppetant, et paſſim occurrant, in omni virtutis atque elegantiæ genere, ſenſuum, imaginum, ac dictionis pulcherrima exempla. Ut verbo dicam, ſtyli majeſtas Argumenti granditati, vis atque impetus Affectuum incitationi, reſpondet; utque cæteris omnibus Hebrææ Poeſeos monumentis facile antecellit hoc Poema rerum diſpoſitione et œconomia, ita ſublimitate elocutionis totiuſque ſcriptionis elegantia nulli concedit. Imprimis autem, ut nec illud omittam, accurata eſt et perfecta Conſtructio Poetica; quod in antiquiſſimis fere Hebræorum monumentis maxime cernitur: ejus vero rei artificium, uti convenerat Poematis cum dignitati tum etiam longitudini, ſitum eſt potius in juſta totius periodi conformatione, et accurata diſtributione membrorum, quam in contrapoſitione vocum, aut nimium elaborata Parallelifmi concinnitate.

Hæc erant, quæ de Sacra Hebræorum Poeſi diſſerenda propoſueram: quibus exequendis ſi quid induſtria conſecutus ſum, id Vobis, Academici, imprimis deberi profiteor, qui conatus meos boni conſulere, et ſtudium meum veſtro etiam ſtudio et favore ſuſtentare dignati eſtis. Profecto cum mecum reputarem argumenti hujuſce magnitudinem et difficultatem, quam et antea prævideram, et magis etiam indies expertus ſenſi; in quo anteceſſorum veſtigia, et doctorum etiam monita, perſæpe deficerent; recondita eſſet, vel in ſe, vel propter vetuſtatem, rerum natura, inveſtigatio ardua, ſubtilis explicatio, anceps aſſertio, periculoſus error: ne conciderem plane animo, Veſtra fecit humanitas. Intelligebam enim Viris gra-

viſſimis atque eruditiſſimis probari inſtitutum meum, ut neque ab hujuſce Diſciplinæ conſilio, neque a loci dignitate, neque a ſtudioſæ juventutis utilitate, alienum: inter Auditores meos eos ſæpe numerabam, unde me potius et in hoc et in omni literarum genere præcepta petere decuiſſet: Juvenes autem, ad quos unice pertinebat hujuſce muneris ac præceptionis ratio, ſemper habebam meis conſiliis ſtudio ſuo et frequentia faventes: quæ mihi impertita veſtræ voluntatis teſtimonia niſi in beneficii loco ponerem, ſane de me arroganter, de Vobis contumelioſe ſentirem. Vobis itaque omnibus, Academici, maximas et ago gratias, et habeo: ſemper mihi jucundiſſima erit veſtræ erga me benevolentiæ recordatio; neque verendum eſt, ne id patiar ex animo meo excidere, quod mihi præcipuo honori ſemper ducam.

Ut autem iſthuc revertar, quo maxime ſpectavit univerſum præceptionis meæ conſilium, Vos, Juvenes Ornatiſſimi, mihi jam poſtremo monendos atque hortandos arbitrarer, niſi laudandi potius eſſetis. Nam Linguam Hebræam, nimium diu neglectam et pene obſoletam, his proximis aliquot annis ita ſedulo coluiſtis, et in cæterarum literarum ſocietatem et communionem tanto ſtudio et conſenſu revocâſtis, ut jam iterum ſummo in honore et celebritate verſetur; ut veſtro beneficio, poſt longum exilium, ſtatum, exiſtimationem, dignitatem, quaſi poſtliminio recepiſſe videatur. Pergite itaque his ſtudiis eadem, qua cœpiſtis, diligentia, eadem ingenii felicitate, incumbere; nihilque prius habete, quam ut illuſtretis porro atque propagetis has literas; cum ſuaves, elegantes, jucundas, tum ſumme utiles et fructuoſas; rerum copia locupletes, gravitate admirabiles, ſanctitate veneran-

das; homine ingenuo et liberali imprimis dignas, ad Theologiæ scientiam adspiranti omnino necessarias; Vobis ipsis laudi, Academiæ honori, Ecclesiæ emolumento, futuras. Habetis Ducem[h], qui auctoritate, exemplo, præceptis, assiduitate, nunquam vestris commodis atque utilitati deerit; cum excellenti ingenio Virum, et singulari eruditione, tum summo morum candore, summa facilitate atque humanitate præditum. Vobis Ille immensos Orientis thesauros, amplissimumque scientiæ campum, cursumque ad laudem patefaciet: mihi suffecerit, Hebrææ Poeseos copiam et divitias aliquantum indicâsse, et amœniora quædam hujusce Paradisi spatia aperuisse, si forte illuc studia vestra allicere atque excitare possem: quod si intelligerem, Vos in hoc literarum curriculum meo hortatu promptiores unquam descendisse, uberrimum me laboris mei fructum percepisse existimarem.

[h] Virum Cl. THOMAM HUNT, S. T. P. Linguæ Hebrææ Regium, et Arabicæ Laudianum, Professorem.

METRICÆ HARIANÆ

BREVIS CONFUTATIO:

ET

ORATIO CREWIANA.

METRICÆ HARIANÆ

BREVIS CONFUTATIO.

CUM Viri admodum Reverendi FRANCISCI HARII, nuper Episcopi CICESTRENSIS, de Metrica Hebræa Hypothesis ita se doctis quibusdam probaverit, ut persuasum habeant, Præsulem eruditissimum germanam veterum Hebræorum poesin, ab annis plus bis mille intermortuam, feliciter jam instaurâsse; suamque de hac re sententiam rationibus tam validis firmavisse, ut plane extra omnem controversiam posita sit: profecto, qui eam ita adoriri velit, ut solummodo de parte aliqua quæstionem inferat, dubitationem ac scrupulum subinde injiciat, aut unum atque alterum ejus argumentum convellat, "frustra [a] sperâ-"verit se opinionem eorum animis tam alte infixam, "tantique Viri auctoritate munitam, exempturum: "nedum is fidem impetrabit, qui affirmet se reperisse "quod doctissimum Præsulem latuit, nisi validissimis "rationibus illius Hypothesin evertat, suam confir-"met. Missis igitur ambagibus, ad rem illico deve-"niam; et exemplo, quod unum probationis genus "incredulis hac in causa assensum extorquere possit, "clarissimo et certissimo ostendam, me jam primum

[a] Vide HARII Prolegomena in Psalmos sub initio.

"de facto deprehendisse poeseos hujus naturam et "regulas," easque plane contrarias et pugnantes iis, quas ille constituit. Exemplum, quo utar, erit Psalmus CXI, is ipse quo utitur Harius; qui probe expensus nostram sententiam satis aperiet et probabit, simulque illius rationes omnes funditus evertet.

PSALMUS CXI.

Vers.		Period,
1.	odéh javóh becól lebáb,	i.
2.	besód jesárim véyedáh.	
3.	gédolím mayasé javóh,	ii.
4.	dérusím lecól chephzéhem.	
5.	hód vehádar póyaló,	iii.
6.	vezídkathó yomédeth láyad.	
7.	zecér yasáh leníphlotháv;	iv.
8.	chánun vérachúm javóh.	
9.	téreph náthan líreáv,	v.
10.	jízcor léyolám beríthο.	
11.	coách mayasáv higíd leyámo,	vi.
12.	lathéth lahém nachálath góim.	
13.	mayasé jadáv eméth umíspat;	vii.
14.	neemánim cól pikúdav:	
15.	semúcim láyad léyolám,	viii.
16.	yásuím beeméth vejásar.	

17. pedúth ſalách leyámo, ix.
18. zívah léyolám berítho.

19. kádoſ vénorá ſemó; x.
20. reſíth chocmáh jiráth javóh.

21. ſécel tób lecól yoſéhem, xi.
22. tehílathó yomédeth láyad.

Ex hoc Pſalmo Alphabetico ſecundum literas initiales in ſuos verſiculos diſtincto, et numeris ſuis, ſine ulla textus emendatione, ſine ulla etiam Maſoreticarum vocalium mutatione, (niſi quod cum Hario *javoh* legam,) reſtituto, colligendi ſunt ac ſtatuendi canones Hebraici Carminis.

1. [b] Primo igitur in Hebræa Poeſi pedes non ſunt omnes diſſyllabi: nam in verſibus, 3, 11, 16.—lím

[b] Præcipui Canones Hariani:

i. "Primo in poeſi Hebræa pedes ſunt omnes diſſyllabi.

ii. "Quantitatis ſyllabarum nulla ratio habetur.

iii. "Ubi par eſt ſyllabarum numerus, ejus generis verſiculi "Trochaici ſunt, in prima ſyllaba acuendi.

iv. "Si impar ſit ſyllabarum numerus, pro Iambicis cenſendi "ſunt, et ſyllaba ſecunda, ut rhythmus ſervetur, acuenda.

v. "Periodi plerumque conſtant duobus verſiculis, ſæpe tribus "quatuorve, aliquando pluribus.

vi. "Verſiculi ejuſdem Periodi, exceptis perpaucis, ſunt ejuſ"dem generis.

vii. "Verſus Trochaici plerumque pedum numero conveniunt, "ſed ſæpe etiam diſcrepant.

viii. "Verſus Iambici plerumque diſcrepant, ſed ſæpe etiam "conveniunt.

ix. "Singuli verſiculi ſingulos ſenſus non exponunt."

Vide Harii Prolegom. pag. 27. &c.

maya—, cóach maya—, ím bee—, sunt Dactyli; in versibus 13, 14, mayasé, neemá—sunt Anapæsti; contra Harii Canonem i.

ii. Quantitatis syllabarum semper habetur ratio: nam eadem vox, quotiescunque recurrit, semper est ejusdem quantitatis; exempli gratia, javóh, lecól, semper sunt Iambi, láyad semper Trochæus, mayasé Anapæstus; léyolám perpetuo est Amphimacer: berítho, yomédeth Amphibrachus: contra Canonem ii.

iii. Versiculi sunt vel Trochaici, qui admittunt Dactylum, vel Iambici, qui Anapæstum: sed neutiquam colligi potest, versum ex hoc vel illo genere esse, eo quod impari vel pari numero syllabarum constet: nimirum qui pari syllabarum numero constant, sunt sæpius quidem Iambici, vers. 1, 2, 7, 13, 14, 15, 20; sed interdum Trochaici, vers. 3, 4, 10, 18, 21; et qui impari, sæpius quidem sunt Trochaici, vers. 5, 8, 9, 11, 16, 19; sed interdum Iambici, vers. 6, 12, 17, 22: contra iii, et iv.

iv. Versiculi ejusdem Periodi sunt diversi generis, Period. iii, iv, vi, viii, ix, x, xi; paucis exceptis, Period. i, ii, v, vii: et qui genere conveniunt, raro conveniunt numero syllabarum et pedum; nimirum in Periodo ii, et v, primus versus est Trochaicus Dimeter Catalecticus, secundus vero Trochaicus Dimeter Acatalecticus; in Periodo vii, primus est Iambicus Dimeter Hypercatalecticus, secundus vero Iambicus Dimeter Catalecticus: unicum datur exemplum, ubi versus genere convenientes syllabarum etiam et pedum numero conveniunt, in Periodo i; iique sunt Iambici: contra vi, vii, viii.

v. Periodi omnes duobus tantum versiculis con-

ſtant: nam rectius *koph* et *reſh* penultimam, *ſhin* et *tau* ultimam, Periodum conſtituunt; quod vidit Doctiſſimus Cappellus[c]: contra v.

vi. Singuli verſiculi ſingulos ſenſus ſemper exponunt: contra ix.

"Hæc autem, quæ dixi, vera eſſe, ut ſunt ve-"riſſima, conſtat exemplis hic adductis; et cuivis "Pſalmos inſpicienti facile liquebit, cum quavis fere "pagina exempla legenti in oculos incurrent[d]."

[c] Vide CAPPELLI Crit. Sacr. Lib. i. Cap. xii. 11.

[d] Vide HARII Prolegom. pag. 31. Animadvertit proculdubio Lector, ad conſtituendos duos ultimos Canones noſtros, ut et reliquos fortaſſe pleroſque, Propoſitionem Univerſalem ex Particulari deduci: nimirum, ſic ſe res habet in hoc Pſalmo, ergo ſic habet in omnibus Hebraicis Carminibus quibuſcunque; in quo Harium ſequor; nam, ut quod res eſt plane dicam, ex hac argumentandi ratione, ſimulque ex Petitione Principii, tota pendet illius Hypotheſis.

Valde hæc diſplicere video Viro Docto THOMÆ EDWARDS, ſtrenuo Metricæ Harianæ propugnatori. Is, ſuæ Diſſertationi nuper editæ finem faciens, ait me non ſatis intellexiſſe quod oppugnaveram: in quo me habet confitentem reum. Nam quid ſit Metrum ſine diſcrimine ſyllabarum longarum breviumque; quid verſus Iambici, Trochaici, et Anacreontici, aut quid pedes Iambici et Trochaici, ubi nulla habetur ratio quantitatis ſyllabarum; hæc me nec tum ſatis intellexiſſe, neque adhuc intelligere, plane profiteor. Neque vero magis intelligo, quorſum pertineat Confutatio meæ Hypotheſeos, quam ipſe ut futilem falſamque dedi; cujuſque ipſa futilitas maximo erat contra Harianam Hypotheſin argumento. Id argumentum ea ſola ratione dilui poſſe arbitror, ſi quis oſtendat, noſtram Hypotheſin non iiſdem, aut æque claris et certis principiis fundari, ac Harianæ: hoc nec fecit Metricæ Harianæ Defenſor, neque ſane poteſt facere.

Quod autem ait, me δογματιςὴν egiſſe, ac pro mea auctoritate, ſine ratione, affirmâſſe, Harianam Hypotheſin ex petitione principii omnino pendere: hac invidia ut me liberem, rationibus et

Quæ cum ita ſint; cum reconditas Metricæ Hebrææ regulas ex hoc Pſalmo feliciter eruerim, vel

exemplis jam paulisper agendum, atque id, quod dixi, breviter confirmandum.

Proponitur Pſalmus cxi, in verſiculos diſtributus, et accentibus notatus, unde deducendæ ſunt leges Metricæ Hebrææ. Concedamus in hoc Pſalmo Verſiculos inter ſe recte diſtingui; cum ſit Alphabeticus, et Periodorum membra ſint inter ſe fere æqualia. Quid autem hoc facit, ad conſtituendam regulam certam, ſecundum quam alii permulti dividantur, qui nec ſunt Alphabetici, nec ſatis ordinatam habent et æqualem ſententiarum et membrorum inter ſe diſtributionem? Adeoque hac in parte valde laborat iſthæc Hypotheſis; et multi ex Pſalmis Harianis in verſiculos diſtribuuntur, non modo pro arbitrio, ac ſine ratione, ſed invenuſte, imperite, invito Hebrææ Poeſeos genio, et contra omnem ſimilitudinem veri. Exemplo ſit vel Pſalmus i, in quo Auctor tantopere gloriatur. Sed verſiculis conſtitutis, quo jure apponuntur Accentus? cur hoc potius, quam alio modo? unde conſtat, cum par ſit ſyllabarum numerus, verſum eſſe Trochaicum; cum impar, Iambicum? an ex natura et neceſſitate verſus Trochaici et Iambici? minime; (nam in verſibus Trochaicis et Iambicis apud Græcos et Latinos contrarium potius obtinet;) ſed ex mero arbitrio et decreto Auctoris. Cur itaque non mihi, vel cuilibet alii, æque licet, ut in hoc Pſalmo cxi, ita in aliis quibuſcunque, contrario plane modo accentus apponere, et ex Trochæis Harianis Iambos efficere, et contra ex Iambis Trochæos? Qua autem lege numerantur Syllabæ? an ſecundum Punctationem Maſoreticam? minime vero: nam mutatur ſyllabarum numerus Maſoreticus in anteceſſum, atque id jubente metro, quaſi jam ante reperto et legitime conſtituto; ut ex hoc Pſalmo, probe adornato et compoſito, metri, tum poſtea reperiendi et conſtituendi, Canones colligantur. "Sed non recedo a Punctatione Maſoretica, niſi "cum prava punctatione metro officitur." Recte quidem, ſi modo quid ſit illud metrum prius pro certo compertum habuiſſes. Qua autem de cauſa pedes Triſyllabi ex hoc metro penitus exterminantur? Nimirum, quia, "ſi qui tribus ſyllabis "conſtarent, brevium et longarum diſcrimen, ratione mediæ ſyl- "labæ, in Hebræa Poeſi neceſſario locum haberet." Quidni

potius ultro ſeſe offerentes luculenter expoſuerim, eaſque ad Artem facilem, perfectam, ſibique conſtantem redegerim; principiis æque claris et certis innixus, ſed minime mihi eam licentiam permittens, quam ſibi prolixe indulget Harius, ut unam eandemque vocem nunc Trochæum, nunc Iambum, nunc diſſyllabam, nunc triſſyllabam faciat; id jam meo jure ab æquo lectore poſtulaturus videor, ut meam Hypotheſin Harianæ præferat: hoc certe me facile impetraturum confido, ut utramque eodem in loco

autem habeat? "At in Hebræa Poeſi quantitatis ſyllaba-"rum nulla omnino ratio habetur." Mirum narras, vix credibile! "Atqui ſic habet; auribus tuis atque oculis crede. "Nam ex hoc Pſalmo clare conſtat, nullam in Poeſi Hebræa "quantitatis ſyllabarum rationem haberi: in quarto enim et "quinto verſiculo, ut alia exempla mittam, breviſſimæ ſyllabæ "*le* et *ve* locum obtinent longis debitum. Contra in decimo "quinto et viceſimo ſecundo, *mu* in *ſemucim*, et *bil* in *tebillato*, "brevium vices implent." Hoc eſt; ita edicit Harius, licere ſyllabis brevibus, imo etiam breviſſimis, (tales enim eas revera eſſe ipſe agnoſcit) in ſuis Iambicis et Trochaicis metris, paſſim ubicunque opus eſt, longarum vice fungi, et longis brevium: ejus rei exemplum in hoc Pſalmo primum conſtituit et ſancit; deinde hujus exempli auctoritate eandem legem ad reliquos transfert: tum autem, cum hic et alibi rei factique rationem poſcimus, ad factum ipſum, ſuum edictum, ſuaque exempla, provocat. Verumenimvero (inſtat Ille) ita plane ſe res habet; "hæc, cæteraque omnia, quæ dixi, vera eſſe, ut ſunt ve-"riſſima, conſtat exemplis hic adductis; et cuivis Pſalmos inſpi-"cienti quavis fere pagina exempla in oculos incurrent." Fateor equidem, Præſul Doctiſſime, Pſalmos inſpicienti Tuos: ſed nihilo proficimus magis; rurſum id ſumitur, quod eſt adhuc in quæſtione; nam Pſalmos Tuos recte vereque in verſus, pedes, ſyllabas, diſtribui, nondum conceditur.

† Vide *Metricæ Harianæ Ampliorem Confutationem*, in Epiſtola Anglice ſcripta ad D. Drem. EDWARDS. Lond. MDCCLXVI.

habeat, utrique parem tribuat auctoritatem; hoc est, omnino NULLAM.

Simili quodam modo omnem, quæcunque ea fuerit, Hypothesin, quæ Metricæ Hebrææ leges tradere, et Versuum numeros, pedes, et scansionem definire, aggredietur, facile everti posse existimo: nam ei Hypothesi aliam contrariam et omnino repugnantem, sed æque validis argumentis confirmatam, opponi posse persuasum habeo.

Quod ad eorum attinet sententiam, qui Hebraici Carminis artificium in ὁμοιοτέλευτοις unice ponunt, sive in versuum clausulis similiter desinentibus; eam, quanquam multos habuerit fautores, et eruditos propugnatores, Clericum, Garofalum, Fourmontium, multo tamen esse arbitror omnium vanissimam, quippe cujus vanitas tam manifesto deprehenditur. Nam cum in Carminibus Alphabeticis nonnullis certo definiuntur versuum clausulæ, cumque in iis plane apparet versuum clausulas non esse similiter desinentes, nullam adhibitam fuisse circa ὁμοιοτέλευτα curam aut cogitationem; clare id vincitur, Hebraici Carminis artificium in ὁμοιοτέλευτοις positum non esse.

ORATIO ANNIVERSARIA

IN MEMORIAM

PUBLICORUM BENEFACTORUM

ACADEMIÆ OXONIENSIS;

EX INSTITUTO

HONORATISSIMI DOMINI ET PATRIS ADMODUM REVERENDI

NATHANIELIS DOMINI CREWE,

NUPER BARONIS DE STENE, ET EPISCOPI DUNELMENSIS;

HABITA

IN THEATRO SHELDONIANO

VI. NONAS JULII A. D. MDCCLI.

A ROBERTO LOWTH, A. M.

E COLL. NOV.

POETICÆ EXPRÆLECTORE, ARCHIDIACONO WINTONIENSI.

ORATIO CREWIANA.

QUOD pie ac prudenter a majoribus noſtris olim proviſum eſt, Academici, ut in ſingulis Collegiis Virorum de unoquoque privatim bene meritorum annua fieret recordatio, id jam tandem Viri Illuſtriſſimi Sanctiſſimique Præſulis auctoritate atque inſtituto in Academia pariter obtinet, ut eorum omnium, quorum munificentia res noſtra communis in hunc amplitudinis gradum pervenit, grata ac ſolennis commemoratio communiter et publice concelebretur. Senſit profecto Vir ille ſapientiſſimus, noſtrique tum commodi tum dignitatis ſtudioſiſſimus, non modo ad Academiæ pietatem imprimis pertinere, ut officii hujuſce religioni, quoad poſſet, ſancte auguſteque ſatisfaceret; ſed et ejuſdem plurimum intereſſe, ut per quos potiſſimum profecerit quaſi præconis alicujus voce palam teſtaretur: neque plus gloriæ in illuſtriſſimos hujus Academiæ Patronos ex ipſorum liberalitate, quam honoris in ipſam Academiam ex tot tantorumque Virorum patrocinio, redundaturum. Hoc vero Illum vel præcipue in animo habuiſſe arbitror, quod Vos ut ex animis veſtris excidat nunquam commiſſuros eſſe confido; nimirum omnem magni alicujus beneficii commemorationem ſimul in ſe continere admonitionem officii, acerrimoſque ingenuorum hominum mentibus admovere laboris, induſtriæ, virtutis, ſtimulos: ita fore, ut quoties fieret tot tantorumque erga vos meri-

torum enumeratio, toties attentius cogitaretis, quid horum auctoribus, quid Academiæ, quid patriæ, quid humano denique generi, eo nomine debeatis; toties animi vestri gratiæ, non verbis, sed re factisque, referendæ, flagrantiore quadam cupiditate ac desiderio incenderentur.

Cujus ego ut paream voluntati auctoritate vestra ex ipso discessu huc revocatus, post missionem, quam mihi lætiorem dubito an acerbiorem reddiderit vestra, Academici, erga me perspecta benevolentia, etsi nihil aliud, hoc certe, quod non ultimum est in hoc negotio, et in quo nemini facile concesserim, affero; animum huic Academiæ longo usu, suavissimo commercio, sanctissima necessitudine, multis magnisque beneficiis cum privatim tum publice acceptis, meritissimo devinctum atque deditum; ejusque salutis, existimationis, famæ, conservandæ, tuendæ, propagandæ, incredibili quodam studio ardentem. Neque porro defuturam mihi in hoc argumento orationem vererer, si rei ipsius amplitudinem ac dignitatem, quantam mente et cogitatione complector, tantam verbis exprimere et dicendo consequi possem.

Equidem cum ex ultima memoria Academiæ nostræ origines atque incrementa repeto, video ejus initia ipsis hujusce nationis primordiis ætate finitima, res ejus cum ipsius reipublicæ fortunis fere conjunctas: in difficillimis temporibus maximisque rerum conversionibus, hanc summis hominibus atque potentissimis non parvi æstimatam, hanc optimis præcipuæ curæ habitam: hanc semper primarios in Ecclesia et in Republica viros, hanc Præsules, Optimates, Principes, Reges, ut quisque de patria bene mereri voluit, ita Academiam propensissimo quemque animo amplexum

fuiſſe, eique ſervandæ, augendæ, amplificandæ, conſilia, officia, operas, liberalitatem, promptiſſime ſtudioſiſſimeque contuliſſe. Hanc enim ſtudiorum fuiſſe domicilium, hanc literarum ſedem, hanc fontem ſcientiæ atque virtutis; hujus præcipue ſalute totius regni ſalutem contineri; unde artes atque diſciplinæ, unde humanitas, doctrina, religio, in omnes reipublicæ partes derivarentur.

Quod ſi uſque a magno illo Alfredo, Academiæ noſtræ vel conditore vel certe inſtauratore, initium ducamus, quod fuiſſe unquam tempus reperiemus, quo non Regum potiſſimum noſtrorum in eadem vel ſublevanda, vel tutanda, vel ornanda, eximiam quandam curam ac ſolicitudinem, favorem etiam et propenſiſſimam voluntatem, teſtatam fuiſſe videbimus? Hi Academiam barbarorum populorum incurſionibus afflictam erexerunt; hi civilibus diſcordiis concuſſam ſtabiliverunt; hi inteſtinis diſſidiis diſtractam atque dilaceratam auctoritate, conſilio, interceſſione, præſentia, compoſuerunt: ab his conceſſæ immunitates, leges conſtitutæ, præmia propoſita, factæ donationes: hi Collegiorum partim conditoribus præſidio fuerunt, partim ipſi condiderunt. Quid dicam, qui diſciplinas novas conſtituere, conſtitutas amplioribus ſtipendiis augere; qui exercitationibus noſtris coram intereſſe, et labores noſtros atque diligentiam monitis, hortationibus, præmiis, multoque magis oculis atque aſpectu ipſo, incitare dignati ſunt: quid, qui literis ipſis favendo, noſtræ ſimul induſtriæ et honori veriſſime faverunt? Quos omnes ſi ſingulatim recenſere vellem, annales noſtros ab ultima memoria ad hunc uſque diem percurrere, faſtorumque codicillos ordina-

tim vobis recitare, necesse haberem. Hæc autem quorsum pertinent, nisi ut cogitemus, isthæc omnia, quæ videmus quibusque fruimur, ex eodem sancto augustoque fonte et manâsse primum, et perpetuo profluxisse: hanc Academiam Regiæ auctoritatis veluti fundamento conditam esse, ejusque præsidio etiamnum niti atque consistere; Regii favoris aura ad hunc dignitatis atque opulentiæ portum pervenisse, ejusdemque custodia tutam et securam stationem obtinere: his non modo ejus decus, existimationem, felicitatem, sed salutem, sed vitam ipsam atque spiritum, contineri? Neque immerito majores nostri hanc sibi primam laudem et quasi propriam vendicaverunt, ut singulari pietate tantis beneficiis responderent; utque erga Regiam Majestatem fidei, honoris, observantiæ gloria cæteris omnibus antecellerent, suæque nationi perfectum quoddam proponerent documentum atque exemplar. Tuemini itaque, Academici, per famam atque fortunas vestras vos obtestor, tuemini hanc laudem illibatam atque illæsam; atque providete, ne ulla unquam hac in parte labes, quam ab animis vestris longissime abesse certò scio, ne vel tenuissima suspicionis macula, nomini vestro inhærescat.

Proxime ab Regibus nostris COLLEGIORUM FUNDATORIBUS, inter quos sunt et Regii nominis, Academiæ grates debentur; qui beneficiis privatim collatis, incredibile dictu est, quantum rem ejus communem atque dignitatem publicam amplificaverunt. Revocate enim animos vestros, Academici, ad illorum temporum memoriam, cum sine certa sede, sine laribus propriis, homines hic loci literis operam dantes, fusi per urbem ac dispersi licenter vagabantur: taber-

narum potius ac popinarum inquilini, quam Musarum hospites aut Academiæ cives. Ut commorandi, perinde erat vivendi ratio; neque habitatio, quam mores, solutior. Piget pudetque referre, quæ tum sæpe dominabitur in hoc disciplinæ atque humanitatis domicilio libido atque immanitas; quæ factionum barbaries, qui discordiarum furor, quæ pugnarum atque etiam cædum rabies et licentia: cum in confusa et infinita multitudine, nec satis noti, neque in certos ordines descripti, neque ulli regimini domestico obnoxii, effrenate passim grassarentur. Jam si temporum notis institerimus, reperiemus hanc feritatem tum demum mitescere atque obsolescere cœpisse, cum magni illi literarum patroni vel potius parentes, quorum laudes ad sempiternam memoriam ipsorum in patriam merita propagaverunt, ædes hic complures condidissent ac sodalitia constituissent, ubi doctrinarum studiis dediti, non modo sumptibus necessariis atque etiam honestis sustentarentur, sed publicis Academiæ institutis non minus utentes, privata tamen et sua interea disciplinæ descriptione et certa vivendi ratione continerentur; atque in sui Moderatoris quasi patrisfamilias tutelam traditi, propriosque habentes artium non magis quam morum Præceptores, ad omnem humanitatem, virtutem, et pietatem attentius sanctiusque informarentur. His itaque Viris non modo debemus magna ex parte Academiæ nostræ amplitudinem et splendorem, sed quæ Academiam multo magis decorant, vitæ civilioris atque humanioris cultum, tranquillitatem, concordiam, ordinem, moderationem, totiusque institutionis liberalis accuratiorem normam; his debemus peculiarem illam Academiæ Reipublicæ formam, quæ ad gentis etiam

Anglicanæ gloriam pertinet, quamque cum una florentissima Academia Cantabrigiensi, dilectissima nostra Socia atque Compare, communem habemus. Utramque sane Academiam Anglicanam intuens, quot video Collegia, tot numero justas et perfectas Academias, quasi plures civitates uno communis fœderis et societatis vinculo conjunctas; quarum plurimæ multis non minimi nominis apud exteras nationes integris Academiis, ædificiorum splendore, possessionum amplitudine, literariæ supellectilis copia, et, quod maximum est, graviter sancteque constituta institutionis disciplina, singulæ antecedunt. Cogitate modo, Academici, quos ex tot tantisque, quibus præter cæteros fruimini, commodis et facultatibus, industriæ, honestatis, atque virtutis fructus, non modo patria vestra, sed universus etiam orbis expectat atque efflagitat. Animadvertite autem atque tenete eam potissimum boni regiminis rationem et viam, quam vobis aperit ipsa reipublicæ vestræ forma, vobisque præcipue facilem et proclivem reddit. Inde nimirum repetenda est, vel conservatio, vel si qua est opus, emendatio disciplinæ, unde primum instituendæ data est facultas; a singulis in universos, ex familiis in civitatem, ex Collegiis in Academiam, necesse est emanent boni mores. In Vos itaque, Viri Venerabiles, Collegiorum Præfecti, quibus eo nomine primæ etiam regiminis publici partes dantur, in Vos omnium conversi sunt oculi, in Vos ipsa spectat Academia: Vobis se suam integritatem et salutem imprimis debere profitetur; malevolorum convitiis vexata ad vestram fidem et vigilantiam confugit: cum Academiæ fama vestra conjuncta est existimatio; ad Vos præcipue pertinet disciplinæ Academicæ bene admini-

ſtratæ gloria, neglectæ atque jacentis in Vos potiſſimum redundabit dedecus.

Plurimis jam conſtitutis ampliſſimeque conſtructis Collegiis, atque hoc modo a privatis mœnibus in publicum inducta ſaniore diſciplina, privatam etiam magnificentiam ſimiliter conſecutus eſt PUBLICORUM ÆDIFICIORUM ſplendor. Qui quidem inde primum, unde decuit maxime, initium habuit, atque a rebus ſacris et ad religionem pertinentibus quaſi auſpicato incepit. Primum enim ædificium, quod ſumptuoſius et auguſtius molita eſt Academia, Schola erat Theologica; in quo opere egregiam experta eſt munificentiam ſingularis ſui patroni, Celſiſſimi Principis HUMFREDI DUCIS GLOCESTRIÆ, Regis Henrici Quinti Fratris, cui a moribus et naturæ benignitate cognomen Bono vulgo erat inditum. In eodem poſtea perficiendo larga uſa eſt liberalitate Utriuſque KEMPII, alterius Archiepiſcopi Cantuarienſis, alterius Londinenſis Epiſcopi. Ad Scholam facta eſt acceſſio Bibliothecæ, quæ ejuſdem optimi Principis beneficio ſuperſtructa eſt, et libris pro ea ætate magnifice ornata; accepit enim codices manu exaratos ſexcentos, quos ipſe in hunc uſum ex diverſis orbis partibus conquiſiverat, ingenti pecunia, uti facile computare poſſitis ex eo, quod ex illorum numero ſoli Centum viginti novem, quos primos donaverat, mille librarum pretio æſtimarentur. Eidem Bibliothecæ haud multo poſtea Codices plus centum manu ſcriptos contulit RICHARDUS LITCHFIELDUS Archidiaconus Middleſexiæ: præterea autem idem grandem nummorum ſummam dedit reparando atque ornando Beatæ Mariæ Templo, uti honeſtius, et pro

ſua proque rei dignitate, rem divinam faceret Academia.

Hæc initia optimis auſpiciis facta magnis poſtea incrementis aucta ſunt. Nam occaſione Reformatæ Religionis cum Bibliothecam Humfredinam qui vehementiore, uti fit, ſtudio purgare aggreſſi ſunt, vaſtâſſent potius, ſuoque inſtrumento prope omni orbatam reliquiſſent; huic tandem reficiendæ intentus Illuſtriſſimus Bodleius ea iniit conſilia, quæ exitus habuerunt ſupra quam ipſe ſibi primo propoſuerat, vel quiſquam tum ſperare auſus eſſet, felices. Inſtaurata enim ſuis impenſis antiqua Bibliotheca, libriſque impreſſis per totam Europam coemptis abunde inſtructa, ſuadere cœpit Bodleius multis Viris primariis, literatis et literarum fautoribus, uti, ſi quos haberent libros rariores et Codices manu exaratos, huc eos in publicam utilitatem et fidelem cuſtodiam reponerent. Tantum effecit cum apud amicos ſuos viri auctoritas, tum ipſius perpetua in conquirendis libris diligentia, in donandis liberalitas, ut brevi opus eſſet novis ad vetus ædificium acceſſionibus. Quas cum ipſe ample fieri curâſſet, ejuſdem porro conſiliis, præſidio, benignitate adjuta Academia magnum inſuper molita eſt opus: inchoatæ ſunt Scholæ Publicæ; pecuniæ a Præſulibus et Optimatibus large collatæ. Bodleius interea moriens hæredem teſtamento inſtituit Academiam, operique faſtigium impoſuit; nam tertiam contignationem adjiciendam curavit in perpetuam creſcentis Bibliothecæ ſuæ acceſſionem. Ita Unius Viri ſtudio, auctoritate, conſiliis, eximia liberalitate, paratum eſt Academiæ noſtræ domicilium, ædeſque inſtructæ, quibus commoditatum amplitudine, ædificiorum magnificentia, lite-

rarii instrumenti copia, vix alia habet, aut sane unquam habuit, pares. Neque immerito is Bodleio proprius ac singularis honos tribuitur, ut illius egregia erga Academiam merita anniversaria oratione celebrentur; utque eos [a] potissimum habeat laudum suarum præcones, qui ingenio, eruditione, copia, usu, facultate, ei officio ornatissime cumulatissimeque satisfacere possint.

Quid ego vobis singula enumerem splendoris incrementa, quæ plurima ex illo tempore Academia accepit; quæ vobis ante oculos versantur, quæque ipsa, me tacente, et loci majestatem prædicant, et patronorum nostrorum munificentiam veluti clarissima voce testantur? Quid vobis Museum Ashmolianum commemorem, ipsius Academiæ impensis pulcherrime ædificatum, Scientiæ Physicæ promovendæ commode adornatum, amplissima Officina Chymica instructum, ingentique copia rerum rariorum ad Naturalem Historiam pertinentium a Viro clarissimo Elia Ashmolio potissimum dotatum? Quid Hortum Botanicum Illustrissimi Henrici Comitis Danbiensis sumptibus extructum; Clarissimi Sherrardi beneficio, atque ipsius Academiæ larga liberalitate, haud ita pridem eousque auctum, ut celeberrimorum hortorum Leydensis atque Patavini cæterorumque omnium plane obscuret splendorem, utque nulla in toto orbe Academia quidquam habeat in eo genere simile aut secundum? Quid Typographeum Clarendonianum, a Magno Clarendonio conscriptæ, emissæque in publicum Academiæ cura, immortalis Historiæ fructum; ab Aca-

[a] Ædis Christi Alumnos.

demia Illuſtriſſimo HYDIORUM nomini merito dicatum: ex qua familia nec adhuc defuerunt Viri ſpectatiſſimi, quos ſibi inter præcipuos Patronos ſemper adoptaret; neque, uti augurari libet, unquam defuturi ſunt, quos porro adoptabit? Quid ſplendidiſſimam Bibliothecam RADCLIVIANAM; quam, nequid aliud jam dicam, Vos ipſi nuperrime ſumma hominum celebritate, ſumma ampliſſimorum Virorum frequentia, apparatu in omni genere eleganti atque magnifico, hoc ipſo in loco dedicaviſtis? Quid denique hoc ipſum Theatrum, Viri graviſſimi atque ſanctiſſimi GILBERTI SHELDONI Cantuarienſis Archiepiſcopi ſingulari conſtructum munificentia? munus dignum Auctore, dignum Academia; dignum his comitiis celebrioribus, hac ipſa ſolennitate, hac ampliſſima atque ornatiſſima ſpectantium corona; dignum his auditoribus, alio dicente: quod cum intueor et circumſpicio, videor mihi in ipſa Roma, vel in mediis Athenis, antiquis illis et cum maxime florentibus, verſari; niſi quod, fidenter hoc dico, neque Roma neque Athenæ tale tantumque Gymnaſium Muſis et Apollini ſuo conſecratum unquam habuerunt.

Quibus etſi diutius libuiſſet immorari, alio tamen me revocaret illorum eximia liberalitas, qui LECTIONES PUBLICAS inſtituendo, ſtudentium commodis ipſarumque literarum ſaluti conſuluerunt atque incremento. Quod ne altius repetam, neve ab Alfredo deducam; aut a Lectionibus Linguarum Orientalium Clementis Quinti Romani Pontificis auctoritate ſancitis; aut Artium Scientiarumque univerſarum ab Illuſtriſſimo Principe Johanne Bedfordiæ Duce, Humfredi illius Gloceſtrienſis, et natura et animo in lite-

ras benevolo, germano Fratre; aut Sacræ Theologiæ ab Edvardo Quarto Rege, conſtitutis: quæ omnes jampridem ætate obſoleverunt, atque perierunt: primum ſane quod extat hujuſmodi inſtitutum debemus pietati Illuſtriſſimæ Fœminæ, MARGARETÆ RICHMONDIÆ COMITISSÆ, Regis Henrici Septimi Matris; quæ in utraque ſuæ nationis Academia Lectionem Theologicam dotavit: munus pro illis quidem temporibus ſatis amplum, ſed poſtea CAROLI I. REGIS pientiſſimi benignitate auctius redditum, et cum in ſe, tum exemplo ſuo, utiliſſimum; cujus forte imitatione Prælectiones ſuas publicas ſeptem inſtituit poſtea WOLSEIUS: elati Vir animi, ſummeque excelſi; nihil non magnificum cogitantis; quod cogitaverat, nihil non exequi audentis; cujus infra gloriam conſiſtere vel Reges, qui maxime æmulari vellent, facile patiebantur. Verum hac quidem ex parte HENRICUS VIII. REX, cum Wolſeii omnia fiſco addicerentur, caducam laudis hæreditatem et libenter adiit, et procurando auxit: nam etſi ex eo numero quinque tantum Cathedras hic loci inſtituerit, totidem tamen alteri Academiæ dedit; omnibuſque honoraria pro ea ætate ampla aſſignavit; quanquam poſtea earum pleraſque Reges JACOBUS et CAROLUS I. pro ſua in literas benevolentia liberalius et honorificentius dotandas cenſuerunt. Quæ deinde ampliſſimorum Virorum in promovendis Scientiis æmulatio et pene certamen? cum prope uno atque eodem tempore Philoſophiam Naturalem educandam atque alendam ſuſciperet SEDLEIUS, Moralem WHITUS: cum CAMDENUS Hiſtoriam, quam ipſe immortalibus ſcriptis illuſtraverat, prædiis perpetuis donaret; cumque SAVILIUS, quam ipſe Geometriæ Cathedram

magna cum laude impleverat, eandem cum altera Aſtronomiæ ſummis viris in poſterum implendam curaret. Qui viri, Academici! quanta in Matheſi nomina! Savilio debemus Briggium, Walliſium, Halleium; eidem Savilio, Greavium, Wardum, Wrennum, Gregorium, Keilum; ne nominem, [b] quem poſteri nunquam tacebunt. Nec multo poſt Lectionem Arabicam fundavit LAUDUS, nunquam hoc in loco ſine eximio præconio memorandus: magnus Vir, ad literas ornandas et propagandas natus; omnique invidia major, ſi ex civilibus turbis, ad quas minus erat a natura comparatus, et ex iſtis infeliciſſimorum temporum procellis, in otium et tranquillitatem Academicam, veluti in portum, confugiſſet: ad Academiæ ſalutem promovendam unice compoſitus; ſtudiorum fautor, diſciplinæ ſtator, legum et lator et vindex; qui ita Cancellariatum geſſit, ut ſimul graviſſimi Cenſoris ſeveritatem, Parentis amantiſſimi pietatem, præſtaret. Quæ et quanta erat perpetua ejus erga eandem munificentia, teſtantur inſuper Mille trecenti Codices manu exarati, variis Linguis, ſed præſertim Arabica, Perſica, cæteriſque Orientalibus conſcripti, ingenti ſtudio et pretio undique conquiſiti, et Bibliothecæ Bodleianæ donati: quo in genere nulla alia Bibliotheca Europæa parem theſaurum jactat.

Magna equidem ſunt hæc, ſed alterius ſæculi:—verum bonas literas etiamnum ſummis uti fautoribus, neque res noſtras Auguſtiſſimo Patrocinio carere, nuper indicavit ampliſſimum in eodem liberalitatis genere GEORGII I. REGIS munus; honorarium Hiſtoriæ Recentiori ex fiſco aſſignatum. Neque mihi

[b] Is erat Vir optimus, humaniſſimus, in ſua diſciplina princeps, BRADLEIUS; qui tum aderat auditor.

ſane hoc in loco prætereundum eſt, Illuſtriſſimum CREWIUM, in diſtribuendis, uti maxime opus eſſe exiſtimavit, legatis, quibus ſuam in Academiam voluntatem teſtatam fecit, aliquos ex Publicis Lectoribus ſuæ munificentiæ magna ex parte participes eſſe voluiſſe.

Quod ſi rem recte æſtimemus, cur alio jamdudum fere deflexit beneficiorum in nos collatorum curſus, hæc maxime in cauſa fuiſſe reperiemus: partim Scientiarum docendarum præmia ſatis ample antehac conſtituta; partim ipſius Academicæ diſciplinæ conditio, ſtudiorumque ratio, (dicam quod verum eſt,) in melius mutata. Nam cum primum inſtitui cœperunt hæ ipſæ, quas memoravi, Lectiones Publicæ, non erat, uti bene nôſtis, adeo communis et pervulgata Scientiarum interior et perfectior cognitio; neque ubivis occurrebat, qui Artium elementa paulo ſubtilius et copioſius explicare poſſet: accedebat bonorum librorum magna paucitas: cogebantur igitur foris quærere, quod non habebant domi. Itaque boni adoleſcentes turmatim itabant ad Scholas; Publicum Profeſſorem, quaſi oraculum quoddam, audiebant, "intentique ora tenebant:" elapſa propemodum hora, ad alium, ac deinde alium, ſurſum deorſum protinus curſitandum erat; hunc e Dialecticæ ſpinetis ſeſe explicantem, illum fortaſſe Rhetoricæ floſculos legentem: tandem aliquando domum ſe conferebant, plenos reportantes codicillos; unde, neſcio quomodo, magno certe cum labore ex magna rerum farragine, pauxillum tamen quiddam extricabant, quod eſſet ex uſu. Alia autem hodie rerum eſt facies, longe major ſtudiorum commoditas: vigent literæ variæ, multiplices, pervagatiores, latiuſque diffuſæ; ſuppetit in omni genere libro-

rum copia, cum in Collegiorum Bibliothecis, tum in privatis ſtudentium ſcriniis; non deſunt multi in ſingulis Collegiis Præceptores omni eruditionis laude florentes, quibus juvenes domi commodius, conſtantius, diligentius, ordinatius, multo majore denique cum fructu, operam dant: ita ut jamdudum Publici Profeſſoris munus merito plerumque habeatur eximiæ potius eruditionis inſigniumque in literas meritorum præmium, quam magni aut aſſidui laboris merces. Faciunt itaque perverſe et inique, qui ab illis veteres iſtas elementarias et pene quotidianas præceptiunculas repoſcunt; cum nos in ſtudiorum rationem et viam minus utilem minuſque expeditam revocatum eunt, vel id ab iis poſtulant, quod, cum revera maxime volunt, non tamen poſſunt, non datur exequi. Id potius agant Viri omni ingenii et doctrinæ gloria cumulatiſſimi, nec ſuorum Anteceſſorum vel clariſſimis quicquam inferiores, id curent, quod nunquam deſinunt curare: teneant in literis principatum; ſtudiis noſtris præſint; juventuti Academicæ exemplo, auctoritate, hortatu, monitis, ad omnem eruditionis laudem ſeſe duces præbeant; ſi quibus major quædam atque eminentior ineſſe videatur ingenii et virtutis indoles, hos alant, foveant, incitent, præceptis atque inſtitutis, cum publice tum præcipue privatim, adjuvent; edant in publicum egregia ſuorum ſtudiorum monumenta; proferant interdum in ſcholas pro ſua quiſque diſciplina aliquid de meliore nota, accuratius et perfectius elaboratum, quod ſine graduum ac togulæ diſcrimine communiter omnes audiamus. Iſtud quidem ordinare et lege conſtituere haud ſcio an Vobis, Academici, uſquequaque ſit liberum; in eorum certe ſitum eſt poteſtate, qui, ſi ipſi velitis, neque vo-

bis defueritis, omni modo huic Academiæ benefacere, cum possunt, tum maxime etiam volunt.

Hæc idcirco liberius et fidentius dixi, quia, cum Vos omnes eadem mecum privatim sentire persuasum habeo, tum video idem esse Academiæ ipsius de hac re judicium non obscure significatum. Nam cum haud ita pridem Vir Ornatissimus Henricus Birkheadus, quem honoris causa nomino, prædia quædam Lectioni Poeticæ hic loci instituendæ liberaliter assignavisset, cumque ea de re legem ferret Academia, totumque hujus institutionis negotium ordinaret, quid quæso fecit? Num ita tulit, uti more illo antiquo atque obsoleto, altero quoque die, Prælector Poetam aliquem, Ovidium puta aut Phædrum, sumeret tyronibus infimæ classis in scholis prælegendum atque interpretandum; quem singulos versiculos grammatice resolventem, et digitis dimetientem, circulus omnis, siquem forte convocare unquam potuisset, e vestigio reliquisset? Minime: sed cavit, uti commodis intervallis solenniores quasdam haberet Lectiones; et relicto argumenti delectu libero, libera tractandi ratione, satis ei suum officium commendavit, monuitque, sedulo daret operam, ut, quoad posset, aliquod vestris omnium auribus dignum promeret. Quod cum Vir summo ingenio et doctrina præditus, qui primus ei muneri præpositus est [b], ita exequutus esset, ut omnium votis faceret satis; neque vel ab adolescentium utilitate, vel ab eruditissimorum hominum judicio et comprobatione, abhorrerent ejus præceptiones; id, credo, advertens Nobilissimus Crewius, et

[b] Vir Clarissimus Josephus Trapp, S. T. P.

institutionis hujusce opportunitatem, quique inde in literas fructus redire posset, experimento edoctus, inter cætera, quæ multis Academiæ munia obeuntibus consilio summe prudenti præmia distribuit, huic quoque negotio ampliorem mercedem proponendam censuit.

Ea profecto Summi Viri gravissimique Præsulis in Academiam nostram supremis tabulis testata benignitas spectatæ ejus per omnem vitam munificentiæ, perpetuoque in literas favori, omnino consentiebat. Erat illi animus excelsus, liberalis, et imprimis beneficus; cum generis nobilitate, munerumque, quæ in Republica et in Ecclesia sustinuit, dignitate, præclare congruens. Politiorem omnem humanitatem artesque elegantiores, quibus ipse abunde instructus erat, præcipue diligebat; severiorum literarum, quas interea diligentissime coluit, non minus fautor: cujus rei indicio sunt multæ atque honestæ pensiones studentibus in Collegio Lincolniensi, quod ipse aliquando rexerat, olim ab eo assignatæ. Domus ejus antiqua erat hospitalitate, omnibus patens, egentibus juxta atque illustrissimis hospitibus referta: oderat privatam luxuriam, publicam magnificentiam unice amabat, non levitate atque inani ostentatione, sed generosa quadam animi elatione atque instinctu. Bene itaque et ad illius mentem et consilium valde accommodate facitis, Academici, qui hac frequentia, his lætitiæ gratæque voluntatis significationibus, hoc apparatus splendore et magnificentia, hunc ornatis atque celebratis diem: in quo honoris et gratiarum præcipua quædam pars Illi merito debetur, qui inter alia multa, quibus Academiæ prospexit, beneficia, hoc etiam providit, uti cæteris omnibus ejusdem munificen-

tiſſimis Patronis debiti honores grateſque perſolverentur.

De me, poſt tantorum Virorum recordationem, nihil ſane dicerem, niſi turpe et indignum eſſet, qui publica gratiarum actione fungatur, eum ſuo nomine ingratum videri. Ego vero, Academici, importunus haberi in hoc officio malim, quam negligens; neque facile ullum unquam aut locum aut tempus alienum putabo, quo teſtari poſſim, quantum Vobis atque huic Academiæ debeam. Nunc certe, cum Vos poſtremum publice alloquor, non poſſum facere, quin pro veſtra perpetua erga me humanitate atque benevolentia, pro favore etiam et ſtudio veſtro, quod ſæpius compertum habui, gratias quas poſſum maximas agam, majores etiam habiturus; meque huic Academiæ ſanctiſſimis fidei, amoris, obſervantiæ, pietatis vinculis, magnorumque beneficiorum gratiſſima memoria, obſtrictum eſſe ſuprema voce palam profitear. Hanc ex animo meo religionem nulla unquam delebit oblivio; et quanquam inter vos verſari, veſtrumque numero adſcribi deſinam, non minus tamen voluntate atque animo et Veſter ero, et Academicus. Vos itaque, Academici, valere, plurimumque ſalvere jubeo; vobiſque omnibus fauſta omnia et felicia comprecor: Deumque Optimum, Maximum, ſanctiſſime veneror, ut hanc Academiam ſalvam, florentem, perpetuam præſtare velit; utque ita ei bene proſpereque omnia eveniant, uti ea de literis, de religione, de Republica, de Eccleſia, de patria, deque humano genere, et merita eſt, et meretur.

PRÆLECTIONUM ARGUMENTA.

PRÆLECTIO I.

DE POETICÆ FINE ET UTILITATE.

POETICÆ Propoſitum, Prodeſſe Delectando; ut Finis ſit Utilitas, Medium Delectatio. Quod illuſtratur exemplis petitis ex diverſis Poeſcos generibus; Didactica, Epopœia, Tragœdia, Oda, Elegia; ex Poeſi leviore, quæ vel ad otii oblectamentum, vel ad literarum ornamentum, comparata eſt. Attingitur Poeſis Sacra; unde ad Argumentum ſpeciatim tractandum aditus aperitur. Pag. 1—22

PRÆLECTIO II.

ARGUMENTI PROPOSITIO ET DISTRIBUTIO.

Argumenti dignitas, utilitas, et cum Inſtituti ratione convenientia. Poeſin divinitus inſpiratam non poſitam eſſe extra provinciam Criticæ. Hinc petendam eſſe Artis ipſius originem; hinc æſtimandam ejus dignitatem; hinc ortum duxiſſe, quæ apud Græcos de Poeſeos divinitate opinio percrebuit. Critice agendum: vitandæ diſquiſitiones Theologicæ. Argumenti Diſtributio generalis in Tres partes, ratione Metrorum, Styli, et Diſpoſitionis. Pag. 23—30.

PARS PRIMA.

מזמור

SIVE DE METRIS HEBRÆIS.

PRÆLECTIO III.

POESIN HEBRÆAM METRICAM ESSE.

De natura Hebræi Carminis disquirendi necessitas. Poesis Hebræa Metrica esse probatur, ex Carminibus Alphabeticis, versuumque hoc modo definitorum æqualitate et congruentia: ex Dialecto Poetica. Horum versuum proprietates quædam maxime obviæ. Rhythmus autem et Scansio omnino ignota penitusque deperdita: quod ex rei natura evincitur. Poetica Sententiarum conformatio. Græca et Latina Poesis hac in parte ab Hebræa multum discrepat, ex Linguarum natura. Hinc oritur peculiaris conditio Versionum ex Hebræo Carmine oratione soluta quacunque, vel Græcis Latinisque versibus, expressarum. Pag. 31—42.

PARS SECUNDA.

משל

SIVE DE STYLO PARABOLICO.

PRÆLECTIO IV.

STYLI PARABOLICI ORIGO, USUS, CHARACTERES, AC DE SENTENTIOSO GENERE.

Stylus Poeticus Hebræis משל, sive Parabola, dicitur. Ejus partes, Sententiosum, Figuratum, et Sub-

lime. Styli Parabolici origo, usu sque primævus: apud exteros; apud Hebræos. Ejus exempla quædam antiquissima in Mosis scriptis conservata. I. Genus Sententiosum; ejusque ratio, et effectus.

Pag. 43—56.

PRÆLECTIO V.

DE GENERE FIGURATO;

EJUSQUE PARTITIO.

II. Genus Figuratum: ejus tractandi ratio, ad mentem Hebræorum potius quam Rhetorum formulas accommodata. Ejus Definitio: præcipuæ partes, Metaphora, Allegoria, Comparatio, Prosopopœia. Hujus tractationis consilium: Hebræorum poesin legentibus quæ ex hac parte incommoda obveniunt; quomodo tollenda. I. De Metaphora agetur generali disquisitione de Poeticis Imaginibus: quarum natura explicatur; et Quatuor præcipui fontes statuuntur: Natura, Vita Communis, Religio, Historia.

Pag. 57—64.

PRÆLECTIO VI.

DE IMAGINIBUS POETICIS,

EX REBUS NATURALIBUS.

Frequens usus Metaphoræ dictionem grandem reddit, sed sæpe obscuram: Hebræi Vates frequenti ejus usu sublimitati consulunt sine imminutione perspicuitatis. Cujus rei Tres causæ statuuntur: primo, Imagines transferunt notissimas; tum in earum accommodatione consuetudinem et analogiam sequuntur; postremo, iis præcipue licentius utuntur, quæ

maxime ſunt familiares, et notiſſimæ poteſtatis. Confirmantur hæc exemplis Imaginum (1.) ex Rebus Naturalibus: quæ ſunt omnibus hominibus communes; quæ ſunt Hebræis magis quam cæteris familiares; quæque ſunt iiſdem propriæ.

Pag. 65—76.

PRÆLECTIO VII.

DE IMAGINIBUS EX COMMUNI VITA.

Eadem illuſtrantur exemplis Imaginum (2.) ex Communi Vita. Ea apud Hebræos admodum ſimplex erat, qui in agricultura et pecuaria potiſſimum occupabantur. Harum Artium dignitas; et Imaginum exinde deſumptarum ſplendor: Tritura; Torcular. Imaginum maxime vulgarium ex ipſa proprietate ſublimitas. Explicatur Hebræorum Infernum Poeticum; cujus Imaginem ex Conditoriis ſive Cryptis ſepulchralibus, quarum aliquæ in Oriente adhuc viſuntur, petitam fuiſſe, oſtenditur. Pag. 77—89.

PRÆLECTIO VIII.

DE IMAGINIBUS EX REBUS SACRIS.

Imagines (3.) ex Religione offenſioni et obſcuritati præcipue obnoxiæ. Exempla quarundam, quæ valde deformes haberi poſſent; tum aliarum, quarum præcipua lateret elegantia; niſi ex ſuis Sacris illuſtrarentur. Exponitur PSALMI civ. Exordium. Interpretationibus vel accuratiſſimis parum fidendum: ipſi ſunt fontes adeundi. Pag. 90—99.

PRÆLECTIO IX.

DE IMAGINIBUS EX HISTORIA SACRA.

Imagines (4.) ex Hiſtoria Sacra ſunt plerumque omnium maxime perſpicuæ et illuſtres. Hujuſmodi tranſlationum ratio exponitur; quæ Hebræis Vatibus eſt propria. Quocirca earum loci præcipui ordine recenſentur: Chaos et Creatio; Diluvium; Sodomorum Excidium; Exitus Iſraelitarum ex Ægypto; Dei in Sinam Deſcenſus. Hoc genus tranſlationis Poeſi Sacræ, maximeque Propheticæ, ſua natura præcipue accommodatum eſſe; Poeſi Profanæ haud facile competere. Pag. 100—115.

PRÆLECTIO X.

DE ALLEGORIA.

II. Allegoriæ Tres formæ: 1. Continuata Metaphora; quam vix eſt operæ pretium a ſimplici Metaphora ſejungere. Sed notatur licentia Hebræorum in miſcendis inter ſe Metaphoræ, Allegoriæ, et Comparationis formis: item hujuſmodi Allegoriæ forma quædam perfectior uno alteroque exemplo proponitur. 2. Parabola: ejus præcipuæ conditiones: ut fiat ex Imagine nota, apta, et apertæ definitæque ſignificationis; ut ex Imagine eleganti et venuſta; ut ejus partes omnes et adjuncta perſpicua ſint, et propoſito conducant; ut ſibi conſtet, nec tranſlatis propria admiſceat. Parabolæ Prophetarum, maximeque Ezekielis, ad has leges exiguntur. Pag. 116—128.

PRÆLECTIO XI.

DE ALLEGORIA MYSTICA.

3. Allegoriæ Myſticæ Definitio. Ejus fundamentum; in Allegoria Judaicæ Religionis poſitum. Quid inter hanc et duas priores Allegoriæ formas intereſt; ratione materiæ: illæ quovis Imaginum genere utuntur; hæc unice locum habet in iis, quæ Hebræorum Sacris aut conjuncta ſunt, aut oppoſita: in illis Imago Proxima nullam per ſe habet veritatem; in hac et Proximæ et Remotiori æque competit veritas. In modo tractandi quid intereſt. Pulcherrimus tractandi modus, cum geminæ Imagines per totum Poema deducuntur, ſibi invicem perpetuo reſpondentes, et ſeſe mutuo illuſtrantes. Cujus generis exempla ſunt PSALMI ii. et lxxii. Styli Parabolici natura huic generi Allegoriæ valde accommodata: hujus Allegoriæ ratio enuntiandis Vaticiniis aptiſſima. In ſe valde obſcuram eſſe; ſed rerum prædictarum eventu, et uberiore Divinæ Revelationis luce inducta, temporis longinquitate ſemper clariorem effici.

Pag. 129—136.

PRÆLECTIO XII.

DE COMPARATIONE.

III. Comparationum Tres cauſæ: Illuſtratio, Amplificatio, Varietas. Prima poſtulat Imaginem notam, perſpicuam, accurate congruentem; an grandis ſit aut venuſta, parum ſolicita: hinc Comparationibus humilibus et ſordidis parata defenſio. Altera Imaginem grandem, aut venuſtam, etſi minus accu-

tate congruat: unde ab aliis obſcuritatis et diſſimilitudinis crimen amovetur. Tertia ſectatur Imaginem ſplendidam, venuſtam, elegantem; cum re, cui componitur, apte congruentem in Adjunctis, Genere autem ipſo ab eadem plane diverſam. Perfectiſſimum Comparationis genus, in quo harum Trium permiſta eſt virtus. Comparationum forma peculiaris apud Hebræos Vates; ex natura Styli Sententioſi. Sunt frequentes, breves, ſimplices, in uno plerumque adjuncto inſiſtentes. Diverſæ Imagines, parallelis ſententiis expoſitæ, plura Comparationum paria ſimul efficiunt: vel diverſa ejuſdem Imaginis adjuncta, in una Comparatione, per plura ſententiarum paria diſtribuuntur. Pag. 137—152.

PRÆLECTIO XIII.

DE PROSOPOPŒIA.

IV. Proſopopœiæ duo genera: cum rebus inanimis, vel fictis, Perſona datur; cum veræ Perſonæ probabilis Oratio tribuitur. De Perſonis fictis, et inanimis: de veris Perſonis. Explicatur Proſopopœia Matris Siſeræ, ex Deboræ Cantico: item, Iſraelitarum Ἐπινίκιον in occaſum Regis Babylonii, apud Iſaiam, proſopopœiis unice conſtans, et omnia Perſonarum exempla exhibens. Pag. 153—163.

PRÆLECTIO XIV.

DE SUBLIMI GENERE;

AC DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

III. Quomodo משל continet in ſe notionem Sublimitatis. Sublimitas Dictionis, et Conceptuum. Quid

habet Dictio Poetica apud Hebræos, cum in se spectata, tum cum soluta oratione collata, quo mereatur nomen a Sublimitate impositum. Sublimitas Dictionis Poeticæ oritur ex Affectibus. Quantum discrepet Dictio Poetica a soluta oratione apud Hebræos. Singulares quædam Poeticæ Dictionis ac Constructionis formæ ex Jobi Cap. iii. exhibentur. Pag. 164—176.

PRÆLECTIO XV.

DE SUBLIMITATE DICTIONIS.

Poeticæ Dictionis Character porro illustratus diversi generis exemplis, petitis ex Cantico Mosis Deut. xxxii. Personarum frequens et subita mutatio; ejusque causa et effectus. Temporum ratio a vulgari usu sæpe abhorrens: ejus finis Evidentia. Linguæ Hebrææ in hac parte natura quædam peculiaris. Futura sæpe efferuntur in tempore Præsenti Perfecto; et Præterita in Futuro: quorum alterum facile explicatur; alterius magna est difficultas, quam nec Interpretes, nec Grammatici expediunt. Ejus rei exempla quædam proferuntur, et tentatur explicatio. Hujusce Constructionis frequens usus pro certa Poeticæ Dictionis nota haberi potest. Pag. 177—189.

PRÆLECTIO XVI.

DE SUBLIMITATE CONCEPTUUM.

Sublimitas Conceptuum oritur, vel ex animi elatione, vel ex vehementi affectu; utroque, sive naturali, sive divinitus infuso. Animi elatio cernitur in Rerum, Adjunctorum, Imaginum, magnificentia. Exempla proferuntur ex Descriptionibus Divinæ Ma-

jestatis; Operum et Attributorum Dei; cum Dei Potentia per Interrogationem, et Ironiam, exprimitur. Anthropopatheia ab Hebræis Vatibus ita tractata, ut sit plerumque valde sublimis; ac tum maxime, cum Imagines in se spectatæ a Dei majestate alienissimæ videri possint: ejus rei causa investigatur.

Pag. 190—203.

PRÆLECTIO XVII.

DE SUBLIMITATE AFFECTUUM.

Conceptuum Sublimitas ex vehementi Affectu. Quod vulgo dicitur Enthusiasmus est motus Affectuum naturalis: verus Enthusiasmus est ex impulsu Divino, et Vatum Sacrorum proprius. In Affectibus exprimendis maxime cernitur Poeseos vis: Affectus concitando Poesis finem suum optime consequitur; sive is sit Utilitas, sive Delectatio. Quomodo fit utilis Affectuum Concitatio; quomodo jucunda, etiam eorum, qui dolorem secum habent conjunctum. Sublimis et Pathetici differentia, et cognatio. Sacræ Poeseos Sublimitas orta ex Imitatione Affectuum, Admirationis, Gaudii, Indignationis, Mœroris, Terroris, exemplis illustratur. Pag. 204—218.

PARS TERTIA.

POEMATUM HEBRÆORUM VARIÆ SPECIES.

נבואה

SIVE POESIS PROPHETICA.

PRÆLECTIO XVIII.

PROPHETARUM SCRIPTA PLERAQUE ESSE POETICA.

Hebræorum Poemata, argumenti accuratius trac-

tandi causa, in suas Species tribuenda sunt; ex rei potius ratione, quam ex ipsorum Hebræorum sensu. Poesis Prophetica. Prophetarum scripta pleraque vere poetica esse, et metrica. Judæorum recentiorum et Hieronymi in hac quæstione auctoritas elevatur. In Prophetarum Vaticiniis eadem cernuntur metrorum indicia, quæ in Libris Poeticis: Dialectus, Stylus, Constructio Poetica. Quorum satis apparent duo priores; posterior fusius explicanda, et exemplis illustranda. Præmittitur Poeseos et Prophetiæ cognatio. Prophetarum Collegia; quorum ex disciplina erat Hymnos canere cum fidium symphonia; quod Vaticinari dicitur: adeoque eadem vox Prophetam, et Poetam sive Musicum, æque denotat. Elisæus oraculum editurus fidicinem sibi adduci postulat. Poesis ad usum Prophetiæ valde accommodata. Recensentur Oracula antiquiora in Libris historicis extantia, quæ vere esse poetica ostenduntur.

Pag. 219—232.

PRÆLECTIO XIX.

POESIN PROPHETICAM ESSE SENTENTIOSAM.

Hebræorum Hymnodia. Hymnos alternis choris canendi ratio: unde deducitur origo Poeticæ Constructionis; qua Hebræorum Carmina formam Amœbæam fere induunt, in disticha et versiculos parallelos plerumque distributa. Explicatur Sententiarum Parallelismus: cujus Tres statuuntur Species; Parallela Synonyma, Antitheta, Synthetica: quorum exempla proferuntur, primum ex Libris qui Poetici habentur, deinde similia et paria ex scriptis Prophetarum. Azariæ Judæi sententia proponitur, et expenditur: mensuras scilicet Canticorum Hebraicorum non syllabis

aut pedibus conſtare, ſed partibus propoſitionis et ſenſuum. Magni momenti eſſe accuratam Poeticæ Sententiarum Compoſitionis obſervationem.

Pag. 233—260.

PRÆLECTIO XX.

POESEOS PROPHETICÆ GENERALIS CHARACTER.

Ex Vaticiniis Poeticis excipiuntur Libri integri Danielis et Jonæ; et in cæteris Prophetarum ſcriptis partes quædam Hiſtoricæ; et quæ ibidem occurrunt Poemata nonnulla diverſi generis. Reliqua conſtituunt corpus quoddam Poeſeos Propheticæ. Hujus ſpeciei Character ex ipſius Prophetiæ natura et fine inveſtigatur. Juſti Poematis Prophetici exemplum ex Iſaia profertur, et explicatur: item aliud ex Balaami Vaticiniis Latino Carmine converſum exhibetur. Pag. 261—275.

PRÆLECTIO XXI.

PROPHETARUM SINGULORUM PROPRII CHARACTERES.

Singulorum Prophetarum peculiaris Character et Stylus notatur: quæque eorum partes Poeticæ ſint, quæ ſecus. Græcorum Poeſin in hoc genere nihil habere dignum mentione. Apud Latinos valde notabilis eſt Virgilii Ecloga iv; quæ multo obſcurior eſt quam vulgo habetur, et a nemine hactenus ſatis intellecta. Pag. 276—287.

קינה
SIVE ELEGIA.

PRÆLECTIO XXII.

DE ELEGIÆ HEBRÆÆ ORIGINE ET FORMA: AC DE THRENIS JEREMIÆ.

Elegiæ Hebrææ origo et ratio investigatur ex solennibus luctus significationibus in exequiis defunctorum, cum naturalibus, tum artificiosis. Præficæ in funeribus mercede conductæ: earum Næniæ breves, numerosæ, singulis sententiis enuntiatæ; in quarum imitationem confictæ Lamentationes, quæ apud Prophetas sæpe eduntur. Jeremiæ Threni ad eandem formam compositi. De ejus Poematis universa natura, et forma; de metrorum ratione; deque argumento, et stylo. Pag. 288—299.

PRÆLECTIO XXIII.

DE RELIQUIS HEBRÆORUM ELEGIIS.

Multa adhuc superesse in hoc genere Hebræorum Carmina. Threnorum Sylloge quædam deperdita. Elegiæ apud Ezekielem. Multi ex Jobi sermonibus pro Elegiis haberi possent. Psalmorum pars circiter septima Elegiis constat. Profertur perfectum Elegiæ exemplum ex Psalmis. Exponitur Davidis in Saulum et Jonathanum Threnus: qui item versibus Elegiacis Latine exprimitur. Pag. 300—311.

משלים
SIVE PARABOLÆ.

PRÆLECTIO XXIV.

DE CARMINE DIDACTICO.

Antiquissimum docendi genus per Parabolas. Pa-

rabolæ Salomonis: duæ ejus Libri partes; prima, Novem Capita continens, vere poetica, et in eo genere elegantissima: altera, inde ad finem Voluminis, singulis tantum sententiis constans. Parabolæ præcipui Characteres; Breve, Subobscurum, Elegans. Ecclesiastes: ejus Libri Argumentum, Dispositio, et Stylus. Ex eodem sunt genere Psalmi Alphabetici omnes; aliique nonnulli. Sirachidis Sapientia; in imitationem Parabolarum Salomonis Hebraice scripta. Græci Interpretis fides; et Libri ipsius elegantia. Sapientia Salomonis; in imitationem item Salomonis Græce scripta: ejus Libri Stylus, et Œconomia. Ecclesiastici Caput xxiv. Hebraice redditum.

Pag. 312—326.

שיר

SIVE ODE.

PRÆLECTIO XXV.

ODÆ HEBRÆÆ PRIMUS CHARACTER.

Odæ origo ex lætissimis animæ affectionibus. Antiquissima Poeseos Species, et humano generi coæva. Hebræis præcipue exculta. Odarum canendarum apparatus a Davide magnifice institutus. Hujusce Poematis Idea generalis: præcipui Characteres, et communes affectiones. Primus Odæ Character, Suavitas. Quibus affectibus exprimendis accommodatus: ejus exempla ex Psalmis varia indicantur. Psalmus cxxxiii. metris Latinis adumbratus.

Pag. 327—336.

שיר
SIVE HYMNUS.
PRÆLECTIO XXIX.
DE IDYLLIO HEBRÆO.

Præter Odas, ſub communi vocabulo, quo apud Hebræos Cantica appellantur, continetur alia Species, ſimilis Græcorum Idyllio. Ejus nominis ratio, et Speciei deſcriptio. Pſalmi Hiſtorici omnes in hanc claſſem referuntur: mirifice congruunt cum Hymnis Græcorum, qui ipſi ſunt Idyllia. Verſus Intercalaris, ejuſque ratio: hujuſce Poematis pene proprius. Psalmi cvii. elegantiſſima diſpoſitio explicatur: item Isaiæ Cap. ix. 8.—x. 4. Hæc formam Idyllii perfectam exhibent: proferuntur alia, quoad ſtylum et charactera non minus abſoluta Idyllii exempla. Cleanthis Stoici Hymnus laudatur. Psalmus cxxxix. verſibus Hexametris Latine exprimitur.

Pag. 374—385.

POEMATA DRAMATICA.
שיר השירים
CANTICUM CANTICORUM.
PRÆLECTIO XXX.
CANTICUM SALOMONIS NON ESSE JUSTUM DRAMA.

Poeſeos diſtributio Platonica in narrativam, dramaticam, et mixtam, non magnæ utilitatis; ſed hoc loco notanda, ut Dramaticæ Poeſeos ratio accuratius definiatur, et appellationis ambiguitas a recentioribus inducta tollatur. Conſtituuntur duæ ejus Species:

una minor, quæ formam tantum habet imitativam, et in qua personæ loquentes inducuntur sine poetic interlocutione; altera major, quæ Fabulam insuper continet. Prioris exempla quædam apud Hebræos: ad posteriorem nulla Hebræorum poemata aspirare possunt, nisi fortasse duo; Canticum Salomonis, et Poema Jobi. Quæritur, an Canticum Salomonis Fabulam in se contineat. Est Epithalamium: ejus Personæ: fundamentum Poematis positum in Hebræorum ritibus nuptialibus. Proponitur et explicatur Bossueti sententia: Poematis nimirum Constitutionem sumptam esse ex Hebræorum Nuptiali Convivio per septem dies celebrato, totumque in totidem partes, seu dies, distribuendum. Hæc sententia maxime omnium iis favet, qui hoc Poema pro justo Dramate habent: nec tamen inde sequitur, eo contineri Fabulam. Fabulæ Definitio. Nihil justæ Fabulæ simile in Cantico Salomonis: non est itaque legitimum Drama, sed ad minorem Dramaticæ Poeseos Speciem referendum. Chorus Puellarum cum Græcorum Choro Tragico valde congruit; cui tamen originem præbere nullo modo potuit. Pag. 386—397.

PRÆLECTIO XXXI.

DE CANTICI SALOMONIS ARGUMENTO ET STYLO.

De Cantico Salomonis dubitatur, ex sensu Proprio an Allegorico intelligi debeat: defenditur Sensus Allegoricus ex Analogia Parabolicæ Dictionis. Fundamentum et ratio hujus Allegoriæ explicatur. Diluuntur offensiones ex Imaginis indignitate exortæ, auctoritate sacrorum Scriptorum ferme omnium cum Veteris tum Novi Testamenti. Interpretatio Alle-

gorica satis confirmatur Analogiæ argumento: ex interna operis structura haud æque facile probatur. Allegoriam hanc Tertiæ esse Speciei, nimirum Mysticam; deque veris Salomonis nuptiis agi. Eam explicantibus duæ adhibendæ cautiones. Stylus Poematis est Pastoralis: Personæ Pastores esse finguntur; quam accommodate ad sensum Hebræorum. Locorum elegantium, Descriptionum, Comparationum, exempla quædam proferuntur. Pag. 398—412.

איוב
POEMA JOBI.
PRÆLECTIO XXXII.
DE POEMATIS JOBI ARGUMENTO ET FINE.

Ut de natura hujus Poematis satis clare disputare quispiam possit, inter tot discrepantes sententias quænam sit sua de universo opere opinio exponenda est. Librum Jobi inter sacra monumenta singularem esse, neque ullam habere cum Hebræorum rebus necessitudinem. Historiæ sedem esse Idumæam; qui loquuntur plerosque esse Idumæos ex Abrahami familia; Auctorem Idumæum esse videri, cui vernaculus sermo Hebræus. Nec Elihuum fuisse, nec Mosem; sed Jobum ipsum, vel aliquem ei ætate supparem. Omnium Librorum qui extant hunc esse antiquissimum: in vera Historia fundari, neque ullam in se Allegoriam continere. Quanquam sit valde obscurus, tamen universi Poematis Argumentum et Finis satis clare percipi potest. Exponitur Totius brevis quædam Analysis; in qua, quantum fieri potest, loca obscuriora minime urgentur. Unde deducitur, 1. Argumentum controversiæ inter Jobum et Ami-

eos. 2. Argumentum universi Poematis simul sumpti. 3. Ejusdem consilium et finis. Vitantur aliæ quæstiones, quæ ad hanc rem necessario non pertinent. Pag. 413—428.

PRÆLECTIO XXXIII.

POEMA JOBI NON ESSE JUSTUM DRAMA.

Poema Jobi vulgo appellatur Dramaticum; et multis censetur ejusdem esse generis cum Græcorum Tragœdia: quæ sententia expenditur. Fabula, sive Actio, ex essentia legitimi Dramatis: ejus Definitio, et conditiones necessariæ, ex mente Aristotelis. Demonstratur, Poema Jobi nullam in se continere Fabulam: ejusque Constitutio et Finis amplius explicatur. Comparatur cum Œdipo Tyranno Sophoclis; item cum ejusdem Œdipo Coloneo: a quibus ratione Constitutionis omnino discrepare ostenditur. Est tamen in suo genere pulcherrimum et perfectissimum: prope accedit ad formam et naturam legitimi Dramatis; et dispositionis nomine inter Hebræorum Poemata principem et singularem locum obtinet. Pag. 429—438.

PRÆLECTIO XXXIV.

DE POEMATIS JOBI MORIBUS, CONCEPTIBUS, ET STYLO.

Quanquam Poema Jobi Fabulam in se non continet, alia tamen aliqua habet sibi cum justo Dramate communia. Mores. Jobi Mores; ab Affectuum motibus distinguendi. Expenditur et explicatur Aristotelis sententia, Viri egregie probi personam Tragœdiæ minime convenire: quod nec in Jobo locum habere, neque de Tragœdia in universum verum esse,

ostenditur. Finis Poematis. Trium Amicorum Mores: affectuum gradationi quam Morum diversitati magis studetur. Elihuus. Dei Sermo. Sensus: in Moribus, et Rebus, exprimendis versantur; quorum de altero jam actum est; alterum continet in se Affectus et Descriptiones. Vehementiorum Affectuum exempla in hoc Poemate superius prolata: Affectuum leniorum unum atque alterum exemplum exhibetur: uti Descriptionum. Stylus hujus Poematis summe elegans et sublimis; et Poetica Constructio accuratissima. Peroratio: Juventuti Academicæ literarum Hebraicarum studium commendatur.

Pag. 439—460.

INDEX LOCORUM

VETERIS TESTAMENTI,

QUI IN PRÆLECTIONIBUS CITANTUR, EXPLICANTUR, ILLUSTRANTUR.

INDEX LOCORUM

VETERIS TESTAMENTI,

QUI IN PRÆLECTIONIBUS CITANTUR, EXPLICANTUR, ILLUSTRANTUR.

Litera n. *numero Paginæ præfixa Notas significat.*

RUTH.

1 SAMUELIS.

2 SAMUELIS.

1 REGUM.

2 REGUM.

1 PARALIPOMENÔN.

2 PARALIPOMENÔN.

EZRA.

ERRATA.

Pag.	Lin.	
20.	25.	*pro* funt *leg.* fint
65.	7.	*poſt* faciunt *add.* verba
132.	28.	*poſt* quod *add.* ut mihi quidem videtur,
135.	4.	*dele* plane
175.	9.	*pro* lætantur *leg.* lætarentur
189.	12.	*pro* quantum *leg.* quantam
247.	24.	*pro* inimici *leg.* inimicorum
250.	ult.	*poſt* JUD. xiv. 14. *add.* Metrica etiam eſt, tum ſolutio ænigmatis per Philiſtæos, tum Samſonis ad Philiſtæos reſponſio. Ibid. v. 18.
374.	9.	*leg.* ſingularem
402.	ult.	*pro* ובמשוש *leg.* וכמשוש
440.	15.	*leg.* acumine
447.	10.	*pro* perſiſtit *leg.* perſiſtet

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 21 October, 2015